

Hedabideak eta Euskal Herria

NOR ikerketa-taldea

Unitate Euskal Unibertsitatea

HEDABIDEAK

ETA

EUSKAL HERRIA

NOR IKERKETA-TALDEA

Josu Amezaga Albizu
Edorta Arana Arrieta
Patxi Azpillaga Goenaga
Jose Inazio Basterretxea Polo
Ander Iturriotz Lauzirika
Juan Carlos Miguel de Bustos
Pascal Ricaud

© Jose Inazio Basterretxea

© Udako Euskal Unibertsitatea

ISBN: 84-8438-010-6

Lege-gordailua: BI-2576-00

Inprimategia: RGM, Bilbo

Azalaren diseinua: Iñigo Ordozgoiti

Hizkuntza-zuzenketen arduraduna: Jose Ramon Etxebarria Bilbao

Banatzailleak: UEU. Concha Jenerala 25, 4. BILBO telf. 94-4217145

helbide elektronikoa: argitalpenak@ueu.org www.ueu.org

Zabaltzen: Igerabide, 88 DONOSTIA

Aurkibidea

SARRERA, <i>Josu Amezaga</i>	9
Nazio-nortasuna eta hedabideak	9
Liburuaren egitura	15
Hedabideen hustuketaren fitxa teknikoa	16
Eskerrak emanez	17
1. ATALA. MEDIOEN HEDADURA ETA HARTZAILEEN IZAERA	
HEGO EUSKAL HERRIAN, <i>Edorta Arana</i>	19
EGUNKARIAk	19
1. Hedapen-Indizea	19
2. Hedadura	20
3. Egunkarien ale bakoitzeko irakurle-kopurua	22
4. Audientzia	23
4.1. Araba	26
4.2. Bizkaia	27
4.3. Gipuzkoa	27
4.4. Nafarroa	27
TELEBISTAK	28
1. Panorama orokorra	28
2. Telebista-kanalen pisua	30
2.1. Araba	31
2.2. Bizkaia	31
2.3. Gipuzkoa	32
2.4. Nafarroa	33
3. Euskal Telebistaren ikus-entzuleriaren perfila	33
IRRATIA	34
1. Aniztasuna	34
2. Irratiaren entzuleria Hego Euskal Herrian	35
2.1. Araba	36
2.2. Bizkaia	36

2.3. Gipuzkoa	37
2.4. Nafarroa	37
LABURBILDUZ	38
 2. ATALA. IPAR EUSKAL HERRIKO HEDABIDEEN	
EGOERA, <i>Pascal Ricaud</i>	41
Sud-Ouest: egunkari bat, talde bat.	42
La Semaine du Pays Basque: erabateko zabalkuntzan dagoen asteroko prentsa	45
Radio France eta France3: entzuleria-tasa errekorrak eta lorturiko integrazioa	46
Irrati euskaldunak: elkartasunak eta batasunak indarra sortzen dute...	50
 3. ATALA: EUSKAL HERRIKO BALIZKO KOMUNIKAZIO-ESPARRUA:	
IKUS-ENTZUNEZKOAREN ARAUKETA ETA	
KOMUNIKAZIOKO ENPRESEN EGITURA, <i>Patxi Azpillaga</i> <i>eta Juan Carlos Miguel de Bustos</i>	57
Irrati-telebistaren arauketa	58
Frantziar Estatua	59
Espainiar Estatua	74
Europako Batasuna	87
Enpresa-egitura	90
Bibliografia	101
 4. ATALA: EUSKAL HERRIAREN IRUDIA PRENTSAN ETA	
TELEBISTAN, <i>Josu Amezaga eta Edorta Arana</i>	103
1. Eguneroko prentsa idatzia	103
1.1. Egunkarien erreferentzia-eremuak	103
1.2. Eremu juridiko-politiko ezberdinak egunkarietan	108
1.3. Erreferentzia-eremuak hizkuntzaren arabera	113
1.4. Erreferentzia-eremuak gaien arabera	116
2. Euskal Telebista	133
2.1. EITBren egun osoko programazioa	134
2.2. EITBren <i>prime-time</i> aldia aztergai	138
2.3. ETB1 eta ETB2ko eguneroko albistegien alderaketa.....	142
2.4. Erreferentzia-eremuak gaien arabera	151

5. ATALA: LURRALDE TASUNA: EUSKAL HERRIAREN FORMA- -ANIZTASUN MEDIATIKOA, <i>Jose Inazio Basterretxea</i>	155
1. Lurraldetasuna, eztabaidarako puntua	156
1.1. Ezagutzaren sorrera abiapuntu gisa.	156
1.2. Ezagutza eta nazioaren kontzeptua.	157
1.3. Mapa, estrategia politikoen adierazle	160
1.4. Mapa, lurraldetasun-marka	161
1.4.1. Mapa, izaera-markaren errepresentazio grafikoa	162
1.4.2. Etxea zilbor.	163
2. Euskal Herria: errepresentazio mediatikoa	164
2.1. Euskal Herria hedabideen begietan, prentsaren adibidea	166
SUD OUEST	167
EL PERIODICO DE ALAVA.	168
DIARIO DE NAVARRA	169
DIARIO DE NOTICIAS	170
EL CORREO	171
EL PAIS	172
DIARIO VASCO	173
DEIA	174
GARA.	175
EUSKALDUNON EGUNKARIA.	176
EL MUNDO.	177
2.2. Euskal Herria hedabideen begietan, telebistaren adibidea.	178
ETB	180
TVE-1.	182
Tele 5	184
Antena 3	185
FR 3	188
FR 2	189
TF 1	190
3. Euskal poliformismo mediatikoaren paradigma.	191
3.1. Prentsa idatziaren tipologia lauhoitza.	191
3.2. Telebistaren tipologia	192
4. Lurraldetasunaren eraikuntza mediatikoa. Iruzkina.	193
4.1. Euskal lurraldea eta medioak	193
4.2. Euskal lurraldea, dekalogo-proposamena.	196

6. ATALA: HEDABIDEAK ETA HIZKUNTZA: ERDARAREN ALDEKO ERREPRODUKZIO MEDIATIKOA, <i>Jose Inazio Basterretxea</i> .	199
Hizkuntzak eta egunkariak: erdarak nagusi	200
Euskara egunkarietan, salbuespen bitxia	202
GARA	204
DEIA	206
EL CORREO	208
DIARIO VASCO	209
DIARIO DE NAVARRA	210
DIARIO DE NOTICIAS	211
EL PERIODICO DE ALAVA	212
EL MUNDO	213
EL PAIS	215
SUD OUEST	216
Egunkari elebidunen paradigma.	217

Sarrera

Josu Amezaga

NAZIO-NORTASUNA ETA HEDABIDEAK

Nazio-nortasun ezberdinak ari dira gatazkan gaur egungo Euskal Herrian. Euskaldunak, espainolak, frantsesak. Horra hor hiru nortasun ezberdin, batzuen iritziz hirurak kontrajarriak, beste batzuen ikuspegitik, ordea, bata beste bietan integragarria (euskalduna eta espainola, edo euskalduna eta frantsesa, aldi berean). Gatazka horretan etengabeak dira nortasun horien eraikuntza- eta desegituraketa-prozesuak, nortasunak ez baitira betiko emanak, eta gizarteko prozesuen barnean kokatzen baitira. Izan ere, behin eta berriz ikusten ari gara nolako esfortzuak egiten diren estatu espainol eta frantsesetik, esaterako, beren nortasun nazionala finkatzeko, eta horrekin batera euskal nortasuna desagerrarazteko. Era berean ez dira txikiagoak Euskal Herritik nortasun propioari eusteko eta, neurri berean, ezarri nahi zaizkigunak desegiteko egiten diren ahaleginak.

Ahalegin horietan, batetik zein bestetik garrantzi handia dute hedabideek, eta horixe da liburu honek erakutsi nahiko lukeena. Eragina zenbatekoa den neurtzea zaila den arren, ezin dugu ukatu nortasunen eraikuntzan eta birsorkuntzan hedabideen lana oso kontuan hartzekoa denik. Horixe da bederen gure abiapuntua, eta hortik datorkigu gai honekiko interesa.

Hedabideek nortasunen eraikuntzan eta desegituraketan nola eragiten duten ikusten hasi aurretik, ordea, egokia dirudi talde-nortasunak nola eraikitzen diren ikustek. Talde-nortasun guztiak ez dira berdinak, jakina, eta nazio-nortasuna haietako bat da, agian gaur egungo gizartean eragin handiena dutenetakoa. Nazio-nortasunen eraikuntzan eta birsorkuntzan prozesu ezberdinak agertzen dira. Labur aritzekotan, euskal errealitatean presentzia handiena dutenetara mugatuko gara, beste kasu batzuetan naziotasunaren gorabeheretan bestelako eragile eta prozesuak agertzen direla argi utziz. Euskal Herriari gagozkiolarik, beraz, prozesu bi aipatu nahi ditugu: nortasun etnikoaren birsortze/deuseztatze-prozesua bata, eta nazio politikoan oinarritutako nortasunen eraikuntza/deseraikuntza-prozesua, bestea. Prozesu biak elkarrekin loturik agertzen dira, eta bata ulertzerik ez dago bestea gabe. Maila analitikoan bana daitezkeela uste dugu ordea.

Nortasun etnikotzat honako hau hartu ohi da: osagai kultural komunen eta jatorri zein izaera komunaren oroimen historikoaren existentzian oinarritutako talde-nortasuna. Hau da, nortasun etnikoa gizarteko praktiken multzo propio batzuen presentzian (hizkuntza, ohiturak, bizimodua eta abar) oinarritzen da. Alabaina, gizarteko praktika horien presentzia enpirikoa ez da nahikoa, berez ezberdintasunaren —eta, beraz, taldearen existentziaren— autopertzepzioa gara dadin eta ondorio sozialak izan ditzan. Nortasun guztien eraikuntzan bezalaxe (taldekoak izan zein banakoak izan), ezinbestekoa da nortasunaren subjektuak bere izatearen pertzepzioa edukitzea. “Ni neu naiz” esaten dudanean, honela neure buruari nortasuna aitortuz, neure osotasunaren (“bat naiz”) eta denboran zeharreko neure jarraikortasunaren (“atzokoa naiz, eta bihar ere halakoa izango naiz”) pertzepzioan oinarritzen naiz¹. Pertzepzio hori gabe, neure osotasun fisikoak zein denboran zehar bat bera iraun izanak ez dute, berez eta era mekanikoan, nire nortasuna sortzen. Berdin gertatzen da talde-nortasunekin: taldearen ezaugarri ezberdin enpirikoak nortasunaren oinarriak dira; baina oinarri horien gainean nortasuna eraiki beharra dago. Berdin gertatzen da talde etnikoekin. Ildo honetan, F. Letamendiak² une bi bereizten ditu talde etnikoen sorkuntzan. Lehenengo unea, “izaera etnikoa” izendatzen duena, epe luzeak baldintzatua da, eta historian zehar talde batek gizaldiz gizaldi transmititzen diren gizarteko praktiken multzoa sortzen duenean osatzen da. Gizarteko praktiken multzo honek bestelako taldeengandik bereizten du, eta oinarri horren gainean hautematen du taldeak bere burua talde gisa. Horrela, jarraitzen du autoreak Devereux aipatuz, izaera etnikoa “bi datu-motek osatzen dute: taldearen jokaera, zuzenean beha daitekeen neurrian, eta taldeko kideek beren ezaugarriei buruz egiten dituzten auto-orokortzeak”³. Beraz, ezberdintasun enpirikoaren existentziari taldeak bere buruaz duen pertzepzioa gehitzen zaiola esan dezakegu, ondorio gisa.

Talde etnikoen bigarren unea —Letamendiaren aburuz, berriro— “nortasun etnikoak” osatzen du. Une hau epe labur eta ertainak baldintzatzen du, eta taldea beste talde batzuekiko gatazkan jartzen denean sortzen da. Besteen aurrez aurre, bere nortasun propioa eraikitzen hasten da orduan. Helburu horretarako, bere izaera etnikoko zenbait praktika erabiltzen ditu, horrela praktika horiek taldearen nortasun-ikur izaera eskuratzen dutelarik. Zentzu honetan, nortasun etnikoa hautapen- eta sailkapen-modu bat da, zeinaren bitartez taldeak bere nortasunaren ezaugarriak definitzen baititu. Osagai batzuk bere nortasuna islatzeko ikur gisa hautatuz —eta neurri berean beste batzuk baztertuz—, taldeak bere nortasun-*Gestalt* edo nortasun-tankera definitzen du; hots, taldearen mugak eta izaera zehazten ditu. Behin taldeak nortasun etnikoa eskuratuta, mugimendu nazional bihur daiteke, baldin eta sortzen dituen Komunitateari (*Gemeinschaft*) eta Gizarteari (*Gesellschaft*) estatuak bere

1. ERIKSON, Erik H. *Identidad. Juventud y crisis*. 1968 ed. Madril: Taurus, 1985.

2. LETAMENDIA, Francisco. *Juego de espejos: conflictos nacionales centro-periferia*. Madril: Trotta, 1997.

3. Ikus Letamendia, *op. cit.* 60 or.

Komunitate propioa (eginkizun kulturalak) kontrajartzen badie, bidea irekiz, horrela bere Gizarte propioa (eginkizun politiko eta ekonomikoak) ere eraikitzeko.

Hartara, nortasun etnikoetan modu enpirikoan beha daitezkeen ezaugarri bereizgarriak taldearen autopertzepzio eta definizioarekin batera agertzen direla ikus dezakegu.

Nazio-nortasunen kasuan, gure iritziz, ezberdina da taldeari kohesioa ematen dioten ezaugarri historiko eta kultural enpirikoen eta taldearen autopertzepzioaren artean sortzen den harremana. Alde batetik, nazio-estatuaren ezarpenetik eratortzen diren nazio-nortasunen kasua dugu: nahiz eta askotan talde etniko bat beste batzuen gainean altxatu eta bere kultura eta definizio propioak ezartzen dituen, ezagutzen ditugun estatu-nazio gehienak etnia anitzekoak izateak haxe erakusten digu: estatu-nazioak ez dira, besterik gabe, nortasun etniko nagusitu baten garapen politikoaren emaitza. Etnia bat nagusi izanik ere, bere naziotasuna ez du oinarritzen ezaugarri kultural edo historiko enpirikoetan soilik, eta horrek esplikatzen du oraindik ere beste etnia batzuetako ezaugarriek irautea, nazio-nortasun berdin edo ezberdinarekin. Beste alde batetik, gurean bezala nazio-eskakizunak mugimendu etniko batetik datozenean ere, nazio-nortasunaren eraikuntza osagai etnikoan soilik oinarritzen ez dela erakusten diguten zenbait gertaera ditugu: mugimendu nazionalaren nolabaiteko klase-izaerak, edo beste mugimendu sozial batzuekiko loturak, esaterako, taldearen kohesioa ezaugarri etnikoetan soilik oinarritzen ez dela ikusarazten digute. Era berean, populazio etorkinaren presentzia nabarmena edo kulturaren globalizaziorako joerak aurkitzen ditugu, eta horiek zaildu egiten dute, modu argi batean, nagusiki oinarri etnikoa izango lukeen nazio-nortasunaren eraikuntza. Honengatik guztiagatik, talde nazional bateko kide izatearen pertzepzioa ezaugarri kultural komunen presentzia bezain garrantzitsua edo agian are garrantzitsuagoa izan liteke nazio-nortasunaren eraikuntzan. Honek ez du esan nahi, ordea, ezaugarri kultural batzuek ezinbestekoak ez direnik; batzuk, gainera, erabakigarriak izan daitezke, hizkuntza esaterako.

Talde nazionaleko kide izatearen pertzepzioan eragin handia du “eremu publiko” nazionalaren existentziak. Haxe da, modako terminoa erabiltzearen, “irudikatutako komunitateak” eraikitzeko abiapuntua. Bidenabar esan dezagun, azken termino hau erabiltzen dugunean, Craig Calhoun soziologoak ematen dion adiera⁴ nahiago dugula, hain zuzen ere esaten duenean, irudikatutako komunitateak ez direla pertsonarteko harreman zuzenetan oinarritzen, nortasun komunean baizik. Izan ere, Habermas-ek jorratutako “eremu publikoa” kontzeptua⁵ erabiliz, honela azaltzen du Calhoun-ek auzia: alde batetik bizitzaren mundua edo *lifeworld* delakoa dugu, subjektuen arteko harremanak subjektuek berek eraikitakoak bailiren bizi direneko eremua alegia;

4. CALHOUN, Craig. “Indirect Relationships and Imagined Communities: Large Scale Integration and the Transformation of Every Day Life.” In *Social Theory for a Changing Society*, edited by James COLEMAN and Pierre BORDIEU, 95-121. Boulder: Westview Press, Russel Sage Foundation, 1991.

5. HABERMAS, Jürgen. *Historia y crítica de la opinión pública*. Mexiko: Gustavo Gili, 1986.

bestetik sistema edo *system*, non pertsonen arteko harremanak beren borondatetik at eraikiak direla pertzibitzen baita. Zentzu honetan, gizarte estataletan egitura burokratikoek gure bizitzaren gero eta atal gehiagotan eskua sartzen dutenez, pertsonarteko harreman zuzenen mundua, batetik, eta gizarteko antolamenduaren maila gorenak, bestetik, gero eta urrunagotzen ari direla esan dezakegu. Egoera honetatik bi komunitate-mota bereizten ditu Calhoun-ek: pertsonarteko harreman zuzenetan oinarritutako taldea bata, eta halako harreman zuzenetan oinarritu gabe bitartekotutako harremanetan oinarritzen den taldea, bestea: hauxe litzateke irudikatutako komunitatea. Garrantzitsua da esatea, bestalde, oinarri ezberdina izan arren, bi talde-mota horiek talde-nortasun bera eduki dezaketela.

Hain zuzen ere, bere nortasuna bitartekotutako harremanetan oinarritzen duen komunitatearen existentziak are nabarmenago bihurtzen du estatuaren eta eremu publikoaren garrantzia, harreman horien bitartekari gisa hain zuzen. Eta hemen agertzen da, era berean, hedabideekiko interesa, bitartekotza honi loturik hain zuzen. Hedabideen bitartez komunitateko kideak elkarrekiko harremanetan jartzen baitira, eta bata bestearekin koordinatzen, modu zuzenean ez bada ere.

Beraz, honela uler dezakegu eremu publikoa: hedabideek mugatzen duten esparruko komunitateko kideek, hedabideen bitartez, bata bestearekin kontaktuan jarri eta beren burua “gu” gisa osatzen duteneko eremua. Hedabideek eta beste instantzia batzuek (estatuak edo merkatuak, hala dagokienean) bitartekotzen duten harreman honen bidez, nortasuna berregin egiten da. Helburu horretarako, komunitate osoaren edo zati baten kulturatik edo oroimen historikotik hartutako materialak erabiltzen dira, besteak beste.⁶

Eremu publikoa ulertzeko modu honek, aldi berean, hizkuntzak nazio-nortasunean duen garrantzia azaltzeko bidea ematen digu. Edozein talde etnikoren kasuan lehen mailako osagai kulturaltzat jo ohi da hizkuntza. Batetik taldeari bere burua aintzat hartzea ahalbidetzen dion kultur sistemaren gunearen erdian kokatzen delako⁷. Bestetik, taldeak bere auto-definizioa islatzeko erabiltzen duen ikur garrantzitsuenetakoa delako, besteek taldea identifikatzeko erabiltzen duten osagai nagusienetakoa izatearekin batera.

Baina nortasun etnikoen eraikuntzan eta birsorkuntzan duen garrantziaz gain, hizkuntza lehen mailako osagaia da eremu publikoaren definizioan, eta alde horretatik ere kontuan hartzeko eragilea nortasun nazionalen eraikuntzan eta birsorkuntzan. Mike Cormack-ek ondo dioten legez, hizkuntzarik gabe ez litzateke existituko eremu publi-

6. Zentzu honetan eremu publikoaz dugun ulerkera Habermas-ek azaltzen duenaren ezberdina da. Irakurleak ikusiko duenez, hemen *komunikatu* aditzak “harremanetan jarri” esan nahi du, eta ez —Habermas-en lanetan bezala— “argudio onenetan oinarritutako adostasunaren bila ibili”.

7. LOTMAN, J. M. *Semiótica de la cultura*. Madril: Cátedra, 1979.

korik⁸. Hartara, gizarte batean populazio osoak ezagutzen duen hizkuntza bat badago, hizkuntza hori estatuak era hegemonikoan erabiltzen duelarik, eta beste hizkuntza bat badago, populazioaren zati batek soilik (elebidunak) erabiltzen duena, gizarteko kide guztiek parte hartzen duten eremu publikoa aurkituko dugu, batetik, eta beste eremu publiko txikiago bat, non elebidunek soilik har dezaketen parte, bestetik. Beraz, euskal kasuan, hiru eremu publiko ezberdin bereiz ditzakegu gutxienez: bi hegemonikoak, bakoitza lurralde batean eta hizkuntza batean (espainola eta frantsesa); eta bestea gutxiengotua, zeina euskaraz garatzen baita, eta bere ahalmena lurralde osoa hartzea izan litekeelarik. Bigarren eremu publiko honek oztopo handiak aurkitzen ditu bere garapenean. Jadanik aipatua dugun izaera minoritarioari —hizkuntza ezagutzen ez dutenak ezin baititu integratu—, hiztun guztiak integratzeko zailtasuna gehitzen zaio. Honen arrazoia honetan datza: hizkuntza-komunitatea osatzen duten kide guztiak harremanetan eta kontaktuan jartzeko euskarri eta espazioen ahulezia; eta horretan zeresan handia dute gorabehera politikoek —muga juridiko politikoaren existentziak— eta ekonomikoek —merkatuaren egituraketak—.

Orain arte esandakoa laburbilduz, esan dezagun ezen gure hipotesia honako hau dela, alegia, euskal nortasun nazionala prozesu eta mekanismo ezberdinen bitartez eraikitzen ari dela. Alde batetik epe luzeko nortasun etnikoa daukagu, oinarrian osagai kultural eta historiko enpirikoak dituen (hizkuntza, oroimena, kultura, e.a.). Beste aldetik, aurrekoari lotzen edo gaineratzen zaion beste nazio-nortasun bat dugu, zeinaren barnean garrantzi handia duen eremu publikoan —eta beste eremu batzuetan— eraikitzen den irudikatutako komunitateak. Aldi berean, prozesu hauek guztiak kontrako norabidean ere ari dira gertatzen: hots, euskal nortasunaren deuseztatzea bere alderdi etnikoan eta nazionalean, bai beste nortasun batzuen eraikuntzaren helburuekin (espainola edo frantsesa), bai globalizazio ekonomiko, politiko zein kulturalaren ondorioz.

Gure iritziz, hedabideen jarduera eskema honetan kokatzeak, alde batetik, talde-nortasunak *eraikiak* direla azpimarratzea ahalbidetzen digu (subjektuek beren arteko harremanetan eraikiak), aldi berean alde aurretiko *osagai estrukturalen presentzia* ahaztu gabe.

Euskal nortasunean prozesu ezberdinek bat egiten dutela erakusten digun adibide bat, Euskal Herriko biztanleek beren talde-nortasunaz egiten duten definizioetan dugu. Horretarako, Baskongadetako Eusko Jaurlaritzak, Nafarroako Foru Gobernuak eta Ipar Euskal Herriko Euskal Kultur Erakundeak burututako inkesta baten emaitzak hartuko ditugu erreferentziazat⁹.

8. CORMACK, Mike. "Minority language media in Western Europe: Preliminary considerations." : Stirling Media Research Institute, 1997.

9. Datu horiek 1991n zazpi herrialdeetan burututako Soziolinguistika Inkestatik hartu ditugu (ikus EUSKO JAURLARITZA, NAFARROAKO FORU GOBERNUA, EUSKAL KULTUR ERAKUNDEA:

Euskal nortasuna Euskal Herrian (populazioaren %-tan)					
	Aitortutako nortasuna		Jatorria		Euskal hiztunak
	Beren burua euskal herritartzat dute	Ez dute beren burua euskal herritartzat	Aita edo/eta ama Euskal Herrikoa	Etorkina edo etorkinen seme-alaba	
Araba	74	16	52	48	7
Bizkaia	68	20	50	50	17
Gipuzkoa	85	9	65	35	44
Nafarroa G.	34	51	79	21	10
Lapurdi	43	39	61	39	26
Nafarroa B.	63	24	82	18	61
Zuberoa	71	14	86	14	64
Euskal Herria	64	24	60	40	22

Alderdi ezberdinak agertzen dira taula honetan. Bata euskal nortasunaren eta jatorriaren arteko parekotasun-eza dugu. Hobeto esanda, bi aldagai horien arteko lotura modu ezberdinetan agertzen da herrialdearen arabera. Hegoaldeko herrialdeetan ez da bien arteko loturarik ikusten: izan ere, Bizkaia eta Araban populazioaren erdia da etorkina, baina euskal herritartasuna etorkin gutxi duten Iparraldeko herrialdeetan bezain hedatuta dago, hedatuago kasu batzuetan. Azken herrialde hauetan parean agertzen dira nortasuna eta jatorria: oso antzekoak dira euskal herritar sentitzen ez diren eta etorkinen kopuruak. Antzeko zerbait gertatzen zaigu hizkuntzarekin: Iparraldean nortasunak gora egiten du euskaldunen kopuruak gora egiten duenean, Hegoaldeko herrialdeetan harreman hori hain argia ez dela ikusten dugun bitartean.

Gure iritziz, datu hauek argiro erakusten dute euskal nortasunaren mota ezberdinen existentzia. Egituraketa politiko administratibo bereizgarririk ez duen Ipar Euskal Herrian, euskal nortasunak esangura etnikoa du gehienbat, bereziki hizkuntza eta jatorriari lotua. Euskal Autonomia Erkidegoan, bertan bere burua *Euskadi* edo *País*

Euskararen jarraipena. Gasteiz: Eusko Jaurlaritza, 1995). Begi-bistakoa dugu nortasunen mundua oso konplexua dela, eta horregatik ezin dela inkesta soil batez neurtu. Gure asmoa ez da ordea euskal nortasunaren egoeraren analisi sakona egitea, ezta urrunetik ere, nortasun horrek oinarri ezberdinak dituela erakustea baizik. Beti ere orain arte azaldutako hipotesien arabera.

Vasco izendatzen duen egitura politiko administratiboa dagoelarik, euskal nortasunean askoz pisu handiagoa bide du politikaren eta, oro har, eremu publikoaren bitartekotzak. Antzeko zerbait aurki dezakegu Nafarroa Garaian ere: egitura politiko administratibo propioa, kasu honetan euskaltasunetik at edo are euskaltasunaren aurka eraikitzen dena, horrek —itxura denez— populazioaren nortasun-sentimenduetan nolabaiteko arrakasta lortzen duelarik. Beraz, ondorio gisa esan dezakegu, euskal nortasunaren eraikuntzan zenbait kasutan osagai etnikoek lehen mailako garrantzia dutela, eta beste batzuetan eremu publikoaren osaketari lotutako eragileek hartzen dutela leku hori.

Honaino iritsita, hain oinarri ezberdinetatik eraikitzen diren nortasunak berdinak ote diren galde geniezaioke geure buruari. Esan nahi baita, banakoen mailan zein gizartearen mailan inplikazio bera ote dute hizkuntza, jatorri edo historiagatik *euskaldun* sentitzeak edo atxikimendu politiko edo are administratibo hutsagatik *euskal herritar* (euskal *hiritar* litzateke, agian, hemen termino egokiena, demokrazia liberalaren zentzuan) sentitzeak? Hitzek beraiek (euskaraz ari garela bederen: euskaldun *versus* euskal herritar) erakusten digute gauza ezberdinak direla. Edozelan ere, beste batzuentzat uzten dugu bi nortasun-moten arteko harremanen azterketa, eta baita biak elkar elikatuz gara daitezkeen gizarte-egitasmoen proposamena ere. Gure helburua hedabideek euskal nortasunaren garapenean nola eragiten duten aztertzea izaki, nortasun horrek alderdi edo aurpegi ezberdinak dituela eta horietako bakoitzean hedabideek modu batera edo bestera joka dezaketela argi uztea da. Horixe erakutsiko digute, batetik, Euskal Herriko hedabideek eremu publikoaren eraikuntzan nola jokatzten duten aztertzeak, batetik, eta hedatzen dituzten kultura eta gizarteko erreferenteak nolakoak diren begiratzeak, bestetik.

LIBURUAREN EGITURA

Liburu honetako atalak, bakoitzean arlo bat landuz, helburu horri begira eginda daude. Gehienbat azterketa deskriptiboa burutu dugu, Euskal Herriak bere eremu publiko propioetik eta bere komunikazio-esparru propioetik zein urrun gauden azpimarratzeko asmoz, eta horren zergati eta ondorioen inguruko gogoeta piztu nahian.

Lehenengo atalean Euskal Herrian gehien hedatzen diren hedabideen zabalpena aztertu du Edorta Aranek, kokapen orokorra emateko. Audientzia-azterketak erabili ditu, hain paisaia konplikatu den arlo horretan mapa moduko bat eskainiz.

Bigarren atalean Ipar Euskal Herriko hedabideen egoera aztertu du Pascal Ricaud-ek: telebistan, irratian zein prentsan dauden komunikabide nagusiak, beren enpresa-egitura eta bilakaera, Euskal Herriarekin zerikusia duten edukien presentzia, eta beste zenbait ezaugarri. Hori guztia komunikabide lokalei arreta kendu gabe.

Hirugarren atalean Euskal Herrian komunikazio-esparru propioa garatzeko kontuan hartu beharreko eremu bi aztertu dituzte Patxi Azpillagak eta Juan Carlos Miguelek: marko legala batetik, eta egitura enpresariala bestetik. Politikak zein ekonomiak gure balizko esparru propioa noraino baldintzatzen duten modu ezin hobean erakusten digute, azterketa sakon eta sistematiko baten bidez.

Laugarren atalean Euskal Herriak bertako prentsa idatzian eta telebistan duen agerpena aztertu dute Josu Amezagak eta Edorta Aranak. Euskal Herrian irakurtzen diren egunkarien eta hemen dugun telebista “handi” bakarraren (ETBren) hustuketa eginez, nolako Euskal Herria islatzen duten erakutsi digute.

Bosgarren atalean Euskal Herria hedabideetan nola islatzen den aztertzeari heldu dio Jose Inazio Basterretxeak, baina azterketa oso grafikoa eginez: eguraldi-mapek birsortzen duten eremu geografikoa sozialki esanguratsua izanik, Euskal Herrian irakurtzen den prentsak eta ikusten diren telebista nagusiek zein eremu geografiko islatzen duten erakusten digu modu oso eskuragarrian.

Azkenik, seigarren atalean euskarak prentsan duen presentzia aztertu du autore berak. Euskarazko egunkaririk euskaraz ezertxo ere argitaratzen ez duen egunkariraino, jokaera ezberdinak agertzen dira gure hizkuntzarekiko, joera nagusia argia bada ere.

HEDABIDEEN HUSTUKETAREN FITXA TEKNIKOA

Argitu beharra dago, ezen laugarren eta seigarren ataletako azterketan burutu diren egunkarien eta telebistaren hustuketak, UPV-EHUK finantzatutako ikerketa bati esker gauzatu egin ahal izan direla¹⁰. Ikerketa horren atal baten barruan, lagin bat aukeratu zen prentsaren¹¹ eta ETBren¹² hustuketa egiteko. Lagin hori astebete konposatu bateko egunkari guztien aleek eta ETBko emanaldiek osatu zuten. Astebete konposatua

10. *Hedabideak eta talde nortasunen eraikuntza: hizkuntza erreferentzia eremuen definitzaile gisa*, UPV 016.323-HA 130/98. Egileak: Josu Amezaga, Edorta Arana, Joxe Inazio Basterretxea eta Ander Iturriotz.

11. Prentsaren azterketarako Euskal Herrian argitaratzen diren egunkariak zein Euskal Herriako edizio berezitua dutenak hartu ziren kontuan. Lehenengoak honako hauek dira: EUSKALDUNON EGUNKARIA, GARA, DEIA, EL CORREO, EL DIARIO VASCO, DIARIO DE NAVARRA, DIARIO DE NOTICIAS, eta EL PERIODICO DE ALAVA. Bigarrenak: EL MUNDO DEL PAIS VASCO, EL PAIS DEL PAIS VASCO eta SUD OUEST. Azken hauen kasuan azterketarako erabili ditugun unitateak, ez dira artikuluz guztiak izan, Euskal Herriarekin nolabaiteko lotura zutenak soilik baizik (batzuk, kanpoko edizio osoan argitaratu arren, Euskal Herriko berri ematen dutelako, eta beste batzuk, Euskal Herriarekin zerikusirik eduki ez arren, bertako edizioan sartzen direlako). Horrek esplikatzeko du egunkari horiek azterketaren zati batzuetatik kanpo geratu behar izatea.

12 ETBren azterketarako egun osoko emanaldien grabaketa egin zen aukeratutako aste konposatuan, eta horixe aztertu. Neurketak egiteko, segundoka banatu genituen emanaldiak, eta horren arabera ponderatu.

1999ko udaberrian zehar osatu zen. Behin egunkarietako ale guztiak eta ETB1 zein ETB2ko emanaldi guztien grabazioa eskuetan genituela, bakoitzaren eduki-analisiari ekin zitzaion, horretarako diseinatutako fitxa batean oinarrituz. Egunkarien kasuan, artikulua guzti-guztiak hartu genituen kontuan (hamar milatik gora), eta bakoitzaren pisua ponderatu ondoren (Budd eskala baten bitartez), hauexek neurtu genituen: gai, gertaera eta pertsonaien izaera, jatorria, Euskal Herriarekin zuten lotura edo eragina, hizkuntza eta bestelako datu batzuk. Honekin hauxe jakin nahi genuen, funtsean: zein erreferentzia-eremu islatzen dute egunkariek nagusiki, eta nolako Euskal Herria erakusten dute?¹³

Telebistaren kasuan, azterketa bikoitza egin zen: batetik albistegiena eta bestetik programazio osoarena. Albistegiei dagokienez, funtsean prentsa idatziarekin bezala jokatu genuen (guztira 427 albiste aztertuta). Programazio osoari dagokionez (294 ordu, guztira), programen (781 emanaldi) eta edukien izaera eta jatorria aztertu genituen.

Hustuketa honetatik kanpo geratu zen irratia, hedabide-mota honen azterketak dituen zailtasunengatik (ugaritasuna bereziki).

ESKERRAK EMANEZ

Honelakoetan gertatu ohi den legez, honaino ekarri gaituen lanean artikulua sinatzen dituztenek baino jende gehiagok hartu dute parte. Horiei gure esker beroenak eman beharrean gaude. Ordena kronologikoan emanda, Han Fraeters eta Jon Torre datoz lehenik. Gero Mikel Yarza, Kontxi Uriz, Angel eta Beatriz. Jarraian Lur Otxoantetzana dugu. Azkena, ordena honetan, Udako Euskal Unibertsitatea da, gugan izandako konfiantzagatik. Guztioi, eta hemen plazaratutako zenbait ideia eztabaidatzeko aukera eman diguten solaskide izengabekoei (ikasle ugari tartean), eskerrik asko.

¹³ Argi dezagun, bidenabar, honako datu hau: artikulua batek eremu jakin batekin zerikusia duen ala ez zehazteko, honako irizpidea erabili genuen: ukitzen zen gaiak eremu horrekin zerikusi espezifikoa bazuen, edo eremu horretan izan lezakeen eragin zuzena artikuluan bertan aipatzen bazen, edo —iritzi-artikuluen kasuan— egilea eremu horretakoa bazen, orduan erabakitzen zen artikulua bazuela zerikusia aukeratutako eremuarekin.

1. Atala

Medioen hedadura eta hartzaileen izaera Hego Euskal Herrian

Edorta Arana

Gure herrian, telebista, irrati eta egunkari desberdinek eskuratzen duten audientzia zenbatekoa eta zelakoa den aztertzea da atal honen helburua. Erabiliko dugun informazioaz baliatuz, hedabideetatik bidaltzen diren edukiek beren xedera noraino iristen diren eta, maila horretan, arrakasta izan dezaketen jakitera hurbil gaitezke.

Egunkariak, irrati-emandegiak eta telebista-kateak dira aztergai ditugun hedabideak, eta hiruren kasuan Hego Euskal Herriko populazioa hartu dugu erreferentzia modura, beti ere, hamalau urtetik gorako gizon-emakumeen portaera mediatikoa jorratuz.

Hedabideen azterketarako abiapuntua ez da berbera, egunkaria erosi egin behar delako eta mundu guztiak egunkariak irakurtzeko ohiturarik ez duelako eta, aldiz, telebista eta irratiak ia unibertsalak eta dohanekoak kontsidera ditzakegulako. Hala ere, liburu honetan, informaziobide hauetan igortzen diren mezuak eta errealitatea ulertzeko proposamenak egiten direnez, audientziaren portaera nolakoa den jakitea komenigarria da oso.

EGUNKARIAK

Eguneroko prentsa idatziak Hego Euskal Herrian duen presentzia eta betetzen duen zereginean sakontzeko, interesgarria da, besteak beste, norainoko penetrazioa, salmenta-kopurua eta, gainera, zenbateko eta zelako audientzia eskuratzen duen jakitea. Kontuan hartu beharreko horien inguruan arituko gara ondoko lerroetan.

1. Hedapen-Indizea

Prentsa idatziaren pisu kuantitatiboa neurtzean, biztanleen artean norainoko lekua lortzen duen begiratzen da. Kopuru horri Hedapen-Indizea deritzo eta horren bidez mila pertsonako zenbat egunkari-ale saltzen diren zenbatzen da. Gure inguru hurbileko herrialdeetan ematen diren kopuruak interesgarriak izan daitezke etxe barruan gertatzen dena hobeto ulertzeko.

**1. taula: Eguneroko prentsa idatziaren Hedapen-Indizea
Europako hainbat estatutan (1998)¹**

Finlandia	456,0
Britainia Handia	318,1
Alemania	305,7
Belgika	157,7
Irlanda	153,6
Frantzia	145,7
Espainia	105,5
Italia	103,5
Portugal	167,8
Grezia	64,1

Estatu espainiarrean gehiago sakonduz eta Hego Euskal Herriko datuetan arreta jarritz, guztiz bestelako parametroetan mugitzen garela ikus daiteke, izan ere Hedapen-Indize hori dexente altuagoa baita gure kasuan.

**2. taula: Eguneroko prentsa idatziaren Hedapen-Indizea
Europako hainbat estatutan (1998)²**

Araba	147,12
Bizkaia	162,71
Gipuzkoa	203,22
Nafarroa	186,24
Hego Euskal Herria	179,1

2. Hedadura

Ikusi dugunez, egunkaria erosteko zaletasun handia du Euskal Herri penintsula-rrako populazioak. Informazio orokorrekoak izan zein kiroletan edo ekonomian zentratzen diren guztien azterketa egin dugun arren, ondoko taulan informazio orokorrekoak deituriko eguneroko kazetak agertzen dira soilik.

1. DÍAZ, Bernardo: *Informe Anual de la Comunicación. 1999-2000. Estado y tendencias de los medios en España*. Madril: Zeta, 2000, 66 orr.

2. Datu hauek aipaturiko *Informe Anual de la Comunicación. 1999-2000. Estado y tendencias de los medios en España* delakotik atereak izan dira. Hori bai, Hego Euskal Herriko datu globalak guk kalkulatu ditugu, CIESen 1999ko lehen olatuko datuak erabilita.

3. taula: Hego Euskal Herriko informazio orokorreko egunkarien salmenta-kopuruak (OJD-1998 eta 1999)³

El Correo	129.435
El Diario Vasco	95.060
El Diario de Navarra	63.803
Gara	52.311 ⁴
El Mundo del P.V.	21.967
Deia	30.000
El País del P.V.	13.193
Euskaldunon Egunkaria	13.059
Diario de Noticias	12.780
El Periódico de Alava	7.000

Hego Euskal Herrian salgai jartzen diren egunkarien azterketa egitean, bi multzo nagusi ageri dira. Lehenik eta behin hemen argitaratu eta berton zabaltzen direnena eta, bestetik, kanpoan inprimatutakoena (EL MUNDO DEL PAIS VASCO eta EL PAIS DEL PAIS VASCOren kasuan, bertorako orrialde berezi batzuk kaleratzen dituzte).

Edozelan ere, honako hauek dira banaketa eta salmenta aldetik egunkariak dituzten berezitasun batzuk.

EL CORREO da, zalantza barik, Hego Euskal Herrian gehien saltzen den egunkaria. Egunero 129.435 zabaltzen ditu batez beste (OJD, 1999). Kazeta honek Hego Euskal Herrirako hiru edizio nagusi dituen arren (Araba, Bizkaia eta Gipuzkoa), lehen biak dira kuantitatiboki garrantzi handiena dutenak⁵. Bi herrialde horietan eskuratzen dituen salmenta-kopuruak kontuan hartuta (23.466 eta 103.355 ale, hain zuzen ere), ezin da ukatu bertako egunkari hedatuena dela.

EL DIARIO VASCO, aurrekoa bezala Correo enpresak argitaratua, Gipuzkoan, alde nabarmenaz, gehien saltzen den egunkaria da, (OJD-1998): 95.060 ale egunero. Donostian argitaratu eta herrialde horretan du bere erosleria.

3. DEIA, EL PERIODICO DE ALAVA eta GARArekin kasuan, ez dago OJDren daturik. Lehen bien kasuan kontrol-sistema horretatik kanpo daudelako eta, GARARI dagokionez, sortu berria izanik, aztertua izateko beharrezkoa zen denbora bete ez duelako. Hiruren kasuan, egunkarietan bertan emaniko datuak sartu ditugu taulan.

Informazio orokorrekoak diren egunkariak bakarrik aipatu ditugu, nahiz eta hauetariko bestelako batzuek salmenta handiak lortu gure artean, esaterako, MARCA izeneko kirol kazeta.

4. OJDren datuak izan ezean, ARMENTIA et al-ek *Kazetaritzaren hasi-masiak* izeneko liburuan (UPV, 2000) emaniko datuak erabili ditugu GARArekin kasuan eta baita ere DEIArekin ere. EL PERIODICO DE ALAVARI dagokionez, berek luzatutako datuak hartu ditugu.

5. Egunkari honek gainera, azpi-edizioak ere baditu, esaterako, Bizkaian Ibarrekerra edo Uribe kosta hartzen dutenak. Azpi-edizioetan, eskualdeari buruzko informazioaz betetzen dituzte hainbat orrialde.

DIARIO DE NAVARRAk, orain arte aipatu ditugun bi kazeten antzera, herrialde bakarrean zentratzen du bere bezeria. 63.803 ale kaleratuz egunero (OJD-1999), Foru Komunitateko indartsuena da, gainera, alde ederra aterezaz besteei.

GARA, kalea ikusi zuela urtebete egin duenean, 52.311 ale saltzera heldu da dagoeneko, eta Hego Euskal Herri osoko kioskoetan dago salgai. Izan ere, EL CORREO, EL DIARIO VASCO edota EL DIARIO DE NAVARRAn ez bezala, GARAk lau herrialdeak hartzen ditu edukiz eta salmenta aldetik erreferente nagusi gisa.

Euskara hutsezko bakarra den EUSKALDUNON EGUNKARIAk 13.059 (OJD-1998) ale saltzen ditu eta, GARA legez, Euskal Herri osoan ditu bezeroak. Honakoa da herrialdez herrialdekako zabalpena: Araba (%6,2), Bizkaia (%31,9), Gipuzkoa (%48,7), Ipar Euskal Herria (%4,4⁶) eta Nafarroa (%8,8).

DIARIO DE NOTICIAS da, salmenta aldetik, Nafarroako bigarren egunkaria, eta 12.780 ale inguruan dabil beraren marka. EL DIARIO DE NAVARRAn gertatzen den bezala, gutxi dira Foru Komunitatetik kanpo dituen bezeroak.

Antzekoa da, bere mugak herrialde bakarrean dituelako, EL PERIODICO DE ALAVA, Gasteizen inprimatzen den kazeta. Egunero 7.000 bat ale saltzen ditu.

DEIAren salmenta-eremua Bizkaira mugatzen da nagusiki, nahiz eta hainbat ale saldu beste herrialdeetan (lehen aipatu ditugun iturrien arabera, 30.000 ingurura iristen da saldutakoen kopurua).

Azken multzoan bi egunkari ditugu, EL MUNDO eta EL PAIS, eta bi hauek Hego Euskal Herrirako egiten dituzten edizioak. Izan ere, lehen aipatu dugunez, hemen bertan egin eta argitaratzen diren egunkarien ondoan, badira beste pare bat, Madrilen ateratzen direnak, honako hainbat orrialde berezi gehituz. Edizio bereziak dituzten egunkari horien artean EL MUNDO DEL PAIS VASCO da arrakasta handiena duena (21.697, OJD-1998); gainera, lau herrialdeetan saltzen da. EL PAIS DEL PAIS VASCOri dagokionez, Baskongadeei begira dago eginda eta bertan 13.193 bat ale saltzen ditu egunero (OJD-1998).

3. Egunkarien ale bakoitzeko irakurle-kopurua

Egunkari desberdinek kaleratzen dituzten ale bakoitza zenbat jende irakurtzen duen jakitea interesgarria izaten da, euskarri horren penetrazioa eta proiektzio soziala neurtzean. Hala ere, datu honek bi desbideraketa dakartza berez: egunkari nagusienek

6. Espainiar *Oficina de Justificación de la Difusión* (OJD) erakundearen datuen bidez saldutakoen artean Iparraldean zenbat diren eta atzerrian zenbat diren jakiterik ez dagoenez, guk multzo berean kokatu ditugu kopuru biak.

beti dute ale bakoitzeko irakurle gehiago eta, EUSKALDUNON EGUNKARIAren kasuan, euskara hutsez dela eta, jakina denez hizkuntza horren ezagutza ez dago toki zein maila guztietara zabaldua, oraindik.

4. taula: Hego Euskal Herriko informazio orokorreko egunkarien ale bakoitzeko irakurle-kopurua⁷

El Correo	3,8
El Diario Vasco	3,4
El Diario de Navarra	3,2
Gara	2,4
El Mundo del P.V.	3,4
Deia	2,3
El País del P.V.	3,5
Euskaldunon Egunkaria	2,6
Diario de Noticias	4
El Periódico de Alava	2

4. Audientzia

Ikusi dugunez, altua da eguneroko prentsa idatziak Hego Euskal Herrian duen onarpena. Izan ere, hamalau urtetik gorako bi miloi t'erdiko populazioa duen Euskal Herri penintsularretik, %54,1ek egunerokoa du egunkaria irakurtzea. Hori baino gehiago dena, aipatzekoa da, halaber, egunkari bakarra irakurri ez ezik bi eta hiru eskuratu eta irakurtzeko zaletasuna erakusten dutenen kopurua: %20,7.

Audientziari dagokionez, hauexek dira Hego Euskal Herrian pisu handiena daukaten egunkariak⁸:

7. OJDren (1998 eta 1999) eta CIESen (1999ko lehen olatua) datuak hartu ditugu kontuan egunkari bakoitzak aleko zenbat irakurle dituen jakiteko. Beraz, OJDren kontrolpean ez dauden kazeten kopuruak, enpresan bertan jasoak dira edo beste iturri bibliografikoetatik hartutakoak dira.

8. Kopuru hauek kalkulaterakoan egunkari desberdinen audientziak eta berauen arteko duplikazioak ere hartu dira kontuan.

5. taula: Hego Euskal Herrian banatzen diren egunkarien irakurleria. Banaketa portzentuala

El Correo	31,2
El Diario Vasco	20,6
El Diario de Navarra	13,2
Gara	7,9
Marca	6,5
El Mundo del País Vasco	4,8
Deia	4,3
Diario de Noticias	3,3
El País del País Vasco	3,9
Euskaldunon Egunkaria	2,2
El Periódico de Alava	0,9
ABC	0,6
As	0,3
Bestelakoak	1,6

Zenbaki horietan ikus daitekeenez, enpresa berekoak (hedabideen egitura enpresarialari buruzko informazio gehiago 3. kapituluari dator) diren EL CORREO eta EL DIARIO VASCO dira egunkaririk irakurrienak eta, kopuruz, atzerago dator EL DIARIO DE NAVARRA iruñearra. Lehen hiru horiek, gehi, irakurle-kopuru aldetik askoz apalagoak diren EL DIARIO DE NOTICIASek eta EL PERIODICO DE ALAVAk badute beren arteko erlazorik, audientziaren banaketari dagokionez, hain zuzen ere. Bakoitzak bere mailan, baina guztien kasua da, oso indartsuak dira probintzia bakarrean edo bitan, baina garrantzia galtzen dute Hego Euskal Herri mailan kalkuluak eginez. Ikustea besterik ez dago nola EL CORREOk Araban irakurtzen dutenen baitan %63,5 eskuratzen duen; eta antzeko kopuruak lortzen ditu Bizkaian (%60,8). Aldiz, Gipuzkoan eta Nafarroan dituen irakurleak oso gutxi dira. Modu berean, EL DIARIO VASCOk gipuzkoar irakurleen %68,2ko zatia bereganatzen du, gainontzeko herrialdeetan bakar batzuk besterik ez dituelarik. Nafarroan ere, DIARIO DE NAVARRAren kasua oso antzekoa da. Bertako irakurleen ehuneko 60,9k DIARIO DE NAVARRA du gustukoen. Esan bezala, DIARIO DE NOTICIASek (nabar irakurleen %15,2), eta EL PERIODICO DE ALAVAk (%8,9) beren herrialdean dituzte irakurleak, eta ez beste inon.

6. taula: Hego Euskal Herrian irakurle gehien duten egunkariak. Datu absolutuak.		
El Correo	488.000 irakurle	
El Diario Vasco	323.000	”
El Diario de Navarra	207.000	”
Gara	125.000	”
El Mundo del P.V.	75.000	”
Deia	68.000	”
Diario de Noticias	51.000	”

Lehen multzoan aipatu ditugun egunkariekin alderatuta eta audientziaren jatorri geografikoari dagokionez, GARAREN eta EUSKALDUNON EGUNKARIAREN eta, maila apala-goan, DEIAREN kasua ezberdina da. Hauek banatuagoa dute beren irakurleria lau herrialdeetan. Milakoetan, EL CORREOK, EL DIARIO VASCOK edota EL DIARIO DE NAVARRAK baino audientzia txikiagoa duten arren, orekatuagoa dute beren hedapen-eremua. Zalantzarik gabe, ildo editoriala, edukia eta irakurleen presentzia Euskal Herri osora⁹ zabalduta duen GARAK, esaterako, Araban du audientzia baxuena (%4,7) eta Gipuzkoan altuena (%10,8). Modu berean, EUSKALDUNON EGUNKARIA, euskara hutsez jakina denez, Gipuzkoan du merkatu-zatirik altuena (%3,6) eta Nafarroan apalena (%1,0). Aipatu dugun modura, DEIAREN irakurleak Hego Euskal Herriko lau herrialdeetan aurki badaitezke ere, Bizkaian du merkatu-zatirik handiena (%8,9), eta Nafarroan %0,4 besterik ez du eskuratzen.

Egunkarien audientziari dagokionez, bada beste multzo aipagarri bat, Madrilen argitaratu eta hemen zabaldutako egiten direnena, edo, EL MUNDO DEL PAIS VASCO eta EL PAIS DEL PAIS VASCOren kasuan, hainbat orrialde gehigarri dituztenena. Hauen artean, irakurle-kopuruari dagokionez, lehen mailan MARCA kirol-egunkaria (%6,5) dago. Kiroletan erabat zentratutako dagoen argitalpen honek, EL MUNDOAREKIN (%4,8) eta EL PAISEKIN (%3,0) gertatzen den bezala, nahiko orekatua du bere bezeria lau herrialdeetan. AS, ABC eta gainontzeko espainiar egunkarien presentzia oso mugatua denez, ez dugu beraien audientziari buruzko zehaztasun gehiagorik eskainiko.

Egunkariak irakurtzen duenaren profila honako hau da Hego Euskal Herrian (CIES, 1999-1¹⁰):

- Altuagoa da gizonezkoen presentzia, emakumezkoena baino; emakumezkoena ez da, batez beste, %43ra iristen.

9. Atal honetan Hego Euskal Herria dugunez erreferentziatzen, eta Ipar Euskal Herriko audientzia-ikerketa propiorik ez dagoenez, CIESen datuetan oinarritzen gara. Ipar Euskal Herriari buruzko informazio gehiago, 2. atalean dator.

10. CIESen 1999ko lehen olatua hartu dugu kontuan, eta bertan eskaintzen den irakurlearen batezbesteko profila eraiki dugu, Nafarroa eta Euskal Autonomia Erkidegoko datuak erabiliz.

- Adinari dagokionez, hogen urte bitartekoen pisua ez da oso markatua (%10 baino baxuagoa) eta bai, aldiz, 20-35 bitartekoena (%30 eskas) eta, bereziki, 36 urtetik gorakoena: %60 pasatxo.
- Klase sozialaren arabera, irakurleen erditik gora klase ertain zein ertain-baxukoak dira. Hori bai, Nafarroaren kasuan oso markatua da klase altu zein ertain-altukoaren pisua (%43,7); EAEn, aldiz, tipologia horiek ez dira %34tik pasatzen.
- Populazioaren banaketa kontuan hartuta ere, desberdintasunak daude Nafarroa eta Baskongaden artean. Bietan handia da hiriburuan bizi diren irakurleen pisua, baina Nafarroaren kasuan kopuru hori %42,1era heltzen da; gainera, Nafarroan herri txikien ehunekoa ez da makala: %30,5. Euskal Autonomia Erkidegoko audientzian, hiriburuetan bizi direnena %37,7koa da eta herri txikietan bizi direnak %9,2koa; askoz baxuagoa, beraz.
- Eguneroko prentsa irakurtzen dutenen artean, euskararen ezagutza handia da. Nafarroaren kasuan %30ekoa eta Baskongadetakoa nabarmen altuagoa: %58,4koa.

Hego Euskal Herriaren mailan egunkarien salmenta-kopuruak zenbatekoak diren eta berauen beziaren berezitasunak zein diren ikusi eta gero, azter dezagun orain, labur-labur, herrialde bakoitzeko panorama zein den.

4.1. Araba

Arabari dagokionez, lehenik eta behin, EL CORREOren nagusitasuna ikusten da guztiaren gainetik. EL PERIÓDICO DE ALAVA, probintzibakarra, askozaz atzerago dator irakurle-kopuruari dagokionez. Araba da, bestalde, audientziarik baxuena duen herrialdea: populazioaren %48,7 soilik sailka daiteke egunkarietako irakurleen artean.

7. taula: Araban irakurle gehien duten egunkariak (ehunekoa)	
El Correo	63,5
El Periódico de Alava	8,9
Marca	7,1
El Mundo del P.V.	4,9
Gara	4,7
El País del P.V.	3,6
Bestelakoak	7,3

4.2. Bizkaia

Bizkaian ere, EL CORREOren nagusitasunak baldintzatu egiten du, neurri handi batean, herrialde horretako panorama. Izan ere, hamar egunkari-irakurleetatik seik EL CORREO leitzen dute, ondoko taulan ikusten denez. Horrez gain, herrialde horretako populazio-erdiak (%49,8) egunerokoa du periodikoak irakurtzea.

8. taula: Bizkaian irakurle gehien duten egunkariak (ehunekoak)	
El Correo	60,8
Deia	8,9
Marca	8,4
Gara	7,6
El Mundo del P.V.	6,8
El País del P.V.	3,2
Bestelakoak	4,3

4.3. Gipuzkoa

Gipuzkoako irakurleen joera ere nahiko markatua da, EL DIARIO VASCOren audientzia ikusita. Hemen, egunkari-irakurleen kopurua altuagoa da (%60,7) eta gainera, duplikazio-maila %16koa; beraz, egunkari bat baino gehiago irakurtzen dutenen presentzia ezin da ahaztu. Bizkaian DEIA bigarren egunkaririk indartsuena bada, Gipuzkoan GARAk betetzen du leku hori.

9. taula: Gipuzkoan irakurle gehien duten egunkariak (ehunekoak)	
El Diario Vasco	68,2
Gara	10,8
Marca	6,0
Egunkaria	3,6
El Mundo del P.V.	3,2
El Correo	2,5
El País del P.V.	2,0
Deia	1,8
Bestelakoak	1,9

4.4. Nafarroa

Nafarroan, besteetan bezala, egunkari nagusi bat dago (%60,9 bereganatzen duena) eta hortik aurrera audientzia-zati txikiak gelditzen dira gainontzekoentzat. Hala ere, aipatzekoa da DIARIO DE NOTICIASek bereganatzen duen audientzia: %15,2. Azken kopuru honen erdira ere ez da heltzen atzetik datorren GARArekin irakurleria.

Nafarroan ere, altuak dira egunkarien audientzia-kopuru absolutua (%57,3) eta baita duplikazioena ere (%15,9).

10. taula: Nafarroan irakurle gehien duten egunkariak (ehunekoak)	
El Diario de Navarra	60,9
Diario de Noticias	15,2
Gara	6,3
El País	3,7
Marca	3,5
El Diario Vasco	3,1
El Mundo del P.V.	3,0
Bestelakoak	4,3

TELEBISTAK

Hego Euskal Herriko etxeetan jaso daitezkeen telebista-kate desberdinek daukaten audientzia portzentuala eta herrialdekako desberdintasunak eta ikus-entzuleriaren profila azpimarratuko ditugu segidan datozen pasarteetan.

Esan dugun bezala, Hego Euskal Herrian jaso daitezkeen telebista-seinaleak hartu ditugu kontuan, eta audientziaren azterketa egiteko, 14 urtetik gorakoei buruzko informazioa erabili dugu.

Telebistaren kontsumorako joera orokorrak aztertuko ditugu lehenengo; eta, gero, kanal bakoitzak eskuratzen duen audientziaren zatian zentratuko gara. Datu horiek irakurtzean, Euskal Herri penintsularra bere osotasunean hartu dugu lehenengo; eta, gero, herrialdekako irakurketa egin dugu. Azkenik, liburu honen 4. atalean Euskal Telebistaren albistegien eduki-azterketa burutu dugunez, ETBren audientziaren osaketari buruzko zirriborroa egin dugu.

1. Panorama orokorra

Telebista-seinalea transmititzeko sistema desberdinak dauden arren (lurrazaleko uhinak, kablea eta satelitea, nagusiki), orain-oraingoz erabiliena, eta guk aztertuko ditugun kanalen kasuei dagokiena, lurrazaleko uhin analogikoa da, hain zuzen ere, arruntena eta orokorrena dena.

Gainera, Hego Euskal Herrira mugatuko garenez, emisio-esparru desberdineko kanalak aurki daitezke aldi berean lanean: Estatu espainiar osorako ari direnak (TVE1, TVE2, Canal Plus, Antena 3 eta Tele 5), Euskal Herri osoa kontuan hartzen dutenak (ETB1 eta ETB2) eta, azkenik, telebista lokalak deiturikoak, beren seinalearen igorpena herri, hiri zein eskualde batera mugatzen dutenak (Tele Donosti, Canal Bizkaia edo Tele-4 bezalakoak).

Kontuan hartuko ditugun telebista-kanalak, Hego Euskal Herrian eginak ala bertan ikus-entzun daitezkeenak dira, beraz; Canal Plus-en kasua salbu, doan eta hargailu arrunt batez baliatuz jaso daitezkeenak. Beraz, telebista orokorrak deiturikoak dira erreferentzia modura hartuko ditugunak, eta alde batera utziko ditugu satelitez zein kablez jaso daitezkeen beste eskaintzak, tematikoak zein orokorrak.

Telebistaren audientzia aztertzerakoan, bi dira nagusitu diren metodoak: inkesten bidez burutzen dena (CIES, EGM...) eta audimetra (Sofres AM) erabiltzen duena. Gure ikerketarako, eskuraerrazagoa izan delako eta Hego Euskal Herri osoa bere azterketa-esparru modura hartzen duelako, CIESen audientzia-ikerketaren emaitzak dira gehien erabili ditugunak¹¹. Hala ere, telebistaren kontsumorako joera zelakoa den azaltzeko, labur-labur, Sofres AMren emaitzak ere aipatuko ditugu, EAEko portaerak Nafarrorako baliagarriak izan daitezkeelakoan.

Hona hemen telebista ikus-entzuten duen populazioaren inguruko hainbat zehaztasun:

- Egunean 207 minutu dira, batez beste, telebistaren aurrean pasatutakoak.
- Telebistaren kontsumoak urtaroak ditu: minutu-kopurua altuagoa da udazkenean (222 minutu) eta neguan (227,7') eta baxuagoa udaberrian (205') eta, are baxuagoa, udan (172,7').
- Ikus-entzuleen erantzun oparoena jasotzen duen eguna, igandea du telebistak, minutu-kopuruari dagokionez, 220'; eta larunbatetan telebista gutxixeago ikus-ten bada ere, gainontzekoetan, lanegunetan alegia, 200 minutu pasatxo ematen ditugu telebistaren aurrean.
- Telebistari dedikatzen diogun tarte ez da modu konstantean banatzen egunean zehar, eta bereziki bi momentutan sendotzen da: eguerdi partean (46 minutu) eta gaueko urrezko orduetan (73'). Gainontzeko kontsumo-minutuak arratsaldekoak (44'), goizekoak (26') eta gauerdikoak (18,9') dira.
- Bestalde, telebista ikus-entzuten dutenen profil soziodemografikoa honakoez osatzen da:

11. Metodologia desberdina erabiltzen duten ikerketetan gertatzen den bezala, Sofres AMren eta CIESen datuak ez datoz erabat ados. Gure kasuan, gainera, denbora-epe desberdinak hartzen dutelako, CIESek 14 urtetik gorakoak eta Sofres AMek 4tik gorakoak hartzen ditugulako kontuan; eta, Sofres AMri dagokionez, Euskal Autonomia Erkidegoko emaitzak bakarrik izan ditugulako eskura. Edozelan ere, eta konparazio gisa, hona hemen Sofres AMk 1999rako, EAEn, kaleratutako audientzia-kopuruak:

TVE1	22,5
TVE2	8,2
TELE 5	23,3
ANTENA 3	20,3
CANAL +	2,0
ETB1	5,4
ETB2	15,6
Bestelakoak	2,8

- Adinez: %10,4, hamabost urte bitartekoak; %22,6, 16-29koak; %24,6, 30-44koak; eta %42,4, hortik gorakoak.
- Emakumezkoak (%51); herri handietan (%53,8) eta hirietan (%27,6) bizi direnak eta klase sozial ertainekoak (%53,2) edo ertain-baxukoak (%18,3) dira nagusi tele-ikusleen artean.

2. Telebista kanalen pisua

Segidan ikusiko dugunez, eskaintza aldetik orokorrak diren eta era irekian transmititzen duten sei kanalak dira Hego Euskal Herrian audientzia handiena inguratzen dutenak. Gainera, Madrildik emititzen dutenen audientzia %69,6ra heltzen da. Euskal Telebistaren bi kanalek lortzen duten audientzia-kopurua %24,5ekoa da. Gainontzeko kopuruak telebista lokalei edo beste motatakoek dagozkie.

11. taula: Hego Euskal Herriko telebista-kanalen audientzia-kopuruak. Rankinga	
Kanala	%
TVE1	22,1
Tele 5	21,2
ETB2	18,3
Antena 3	16,7
TVE2	7,1
ETB1	6,2
Canal Plus	2,5
Canal 4	0,9
Tele Vitoria	0,8
Tele Bilbao	0,7
Canal Gasteiz	0,6
Tele Donosti	0,5
Tele 7	0,3
Canal Bizkaia	0,3
Bestelakoak	1,9

Datu horien arabera esan daitekeenez, TVEren kanalek %29,2 eskuratzen duten bitartean, ETBrenak %24,5; eta publikoak diren lau kanal horiek batuz, populazioaren %53,7 jatorri honetako emisioa du gustuko. Pribatuen pisua ere aipatzeko modukoa da: %40,4. Telebista lokalek, batez beste, audientziaren %4 dute, eta gainontzeko telebista-eskaintzek (satelite bidezkoa, digitala...) %1,9.

Taula berean ikus daitekeenez, hiru kanal-multzo antola daitezke audientziaren arabera: lehenean, nagusitasuna dutenak daude, hots, TVE1, Tele 5, ETB2 eta, neurri apalagoan, Antena 3; gero, kopuru-aldeak bigarren mailakoak direnak (TVE2 eta

ETB1) eta, azkenik, ordu gehienetan kodifikatuta dagoen Canal Plus eta, berez emisio-esparrua mugatua dutelako, jende gutxiagorengan heltzen direnak: Canal 4, Tele Vitoria, Tele Bilbao edota Tele 7 bezalakoak.

Nolanahi dela, ia etxe guztietan dagoen telebista-hargailuan sintonizatzen diren kanalak ez dira beti berberak izaten herrialde guztietan. Alegia, probintziakako azterketa egitea komenigarria da, nolako kontsumo-pautak erakusten dituzten jakiteko.

2.1. Araba

Araban, esaterako, altua da telebista pribatuen errezeptzioa (%42,5) eta, erlatiboki markatua telebista lokalena (%7,1), eta baxuagoa ETBren eskaintza bikoitzarena.

12. taula: Telebista-kanalen audientzia-kopuruak Araban. Rankinga	
Kanala	%
TVE1	22,3
Antena 3	20,1
Tele 5	19,9
ETB2	17,9
Canal Gasteiz	6,2
TVE2	5,9
ETB1	3,1
Canal Plus	2,5
Tele Vitoria	0,9
Bestelakoak	1,2

Arabarren kasuan, begien bistakoa da nahiko orekatuak direla kate publikoen (%49,2) eta pribatuen (%42,5) arteko audientzia-mailak. Madrildik datozen programazioak populazioaren %70,7ren arreta eskuratzeko adinako interesa du.

2.2. Bizkaia

Bizkaiari dagokionez, taulan ikusten den modura, audientzia handiena eskuratzen duten hiru kanalak (TVE1, Tele 5 eta ETB2) kopuru bertsuetan mugitzen dira. Pittin bat gutxiago du Antena 3 kateak eta geroago datoz TVE2, ETB1 eta telebista lokalak (guztira % 6,2 aipagarriaz).

13. taula: Telebista-kanalen audientzia-kopuruak Bizkaian. Rankinga

Kanala	%
TVE1	21,0
Tele 5	21,4
ETB2	20,9
Antena 3	16,5
TVE2	7,2
ETB1	5,8
Canal Plus	2,7
Tele Bilbao	1,5
Tele 7	0,7
Canal Bizkaia	0,4
Bestelakoak	1,0

Bizkaitarren kontsumo-ohiturak ikusita, telebistagintza publikoaren aldeko hautua (%55,8) eta ETBren eskaintzari emaniko erantzun ona (gehien bat ETB2ren kasuan: %20,9) aipa daitezke.

2.3. Gipuzkoa

Gipuzkoak desberdintasun batzuk erakusten ditu. Izan ere, TVE1ek eta Antena 3k kopuru baxuagoak dituzten bitartean, gora egiten du ETB1en audientziak eta, maila txikiagoan, aipatzeko modukoa da Canal Plusen presentzia (%3,6), Tele Donosti lokalarena (%1,7) eta Bestelakoak deiturikoena (%2,5). Ikus dezagun ondoko taulan Gipuzkoako audientzia-rankinga.

14. taula: Telebista-kanalen audientzia-kopuruak Gipuzkoan. Rankinga

Kanala	%
Tele 5	21,0
ETB2	19,8
TVE1	17,0
Antena 3	15,4
ETB1	12,5
TVE2	6,5
Canal Plus	3,6
Tele Donosti	1,7
Bestelakoak	2,5

Gipuzkoa da Madrildik bidalitako telebista seinaleen aurrean erantzun baxuena erakusten duen herrialdea; hala ere, kopuru hori ez da batere txikia: %63,5. Gainera,

beste herrialdeekiko berezitasunak markatzen dituen ikus-entzulegoak arreta gehiagoz segitzen du ETB1en (%12,5) eta ETB2ren (%19,8) eskaintza. Oro har, kanal publikoen aldeko joera du audientzia gipuzkoarrak (%55,8).

2.4. Nafarroa

Eta, azkenik, Nafarroaren kasua aztertuko dugu labur antzean. Herrialde honetako audientziaren portaera nahiko desberdina da TVEren kanalen onerako, bien artean ikus-entzuleen %36,9 erakartzeko ahalmena baitute. Aipatzekoa da ETB2ren audientzia baxua, kanalaren seinalea herrialde osora heltzen ez delako; bestetik, nahiko maila altua markatzen du Canal 4 telebista lokalak.

15. taula: Telebista-kanalen audientzia-kopuruak Nafarroan. Rankinga	
Kanala	%
TVE1	28,9
Tele 5	20,9
Antena 3	16,7
ETB2	9,8
TVE2	8,0
Canal Plus	4,6
ETB1	4,5
Canal 4	4,3
Bestelakoak	2,3

Oro har, nafarrek Madrilgo telebista pribatu zein publikoekiko zaletasun handiagoa dute, eta audientziaren %79,1ek horien aldeko joera du. Berezia da, baita ere, TVEren aldeko jarrera (kanal bien artean %36,9) eta, lehen aipatu den bezala, seinalearen emisio-esparru mugatua dela medio, ETB2ren maila baxua.

3. Euskal Telebistaren ikus-entzuleriaren profila

Hego Euskal Herriko audientziaren azterketa orokorra egin badugu ere, liburu honetan Euskal Telebistaren aurreko portaera interesatzen zaigu bereziki. Izan ere, hedabideak eta nortasun kolektiboa argumentu zentralizat dugun honetan, ETBren ekarpena garrantzitsua da oso. Hori dela eta, ondoko lerroetan ETBren audientziaren osaeran sakonduko dugu. Horretarako, beti bezala CIES-1991:1 erabiliko dugu eta, kasu honetan, Euskal Autonomia Erkidegoko biztanleriaren barnean 14 urtetik gorako informazioa eskuratuko dugu soilik.

Euskarazko telebista-kanalaren ikus-entzulerian berdintsu aurki daitezke gizon eta emakumeak; baina, adinari dagokionez, 14tik gorako populazioa aztertuz, 56tik

gorakoen presentzia nagusitzen da (%43,3), eta baita 26 eta 55 urte bitartekoena ere: %39,6.

Bizilekuari dagokionez, markatuagoa da ETB1en kasuan herri txiki eta ertainetan ikus-entzule direnen parte hartzea, hiriburuetan txikiagoa dena. Ikasketa-mailaren arabera, ETB1ek markatuagoa du lehen mailako ikasketak dituztenen presentzia, unibertsitatekoak dauzkatenekin batera.

Euskararen ezagutza, nola ez, altuagoa da ETB1en jarraitzaileen artean, eta %15,4 soil batek ez du euskara ulertzeko gaitasunik.

Euskal Telebistaren bigarren kanalak bestelako ñabardurak erakusten ditu. Esate baterako, gizonen eta emakumeen presentzia orekatua den bezala, markatuagoa da adin ertaina dutenen pisua. Alegia, gazteak (%15,7) eta adindunak (%31) baino gehiago, 26 urtetik 55era bitartekoak dira pisu handiena dutenak: %53,4.

ETB1ekin gertatu bezala, herri ertainetan bizi direnen marka altua da ETB2ren audientzian, hauen kopurua %36,2koa baita.

Altuxeagoa da unibertsitate-mailako ikasketak dituztenen multzoa (%19,6); eta hamarretik lauk ez dute euskara ulertzen (%38,3).

Aipatu ditugun puntuez gain, ETBren kanal biak ikusten dituztenen profil sozio-demografikoa eta Euskal Autonomia Erkidegoko gainerako biztanleek dutena antzekoa da, bai rol familiarrean eta bai klase sozialean, zein bizilekua duteneko herrialdeari dagokionez.

IRRATIA

1. Aniztasuna

Bertotik edo kanpotik seinalea helarazten diguten irrati-seinaleen eraginez, medio honen panorama oso aberatsa da Hego Euskal Herrian. Ugaritasun hau dela eta, irratigintzaren azterketari ekin aurretik, medioaren berezitasun batzuk aipatu beharra dago, esaterako:

- Handia da Hego Euskal Herrian entzun daitezkeen irratien kopurua (90etik gora).
- Seinalearen hedadura oso desberdina dute batzuek eta besteek (Hego Euskal Herri osoa hartzen dutenak edo auzune batera mugatzen direnak daude).

- Irrati-emandegi soilak direnak daude batetik, eta katean antolatutakoak bestetik (Xorroxin, edo Eusko Irratia, SER...).
- Eduki aldetik, irrati-formulakoak (musika, albisteak, ekonomia...) eta irrati orotarikoak bata bestearen ondoan aurki daitezke sintonizatzailan.
- Euskaraz, gaztelaniaz (ditugun audientzia-ikerketetan frantsesez ari diren batzuk ere kontuan hartu ditugu) edo bietara ari direnak aurki daitezke geure artean.

2. Irratiaren entzuleria Hego Euskal Herrian

Lehenik eta behin, aipatu beharra dago Hego Euskal Herrian irratia entzuten duen populazioaren %77,1 bost irratiaren eskuetan dagoela. Irrati-emandegi hauen indarrak bigarren planoan uzten ditu gainerakoak, neurri handi batean emisio-eremu lokalekoak direnak, hain zuzen ere. Ikus ditzagun segidan, entzule-kopuru horiek protzentualki eta zenbaki absolutuetan.

16. taula: Hego Euskal Herrian entzule gehien duten irratiaren banaketa portzentuala		
IRRATIA	Absolutuak	Portzentaiak
Cadena Ser	417.000	26,1
Eusko Irratia	338.000	21,2
Radio Nacional de España	214.000	13,4
COP	156.000	9,8
Radio Nervi3n + Gorbea	107.000	6,7
Onda Cero	88.000	5,5
Cadena 100	86.000	5,4
Radio Popular	70.000	4,4
Onda Melodía	17.000	1,1
Onda 10	14.000	0,9
Bestelakoak	87.835	5,5
Guztira	1.597.000	100

Hasieran esan dugun modura, anitza bezain koloretsua da irratigintzaren egoera Hego Euskal Herrian. Hala ere, ezin dugu albo batera utzi Madrildik emisioak igortzen dituztenen pisua. Izan ere, nahiz eta hemendik bertotik hainbat programa egin, nagusi dira ikuspegi zentralista eta Estatu osorako emisio bakarra dutenak, besteak beste: SERen musika-programazioa eta eskaintza konbentzionala, Espainiako Irrati Nazionalaren emanaldi desberdinak eta Onda Cero, Cadena 100 edo Radio Popularren emanaldiak. Hauexek dira, kopuruak kontuan hartuz, entzuleriaren gustukoenak. Oro

hartuta, nagusiki Madrildik programazioa egin eta igortzen duten irratiaren garrantzi portzentuala %68ra iristen da. Horrez gain, Eusko Irratiaren eskaintza desberdinak dauden arren (%21,2), gainerakoak irrati txikiak dira gehienak.

Ikus dezagun ondoren, herrialdeka nolakoa den ageri zaigun irudi orokorra.

2.1. Araba

Bi irrati-emandegiren artean banatzen da nagusiki arabarren zaletasuna: SER katearen eta Eusko Irratiaren artean. Bi hauen eskaintza oparoa da eta irrati konbentzionalak eta musikalak ditu barnean. Radio Nervi3n eta Gorbea, COPE eta Radio Nacional de Espa3a dira bi nagusien ondoren datozenak, ondoko taulan ikus daitekeenez.

17. taula: Arabako entzuleriaren banaketa portzentuala	
IRRATIA	Ehunekoak
Cadena SER	27,9
Eusko Irratia	26,6
Radio Nervi3n + Gorbea	11,7
COPE	9,7
Radio Nacional de Espa3a	8,4
Cadena 100	7,1
Onda Cero	5,8
Bestelakoak	2,8

2.2. Bizkaia

Demografikoki handiena den lurralde honetan, irratigintzaren panorama Arabakoaren antzekoa da. Alegia, irrati-emandegi nagusiek eskuratzen dute audientzia gehiena eta hauen artean lehen postuetan daude Madrildik emisioak igortzen dituztenak. Ikus, bestela, honako taula hau.

18. taula: Bizkaiko entzuleriaren banaketa portzentuala	
IRRATIA	Ehunekoak
Cadena SER	29,0
Eusko Irratia	19,2
Radio Nervión + Gorbea	11,7
Radio Nacional de España	11,4
COPE	7,9
Radio Popular	5,2
Onda Cero	4,1
Cadena 100	4,0
Onda Melodía	2,3
Bestelakoak	5,2

Datuetan ikus daitekeenez, garrantzi handiena dutenen rankinga ez da gainontzeko herrialdeen berdina, eta behera egiten dute proportzionalki Eusko Irratiaren barruan dauden programazioek.

2.3. Gipuzkoa

EITBren barruan dauden emandegien nagusitasuna agerian uzten duen herrialde bakarra da Gipuzkoa. Gainera, bertan gehiago dira euskaraz aritzen direnen presentzia eta, oro har, baxuagoa, bere nagusitasunean, Madrildik emisioek lortzen duten jendearen arreta. Hona hemen audientzia-datu nagusienak.

19. taula: Gipuzkoako entzuleriaren banaketa portzentuala	
IRRATIA	Ehunekoak
Eusko Irratia	30,7
Cadena SER	21,4
Radio Nacional de España	14,2
COPE	7,0
Radio Popular	7,0
Onda Cero	5,6
Cadena 100	4,7
Donosti	3,5
Irun	1,4
Bestelakoak	4,5

Kopuruek erakusten dutenez, gipuzkoarren artean nagusia da bertoko irrati publikoekiko zaletasuna, nahiz eta Madrildik programazioa eskaintzen dutenen pisua ere handia izan (%62,3). Gainera, herrialdekako sailkapenean lehen aldiz ageri dira irrati lokalak: Donosti eta Irun izenekoak, hain zuzen ere.

2.4. Nafarroa

Irrati-emandegi handi eta txikien arteko muga argiago marraztuta dago Nafarroan, bertan hiru irratiaren artean eskuratzen baitute entzuleriaren ehuneko 65,1. Aipaturiko hirurek emititzen duten programazioaren zatirik handiena Madrilen buruturikoa da. Irratigintza lokala egon badagoen arren, ez du entzule-kopuru handirik eskuratzen.

20. taula: Arabako entzuleriaren banaketa portzentuala	
IRRATIA	Ehunekoak
Cadena SER	24,4
Radio Nacional de España	20,9
COPE	19,8
Cadena 100	9,7
Onda Cero	9,3
Eusko Irratia	7,8
Dial	2,7
Bestelakoak	5,4

Laburbilduz

Amaitzeko, honezkero aipatu ditugun punturik garrantzitsuenak ekarriko ditugu berriro hona, soil-soil.

Egunkariei dagokionez, Hego Euskal Herriko egoerak honako mugarriak erakusten ditu:

Hego Euskal Herriko hedapen-indizeak (mila pertsonako zenbat egunkari-ale erosten diren) Estatu espainiarrekoa gainditzen du aise (185,35 ale mila pertsonako).

Batez beste, populazioaren erdiak (%54,1ek) egunkariak irakurtzen ditu; gainera, Hego Euskal Herrian duplikazio-maila altua dagoenez, egunkari bat baino gehiago erosteko joera dauka jende askok.

Hego Euskal Herri osoan zabaltzen diren egunkariak baino salmenta handiagoak dituzte probintzia bakarrean zein bi probintzian salgai jarri eta erosten direnek. Hala

nola, EL CORREOk Bizkaian eta Araban, EL DIARIO VASCOk Gipuzkoan eta EL DIARIO DE NAVARRAk Nafarroan.

GARAK, EUSKALDUNON EGUNKARIAk eta, beste neurri batean, DEIAk, lau probintzietara zabaltzen dute beren merkatua. Hala ere, Hego Euskal Herri osoa esparru naturalizat duten egunkariek ez dute salmenten %14,4ko ehunekoa gainditzen.

Hemen saltzen den espainiar prentsa, kopuruz oso altua ez den arren, herrialde guztietara heltzen da, guztietan antzeko audientzia-maila lortuz.

Ale bakoitzeko irakurle-kopuruari dagokionez, altuagoa da parametro horren maila egunkari indartsuenetan eta baxuagoa besteetan eta euskarazkoa den EUSKALDUNON EGUNKARIAn.

Telebistei dagokionez honako ideia hauek azpimarratu nahi ditugu:

Ikerketa honetan batetik Hego Euskal Herrian ikus daitezkeen estatu-mailako bost kateak, publikoak eta pribatuak, eta bestetik Euskal Herria bera emisio-esparru modura dutenak (ETB1 eta ETB2) eta lokalak (zazpi guztira) ere hartu ditugu kontuan.

Telebista-kontsumoa oso zabalduta dago gure artean, CIESen arabera populazioaren %85,1ek telebista ikusteko ohitura baitu. Gainera, batez beste, EAEko populazioak 207 minutu pasatzen ditu egunero aparatuaren aurrean.

Telebista ikusien rankinga eginez, maila bertsuan dauden TVE1, Tele 5, ETB2 eta Antena 3 aipatu behar ditugu. Ondoren datoz TVE2 eta ETB1 eta, askoz ere audientzia-kopuru txikiagoak lortuz, Canal Plus eta telebista lokalak. Emaita hauek ez dira Hego Euskal Herri osoan modu homogeneoan ematen, baina hala ere populazioaren erditik gora kanal publikoak ditu gustukoen (%53,7). Kanal pribatu guztien audientzia pilatuz zenbatu daitekeen kopurua ere ez da makala: %40,4. Telebistagintza lokalak, batez beste, %4 soilik eskuratzeko gai dira gaur egun. Gainerako telebista-eskaintzek ez dute %1,9tik gorako erantzunik jasotzen ikus-entzuleengandik.

Oro har, Madrildik igorritako telebista-kanalen audientzia-maila %69,6koa da.

Herrialde guztietan antzeko joerak somatzen badira ere (altuagoa telebistagintza publikoaren audientzia eta %24,5ean ETBren kopurua), aipatzekoa da Araban eta Nafarroan hobe delako Madrildik emititzen duten kanalen aurreko erantzuna, eta txikiagoa ETBren audientzia. Arabaren kasuan kanal publikoek ez dute horrenbesteko arrakastarik, eta bai aldiz telebista lokalek. Nafarroan TVE da nagusi (%36,9) eta Madrildik bidalitako telebista-seinaleen aurreko erantzuna oso handia da (%79,1).

Azkenik, irratiei buruzko ikuspegi orokorrak honako ideia nagusi hauek erakusten ditu:

Oparoa da Hego Euskal Herriko irratigintzaren panorama bai emandegien kopuruaren arabera, bai emisio-esparruaren arabera, zein daukaten jabegoaren edo erabiltzen duten hizkuntzaren arabera ere.

Irratiaren entzuleriaren zatirik handiena bost enpresaren eskuetan dago; hauen artean SER eta Eusko Irratiaren kasuak dira azpimarragarrienak, bien artean entzuleen %47,3ra heltzen baitira.

Halaber, Madrildik emisioak eskaintzen dituztenen pisua oso garrantzitsua da, eta kuantitatiboki horrek indarra kentzen die irradi lokalei.

Oro har, bertoko irradi-emandegien pisua ez da oso altua eta horrek eragina du Eusko Irratiaren barruan kokatzen diren emisioen arrakastan. Radio Euskadi, Euskadi Irratia, Euskadi Gaztea eta Radio Vitoria batera hartuta, kontsideratuenak direnen artean bigarren postuan kokatzen dira, eta bereziki datu baikorrak dituzte Araban eta Gipuzkoan, arrazoi desberdinak direla medio.

2. Atala

Ipar Euskal Herriko hedabideen egoera¹

Pascal Ricaud

Bi hitz dira Ipar Euskal Herriko hedabideen paisaia nahikoa ondo karakterizatzen dutenak: aberastasuna eta aniztasuna. Ekimenen eta sorkuntzen (formatua, emankizuna) aberastasuna, batez ere euskaldun edo elebidunak diren irrati sozietateak (*Lapurdi Irratia*, *Irulegiko Irratia*) proposatutako ugaritasunaz, baina baita *Radio France Pays Basque* ere, mugaz gaindiko saioen bidez edo *Euskadi Irratiaren* laguntzaz eginiko ikuskizunen sorreraz (“2.000 korista 2000. urterako”, 1999ko abenduaren 19a). Lehiakortasunaren aberastasun berria dakar, *Radio Franceren* aurrean, irrati sozietateen agerpenak, nahiz eta zuzenduak zaizkien publikoa eta edukiak bat ez datozen; 1992an, *ETB1*ek “Iparraldearen orena” telebistako albistegia sortu zuen, *France 3k* Ipar Euskal Herriari buruz ematen dituen gaurkotasunezko berriak beste ikuspuntu batez eskainiz; are gehiago *La Semaine du Pays Basque* astekariaren agerpenarekin, tokiko prentsa *Sud-Ouest* eskualdeko egunkariaren euskal argitalpenera mugatuz. Hala ere, gehienetan ezin dugu aniztasunaz hitz egin gaien aukerari zein aurkeztu eta komentatzeko erari dagokienez, ez eta zuzendua zaien irakurleei eskaintzen zaizkien gaurkotasunezko berrien begirada eta ideia nagusiei dagokienez ere. Hauxe gertatzen zaie bereziki deszentralizatuak diren hedabide publikoei (*France 3 Euskal Herri*, *Radio France Pays Basque*) baina baita ere —maila txikiago batean baina— *La Semaine du Pays Basqueri*, *Sud-Ouest*² egunkariarekiko.

1. Lur Otxoantexana Petuya-k euskaratua.

2. *La Semaine du Pays Basque* eta *Sud-Ouest* lehenik eta behin ezberdintzen dituenak, batetik asteroko agerpena da, horrela ezin baita izan, eskualdeko egunkariarentzat benetako lehia. Batak momentuan bildutako gertaerez hitz egiten du, besteak, aldiz, ezin izaten ditu gaurkotasunaren “puntu beroak” gertatzen diren unean aipatu, baina urruntze-ikuspuntua eta beharrezko denbora izaten ditu bere esanak hobeto garatu eta oinarritzeko. Hala ere, *La Semaine du Pays Basqueren* estiloa —bere homologoa den *La Semaine du Roussillon* bezala, Frantziako Kataluniar Herrian— are polemiko eta kritikoagoa da (gehiengoaren iritzia errespetatuz) eta leku handiagoa uzten die “tribuna libreei”, herritar irakurleei eta gaurkotasuna egiten dutenei. Egunkari honek “Euskal Herri” departamentuaren gaian ere konpromisoa hartu du eta proiektua sustatu, eta maila politikoan erreakzionarazi eta mugiarazi zuen galdeketa antolatuz. Ikerketa honek (1997ko maiatza) erakusten zuen ikerturiko pertsonen artean %64 honelako departamentu baten alde zegoela, hauen arteko ia %72 18-25 urte bitartekoak izanik.

Hedabideen paisaia honen aniztasuna proposaturiko euskarri eta formatuari lotuta dago, baina baita zuzenduta dagoeneko publikoari (euskaldunak, frantses hiztunak, eremu geografiko desberdinetara joaten direnak eta bertakoak direnak...), erabilitako hizkuntzei (frantsesa, euskara batua, zuberera, ...) edo hedabide desberdinetako kazetari eta arduradunen jatorri eta unibertso kulturalai ere.

SUD-OUEST : EGUNKARI BAT, TALDE BAT.

Sud-Ouest egunkaria, 1944ko abuztuaren 29an sortu zen beste egunkari ugariarekin batera, askatzearen jai-euforiaz. Bezperan, *La petite Gironde*, 1872ko apirilaren 7an sortua, bere azken alea zabaldu zuen. Orduan, iragana erabat ahaztu behar izan zen, batez ere Bigarren Mundu-Gerraren garaian martxan jarraitu zuten egunkariak alboratuz. Garai hartan *Sud-Ouest* bi aldeetatik idatzitako zatar-paperezko orri bakarraz osaturik zegoen, eta beraren banaketak (76.500 ale) ez zuen Bordeleko hiri-aglomerazioa gainditzen. Mende erdi bat geroago, *Sud-Ouest* lehen planoko hedabide bilakatu da. *Correo* taldearekin elkartu ondoren, multimedia-arloko talde indartsu eta mugaz gaindiko baten ikur bilakatuta, egunkariak badu gaur egun 2.350 berriemailez osaturiko sare bat eta 21 argitalpen, Akitania eta Poitou-Charentes-ko zortzi departamenduetan, hauetatik lau Bordeleko hiri-aglomerazioan, eta *Sud-Ouest Pays Basque* argitalpena, zeinen erredakzio-agentzia Baionan dagoen (10 kazetari)³. *Sud-Ouest Pays Basque* ere baditu bi bulego bi kazetari iraunkorrekin Biarritzen eta Donibane Lohizunen.

Ohar gaitezen *Sud-Ouest*ek ez duela departamentuko argitalpenik sortu, honela Pirinio Atlantikoetako departamenduko dikotomia kulturala (euskalduna, biarnesa) kontuan hartuz. Ez du bere banaketa lurraldearen banaketa politiko-administratiboaren arabera egin; horrela egin ordez, gaur egun abertzaleek ez eze Euskal departamenduen alde dauden lagun guztiek ere azaleratu duten errealtate historiko kulturala bereganatu du.

1997an egunkari akitaniar honen ordainduriko hedapena 341.329 aletara iritsi zen⁴, egunkariaren barneratze-tasarik handienak dituztenak Landes-ko departamendua, Gironda eta Euskal Herria izanik. Ipar Euskal Herrian egiten den egunkari honen inprimaketa 40.000 alekoa da; hots, 100 etxetatik 36 baino gehiagotan irakurtzen da, beraz, argitalpen hau Ipar Euskal Herriko zabalduena bilakatuz. *Sud-Ouest*ek aspaldi lortu du bere ezarpena Ipar Euskal Herrian, onartua izaten eta bertako pentsamolde eta berezi-

3. 1944an, berriemaile batek bere artikulua Bordelera bidaltzen zituen. 60ko hamarkadatik aurrera, Christian Bomboudiac-ek, orduko euskal itsasertzeko *Sud-Ouest*en berriemaile bakarrak, kazetari eta iragarkilarik funtzioak bete zituen, gaur egungo Baionako argitalpenaren hastapena eginez, bertako bizitzari buruzko orrialde batzuen bitartez. (Iturria: DUPREUIHLH "Fabrice", *Sud-Ouest*, IEPko 3. urteko ikastaroaren txostena, 1994ko abuztua, 4. or.)

4. Honek frantses estatuko bigarren mailan kokatzen du, *Ouest-Franceren* atzetik (762.497 ale). (Iturria: DSH 1997 argitaratzailean/ *Sud-Ouest*).

tasun kulturaleri egokitzen jakin duelako, honela, bere ezarpena lortzearekin batera, estatu frantseseko gaurkotasuna ekarriz. Eraitza hau are interesgarriagoa da “komun-tasun-sentimenduak, bereziki eskualdeko errealitate kultural biziei dagokienean”, askotan “hedapen-eremu zabaleko egunkari-diseinatzaileei arazoak sortzen dizkiela” aintzat harturik⁵. Jakina, zeren zeintzuk dira egunero *Sud-Ouest* irakurtzen duten eus-kaldun, bordeles eta biarnesek dituzten arlo komunak? Beren buruaren irudi bat —nahiz eta zehaztugabea eta txikia izan— itxuratu ahal izateko, bertoko informazioa ematea behar beharrezkoa da. Hau gabe ez luketelako interes handiagoa erakutsiko *Sud-Ouest* erosteko, estatu mailako *Liberation* edo *Le Figaro* bezalakoak irakurtzeko baino.

Errespetua eta euskaldun izatearen sentimendua, frantses kontzientzia eta sentimenduaren igorpen eta erreproduktzioarekin bateratzen jakin behar izan du *Sud-Ouestek*, Frantzia eskualdeko eguneroko prentsak tradizioz betetako funtzioa izan dena⁶, argitalpen guztietan azaltzen den orrialde multzoari esker (nazioartekoak, estatukoak, eskualdekoak...).

Hala ere, Frantzia *Sud-Ouesten* irakurle goaren gehiengoaren adina 40 eta 60 urte bitartekoa da, PQReko (*Presse Quotidienne Régionale*, Eskualdeko Eguneroko Prentsa alegia) egunkari gehien antzera. Irakurle goa zaharkituz doa hamabost urte hauetan gutxienez⁷. Alabaina, egunkariaren erredakzioak ez du ez artikuluen aurkezpena, ez eta bere edukia aldatu. *Sud-Ouesten* zuzendaritzak bere jarduerak dibertsifikatzeko hautua egin du, elkarte berriak sortuz nahiz jadanik existitzen diren hedabideen elkarteetako parteak erosi edota berrerosiz. Kudeaketa honek metatze-prozesu ugari ekarri ditu. Tradizionalena metatze bertikaleko prozesua izan da, hau da, maila guztien bateraketa, hots, ekoizpenetik banaketarako mailen berrelkarpena talde berean. Honela, bere publizitatearen kontrolgunez hitz egin gabe, *Sud-Ouest SA* taldeak bere banaketa--elkatea sortu du S2Drekin batera. Metatze horizontaleko prozesua gero eta arruntagoa da. Prozesu honen funtsa hedabideen sektore beraren lehiakide ia zuzenak fusionatu edo berrerozte da. Gaur egun, *Sud-Ouest SA* eskualdeko titulu baten akzioduna da, departamenduko lau egunkariarena (hauen artean *La*

5. MATHIEN Michel, *La presse quotidienne régionale*, PUF (*Que sais-je?* bilduma), Paris, 1993ko abendua, 44-45 or.

6. Jada III. eta IV. Errepublikaren garaian, eskualdeko eguneroko prentsa osagai nagusia zen bertakotik estatukora arteko artikulazioan, Yves de la Haye-ren arabera. DE LA HAYE Y., *Dissonances: critique de la communication*, La Pensée Sauvage, Paris, 1984, 76. or.

7. “Jada 1992an, ia bi frantsesetatik batek egunero eskualdeko egunkari bat gutxienez irakurtzen bazuen ere (%48,5), 35 urte baino gutxiagoko irakurleetatik %27 zen gizonetako kasuan eta %28,7 emakumeen kasuan 1992an, irakurleriaren kopurua 18 milioikoa zen, 1983an 19 milioiak gaintzen zituelarik. Modu honetan, egunkaria gutxien irakurtzen duen herri garatua bilakatu da Frantzia (...)”. (MATHIEN Michel, *La presse quotidienne régionale*, op. cit., 53. or). 1997an, 1.000 biztanleko 182 aleren salmentarekin, Japonia (582), Erresuma Batua (330), Alemania (318) edota Gipuzkoa (207,3) eta Nafarroaren (188,4) atzean kokatzen da Frantzia. (Iturriak: *Word Press Trends 1997* eta *El Diario Vasco*, “Audencia y difusión del medio prensa en Gipuzkoa”, 1997, 9. or., 1995ko datuak).

Charente libre eta *La République des Pyrénées*), eta sei astekari eta hilabetekariarena, *La Semaine du Pays Basque* barne.

Azken urteotako gertakizunik aipagarriena zeharkako metatze-prozesuaren areagotzea izan da. Izan ere, “metatze horizontal zein bertikalaren joera areagotuz doa, nahiz eta bizkitartean zeharkako metatzea garatzen ari den: hau da, multimedia-taldeen eraketa, tokian tokiko zein nazioarteko partaidetza dutenak.”⁸ *Zeta*, *Correo*, *Midi Libre* edo *Sud-Ouest*, besteak beste, multimedia-talde garrantzitsu bilakatu dira. Azken honek ikus-entzunezko ekoizpen-elkarte bat sortu du (*Atlantel Image*) eta *TF1*, *M6*, *LCI* entzat lan egiten du, eskualdeko korrespondentziak ziurtatuz edota *La Cinquième*, *Arte*, *Voyages...* bezalako entzat magazinak eginez. Bere hedapen-eremuan dauden estatu-mailako irrati-sareetan ere aurki dezakegu (*Europe 2* eta *Skyrock*, *Atlantel Radioren* bitartez). Bere jardueraren eremua Internet eta telematikara ere zabaltzen da.

Correo taldeari ere hurbildu zaio *Sud-Ouest*. Biek asteroko prentsan duten interes komun berriaz gain, *Les Editions de la Semaine* elkartearen partaidetzaz islatzen dena —geroago itzuliko gara honetara—, 1989an *Sud-Ouestek Bilbao Editorial* elkarteko akzioak erosi zituen, orduan *El Diario Vasco* eta *El Correo Español / El Pueblo Vasco*ko argitaratzailea zena. *Sud-Ouest* *Correoko* akzioduna izanik, egunkariaren Espainiako lehen prentsa-taldeari elkartu zaio (hamar titulu), eta besteren artean *El Correo*, *El Diario Vasco* eta *El Diario Montañés*en jabea da, eta baita *Telecinco* telebista-katearen operatzaile eta akzioduna ere.

Geroxeago *El Diario Vasco*ko argitaratzailea —egunkari honek bi kolaboratzaile ditu Ipar Euskal Herrian⁹— *Sud-Ouest* taldearen kapitalean sartu da, %6ko mailarekin. Batez ere “dohainekoetan” esperientzia lortzeko, *Correo* taldea (*Bilbao Editorial* ohia) *Sud-Ouesten* S3G dohaineko prentsa-argitaletxearen akziodun bihurtu da. Jakina denez, gaur egun Frantziar Eskualdeko Eguneroko Prentsaren tituluak oso nabarmenak dira “dohaineko” sektorean; aldiz, Espainian eremu hau oso gutxi garatu da.

Frantses eta Espainiar Estatuaren mugetan jokoan dagoen apostu nagusia, bereziki *Correo* eta *Sud-Ouest* taldeen adibideen bitartez, mugaz gaindiko eta nazioarteko hedabideen erdi-monopolio berrien balizko sorrera da, berrerasketen bizkortzearekin, kapital komunaren hartzearekin, merkataritza-akordioekin eta azkenik, sektore pribatu osoa menderatzen duten hedabide-talde indartsuen sorrerarekin (irrati komertzialak,

8. SENEAL Michel, *Une démocratie du paradoxe: logiques d'acteurs et démocratisation de l'espace médiatique*, Informazio eta Komunikazio Zientzietako Tesia, Rennes 2ko Unibertsitatea, Rennes, 1992, 216. or.

9. 1994ko otsailean *El Diario Vasco*ri, Nathalie Goulet-en zerbitzuak elkartu zaizkio; orduan “Irun-frontière” argitalpenerako kronika bat idazteaz arduratu zen. 1996ko irailaz geroztik, Donostiako zuzendaritzak Ipar Euskal Herriari buruzko informazioa jaso zezakeen irakurleria zabaltzea erabaki zuen. Ordutik aurrera, bere kolaboratzaile honek egunkariaren atal orokorretan idatzi zuen, eta Baionako beste kazetari batek hartu zuen bere gain “Irun-frontière” argitalpenaren kronika.

PHL, PQR, aldizkari-prentsa, tokian tokiko eta estatuko telebista pribatuak, ekoizpen-elkarteak, ikus-entzunezko materiala sortzeko elkarteak) zenbait motatako metatze-prozesuak direla bide.

Sud-Ouest eta *Correoren* arteko kapital-hitzarmenak beste zenbait elkarte eta elkarkidetzaren sorreran izan du ondorio. *El Diario Vascorekin* batera, artikulua, argazki eta iragarkien elkartrukatzeko sareaz gain, egunkari bakoitzak bestearen banaketa-sareari probetxua atera diezaioke hedapen-eremuaren zati batean, hala nola, *Sud-Ouestek* Gipuzkoako herrialdean (Donostia) eta *El Diario Vascok* Ipar Euskal Herrian eta Landes-en. Elkarlan hau udan da erabilgarriena, orduan baita handiagoa pertsonen mugaz gaindiko mugimendua (kontsumo arrunta, turismoa...). *El Diario Vascoren* eta *Sud-Ouesten* mugaz gaindiko harremana instituzio-mugimendu zabalago batean sartzen da, lurralde-erkidegoak eta estatu-mailako antzezle politikoak inplikatzeko dituen. Honen emaitza ikusgarriena *Commission Arc Atlantiquer*en sorrera izan zen, 1989an; erakunde honek hogeita hamabi eskualde biltzen ditu, hauen artean Akitania-Euskadi ardatza.

Azkenik, prentsa-enpresa boluntarista hauek adibide eredugarritzat har daitezke, zeren zenbait proiekturen sustapena ziurtatzen baitute, hala nola, Paris eta Madril lotzen dituen eta Bordele eta Bilbotik igarotzen den AHT trenak. Bi esperientzia komun oso ezberdinek erakutsi dute bi egunkari hauen bizitasun eta baliagarritasuna mugaz gaindiko eremuan eta —zabalago— euro-eskualdean: 1989. eta 1990. urteen bitartean hamar “*Sud-Ouest-El Diario Vasco*” txosten proposatu zituzten, mugaz gaindi edota europar dimentsioan gai berari buruz aldi berean argitaratzearen printzipioan oinarritzen duen formula. Geroago, Akitania-Euskadi euro-eskualdea garatzeko rol bultzatzailea joka zezaketela ziur izanda, eta nahikoa erakarpen-indar bazutela jakinda, *Correo* eta *Sud-Ouest* taldeek “Forum Atlantique” izeneko eratu zuten, ardatz atlantikoaren barruan mugaz gaindiko lankidetzak hobetzeko ekimenak bultzatzeko helburuaz. Saiakuntza hau 1993ko abenduaren lehenean hasi eta 1996an amaitu zen, eta bere eginbeharra hiri ezberdinetan (Bordelen, Biarritzen, Donostian, Bilbon,...) eztabaida publikoak antolatzea eta egunkariak honen berri zabala ematea zen.

LA SEMAINE DU PAYS BASQUE:

ERABATEKO ZABALKUNTZAN DAGOEN ASTEROKO PRENTSA

90eko hamarkadaren lehen erdiko gertakizun mediatiko garrantzitsuenetariko bat, dudarik gabe, *La Semaine du Pays Basqueren* sortzea izan zen, 1993ko irailean, familia-kapitalekin eta gehienak bertokoak diren zenbait elkarteren partaidetzarekin Roland Machenaud-ek sortu zuena. Astekari honen argitalpen-elkarteak, *Les Editions de la Semaine*ek, *La Semaine des Landes* eta *La Semaine des Pyrénées* ere sortu zituen. Astekari honek hamabost pertsona darabiltza eta tokian tokiko korrespondentzia-sare nahiko sendo batez, jada etekinak ateratzen ari da. Azken hamarkada osoan ikusi ahal

izan dugu estatuko lurralde osoan asteko prentsaren garapen-fenomeno hau enpresa ertainen itxurapean (10 eta 49 langile bitartekoak). Tokiko Asteroko Prensaren (*Presse Hebdomadaire Locale*) arrakastak laster batean erakarri zituen Eskualdeko Eguneroko Prensaren (*Presse Quotidienne Régionale*) gutiziak, lehia guztiak desagerrarazteaz eta bere jarduera sektoreak dibertsifikatzeaz arrangura zirelako, irakurleriaren pilaketa eta higadurari hobeto aurre egiteko.

Bere sorreran, 1993an, *La Semaine du Pays Basque* batez beste 3.500 eta 4.000 ale saltzen zituen Ipar Euskal Herri osoan. 1997an, salmentak 7.967 aletara emendatu ziren. Gaur egun, saltzen den ale-kopurua 10.000 aletara hurbiltzen da.

La Semaine du Pays Basque Ipar Euskal Herrian prentsa-errotatibarik ez duenez, hitzarmen tekniko bat egin du *El Diario Vascorekin*, astean behin azken honen Donostiako errotatibak erabiltzeko. Gainera, benetako urgazle luxuzkoa den Gipuzkoar egunkari honen zerbitzuak ere erabiltzen ditu. Alabaina, *La Semaine du Pays Basque*, EAEko herrialdeetako albisteak emateko, orrialde-erdi edota oso bat bakarrik erabiltzen du, “Euskadi” izenpean eta frantsesez aurkeztua. Gainera, frantsesera itzuli gabe dauden jakinarazpenak eta euskarari buruzko artikulu gutxi batzuk izan ezik, egunkari honetan euskara ez da inondik inora azaltzen. Aldiz, *Sud-Ouestek*, edo zehatzago esanda, Jean-Batiste Dirassar kazetariak, duela zenbait urtetatik hona, “Bidez Bide” izeneko euskarazko humore-tartea dakarkigu astero. Nolanahi ere, utzitako toki hori anekdotikoa da, pentsamoldeen garapenaren lekuko.

Azkenik, 1996ko apirilean, *El Diario Vascoren* jabeak, *Correo* taldeak, publizitateko elkarlanerako hitzarmena egin du eta *Editions de la Semaineren* kapitalean sartu da, akzioen %34rekin. 1997ko udazkenean *Sud-Ouestek* eskuratu ahal izan zuen %16rekin, Eskualdeko Eguneroko Prensaren zatia %50era heltzen da *Les éditions de la Semainen*. Lotura edo uztartze komertzial hauek, prentsa-elkarteetako finantza-partaidetzaren bitartez bereziki, Eskualdeko Eguneroko Prensaren pragmatismoa islatzen dute mugaren alde batean zein bestean, eta mugetan eraikitzen ari den euro-eskualdeetako hedabideen ekonomia —edo Europakoa— aurre-irudikatzen dute agian. Gainera, Euskal Autonomi Erkidegoko aberastasunen eta hedabideen aniztasu-nak elkarkidetzaz eta zabalkuntzarako aukera ugari eskain dezake.

RADIO FRANCE ETA FRANCE 3: ENTZULERIA-TASA ERREKORRAK ETA LORTURIKO INTEGRAZIOA

Frantses estatuak deszentralizazio politikoaren prozesua martxan jarri zuen unean, tokian tokiko hedabide berrien eta apostu mediatikoen eremu bilakatu zenean, irratigintza publikoak inguru berri horretara egokitzen saiatzea besterik ez zuen, merkatuko parteak galtzeko arriskua izanik, programen gaiaren inguruan ekimenen jabetasuna galdu ondoren.

Frantziar estatuarentzat garrantzitsua zen era berean, tokiko irratiei askatasun osoa ez ematea, bere menpetik ihes egin eta bere aginpidea iharduki baitzezaketen. Honela, 1980an, Frantziar gobernuak deszentralizaturiko irratiren hiru esperientzia pilotu burutzeko agindu zion *Radio Franceri*. 1981ean gobernu sozialista berriak bidea eman zion *Radio Franceren* deszentralizazio-prozesuaren zabalkuntzari. Irrati deszentralizatu berrientzat aukeratu zen eredia, *Radio Mayenne* izeneko esperientzia pilotuarena izan zen, departamentuko edo “herriko” eredia, erkidego historiko edota interes komunak eta giza homogeneotasunaren nozioak kontuan hartuz. 1981eko uztailaren 23an, *Radio France*ko administrazio-kontseiluak ehun bat estazio ezartzeko zenbait urtetako egitasmoa azaldu zuen.

1986tik aurrera, deszentralizazio hori ausarki geldiarazia izan zen. *Radio France Roussillon* izenekoa sarearen hogeita hemeretzigarren eta azken estazioa izan zen¹⁰. Politika publiko honen garapenak bat egin zuen 1981 eta 1982an Estatuak bultzaturiko deszentralizazio politikoaren prozesu orokorraren moteldurarekin. Ikus dezakegunez, “hedabideen sistema publikoa (...) karakterizatzen duen muga nagusi bat da politika publikoaren mendekotasuna politikarekiko, prozesuen mendekotasuna substantziarekiko.”¹¹

Pirinio Atlantikoetan, 1984an bi buruko (euskalduna-biarnesa) estazio bat sortu zen *Radio France Pays Basque-Pau Béarn*ekin, bi kokaleku izan dituen (Baiona eta Pau), eta lehen urteaz geroztik, bertan Ipar Euskal Herriak eta Biarnok zeinek bere egitarau bereziak izanez.

Radio France Pays Basque-Pau Béarn departamentuko bi buruko estaziotik dikotomia bat sortzera heldu da (erabat desberdinak diren bi estazio), tokian tokiko errealitate kulturala ematen duena, Euskal Herria eta Biarno elkartzen dituen hitzordu bakarra gelditzen baita: 18:00etako departamenduko albistegia. Departamenduko biztanleak “elkarturik” daude estatu-mailako albistegietan (*France Inter*, *France Info*), *Modulation France* programazioan eta eskualdeko albistegian. *Radio Franceren* ekimenak, Pirinio Atlantikoetako departamenduaren baitan lehen baino gehiago desberdintzen diren kazetaritza eta hedapen-eremu bi sortarazi dituelarik, identitatearen praktika eta pertzepzioa, izate-sentimendu bereizgarriak, egokitze-ekimenez jo daiteke. Hura, ikusmira “zertxobait jakobinotik” lurraldearen ikusmira historiko-kul-

10. Tokiko irratietako zuzendariak (ordukoak), Jean-Pierre FARKASEk dio batzuetan *Radio Franceren* deszentralizazioa porrot bat dela, batez ere benetako bultzada girondinoaren eta ohitura jakobino sendoaren arteko kontraesanetik sortzen diren etengabeko tentsioengatik. MATHIEU Isabelle, *Analyse d'une politique publique inachevée: la décentralisation de Radio France*, CERVEL, Serie Mémoires de DEA. 3 zkia., Bordele, 1993ko urria, 145. or.

11. RICAUD Pascal, “Les médias comme indicateurs, producteurs et acteurs d'espaces transfrontaliers...,” in *La construcción del espacio vasco-aquitano: un estudio multidisciplinar* (LETAMENDIA Francisco koord.), Euskal Herriko Unibertsitateko Argitalpen-Zerbitzua, Euskadi-Akitania Jardunaldietako Aktak, 1997ko azaroaren 13tik 15era, Bilbo, 1998, 294. or.

turalera igaro da, “bertan eraiki eta politikoki onetsia, toleratua, kontrolatua eta sustatua”¹² den instituzio-aniztasunaren irudira, gaur egun Ipar Euskal Herrian dagoen irudira hain zuzen. Estatuaren edo Kontseilu Orokorraren administrazio-zerbitzuek deszentralizazio aski sistematikoa burutzen dute, Pauetik Baionara; era berean, elkarte sozio-ekonomiko ia guztiek dute antena bat gutxienez Baionan; azkenean, elkarteek berek bi ataletan banatzen dituzte beren departamendu-egiturak, bata biarnesa, bestea euskalduna. Honelako konfigurazioak azpi-departamenduko kidetasun-sentimendua dakar, Pirinio Atlantikoetako haustura areagotzen duena, bere eragozpen praktikoak murrizten dituen aldi berean¹³. Bilakaera honek izate politiko, ekonomiko eta sozial bereziki euskaldunaren oinarriak bota ditu, aurrekaririk ez duena 1790etik, bi asanblada aholku-emaile bereziak sortzeaz gain, Ipar Euskal Herrian, estatu frantsesean parekorik ez dutenak: Hautetsien Kontseilua eta Euskal Herriaren Garapen Kontseilua, 1994an sortuak.

Dudarik gabe, *Radio France Pays Basque* da *Sud-Ouest Pays Basque*rekin batera, hedabide-egiturarik garrantzitsuenak, 25 langile eta parte-hartzaile (kronikariak, berriemaile iraunkorrak eta hauen artean EAEan kokaturiko bi kazetari, lerroka lan egiten dutenak) erabiltzen dituenak. Yves Laplume, *Radio France Pays Basque*ren zuzendari zenak —eta ondoren, 1997arte *Radio France Roussillon*enak— antolatu edo bultzatu zituen bertako berriemaile boluntarioen sarea. Ipar Euskal Herrian “irratitaldean ondo integratuta zeuden” tokiko hamar berriemailek¹⁴ erregularitasunez parte hartzen zuten albisteen emankizunetan. Baina ekimen hau alde batera utzia izan da.

1985ean, *Radio France Pays Basque* bere lehen galdeketa egin zuen. Orduan baturiko entzule-kopuruaren emaitza %3,2koa izan zen. Gaur egun gehien entzuten diren irratien arteko laugarrena da *Radio France Pays Basque* (Baiona) (%12,4), *France Inter* (%19), estatuaren mailako estazio publiko garrantzitsuenak, *France Info*ren (%16,4) eta *NRJ* (%16,3) Frantziako musika irradi-sare garrantzitsuenaren atzetik¹⁵. Arrakasta honek *Radio France Pays Basque* eskualdeko irratarik entzunena bilakatu du —entzunagoa Euskal Herriko barnealdean, askoz ere urbanizatuagoa den itsasaldean baino— eta arrakasta are interesgarriagoa da, estazio honek frantseseko programazio orokorrean euskara egun guztian zehar txertatzeko apustua egin duela jakinda. Berriak euskaraz 6:00etan eta 8:30etan eskaintzen dituzte. 1991tik aurrera, irratia, eguerdian (13:30tik 14:15ra), magazin bat eskaintzen du eta ondoren euskarazko albistegi bat. “Radio sans frontière” (Mugarik gabeko irratia) irradi-saioak kirol- eta kultura-agenda bat aurkezten du gaztelaniaz (Iparraldeko gaurkotasunezko berriak) eta frantsesez Donostiatik (EAEko gaurkotasunezko berriak), euskaraz ere aurkezten dena.

12. CHAUSSIER J. D., “La question territoriale en Pays Basque de France (Exception irréductible ou laboratoire du pluralisme?)”, in *La construcción del espacio vasco-aquitano*, op. cit., 264. or.

13. *Idem*.

14. LAPLUME Y., *Radio Franceren* sorkuntza-lantegien zereginaz arduratzen da.

15. Iturria: Médiatrie/Radio France galdeketa, 97/98 sasoko sailkapenean.

1990ean, Tours-en, egunero zazpi minutuko albistegia zuen bertako lehen estazioa sortu zenetik¹⁶, *France 3*k, 1992tik aurrera bizkorki emendatu zuen bere deszentralizazio-politika, estatuaren mugetan tokiko estazio ugari sortuz, bereziki Tourangelle inguruko telebista-eredua erabilita. Mugetako tokiko albistegi batzuek badute, halaber, mugaz gaindiko eta euro-eskualdeko bokazioa: hauen adibide batzuk Alsaziako *France 3 Rund Um* eta Lille-ko *Europole* dira. Tokian tokikoaz, mugaz gaindikoaz eta Europaz azaltzen den interes berri hori, 1992 urteko gertakizun batzuen elkarketak azal ditzake: Frantziako eskualdeetako bigarren hauteskundeek, 1992ko martxoan, garrantzi berria hartu zuten, Europak eta eredu federalistek gero eta gehiago markatzen duten paisaia politikoan, subiranotasunaren printzipioan oinarrituta. Hain zuzen, estatu frantsesak, Errepublikaren eskualdeko administrazioari dagokion orientazioari buruzko 1992ko otsailaren 6ko legearen bitartez, tokiko eta eskualdeko taldeei eta beraien elkartei askatasun handiagoa onartu berri zien, kanpoko elkarteekiko akordioak egiteko.

1992ko azaroan, *France 3*k Ipar Euskal Herrian tokiko emanaldi edo edizio bat sortu zuen: *France 3 Euskal Herri* izenekoa, Baionako Merkataritza- eta Industria-Ganberaren lokaletan ezarria, *ETB*len moduan. Edizio berri honek, Frantziako beste guztiak baino gehiago, ez du ezeztatzen 1990ean *France 3 Tour Soirek* lortu zuen lehen arrakasta, merkatuko %34koa zena. Nolanahi dela, 1995eko abenduan entzuleria-tasaren errekor “historikoa” lortu zuen, %70eko entzuleria-tasarekin. Gaur egun oraindik errekorrak gainditzten ditu, merkatu-zatien %68,1 lortuz, *Noî* Kortsikar emanaldiak jarraiturik, %65,2rekin. Iragarle berriak erakartzeaz gain, *France 3 Euskal Herrik*, gainerako emanaldi lokalek bezala, estatu-mailako kate publikoetan parte hartzen du, 19:00-20:00 ordutegiaren gorako arrakastan. *France 3*k, beste hedabideen antzera, bertako estazio berri horiei esker, bere interes ekonomikoak zerbitzatzen ditu lehen-dabizi. Bertako eta mugaz gaindiko gune horiek eskuratzea, lotura berrien ezarketa eta sare berrien sortzearen bidez ez baitio ekimen filantropikoari erantzuten.

France 3 Euskal Herrik, asteko egun guztietan, sei minutuko bertako albistegi bat eskaintzen du 19:54etan. Albistegi honek euskaraz azaldutako gai batzuk izaten ditu. Euskaraz egindako erreportaiak, taldeko kazetari elebidun bakarrak, Allende Boutin-ek azaltzen ditu. Aipa dezagun *France 3 Euskal Herrik* bederatzi langile dituela, hauen artean idazkari elebidun bat egonik.

Hala ere, euskararen proportzioa txikiegia iruditzen zaie euskaldunei, aspalditik euskararen zabaltze handiagoa eskatzen baitiote *France 3*ri¹⁷. SIVUk (*Syndicat*

16. Zehaztearren, *France 3*ren tokiko lehen eguneroko emanaldia estatuko lurraldean, Biarritzen esperimentatua izan zen kable-sarean 1984an, kablearen deszentralizazio-politika publikoaren barruko esperimentupean. *France 3 Tours Soir* izan zen uhin hertziazaren bidezko bertako lehen albistegia.

17. 1995eko maiatzaren 19ko *Le Monde Radio-télévisionek* ere adierazi zuen ikus-entzuleek azaldutako etsipena, *France 3 Euskal Herri*ren emankizunetan euskarari ematen zitzaion lekua txikiegia zela baitzeritzoten.

Intercommunal à Vocation Unique, hots, Bokazio Bakarreko Herriarteko Sindikatua), euskal kulturaren defentsariak, sentimendu bera du. Lehen urtean, 100.000 libera eman zizkion *France 3 Euskal Herri*ri (*France 3*rekin hitzartutako aurrekontuaz gain, eta Biarritz-Angelu-Baiona barrutiaren 600.000 liberez gain), egunero minutu eta erdiz euskaraz mintzatzeko baldintzapean. Baina ez zen hala izan eta SIVUk bere laguntza kendu eta *Euskal Telebistari*, edo zehatzago esanda, “*Iparraldearen Orenaren*” albiste-giko taldeari dirulaguntza emateko asmoa izan zuen, egunero zazpi minutuko euskarazko bertako saioa bultzatzeko, 1992an sortu eta lau pertsonak bakarrik antolatzen dutena¹⁸. Diogun *France 3 Euskal Herri*ko eta “*Iparraldearen Orena*” emanaldiko taldeek harreman onak mantentzen dituztela eta batzuetan irudiak zein informazioa trukutzen dituztela elkarrekin.

France 3 Euskal Herri irratia Ipar Euskal Herria, EAEren eta Nafarroaren arteko hurbilpenean parte hartzen du, mugaz gaindiko berri batzuk aipatuz eta larunbatetako magazinean Hego Euskal Herriko bi Erkidego Autonomoetako gaiak erregularitasunez aipatuz. Hedabide honek ez du zalantzarik gai arras desberdinez aritzeko, hala nola Nafarroako ikazkintzaren ohituraz zein *Herri Batasunaren* burukideen auziaz.

IRRATI EUSKALDUNAK:

ELKARTASUNAK ETA BATASUNAK INDARRA SORTZEN DUTE

80ko hamarkadan sorturiko tokiko irratia lokal asko, lehengo “irradi libreen” legeria-rekin sortuak (1981eko azaroaren 9ko ikus-entzunezkoari buruzko legea), desagertu egin dira gaur egun. Ipar Euskal Herrian irratia independente komertzialek (*Radio Bayonne*) edo irratia sozietate eta udaletakoek (*Anglet FM*¹⁹) zenbait arazo dituzte, hala nola, finantza-arazoak edota nahikoa entzuleriarik eza, edota beren herrietan irratia propioak izateko interesik ez zuten alkateen pentsamoldearen bilakaera... Bestetik, *Radio Bayonne* izenekoa, B mailakoak izanik (irratia komertzial independenteak)²⁰

18. SIADECOren inkesta soziolinguistikoak zenbakirik aurreratzen ez bazuen ere, 1991an, biztanleriaren %80k bi kate autonomikoak jasotzen ez zituen bitartean, Donostiako galdeketa-institutu berak, 1996an, 42.000tan kalkulatzeko Ipar Euskal Herrian *ETB1* gutxi gorabeherako erregularitasunez ikusten zuten euskaldunen kopurua. (Iturria: SIADECO, *Iparraldeko Euskal Irratiei Buruzko Azterketa*). Emaita hau, 1998tik ezarri ziren 26 errepikagailuek Ipar Euskal Herriari eskaintzen dioten estaldura osoari zor zaio hein handi batean, ETB eta *Telediffusion de France*ren (TDF) artean 1995eko urriaren 30ean egindako akordioaren ondorioz, Euskal Kulturaren sostengurako Udalen arteko Sindikatua bitarteko.

19. Angelu hiriak ausarki lagundu zion diruz *Anglet FM*ri 1994/1995 artean Ipar Euskal Herriko irratia sozietate berrak izateko bidea emanez, 65.000 liberatara hurbiltzen zen aurrekontuarekin. Horregatik, irratia hau udalarena zela uste zuen jendeak. Biarritz eta Getaria hiriek eta Pirinio Atlantikoetako Kontseilu Orokorrak ere nasaiki lagundu zioten estazio honen finantzamenduari (garai hartan *Radio Bayonne*rentzat bezala).

20. Ikus-entzunezkoen Kontseilu Gorenak (CSAk) nagusiki Frantziako irratia eta telebisten maiztasunen planifikazioa bere esku duenak, irratia pribatuaren sailkapena sortu zuen, baimendutako irratia-profil desberdinak zehaztasunez definituz. Hartan, irratia-paisaia dibertsifikatu, osotu eta iraunkorraren existentzia

porrot egitekotan dauden beste estazio ugari bezala, estatuko irrati komertzial batekin akordioa izenpetzera behartua izan da, *Europe 2* taldearekin preseski, *Europe 1*en musika-estazioen sarearen baitan. Hasiera batean, Baionako irratia zenbait irratsaio emateko hitzarmena sinatu zuten, osoki desagertu zen arte. *Anglet FMk*, aldiz, *RTL* 2ko musika saioan harpidetu behar izan du, aurrera segitu ahal izateko. Noski, euskal irratiez gain, beste irrati sozietatiboko batzuek ere denborari, diru-faltari, lehiari, eta baita berrerosketei ere aurre egin diete, irrati hauek adibidez; Baionako *Radio Bonne Humeur* (%1,7ko audientzia) 40 urte baino gehiagoko entzuleriari zuzendua eta, beraz, *Nostalgie*ren estatu-mailako sare musikaren ordutegia erabiltzen duena; Mauleko *Radio Mendililia*, gero eta entzuleria handiagoa duena —%1,3— edo *Radio Bonne Nouvelle* irrati erlijiosoa. Ildo honetan, 1992an beste irrati konfesional (katoliko) berri bat sortu zen: *Lapurdi Irratia*. Elizaren irrati hau *Euskal Herrian Elkartek* sortu zuen. Bere izaera erlijiosoa dela eta, bi federaziori lotuta dago: FARL izenekora (*Fédération des Radios Locales d'Aquitaine*/Akitaniako tokian tokiko irratien federazioa), zeinetan Akitaniako eskualdeko irrati sozietatiboko gehienek parte hartzen duten, eta FFRC izenekora (*Fédération Française des Radios Chrétiennes*/Irrati kristauen frantses federazioa). Irrati honek, nahiz eta Ipar Euskal Herri guztiarentzat egina izan, euskal zein erdal hiztunentzat, justu-justuan lortzen du Lapurdi herrialde osoa estaltzea. *Lapurdi Irratiaren* berezitasun nagusi bat osoki elebiduna izatea da: “Bertan elebitasuna erabat euskaraz eta frantsesez diren emankizunak, ia iraupen berekoak, txandakatu eta elkarbizitzea da.”²¹ Berezitasun hau da agian —oraindik ere benetan zaila da Frantzian emankizun elebidunen bitartez entzuleria fidel bihurtzea—, igorpen-zailtasunekin batera *Lapurdi Irratiaren* entzuleriaren higadura azaltzen duena, 1994ko %0,8ko entzuleriatik 1998ko %0,2ra joanez.

Euskarazko lehen programazioa sartu zuen irrati, *Radio Adour Navarre* izan zen. Baionatik gertu zegoen estudio batetik, 1978ko uztailaren 3an emankizunekin hasitako irrati honi, “irrati periferikoa” deitzen zitzaion orduan. Frantses lurraldetik kanpo zegoen gune batetik emititzera behartuta zegoen. Zeren eta garai hartan, Estatuaren irrati-telebistaren monopolioa kolokan jartzen hasi ziren irrati libre eta piratak, “frantses ikus-entzunezko sistemaren lehen elementu aztoratzaileak”²². Zehaztearren, *Radio Adour Navarre*rek, *Radio Populaire de Loyola*ren (Donostia) igorlearen antena-orduak alokatzen zituen, COPEren (Espainiar eliza) sare indartsuaren kate-begia denarenak hain zuzen. *Radio Adour Navarrer*en hizkuntza-aukerek bere egokitze-gaitasuna eta handinahia erakusten dute. Lehen bi hilabeteetan emankizunak gaztela-

ziurtatzeko borondatea barneratuko zuen mailaketa proposatzea zen ildo. A mailako irrati sozietatiboak, *NRJ*, *Europe 2*ko irratsaioetan afiliatu edo harpidetutako tokiko irrati frankiziadunak..., C mailakoak.

21. CHEVAL Jean-Jacques, “Les radios locales privées et les langues regionales en Aquitaine”, in *Lengas* 36 zkia., CNRS/Universite Montpellier III, 1994, 120. or.

22. CHEVAL Jean-Jacques, “Medias audiovisuels français et langues regionales minorisées”, in *Langues d'Aquitaine: dynamiques institutionnelles et patrimoine linguistique* (VIAUT Alain zuzend.), Talence, MSHA, 1996, 206. or.

niaz eta frantsesez aurkeztuak izan ziren, garai hartan zuhurtasunez egin behar baitzen bilakaera. Ondoren, gaztelania kendu, frantsesa mantendu eta euskara osoki sartua izan zen. Irrati hau, elebidun bilakatu eta euskararen sustapenari lotu zitzaion, 1986ean *RTL* irrati komertzialak berrerosi arte.

Oro har, hiru irrati sozietate bereizten dira Ipar Euskal Herrian: *Gure Irratia*, *Irulegiko Irratia* eta *Xiberoko Botza*. 1981eko irailean *Entzun Ikus* elkarteak sortu zen Baionako euskal erakustokian. Honen partaideak hedabideak euskarari zabaltzearen alde eta %100 euskarazkoa den irrati baten alde borrokatzen ziren. Hau 1981eko abenduaren 24an gauzatu zen Milafrangan, non *Gure Irratia* sortu zen, gaur egun Baionan kokatua den irrati euskalduna. 1982an, Behe Nafarroan, *Irrati* elkarteak %80an euskarazkoa den *Irulegiko Irratia* sortu zuen, Irulegiko mahastien eskualdean. 1989ko azarotik aurrera, estazio hau Donibane Garazin ezarri da. *Xiberoko Botzak*, Maulen kokaturiko irrati zuberotarrak, 1982ko abuztuaren 5ean hasi zituen bere emankizunak. Honen sorreraren hasieran *Ukaïtza* elkarteak genuen. *Xiberoko Botza* da hiruretatik euskara gutxien darabilena (%70).

Ipar Euskal Herriko irrati euskaldun sozietateen hedapen-azalerak herrialde banari dagozkio (Zuberoa, Behe Nafarroa eta Lapurdi) beren euskalki edo euskararen aldaera linguistikoa dutenak, beren ibilbide historikoa, beren literatura eta tradizioa, eta ekonomia berezia²³... Irrati hauek ondo egokitu dira, gehienez ere 30 kilometroko erradiora mugatu behar izatera, 1981eko azaroaren 29ko “*Loi Fillioud*” ezarri zenetik, eta gainditu ere egiten dituzte “*petit pays*” askoren zabalera²⁴. “*Pays*” terminoa —benetako osotasun geografiko, kultural, ekonomiko edo soziala duen lurralde zentzuan (22 Art.)— birgaitu egin da bereziki lurraldearen antolaketa eta garapenerako 1995eko otsailaren 4ko orientazio-legeaz geroztik: “herrien (pays direlako) existentzia kontuan izateko konpromisoa hartzen duena, Estatuaren zerbitzuen antolaketa eta barrutien zehaztapenerako” (24 Art.)²⁵. Ildo honetan, Euskal Herriko Hautetsien Kontseiluak aurkeztu eta udalen arteko Departamenduko Lankidetzak-Batzordeak 1996ko ekainaren 3an aztertutako kandidaturaren ondorioz, “Euskal Herria” izeneko *pays* delako bat sortua izan zen 1997ko urtarilaren hondarrean.

23. Adibidez, *Xiberoko Botza* eta *Irulegiko Irratiaren* laborantza-emankizunak nekazari-herrialdeetan (Zuberoa eta Behe Nafarroa) nagusitzen dira batez ere, baina interes gutxiago dute *Gure Irratian*, zeinen entzuleen eremua bereziki kaletarra den. Honen erakusle gisa, irrati horiek entzuten duten nekazarien ehunekoak ditugu: *Xiberoko Botzaren* entzuleriaren %31 eta *Irulegiko Irratiaren* %27. Iturria: SIADECO, *Iparraldeko Euskal Irratiei Buruzko Azterketa*, Donostia, 1996.

24. “*Pays*” (herri) hitzak, latinezko *pagus*-en eraldaketa denak, hasiera batean geografia-eremu txiki bat adierazten zuen, merkatu, burgo edo hiri txiki baten inguruan 15 kilometroko diametroan zabalduko kantoia (...). “*Pays*” hitzaren lehen zentzua, “herri txikia” (30 bat kilometroko diametroa) izen geografikoetan ere aurki dezakegu, gaur egun lurraldearen antolaketa politikoetan garrantzia berreman nahi zaiolarik” LACOSTE Y., *Vive la Nation: destin d’une idée géopolitique*, Fayard, Paris, 1998, 136-137 or.

25. *Journal Officiel*, lurraldearen antolaketa eta garapenerako 1995eko otsailaren 4ko 95-115. zenbakiko legea, *Titre II “Des Pays”*.

Estazio bakoitzak bere hedapenaren eta kazetaritza-lanaren eremuan atzera egiteko arriskuaren beldurra izan zitekeen, hots, isolamendu esklerotikoaren arriskuarena. *Irulegiko Irratia* da honelako joera gutxien islatzen duena, hiru irratiaren arteko harremanak beti dinamizatu baititu, eta bereziki Pirinioetako hegoaldeko irratiei (*Xorroxin Irratia*, *Euskal Herri Irratia*...) zabaldu izan baitzaie, eta Frantzia osoko eskualdeetako hizkuntzen irratiaren arteko harremanak sortzen asko lagundu baitu. Hala eta guztiz ere, irradi bakoitzak bere herrialdearen nortasuna eta, batez ere, nortasun linguistikoa gordetzera jotzen du.

Estazio bakoitzaren identitateak atzera egiteko arriskua, nolabait konpondua izan da, azken urteotan Iparraldeko (Ipar Euskal Herria) hiru irratiaren artean martxan jarri den programazio komun garrantzitsuarekin, EAEko edota Nafarroako irratiekiko informazio eta emankizunen trukaketa-sare ugariarekin, eta 1997ko ekainaren 10ean zailtasunez sortu zen “*Euskal Irratiak*” elkartearekin. Egitura federatzaile honek hiru irratiaren koordinazio politikoa du. Bere helburuak honako hauek dira: interes orokorreko eta gertuko irratsaio pluralista eta profesionalen (programazio komuna) eraketa; kalitatearen (entzumen eta ekoizpenaren erosotasuna) hobekuntza; giza eta teknika-ahalbideen kalitatearen arrazionalizazioa (batez ere, hiru irratia “*numeris*” sarean sartu eta emankizun komunetarako RDS ekipamendua jarritz).

“*Euskal Irratiak*” elkarte, “euskal adierazpideko hiru irradi sozietiboen arteko garapen- eta itun-planaren” aurreproiektuaren isla zehatza da, 1996ean “Euskal Herriaren antolamendu eta garapen eskemaren” barruan aurkeztu zen proiektu autonomoa²⁶. Hiru irratiaren artean beste hurbilpen-saiakera batzuk izan ziren 90eko hamarkadaren hasieran²⁷, batez ere *Irulegiko Irratia* eta Euskal Kultura Institutuaren eskutik. Saiakera hauek egunero 9:30etan hiru irratiaren aurkeztu eta hauetariko irradi batek edo bik ekoiztutako emankizun kultural komunaren sorkuntza ekarri zuten²⁸, eta baita Euskal Kultura Elkarteak sorturiko prestigiozko literatura-emankizun bat ere, 1995ean bertan behera utzi behar izan zutena, arraz kritikatua izan zelako²⁹.

26. Honek CSAren itxaropenei erantzuten die, zeinek Irrati sozietiboen birbatzea eta aliantza-saio guztiak onartzeko konpromisoa hartu duen, irratsaioak hobetzeko, teknologia berriak erosteko eta, zabalago, beraien bokazioari hobeto erantzuteko. (CSAko Irrati sozietiboei buruzko hausnarketa-taldea, 1996ko iraila).

27. Saiakera nagusia 1994an egin zen *Irulegiko Irratiaren* ekimenaz, eta Euskal Kultura Institutu eta SIVUrekin egindako bilkuren gaia izan zen. Proiektu komun hau ez da osoki argitaratuko, zeren erakusten zituen zenbait anbigutasunez gain, pertsona batzuek honetan politikoen eta Euskal Kultura Institutuaren Euskal Herrirako irradi bakar bat sortzeko borondatea ikusten zuten. Gainera, hiru irratiaren zuzendaritzak beren rolean euskal kultura eta hizkuntzan bat bazetozen ere, beraien ikuspuntuak ez zuten bat egiten emankizunen edukietan, ezta emankizun eta publikoari buruzko lehentasunetan ere. HEGUY Tx., Euskal Kultura Institutuaren zuzendari ohia, 96/02/21.

28. Akordio bat izenpetu da Euskal Kultura Institutuarekin, 150.000 liberatutako dirulaguntza ematen diena hiru irratiei kultura-izaerako emankizunen ekoizpenerako. Laguntza honek ondasunaz (eta oroimen biziaz), literaturaz eta tradizioei buruzko sei emankizun ekoizteko adina ematen du; eta hauetako azkena, “Gu-
re Bazterrak” izeneko, ondasun naturalaz (inguru, leku natural eta historikoen ezagutzaz) arduratzen da.

1997/98 sasoiko *Médiamétricien* galdeketaaren arabera, *Irulegiko Irratia*, *Europe 1*en atzetik ozta-ozta, Ipar Euskal Herriko irrati entzunenen arteko bederatzigarren postua lortu zuen, entzuleria-tasaren %5,7rekin. *Gure Irratia* %2,5eko entzuleria-kopurura igo da, 1994an erorketa indargetu ondoren. *Xiberoko Botza* da hiru irrati hauen artean gutxien entzuten dena, %0,2ko entzuleria-tasarekin soilik. Bere alde gogorarazi behar da, Zuberoa biztanle gutxien duen Euskal Herri osoko herrialdea dela. *Médiamétricien* galdeketaaren desabantaila gisa aipatu behar da, hiru euskal irratiaren hedapen-eremua baino askoz ere zabalagoa dena kontuan hartzen duela, eta *Radio France Pays Basque* galdeketaaren agintzaileak, Ipar Euskal Herri osora zabaltzen duela entzute-eremuaren azalera. Irrati hauen ehunekoak askoz ere hobeak izango lirakete galdeketa honen emaitzak, herrialdeka egingo balira. Hiru euskal irratiak SIA-DECORi eskaturiko inkesta baten arabera, *Irulegiko Irratiak* bereganatze-tasa handia du Ipar Euskal Herrian (21.000 entzule) eta batez ere Behe Nafarroan, bere entzuleria-eremurik handiena duena, %92ko euskaldunekin; hau da, 17.500 pertsonak, gutxi gorabehera, ezagutzen dutela irrati hau, eta entzuleriaren %71 leiala da. *Gure Irratiak*, entzute-eremu nagusia Lapurdin du (48.000 euskal hiztun baino gehiagorekin), eta 24.000 entzule ditu Ipar Euskal Herrian, hauetarik 22.000 Lapurdin; hau %44,4 da. *Xiberoko Botzak*, aldiz, 9.000 entzule ditu bakarrik; hau da, euskal hiztunen %12³⁰. Azken inkesta honen arazoa da, euskal entzuleak bakarrik hartzen dituela kontuan; baina jada zehaztu dugun bezala, *Irulegiko Irratiak* eta *Xiberoko Botzak* badituzte zenbait emankizun, inkesta, elkarriketa... frantsesez. Gainera, musika-emankizun batzuk, batez ere euskal rockarenak, euskaldunak ez diren gazteek ere entzuten dituzte.

Euskal irrati sozietateen iraunkortasuna eta indarra, emankizunen ekoizpen-kostua murriztea lortzen duen beren arteko lankidetzak estuaz gain, dituzten elkartasun- eta sostengu-sareetatik datoz: entzuleria, Euskal Kultur eta Kirol Elkartek, Euskal Kultur Institutua, Euskal Presoen aldeko Sostengu Elkartea³¹, mugaz gaindiko hedabideak... Batez ere, “entzuleriaren diru-laguntza erregular eta harrigarriak dira finantzamenduiturri nagusi eta berezienak”. Hala ere, “hiru irratiak finantzamendu-modu erregular bat asmatu dute, nahiz eta nahikoa arraro izan. Harpidetza iraunkorrak dira edota entzuleriaren nolabaiteko ordainketak, entzuleek beren banku-kontuetatik hilerik automatikoki zorduntzea onartzen baitute, irratiakiko duten atxikimendu sendoa erakutsiz”³². Diru-laguntza erregular horiez gain, euskal irratiak sentsibilizazio- eta harpidetza-kanpainak egiten dituzte beren kazetaritza-eremuko biztanleriaren artean. *Irulegiko Irratiarentzat*, urteroko finantza-mailako sostengu-kanpainan lorturiko fondoak dira

29. “Intelektualegia zela esan izan da. Uste dut, beste alde batetik, ez dagoela gaizki entzuleria gorantz eramaten saiatzea”. BIDART J. *Irulegiko Irratia*, 96/10/24.

30. Iturria: SIADECO, *Iparraldeko Euskal Irratiei Buruzko Azterketa*, Donostia, 1996.

31. Ildo honetan, CSA (*Conseil Supérieur de l'Audiovisuel*/Ikus-entzunezkoen Kontseilu Gorena), gaian itsutu gabe, hiru irratiak euskal preso politikoen egoerari buruko informazioa ematen dute “*Presoen oihartzuna*” deritzan emankizunean, zenbait sostengu-elkarterekin txandakatuz, *Ahaideak* barne, egiten dena.

32. CHEVAL J. J., “Médias audiovisuels français et langues régionales minorisées”, *op. cit.* 227. or.

“irrtiaren funtzionamendurako behar den laguntza nagusia (...)”, 1983ko irailaren 16an frantses gobernuak sortutako Irrati Adierazpenerako Sostengu Fondoaren³³ ondotik, irrti soziatiiboak bizirauteko gutxieneko finantza-oinarria dena.

Euskadi Irratiaren eta *Gure Irratiaren* arteko harreman lotuek erakusten dituzte ezarri diren kooperazio-sareak zein finantza-sostenguak. 1985ean, *Euskadi Irratiak* —irradi autonomo publikoak— Ipar Euskal Herrian berriemailerik ez zuenez, *Gure Irratiari* —Baionako euskal irradi sozietiboari— bere zerbitzuak galdetu zizkion. Korrespondentzia honek *Gure Irratiari* aukera eman zion finantza-mailako laguntza izateko euskal irradi publiko baten partez, ofizialak ez ziren lan batzuen ordaintetan. 1988an, bi irrastien arteko lankidetzaren hitzarmena izenpetu zen, *Gure Irratiaren* zerbitzuak ofizialtzeko. *Euskadi Irratiak* *Gure Irratiari* egindako pausua berezitasun modura, diogun ezen 1992tik aurrera, beraien arteko erlazio- eta finantza-mailako laguntza mantendua izan zela. Bi irrastien arteko lankidetzaren 1994an gelditu zen une batez, garai hartan irradi autonomoak finantza-mailako arazoak zeuzkalako. Gaur egun, zehatz-mehatz, *Gure Irratiak* asteko goiz guztietan kronika bat eskaintzen du³⁴, Lapurdiko eguraldia (eta ez Ipar Euskal Herrikoa...); eta kirol eta kultur gertakizunak kasetean grabatu eta bidaltzen ditu.

Aipatzekoa da, azkenik, *Euskadi Irratiak* —*Radio Euskadi*k bezala— 1993ko urriaren 3tik aurrera Baionan berriemaile bat duela. Bi korrespondentzia hauez eta *El Diario Vasco* eta *ETB*1eko “Iparraldearen Orena” albistegiaz gain, 1992tik, bere jaiotze urtetik, *Egunkariak* erredakzio-bulegoa sortu zuen Baionan. Eta bere argitalpenaren debekura arte, *Eginek* bazuen Baionan delegazio bat, logikoa irudi duena, egunkari hau Herri Batasuna partidu independentziazaletik garatu zela jakinda. Ikus daitekeenez EAEko hedabide hauek guztiek jadanik nahikoa ugaria den hedabideen paisaia betetzen dute Frantziar estatuko eskualde berezi honetan.

33. "Soutenir Radio Irouléguy", *Sud-Ouest*, 98/01/28.

34. “Iparraldeko gaiak dira *Euskadi Irratiko* entzuleriarentzat interesa izan dezaketenak.” BELOKI J. *Euskadi Irratiko* zuzendaria. 98/02/25.

3. Atala

Euskal Herriko balizko komunikazio-esparrua: ikus-entzunezkoaren arauketa eta komunikazioko enpresen egitura

Patxi Azpillaga, Juan Carlos Miguel de Bustos

Atal honen helburua, gaur egun Euskal Herriko komunikazio-sistema araupetzen duen instituzio eta legeen multzoa eta bertan eragiten duten enpresen egitura aztertzea da. Arauketa irratia eta telebistari dagokionean bakarrik aztertuko da. Hain zuzen ere, idatzizkoetan agintzen duenak ez du horrenbesteko eraginik jardueraren antolamenduan. Ikus-entzunezkoetan, ordea, sistemaren egiturazko zutabea da.

Ikus-entzunezko sistemak asko aldatu dira azken hamarkadetan. Desregulazioaren eta teknologiaren garapenaren eskutik, askoz konplexuago bilakatu dira. Zabaldu egin da kanal-kopurua, ugaritu transmisio-bideak, biderkatu zerbitzuak. Are gehiago, irratiek eta telebistek telekomunikazioekin bat egitera jotzen dute gero eta indar handiagoz. Testuinguru berri honetan ekimen publikoaren zeregina ez da lehen bezalakoa. Eutsi egiten dio irratia- eta telebista-sistemaren atal baten eragile zuzena izateari —sistema publikoarena, alegia, nahiz eta, orain, enpresa pribatuekin lehian—, baina, horrekin batera, gero eta garrantzi handiagoarekin, sektorearen bilakaera —bere osotasunean, eta ez bakarrik sistema publikoarena— bideratuko duten joko-arauak ezartzean datza bere zeregina. Horretarako jarduteko modu berriak eta, zenbaitetan, instituzio berriak ere garatu ditu. Funtzio horietan bietan, halaber, harreman eta hierarkia berriak eratu dira botere politikoaren eta aginte publikoaren maila ezberdinen artean. Horrela, lehen Estatuak zuten erabateko botere-monopolioa, gaur egun banatuta agertzen da Europako Batasunaren, Estatuaren, Autonomia Erkidegoaren eta administrazio lokalaren artean. Nork agintzen du eta non? Zer-nolako arauak ari dira ezartzen? Zer-nolako irratia- eta telebista-sistemak ari dira eratzen? Nola ari da bideratzen ikus-entzunezko sistemaren bilakaera? Eta ondorioz, nola baldintzatzen edo mugatzen dute Euskal Herriko komunikazio-esparrua? Hauexek dira atal honetan erantzuten saiatuko garen galderak.

Enpresa-egituraren gaiak, esan bezala, komunikazio-sistema osoa hartzen du aintzat, eta ez bakarrik ikus-entzunezkoa. Komunikabideak kultur industria dira, eta

beren gestioan merkatu-tarte, kostu-efizientzia eta errentagarritasuna bezalako faktoreek gero eta garrantzi handiagoa hartzen joan dira, eta baita enpresen arteko kontzentrazio- eta nazioartekotze-prozesu zabalak eragiten ere. Komunikabideen eremua ez da bakarrik faktore kultural edota politikoei mugatutakoa; merkatu-espazioa ere bada, enpresak berak beren estrategia eta eragiketekin etengabe egiten, desegiten eta, edozelan ere, moldatzen ari direna. Nola eragiten dute prozesu hauek Euskal Herriko komunikazioaren egiturari? Zeinen eskuetan daude Euskal Herrian irakurtzen den prentsa, entzuten den irrati edo ikusten den telebista? Zer-nolako itxura erakusten dute bertako komunikabideek enpresa-ikuspegitik aztertuta?

IRRATI-TELEBISTAREN ARAUKETA

Esan bezala, gaur egun, irrati/telebista-sistemak antolatzeke ahalmena banatuta dago botere-maila ezberdinen artean. Europako Batasunak gero eta eskuduntza gehiago ditu ikus-entzunezko sistemak araupezteko orduan, eta berak finkatzen dituen ildoak ezinbesteko erreferentzia-markoak dira Estatuentsat, hauek beren arautegiak ezartzeko —hori da, adibidez, “*Mugarik Gabeko Telebista*” delako artezarauaren kasua, gero ikusiko den bezala—. Horrekin batera, deszentralizazio-prozesuen ondorioz, tokian tokiko aginteek ere —Autonomia Erkidegoek, Departamenduek zein Udalek— duela urte batzuk ez zituzten aukerak edota eskumenak dituzte gaur egun arlo hauetan eragiteko. Baina, hala eta guztiz ere, oraindik, Estatuak dira irrati- eta telebista-sistemen egituraren erantzule eta arduradun nagusiak; alde handiz gainera.

Hain zuzen ere, sorosgarritasun-printzipioa dela eta, Europako Batasunaren arauak ez dira zuzenean aplikatzen horren partaide diren Estatuengan: hauek beren lurraldetara egokitu behar dituzte arauak, lurraldeko arau bihurtuz, indarra izango badute. Gainera, instituzio komunitarioak 80ko hamarkadaren amaiera aldera arte ez ziren hasi ikus-entzunezkoetarako politika-egituratuak ezartzen. Irrati/telebista-sistemen eraldatze eta desarautze-prozesuen lehen faseak, hortaz, oso modu ezberdinean gertatu ziren Estatu batzuetan eta besteetan, eta horien arduradun nagusiak, Estatuak berak izan ziren.

Bestalde, nazionalitate, erregio eta, oro har, tokian tokiko aginteek, gero eta era ikusgarriago eta nabarmenagoan Estatuarekin topo egiten dute, bai Estatuaren barne-antolamenduan, bai nazioarteko instantzietan, behin eta berriro hainbat funtsezko arlotan, bereziki estatuaren kapazidade edo legitimitate politikoa kolokan jar dezaketenetan: besteak beste, komunikazioetan eta horien antolamenduan.

Hortaz, ikus-entzunezko sistemaren gaineko araudiari Euskal Herriaren balizko ikus-entzunezko esparruaren ikuspuntutik begiratuta, lehenik eta behin azpimarratu beharrekoa, zatiketa politikoa bera da. Bi Estatuaren artean banatuta egoteak bi araudi eta, ondorioz, bi ikus-entzunezko sistema arras ezberdinen artean banantzen ditu Ipar

eta Hego Euskal Herria, Frantziar eta Espainiar Estatuetakako sistemen artean, hain zuzen ere. Esandako horrengatik guztiagatik, irrati- eta telebista-sistemen bilakaera, eta hortaz, baita araudi markoena ere, oso ezberdinak izan dira batean eta bestean. Desregulazioa, garapen teknologikoa eta deszentralizazioa, eta lurralde batean zein bestean ikus-entzunezko sistemen eraldaketak gidatu dituzten indarrak, lurralde horietako bakoitzeko tradizio eta egituratze-modu historiko, politiko eta mediatikoetan txertatuta eman dira, eta beren artean antz txikia duten irrati/telebista-egiturak dira horren ondorio. Egoera oso ezberdinetan jartzen ditu honek Hego eta Ipar Euskal Herria beren ikus-entzunezko sistemak gidatu edota, gutxienez, baldintzatzeko orduan, eta aipatutako balizko Euskal Herriko ikus-entzunezko komunikazio-esparrua irudikatze orduan. Bakoitzaren ezaugarri nagusiak aipatuko ditugu jarraian.

Frantziar Estatua

Frantziar Estatuan irrati/telebista-sistemaren deszentralizazioa oso mugatua izan da, lurralde honen tradizio politiko zentralistari jarraituz. Egia esan, Frantziar Estatuko administrazioaren deszentralizazioak ez du berarekin ekarri kultur arloko inongo funtzio edo zerbitzuen transferentziarik, Estatuaren partetik tokiko aginteetara. Deszentralizazioaren inguruko legeek kultur ekimenak garatzeko aukerak zabaldu dizkiete erregioei, departamenduei eta udalei, bai, baina ez dizkiete arlo honen gaineko eskuduntza propio eta bereizirik egokitu. Estatuaren begirada eta kontrolpean garatu behar dituzte betiere agente hauek beren kultur ekimenak, eta edozein kasutan, maila ezberdinetako instituzioen arteko konkurrentzian (erregioak, departamenduak, udalak) (E. Fossas, 1990: 113; B. Latarjet, 1992: 22-24, S. Bardou-Baisnier, I. Pailliar, 1999:207-208).

Ikus-entzunezkoari dagokiolarik, 1982ko 82-652 legeak, uztailaren 29koak¹, ordura arteko monopolio izandako sistema publiko estatala eraldatzeko abiapuntua

1. Ikus-entzunezko komunikazioari buruzko 82-652 lege hau izan zen hurrengo urteetan gertatu zen irrati eta telebistaren desregulazioaren abiapuntua (funtsean, Canal Plus telebistaren eta hainbat irrati pribaturen zabalkuntza gauzatu zena). 1986an irrati eta telebista arautzeko lege berri bat ezarri zen —86-107 Legea, 1986ko irailaren 30ekoa— komunikazio-askatasunaren ingurukoa. Lege berri honek sistemen liberalizazioaren bigarren fasea zabaldu zuen (TF-1 kate publikoaren pribatizazioa eta kate pribatu estatal berrien zabalkuntza —M6 eta LaCinq—), eta, horrekin batera, azken hamabost urteotan Frantziako irrati eta telebistaren funtzionamendua ordenatu duen oinarritzko marko juridikoa eta instituzionala ezarri zuen. Lerro hauek idazten ari garen unean, marko horren eraldaketa-prozesu sakon eta luzea amaitu berria da. Hain zuzen ere, ekainaren 28an onartu du azkenean Asanblada Nazionalak duela bi urte, 1998ko azaroaren 10ean Ministroen Kontseiluak proposatutako Lege proiektua 86-107 Legea eraldatzeko. Lege proiektuaren helburua, hasiera batean, irrati- eta telebista-sistema publikoa berregituratu eta Europako Batasunaren 97/36/CE artazarauaren —“Mugarik Gabeko Telebista” delakoa, alegia— xedapenak egokitzea zen. Azkenean, ordea, askoz sakonagoa izan da eraldaketa, datorren lurrazaleko telebista digitalaren ezarpena gidatuko duten oinarritzko arauak eta Internetaren gaineko xedapenak ere jaso baitira. Lege berria —2000-716 Legea—, abuztuaren 1ean eman da behin-betiko eran eta abuztuaren 2ko aldizkari ofizialean argitaratua izan da.

izan zenak, erregio-mailako batzorde berezituak eta telebista autonomoak eratzea aurreikusi zuen —*Comités régionaux de la communication audiovisuelle* eta *Sociétés régionales de télévision* direlakoak—, irrati-telebistaren eraldaketa erregio-mailatik ere bideratzeko. Alabaina, batzorde eta sozietate horiek ez ziren inoiz sortu. Alderantziz, xedapena baztertuta, ikus-entzunezko lege berriak —86-107 legea, 1986ko irailaren 30ekoa²—, komunikazio-askatasunaren gainekoa, arreta handiagoa jarri zuen irrati eta telebisten pribatizazioan deszentralizazioan baino (E. Fossas, 1990: 111). Orain onartu berri den komunikazio-askatasunaren legearen eraldaketarako lege berriak ere —2000-716 Legea, abuztuaren 1ekoa—, ez du tokiko aginteen partetik eskuduntzen alderdi honetatik inongo aurrerapenik egin³.

Horrela, bada, Frantziar Estatuan irratia eta telebista egituratzen duen araudia egitea Estatuaren eskuduntza eskusiboa da. Parlamentuak —Asanblada Nazionalak eta Senatuak, alegia— eta Gobernuak erabiltzen dute lehenik eta behin eskumen hori, eta horren emaitza dira aipatutako komunikazio-askatasunaren legea eta horren xedapenak garatu, eguneratu, egokitu edota eraldatzera datozen beste hainbat lege, dekretu eta erabaki⁴. Araudia betearazi eta horren zenbait alderdi zehaztea, berriz, berriaz sortutako instituzio bati dagokio, erakunde arauemaile edo erregulatzaileri bati, hain zuzen ere, Ikus-entzunezko Batzorde Gorena (CSA) izenekoari. Instituzio hori erakunde administratibo berezia da eta botere politikoarekiko autonomo gisa postulatu da (nahiz eta bera osatzen duten bederatzi pertsonak izendatzea Errepublikaren Presidenteari, Asanblada Nazionalaren Presidenteari eta Senatuaren Presidenteari dagokien —bakoitzak hiru—, autonomia izateko borondatea kolokan jarritz) ⁵.

2. Ikus aurreko oharra.

3. Zenbait keinu egiten dira, aurrerago ikusiko den bezala, zerbitzu eta programazio lokal, erregional edo, orokorrean, hurbiltasuneko eta asoziatibotasunaren garrantziari dagokielerik, betiere herritarren zerbitzurako programazioa sustatzeko ikuspegitik. Alabaina, ikusiko den bezala, formulazioak oso ahulak eta orokorrak dira.

4. Zentzu honetan, komunikazio-askatasunaren gaineko legea etengabe osatzen, garatzen eta eraldatzen doan legea da. Arau berriak, batzuetan, oinarritzko legera bertara inkorporatzen dira —hauek ere legeak diren heinean—; bestetan, berriz, haren xedapenen erreglamentuzko garapenak dira eta, hortaz, haren menpe daude —hori da, esate baterako, ikus-entzunezko zerbitzuen editoreek programen aldetik bete beharreko zenbait baldintzaren kasua—, eta ez dira legean jasotzen.

5. Esan bezala, Frantziako irrati/telebista-sistemaren desarautzea 1982an abiatu zen, komunikazio-askatasunari buruzko legean oinarrituta. Prozesua bideratzeko, eta horren neutraltasun politikoa bermatzeko edo, EEBBetako Komunikazioetarako Batzorde Federala (FCC) izenekoaren antzeko erakunde arauemaile bat sortu zen, Ikus-entzunezko Komunikazioaren Aginte Gorena (HACA) hain zuzen, nahiz eta FCC baino askoz eskuduntza gutxiagorekin. Halako erakunde arauemaileak ohikoak izan dira, bereziki administrazio liberal eta tradizio anglosaxoniarrereko lurraldeetan, interes orokorreko gisa definitzen diren jarduerak antolatzeke, interes orokor hori hornitzea esku pribatuen esku uzten zenean. Ez, ordea, Frantzian; eta nahiz eta gaur egun irudi hau Europako lurralde gehienetara hedatzen ari zaigun, Frantzian bertan ere ikus-entzunezkoa izan zen erregulazio-eredu baten pean antolatu zen lehenengo sektorea.

Frantziako ikus-entzunezko sistemaren antolamendu-oinarriak aipatutako komunikazio-askatasunaren gaineko legearen lehen artikuluan bertan zehazten dira. Ikus-entzunezko komunikazioa askea dela xedatzen da bertan, bere lehen esaldian. Hurrengo paragrafoan, ordea, askatasun hori interes orokorreko irizpideen arabera mugatu beharra dagoela zehazten da, kontuan hartuz honako oinarri hauek hain zuzen: gizakien duintasuna, askatasuna eta jabegoarekiko errespetua; iritzi eta pentsamenduen aniztasuna; ordena publikoa; nazioaren defentsa; zerbitzu publikoko betebeharrak; ikus-entzunezko industria nazionala antolatzeke beharra; eta komunikaziorako baliabide teknikoen izaera mugatua. Eta horretara dator, hain justu ere, legea, ikus-entzunezko jarduera askeari mugak ezarri eta joko-arau orokor batzuk finkatzera. Baita *arbitroa* zehaztera ere, zeren lehen artikulua honetan bertan CSA delakoa izendatzen baita, preseski, aipatutako baldintzapenetan komunikazio-askatasuna bermatzeko funtzioa izango duen instituzio gisa⁶.

Ikus-entzunezko Batzorde Gorena (CSA)

Legearren lehenengo titulua, CSAren egitura eta zereginak zehazteko ematen da. Honako hauek izango dira, legearen eraldaketaren ostean, CSAren funtsezko zereginak:

- Irrati eta telebista publiko estatalen zuzendariak eta ikus-entzunezko instituzio publikoetako batzorde edota administrazio-kontseiluetan finkatutako partaideak izendatzea.
- Botere legislatiboak edota exekutiboak hala eskatuta, iritzia eman eta azterketak egitea, honako arloen gainean, besteak beste: frekuentzien finkapena, kable bidezko irrati eta telebistei ezarritako betebeharrak, publizitate-kopuruak irrati eta telebista publikoetan, Frantziar Estatuko filmen eta telebista-produkzioen emisioa, telebista-kanalen ekarpena produkzioaren finantzaketan, emisioen gaineko zehaztasun teknikoak,... Aholkularitza hauek funtsezkoak zaizkie Gobernuari zein Parlamentuari, edozein erabaki hartu edota legeak eta arauak garatzeko.

Urte batzuk beranduago, 1986an, komunikazio-askatasunaren legea eraldatu zuen lege berriak; HACA desegin eta beste erakunde arauemaile bat eratu zuen, Komunikazio eta Askatasunerako Batzorde Nazionala (CNCL), aurrekoak baino eskuduntza zabalagoekin eta telekomunikazioak ere araupetzeko ahalmenarekin. Erakunde berri honen jarduera, ordea, oso eztabaidatua izan zen, eta handik hiru urtetara, 1989an alegia, hori ere deuseztatu eta gaur egun indarrean dagoena, CSA hain zuzen, ezarri zen ikus-entzunezko sektorea araupetzeko, are eskuduntza zabalagoekin —telekomunikazioen gainekoa, berriz, galdu egin zuen—. Komunikazio-askatasunaren gaineko legea eraldatzeko 2000ko lege berriak ez du funtsezko eraginik izango CSAren egiturari (bai, ordea, eskuduntzetan, zabalagoak izango baitira hauek hemendik aurrera). Badirudi, hortaz, bere aintzidariak eskuratu ez zuten legitimitatea eta egonkortasuna lortu duela CSAk.

6. Lehen artikulua honen arabera, honako hauek izan behar dira CSAren jardueraren oinarriak: berdintasuna bermatzea tratuan agente ezberdinei, sektore publikoaren independentzia eta inpartzialitatea garantiatzea, konkurrentzia sustatzea, programen kalitatea zaindu eta horren hobetzea ekarriko luketen neurriak zehaztea, ikus-entzunezko sormen eta produkzio nazionala bultzatzea eta kultura frantsesaren alde egitea.

- Frekuentziak gestionatu eta planifikatzea.
- Emakidak edo, dagokionean, baimenak, esleitzea, irrati- eta telebista-zerbitzuak eskaintzeko zein kable-sareak ezarri edota kudeatzeko.
- Irrati/telebista-sistema osoaren eta, bereziki, eragileen jardueraren jarraipena egitea (ezarritako arau eta legeen eraginkortasuna aztertuz, eragileek beren betebeharrak betetzen dituztela zainduz,...).
- Oharraraztea eta zigorrak ezartzea (isunak, lizentziaren kentzea aldi baterako edo definitiboki,...).
- Beste hainbat funtzio (hauteskundetarako programazio-betebeharren finkapena eta hedabide publikoetako emisio-denboraren esleipena alderdi politikoei; programen edukien moralitasuna eta kalitatea gainbegiratzea, tele-salmenta arautzea, konkurrentzia sustatzea).

Erakunde arauemaile honen araupetze-funtzioa mugatua da, hortaz⁷, eta gaur egun CSAren zeregina gehiago da aholkularitzarena, arauketari dagokionean behintzat, horretarako sistemaren gertuko jarraipena eginez. Alabaina, horrek ez du esan nahi indar exekutiborik edo eragin-ahalmenik ez duenik. Aitzitik, botere zuzen eta nabarmena du frekuentziak esleitzeko, zerbitzuak baimentzeko eta zigorrak ezartzeko orduan ere.

Sistema publikoa

Sistemaren egiturari dagokiolarik, legeak atal edo sektore publiko oso baten zehaztapena egin du, sistema horren funtsezko ardatz gisa⁸. Azken eraldaketaren ondoren, sektore hau *France Television* telebista-korporazioak —gaur egun bere baitan *France2*, *France3* eta *La Cinquième* sozietateak hartzen dituen—, *Réseau Outre-mer*, irrati-telebistakoek, *Radio France* eta *Radio France Internationale* irratiek eta *Institut*

7. Araupetzeko eskuduntzen gaineko mugak diskutitu zituen CSAk lege berrirako proposameari egitiko iruzkinean. Eskuduntza gehiago eskatzen zituen bertan, adibidez, zerbitzuen editoreei programazioaren gainean legez ezarri zaizkien zenbait muga CSAk berak finkatzeko. Modu horretan neurriak sektorearen bilakerara egokitzeko malgutasuna handiagoa izango litzatekeela argudiatzen zuen. Are gehiago, 1999ko urteari dagokion jarduera-txostenean bertan, arauak ezartzeko eskuduntza-gabezia ahuleziatzen jo du CSAk, sektorearen bilakaera behar bezalako prestutasun eta erritmoez jarraitu eta gidatzea oztopatzen duelako. Ikus CSAren webgunea (<http://www.csa.fr>).

Nolanahi ere, eta nahiz eta Europako beste erakunde arauemaileek baino indar handiagoa izan —alde honetatik, bere beste ezaugarrietako bat, sistema publikoa ere bere zaintzapean egotea da, ez Britainia Handian edo Europako beste hainbat lurraldetan bezala, non CSA bezalako erakunde arautzaileak sistema pribatuaz bakarrik arduratzen diren—, argi da ez dela FCCren araupetzeko eskuduntza-mailara iristen.

8. Zentzu honetan, ikus-entzunezko komunikazioa aske gisa postulatzea, ez da inoiz ulertzen ekimen publikoa garatzeko oztopo gisa, legean behintzat. Alderantziz, ikus-entzunezko sistemak dituen betebeharrak ongi betetzeko ezinbesteko oinarri gisa ere agertzen da sistema publikoa bera. Hala eta guztiz ere, ez da ahaztu behar Frantzia izan dela bere irrati/telebista-sistema publikoaren atal bat pribatizatzen jo duen Europako lurralde bakarra (komunikazio-legearen 1986ko eraldaketa, hain zuzen ere, TF-1 telebista-kate publiko nagusia pribatizatzeke asmo hori bideratzeko egin zen).

Nationale de l'Audiovisuel (INA) eta *ARTE-France* aparteko sozietate publikoek osatuko dute⁹. *France Television* eta *Radio France* korporazioak dira sistema publiko honen funtsa¹⁰ eta legeak Estatu-mailako lurrazaleko zenbait kate hornitu eta gestionatzeko betebeharrak ezarri die, betiere zerbitzu publikoaren betekizunen pean¹¹. Legearen azken eraldaketarekin, betekizun horien artean, halaber, programa-eskaintza osatu edo aberastuko luketen zerbitzu eta programa berriak eta horiek ekoitzi eta emateko teknika berriak garatzeko agindua ere ezarri zaie. Alegia, teknologia digitala erabiliz lurrazalez, kablez zein satelitez emitituko diren kanalak eta zerbitzu elekttroniko berriak garatzeko betekizuna ere badu sistema publikoak —ez hortaz, bakarrik, lurrazaleko zerbitzu analogikoak—, eta horretarako filial berriak sortzeko baimena eman zaio *France Televisioni*¹². Horretarako, sistema publikoak betiere lehentasuna

9. Halaber, Asanblada Nazionalak eta Senatuak beren lanen gaineko zerbitzu bereziak ekoitzi eta banatzeko agindua dute, bakoitzak bere aldetik, “*La Chaine Parlementaire*” delako katea osatuz. Kate hau kablez zein satelitez banatzekoa izango litzateke.

10. *Réseau Outre-mer* izenekoak Frantziar Estatuak itsasoz bestaldeko lursailentzako eta Kaledonia Berrirako irrati- eta telebista-zerbitzuak hornitzeko betebeharrak du; *Radio France Internationale*k atzerriar emititzea du helburu, eta INA izenekoak beste sozietateen ikus-entzunezko artxiboak gorde eta gestionatzeko funtzio nagusia du. *ARTE-France* izenekoak, berriz, izen bereko Europar izaerako telebista-kate kulturala gestionatzen duen eta interes ekonomikokoa den ARTE izeneko europar elkartearen parte hartzeko sortu da.

11. Zerbitzu publikoaren betebeharrak orokorra honela mugatu du legeak: programa-eskaintza dibertsifikatua, anitza, kalitatezkoa eta innoibatzailea ematea, modu analogiko zein digitalean, informazio, kultura, ezagutza, dibertimendu eta kirolaren arloetan. Zerbitzu publikoak, zehazki, eztabaida demokratikoa, populazioaren atal ezberdinen arteko harremanak, integrazio soziala eta herritartasuna bultzatu behar dituela finkatu da. Baita frantsesaren sustapena eta ondare kultural eta linguistikokoaren balioztapena ziurtatu ere, bere dibertsitate erregional eta lokaletatik abiatuta edo horiek aintzat hartuz. Halaber, zerbitzu publikoak lagundu egingo dio kreadio intelektual eta artistikoaren hedapenari, ezagutza zibiko, ekonomiko, sozial, zientifiko eta teknikoaren zabalkuntzari eta ikus-entzunezkoen eta komunikabideen gaineko hezkuntzaren garapenari. Honekin batera, informazioaren zintotasuna, independentzia eta aniztasuna, eta pentsamendu eta ideia-korronte ezberdinen adierazpen anitza bermatuko dituela zehaztu da, betiere tratuberdintasunaren printzipioaren pean eta CSA-ren gomendioen errespetuan. Azkenik, ikus-entzunezko kanpo-ekimenak, frankofoniaren gorespina eta frantses kultura eta hizkuntzaren hedapena munduan sustatuko dituela ere finkatu da.

Zerbitzu publikoko betekizun orokor hauen menpe, telebista-kate bakoitzari betebeharrak berezituak zehazten zaizkio. Horrela, *France 2*-ri lurralde osorako programazio orotarikoa eta anitza eskaintzea eskatzen zaio, erreferentziazkoa izan eta ahalik eta entzuleria zabalenera heldu beharko litzatekeena; horrekin batera, kreadio originala sustatzea eta informazio nazionala eta nazioartekoa ziurtatzea ere eskatzen zaio. *France 3*-ri, berriz, izaera nazional, erregional eta lokala izango duten programekin osatutako programazioa eskaintzea agintzen zaio, hau ere orotarikoa eta anitza; zehazki, ordea, hurbileko informazioa lantzea eskatzen zaio, gertaera erregional eta lokalen gainekoa. *La Cinquième*ri, hezkuntza-izaerako programazioa osatzea agintzen zaio, ezagutza eta enplegua sustatzeko asmoarekin. *Radio France*ri, berriz, izaera nazional zein lokaleko zerbitzuak eskaintzeko betebeharrak ezartzen zaio eta, zehazki, adierazpen erregionala sustatzea agintzen zaio, emandegi-sare deszentralizatua aprobetxatuz. Betebeharrak orokor hauek Baldintza-orri —*Cahiers du charge*— berezitu batean gauzatzen edo zehazten dira, CSA eta sozietate publikoaren artean sinatzen dena, hauek eskainiko duten zerbitzu bakoitzeko.

12. Gaur arte sistema publikoaren presentzia oso mugatua izan da arlo berri hauetan eta TPS satelite bidezko zerbitzuan parte-hartze minoritario batera mugatu da. Etorkizunean, baina, lurrazaleko telebista digitalaren hedapenarekin eta *France Television* korporazioak hor jarduteko jaso duen filialak sortzeko baimenarekin, zabaldu egingo da ziurrenik ekimen publikoaren tokia teknologia berrietan.

izango duela zehaztu da, hala behar izanez gero, frekuentzien edo baliabide irrati-elektrikoaren esleipenean, modu analogiko zein digitalean. Are gehiago, programazio horien banaketa-zerbitzuaren horniketarako, seinalearen banaketarako, alegia, berariaz sortutako elkarte publiko bat osatuko dela xedatu da¹³.

Sistema publiko honen guztiaren finantzaketarako iturri ezberdinak finkatu dira, hala nola kanona, ekarpen publiko bereziak, publizitatea, patrozinioa eta zerbitzuko ordainketa. Alabaina, dohaineko eskaintzari lehentasuna emango zaiola zehaztu da; are gehiago, lurrazaleko telebista digital publiko guztiak doakoak izango direla xedatu da. Halaber, mugatu egin da telebista publikoek eman dezaketen publizitate-kopurua, gehienez jota ere orduko zortzi minututara irits daitekeela zehaztuz. Hortaz, kanona eta balizko ekarpen publiko bereziak izan beharko dira etorkizunean sistemaren funts ekonomikoa, eta honek zalantzak sorrarazi ditu irrati-telebista publikoen gaitasunaz, arlo teknologiko berrietan bere presentzia ziurtatzeko. Azkenik, Estatuarekin hiruzpabost urtetarako kontratu-programa sinatu beharra ezarri zaie elkarte publiko hauei, non tarte horretarako egitasmoak, kostuak eta finantzaketa-moduak zehaztu beharko diren.

Ekimen pribatu eta soziala

Sistema publikoaren ondoan, eta ikus-entzunezko komunikazioa askea den neurrian, ekimen pribatua eta soziala garatzeko moduak eta bideak ere zehazten dira. Horiek bereizteko, eta bakoitzaren egitura, ezaugarri eta betebeharrak ezberdinak zehazteko, erabilitako teknologia hartuko dugu aintzat.

- **Lurrazaleko irrati eta telebista analogikoak:** hauek eremu edo baliabide irrati-elektroko urria erabiltzen duten heinean, errekurtsu hori esleitzeko prozedura zehatzen menpe kokatzen dira¹⁴. Telebisten kasuan CSAk aurrez finkatu behar ditu, frekuentziak esleitzeko deialdi baten bidez, aukeran egongo diren frekuentzien kopurua, zehaztutako zerbitzu-motaren eta horietako bakoitzaren hedapen geografikoaren arabera betiere¹⁵. Irratien kasuan, aldiz, CSAk ez ditu

13. Irratiaren eta telebistaren digitalizazioak baliabide irrati-elektrokoaren berrantolamendu osoa ekarriko du. Hori dela eta, frekuentzien berregokitzapen eta esleipen berriak izango dira. Bestalde, orain arte TDF konpainia publikoa izan da, telebista-korporazio publikoaren seinalea garraiatzeko funtzio horretaz monopolioan arduratu izan dena. Alabaina, telekomunikazioen liberalizazioarekin, seinalearen garraio-lanak ere liberalizatu dira.

14. Baliabide irrati-elektrokoaren erabilerak Estatuaren jabari publikoaren okupazio pribatiboaren kontsiderazioa jasotzen du, hortik horren mugatu beharra azalduz. Sistema publikoak ere baliabide urri horren erabilera egiten du. Alabaina, bere izaera publikoagatik, hain zuzen ere, frekuentzien emakida prozedura hauetatik kanpo dago. Zentzu honetan, legeak, lehentasuna emango dio sistema publikoari baliabide honen esleipenean, betiere eskuragarri izango den frekuentzia-kopuruaren baitan, eta frekuentzien esleipen zuzena egiten da.

15. Hiru motatako telebista-zerbitzuak daude: Estatu mailakoak, tokian tokiko zerbitzu finkoak eta aldi baterako zerbitzu lokalak. Lege berriaren arabera, zerbitzu lokalek lehentasuna izango dute frekuentzien finkapenean eta esleipenean. Estatu mailakoek, berriz, aukera izango dute deskonexio erregional eta lokalak egiteko, baina nahiko modu mugatuan. Horrela, deskonexio horien iraupena gehienez jota ere

frekuentziak aurrez finkatu behar —bai, ordea, ezar daitezkeen zerbitzu-motak eta horien hedapen geografikoa—; frekuentzien kopurua, gerora, esleipena egiteko orduan bertan zehaztuko dela xedatzen da, besteak beste, jasotako eskakizunen kopurua eta horien ezaugarriak kontuan hartuz¹⁶. Kasu batean zein bestean, telebistaren zein irratien kasuan alegia, enpresek zein elkarteek egin dezakete eskakizuna CSAren aurrean, lurrazaleko zerbitzu analogiko bat eragiteko emakida edo baimena lortzeko, betiere erakunde horrek ezarritako epe eta baldintzetan¹⁷. CSAk berak baloratuko ditu eskakizunak eta erabakiko ditu norgehiagokak, besteak beste, eskakizunen alderdi teknikoak, programatikoak eta ekonomikoak aintzat hartuz. Oinarri ekonomikoen alderdi honetatik, ez da finkatzen dohainekoak ala ordainekoak izan behar diren edo izan daitezkeen zerbitzu horiek. Emakidak/baimenak hamar urtetarako izango dira, telebisten kasuan eta bost urtetarako irratien kasuan. Baimenak bost urteko bi alditarako berriztargarriak izango dira, lehiaketa berria zabaldu beharrik gabe. Bestalde, emakida/baimenaren hartzaileek hitzarmen bat sinatu behar dute CSAren, arlo tekniko zein programatikoari dagozkien betebeharrak zehaztuz¹⁸.

- **Lurrazaleko ikus-entzunezko komunikazio-zerbitzu digitalak** ez dira oraindik, orri hauek idazteko orduan alegia, martxan jarri, modu esperimentalean ez bada. Hain zuzen ere, komunikazio-askatasunaren legearen eraldaketaren helburuetako bat, eremu berri hori arautu eta 2001ean zerbitzuak abiaraztea posible egitea izan da¹⁹. Hemen ere baliabide irratielemental urria

eguneko hiru ordutakoa izan daiteke, debekatuta dutelarik, halaber, deskonexio-tarte horietan publizitaterik sartzeari (arau hau telebista pribatuei bakarrik zaie aplikagarria; ez publikoei). Aldi baterako zerbitzuen kasuan —gehienez jota ere bederatzi hilabetez emiti lezaketena— ez da derrigorrezkoa CSAren aurretiazko frekuentzien zehaztapena. Berdin gertatuko da irratien kasuan. Aldi baterako zerbitzu hauetarako, gainera, fundazioek ere egin dezakete emakida edo baimenaren eskakizuna.

16. Irratirako bost zerbitzu-mota zehazten ditu CSAk: irratia lokal asoziatiboak, tokian tokiko elkarteek gestionatuko dituztenak; irratia lokal independenteak: komertzialak, eremu lokalerako bakarrik emititzen dutenak eta inongo ordu-tartetan Estatu mailako beste programaziorik ematen ez dutenak; irratia lokalak, baina Estatu-mailan emititzen duten kateen parte direnak (tematikoak, betiere); Estatu-mailako kate tematikoak; Estatu-mailako orotariko kateak.

Bost zerbitzu-mota hauei seigarren bat ere gehitu beharko litzaieke, aldi baterako zerbitzuena hain zuzen ere, aurreko oharrean zehaztutakoaren arabera.

17. Bestela zehazten denean izan ezik; irratia asoziatiboaren kasuan bezala, alegia, zeinetarako elkarteek bakarrik egin dezaketen eskaria. Xehetasun honek garrantzia du, zeren gaurdaino telebista lokalak eskaintzeko sozietateak —merkataritza-erakundeak, hortaz— bakarrik lehia baitzitezkeen. Orain, irratian bezala, arlo honetan ere —telebista lokalenean, alegia— hirugarren sektorea hedatzeko aukera zabaltzen da, nahiz eta proposamen komertzialekin lehiatzen betiere, ez baizaie frekuentzien erreserba berezirik egingo.

18. Hitzarmena kate publikoen baimen-errien antzeko zerbitzu bat. Betebeharren izaera legean bertan finkatzen da, baita horietako hainbat zehaztapena dekretu-legez egingo dela xedatzen ere. Azkenean, ordea, modu indibidualen eta zerbitzu bakoitzeko zehaztu behar dira betebeharrak, aipatutako hitzarmen horietan.

19. Beste kontua da Internetarako sarbidea eta Internet bidezko zerbitzuen hornikuntza. Hain zuzen ere, komunikazio-askatasunaren Legea eraldatzeko Lege berria eremu hau arautzera ere etorri da, edukien gaineko kontrola eta erantzukizunari dagokionean bereziki. Ez dago ezer, ordea, Internet bidez bakarrik emititzekoak edo ematekoak diren irratia- edo telebista-zerbitzuei buruz, zeinak, inongo esleipen-prozedura edo hitzarmen edo konbentzioa sinatu beharretik kanpo dauden. Alde honetatik, aipatzekoa da aintzin-

erabiliko den heinean, hori esleitzeko prozedura zehatzak ezarri dira, telebistaren kasurako behintzat. Horretarako, zerbitzuen programazio edo edizioaren eta banaketaren artean bereiztera jo da (kanalak batetik eta multiplearen kudeaketa, bestetik). Esleipena, hortaz, zerbitzuen edo kanalen arabera egingo da, banan-banan, eta ez multiple osoen arabera²⁰. Oraindik ez da zehaztu emango diren kanalen kopurua. Azterketen arabera, launa kanaleko 6 multiple leudeke erabilgarri epe laburrera telebistaren lurrazaleko difusio digitala egiteko, baina ez da finkatu nolakoa izango den horien erabilera, ez eta kanal guztiak hasieratik emango diren ere. Hori bai, irrati-telebista analogikoetan bezala, Estatu mailako eta inguru lokaleko zerbitzuak sortzea aurreikusi da²¹. Edozein modutan, CSAk zehaztuko ditu zerbitzu-kategoriak eta horien hedapen geografikoa, bai eta bakoitzean eskainiko diren frekuentziak ere. Halaber, gaur egun lurrazaleko emisio-baimena duten zerbitzuek aukera izango dutela xedatu da, sistema digital berrian kanal bana izateko sistema analogikotik ematen duten programazio berbera eskaintzeko (*simulcast*). Estatu mailako zerbitzuak emateko baimena duten programatzaile edo editoreei, gainera, beste zerbitzu digital berri bat eskaintzeko aukera emango zaie. Geratuko diren kanalak, azkenik, aurkeztuko diren egitasmoen interes komunikatibo eta sozialaren arabera emango direla xedatu da, kontuan hartuta betiere, lurrazaleko difusio-modu digitalaren hedapen azkarra lortu nahi dela. Lehentasunen artean, halaber, zerbitzuen doakotasuna eta eragileen dibertsitatea eta informazioaren aniztasuna zabaltzea bezalako irizpideak finkatu dira. Baita zerbitzu lokalak sustatzea eta, zehazki, gaur egun jada emititzen duten telebista lokalen errepikapena ziurtatzea ere. Azkenik, hiru urteko tartea finkatu da emisio-modu analogikoa digitalaz ordezkatzeko plana garatu eta aurkezteko.

- **Satelite zein kable bidez ematekoak diren ikus-entzunezko komunikazio-zerbitzuak** ez daude, aurrekoak bezala, baliabide urri baten esleitzeko prozeduren menpe. Zerbitzu horien programatzaileek edo editoreek, ordea, hitzarmen bat sinatu behar dute CSArekin (sozietateak Frantziar Estatukoak badira, edo Europako Batasunetik kanpokoak izanda Frantziar Estatuko satelite- edo kable-sistema baten bidez emango badira) edo deklarazio bat egin behar dute beraren aurrean (Europako Batasunaren partaide edo Europako Hitzarmen

darietakoa den Internet bidezko telebista-zerbitzu bat Baionan bertan jaio berria dela, programazioaren ardatz gisa inguruko gaiak dituelarik (www.tvpi.fr). Bestalde, nahiz eta hizkuntza frantsesa izan nagusia, euskaraz eskaintzaren %20 gutxienez eman nahi dutela adierazi dute sustatzaileek.

20. Hori bai, frekuentzia berean emitituko duten zerbitzuen artean koherentzia gordetzen saiatuz. Behin horiek emandakoan, baliabide irrati-elektroko bera erabiliko duten zerbitzuen eragileek berengandik ezberdina izango den sozietate berri bat izendatu behar dute, multiplearen eragiketaz eta banaketaz arduratzeko. Akordiora helduko ez balira, emakida-baliabide horren emakida-prozesua berriro zabalduko litzateke. Kasu honetan ere, zerbitzu publikoa esleipen-prozedura hauetatik kanpo dago.

21. Ikus lurrazaleko telebista digitalari buruzko azken txostena.
(<http://www.culture.gouv.fr/culture/actualites/rapports/hadas-lebel/intro.html>).

Ekonomikoaren sinatzaile den beste lurralde batetakoak badira). Hitzarmenek eta, maila apala-goan, deklarazioek ere, ikus-entzunezko komunikazio-zerbitzua betebeharrak edo eskakizun batzuen menpe jartzea ekarriko dute, besteak beste, programazioaren aldetik, lurrazaleko sistema analogiko edo digitalak bezalaxe, aurrerago zehaztuko den bezala.

- **Kable bidezko zerbitzuen eragiketa** ere emakida- edo baimen-prozedura berezi baten menpe dago. Sarea ezarriko den eremu-inguruko udaletxeak edo udaletxe-multzoak egin behar dio CSAri proiektuaren eta eragilearen proposamena, eta honek, baldintza teknikoak, programatikoak zein finantzierokoak egokiak direla ziurtatu eta gero, baimena luzatuko dio proposatutako sozietateari²². Kable-sistemaren eragiketa, sozietate batek, elkarte batek zein aginte publikoak berak egin dezakete.
- **Satelite bidezko banaketa-zerbitzuak:**²³ eragileek deklarazio bat egin behar dute, besteak beste, eskaintzaren osaketa, komertzializazio-moduak, zerbitzuen programatzaile edo editoreekiko harreman ekonomikoaren nolakotasuna, eta zerbitzuaren gaineko beste hainbat xehetasun zehaztuz.

Betebeharrak

Orain arte aipatu diren baimen eta deklarazioen prozedura hauen guztien menpe dauden komunikazio-zerbitzuen editore zein banatzaileei, hainbat betebeharrak ezartzen zaizkie, ikus-entzunezko programen produkzioari, emisioari eta edukiei dagokiari, bai eta aniztasunari, informazioaren independentziari eta kontzentrazioari dagokiari ere. Komunikazioaren askatasunaren gaineko legean finkatzen diren eskakizunak orokorrak dira gehienetan, nahiz eta, arlo batzuei dagokienean, gehieneko eta gutxienezko mugak ere finkatzen dituzten (programen produkzioari eta edukiei dagozkionean bezala); alde honetatik, betebeharrak gehienak —kontzentrazioari dagozkionak izan ezik— Gobernuaren dekretuz garatu eta zehaztu beharrekoak dira, zerbitzu-kategoria bakoitzerako espreski eginiko arauen bidez. Gainera, edo horrekin batera, bai sistema publikoaren sozietateek baita baimena lortzen duten sozietate pribatu eta elkarteek ere, *cahier de charges* edo hitzarmenak sinatu behar dituzte, hurrenez hurren, CSArekin,

22. Salbuespen gisa honako hauek nahikoa dute deklarazio sinple batekin: sarea ezarriko den inguruan normalki ikus daitezkeen lurrazaleko programazioak bakarrik eskaintzeko asmoa duten sareak eta, lurrazaleko gain, satelite bidezkoak ere eskaintzeko asmoa dutenak, baldin eta sareen hedapen-eremuak ehun etxebizitza baino gutxiago hartzen baldin baditu.

23. Satelite bidezko difusio-sistemen eragiketa liberalizatuta dago; baina dekretuz zehaztutako baimen-prozedura baten menpe dago. Baldintzapeko sarbidea darabilten zerbitzuen kasuan, dekodetzailearen gaineko arau zehatzak ezarri dira, konkurrentziaren aurkako egoerarik emango ez dela ziurtatu nahi dutenak.

non aipatutako eskakizun horiek guztiak modu indibidualean egokitutako betebeharrak bilakatuko diren²⁴.

Legeak zerbitzuen editoreei finkatzen dizkien programazioari eta produkzioari buruzko betebeharrak orokorren artean, aipamena merezi dute honako hauek:

- Haurrak eta nerabeak eduki biolento eta desagokietatik babesteko neurriak hartu beharra: programen seinalizazioa, ordutegiaren araberako mugak...
- Publizitateari, patrozinioari, autopromozioari eta tele-erosketari dagozkion neurriak eta mugak dekretuz garatu beharrekoak dira. Hala eta guztiz ere, zerbitzu publikoei gehienezko kopuru berezia ezartzen zaie emiti dezaketen publizitate-kantitateari dagokiolarik —zortzi minutu orduko, hain zuzen ere—; sistema pribatuentzako mugarik ez da legean bertan espreski zehazten.
- Emisio-kuotak ere dekretuz garatu beharrekoak dira, zerbitzu-kategoria bakoitzean, baina, betiere, legean bertan finkatzen diren muga zehatz batzuen barruan:
 - Lurrazaleko zerbitzuen kasuan:
 - Telebistei ezarritako kuotak Europako Batasunaren artezarauak agintzen dituenak baino gogorragoak dira: emisioen %60 film eta ikus-entzunezko programa europarrak —bereziki ikusle gehien biltzen diren ordutegietan— eta %40 jatorriz frantsesez egindako film eta ikus-entzunezko lanak izan behar direla zehazten da.

²⁴ *Cahier de charges* delakoak dekretuz zehazten dira. Hitzarmenak, berriz, CSAren eskuduntza dira. Hitzarmen horietan, baimenaren iraupena eta eskainiko diren zerbitzuei buruzko zehaztapenez aparte, zerbitzuaren hornitzaileen betebeharrak finkatuko dira. Hauek zehaztapen-maila ezberdina izango dute zerbitzu-kategoriaren arabera:

- Zerbitzu hertziarretarako handiagoa da zehaztapena. Hamabost puntu zehazten dira, non aipatutakoez aparte, ezarriko diren beste mota honetako betekizunak ere zehazten diren: difusioa, astean bitan eta entzute handiko ordutegietan, jatorriz frantsesez egindako edo, gutxienez, Europako Batasunaren jatorriko emisioena; frantsesez egindako filmen eskubide-erosketan gastatu beharreko sarreraren portzentajea; programa kultural eta hezkuntzako emisio-kopuruak; ekoizleak emisoreengandik independente mantentzeko xedapenak; publizitateari gehienez eman dakioken denbora; parte-hartze osagarria ikus-entzunezko lanen produziorako sostenguan; deskonexio erregionalak egiteko aukera, gehienez jota ere 3 orduz eta publizitaterik gabe.
- Kable eta sateliterako zerbitzuetarako txikiagoa da: lan zinematografikoak emango dituzten zerbitzuek, ikus-entzunezko industriaren finantza-sostenguari egin beharreko ekarpena; informazio politikoa eta orokorra ematen dutenak, berriz, aniztasuna eta iritzi-korrante ezberdinen adierazpena bermatu beharra, bai eta interes ekonomikoekiko independentzia ere; eta, orokorrean, birdifusio-moduak.
- Kable-sareen eragileei, berriz, honako betebeharrak ezar dakizkieke: kable-sarea ezarriko den inguruan modu hertziarrean jasotzen diren kanalak emateko beharra (*must-carry*); berezko programa-kopuru minimo baten banaketa; kanal baten afektazioa —osoki edo partzialki— Komunaren informazioa ematera; programatzailerik independenteek eginiko programa-kopuru minimo baten banaketa; kanon baten ordainketa Komunari.

Nolanahi ere, betebeharrak hauek modu progresiboan betetzeko modua (gehienez jota ere 5 urtetan) zehaztu daiteke kable, satellite eta telebista digital lurrazalekoen kasuetan.

- Irratietan: egile edota artista frantziarrek egindako edota frantsesez edo Frantzian erabiltzen den beste hizkuntza erregional batean sortu edota interpretatutako musika-lanak, musikaren emisio-denboraren %40ra heldu behar dira gutxienez; horietatik erdia, gainera, egile edo interprete (talentu) berriena eta, halaber, produkzio berria izan behar dira, eta entzute handiko orduetan eman behar dira, musika modernoa osagai duten programei dagokionean behintzat. Kuota bereziak daude, ordea, honako kasu hauetarako: ondare musikalaren balorizazioan espezializaturiko zerbitzuetan, tituluen %60 frankofonia izan behar da, eta produkzio berriak %10eko maila gainditu behar du, gutxienez orduko titulu bat azalduz; talentu gazteen promozioan espezializatutako zerbitzuetan, emititutako tituluen %35 izan behar da frankofonia, halaber, %25 gutxienez talentu berriena izan beharko delarik.
- Kable zein sateliterako zerbitzuak: telebistei bakarrik ezartzen zaizkie mugak, nolanahi ere lurrazalekoenak baino lausoagoak direnak. Zineari dagozkion gutxieneko portzentajeak %60 eta %40koak dira, hurrenez hurren, lan europarrentzat eta jatorriz frantsesez egindakoentzat; Europako ikus-entzunezko lanentzako kuota orokorra, berriz, %50ekoa da. Zerbitzu bakoitzari ezarriko zaizkion betebeharrak aldagarriak dira, aipatutako mugen barruan, faktore ezberdinen arabera, produkzioari egindako ekarpenaren arabera bereziki. Bestalde, Europako Batasuneko Estaturen batekoa ez den hizkuntzetan egindako emisioak betebeharrak hauetatik kanpo gera daitezkeela ere xedatuta dago.
- Ikus-entzunezko lanen produkzioarako (ekoizpen independentea eta filmak) gutxieneko ekarpen ekonomikoa, zeina dekretuz finkatu beharrekoa den²⁵.
- Zinearen emisio-erregimen berezi bat errespetatu beharra; hau ere dekretu berezi batez zehaztu behar dela finkatzen da, non, besteak beste, pelikulen emisiorako ordu-tarte zehatzak eta urteko birdifusio-kopuruak finkatu behar diren.
- Ikus-entzunezko lanen sostengu finantzarioarako ezarritako kontu eta mekanismoei (*COSIP* eta *conte de soutien* delakoak) egin beharreko gutxieneko ekarpena (satelite eta kablerako zerbitzuak betebeharrak honetatik kanpo daude).
- Kontzentrazioari dagozkion betebeharrak ere oso garrantzitsuak dira, eta gero enpresa-egitura aztertzean ikusiko den bezala, eragin handia izango dute. Horien artean honakoak azpimarra daitezke:
 - Akzioak nominatiboak izan behar dira.

25. Legeak arlo honi dagokionean duen zehaztapen-maila handia da, besteak beste, dekretu horrek ekarpen finantzario horren zenbait alderdi eta xehetasun finkatu behar dituela baitio: kuoten kontabilizazio-irizpideak, difusio-eskubideen erosketan erabili beharreko partea...

- Norbaitek ikus-entzunezko komunikazio-zerbitzu bat eskainiko duen sozietate baten botoen edo kapitalaren %10 baino gehiago izatekotan, egoera horren berri eman behar dio CSAr; baita egoera horretan gerta daitekeen edozein aldaketarena ere.
- Pertsona (fisiko zein juridiko) bakar batek ezin du kapital osoaren edo boto guztien %49 baino gehiago izan, ez Estatu osorako emititzen duten lurrazaleko telebista analogikoen sozietateen kapitalean, ezta satellite bidezkoenetan ere.
- Estatu osorako emititzen duen lurrazaleko telebista baten titularra ezin da aldi berean beste lurrazaleko telebista-zerbitzu baten titularra izan —nazio-nala izan zein lokala izan—; bai, ordea, satellite bidezko telebistena (bi zerbitzuren, gehienez jota ere).
- Estatu osorako emisio-baimena duen lurrazaleko telebista batean kapitalaren edo boto-eskubideen %15etik gora duen pertsonak ezin du beste baimenen baten titularra den sozietate batean kapitalaren edo boto-eskubideen %15 baino gehiago izan; aldiz, sozietate bitan %5etik gora izanez gero, ezin lezake hirugarren batean portzentaje horretatik gorako parte-hartzerik izan; satellite bidezko zerbitzuetan ere antzeko mugak daude indarrean, nahiz eta portzentajeak %30era igotzen diren lehenengo kasuan eta %5ean geratzen diren bigarrenetan.
- Telebista lokal analogikoen kasuan ezin dezake pertsona bakar batek kapitalaren erditik gora izan, baldin eta telebistaren hedapen-eremua 200.000 eta 6 milioi biztanleren artekoa bada.
- Atzerritarrek ezin dute frantsesez jardungo duen irrati edo telebista lurrazalekoa eragiteko baimena duen sozietatearen kapitalean edo botoetan %20tik gorako parte-hartzerik izan.
- Lurrazaleko irrati analogikoen kasuan sozietate batek ezin du, bera titularra den zerbitzu guztien eta horien programazioak ematen dituzten emisoren entzulego potentzialak batuta, 150 milioi biztanlerengana baino gehiagorengana heldu guztira.
- Estaturako telebista lurrazaleko analogiko baten gainean kontrola duen pertsona edo sozietate batek, gehienez jota ere, lurrazaleko telebista digitaleko beste bostetara luza dezake kontrola (betiere sozietate ezberdinak izango direlarik). Kopuru hori lura jaitziko litzateke baldin eta *simulcast* egiteko baimenaren ondorioz, sozietateak kanal digitala izateko baimen automatikoa izango balu.
- Lurrazaleko telebista digital lokal baten titularra izango den sozietate batek ezin lezake zerbitzu-kategoria berean beste baimenik izan, baldin eta horrekin bere hedapen-eremuen baitan 6 milioi biztanle baino gehiago hartuko balitu.

- Lurrazaleko telebista lokal analogiko zein digitalen kasuan, sozietate bakar batek ezin lezake eremu geografiko (partean zein osoki) baten gainean emisio-modalitate berean emititzeko bi emakida izan.
- Kableari dagokionean, sare baten titularra ezin liteke aldi berean beste bate-na ere izan, baldin eta guztira 8 milioi biztanletik gorako biztanleria potentzialera helduko balitz.

Azkenik, oso zehatzak dira baita kontzentrazio multimediarri dagozkion xedapenak²⁶.

26. Ezin dakiok Estatu-mailako irratia eta telebista lurrazaleko analogiko baten baimen-titularitatea eman, ezta kable-sare baten ustiapenerako baimena ere, honako balizko egoeretatik bi baino gehiagotan egongo litzatekeen inori:

- Guztira lau milioi biztanletik gora hartuko litzuketen lurrazaleko telebista analogikoak eragiteko baimenak izatea.
- Guztira 30 milioi biztanletik gora hartuko litzuketen lurrazaleko irratia analogikoak eragiteko baimena izatea.
- Guztira 6 milioi biztanletik gora hartuko litzuketen kable-sistemak eragiteko baimena izatea.
- Informazio politiko edo orokorreko egunkariak argitaratzen dituen sozietatea izan edo kontrolatzea, kategoria horretako egunkarien difusio osoaren %20tik gora bereganatuz.

Ezin dakiok eremu geografiko zehatz batetan lurrazaleko irratia eta telebista lokal analogikoa eragiteko baimena eman, ezta kable-sare baten ustiapenerakoa ere, honako balizko egoeretatik bi baino gehiagotan egongo litzatekeen inori:

- Eremu horretan banatuko litzatekeen lurrazaleko telebista analogikoa —nazionala izan zein lokala izan— eragiteko baimena izatea.
- Lurrazaleko irratia analogikoa eragiteko baimena izanda —nazionala izan zein lokala izan—, zehaztutako eremuan, izaera bereko zerbitzu publiko eta baimendu guztien entzuleria potentzial metatuen %10etik gorako entzuleria bereganatzea.
- Eremu geografiko horren barruan kable-sistema eragiteko baimena izatea.
- Eremu geografiko horretan banatuko liratekeen informazio politiko edo orokorreko egunkariak argitaratzen dituen sozietatea izan edo kontrolatzea, nazionala izan zein lokala izanda ere.

Ezin dakiok Estatu mailako lurrazaleko irratia edota telebista-zerbitzu digital baten titularitatea eman, honako balizko bi egoera baino gehiagotan egongo litzatekeen inori:

- Guztira lau milioitik gorako biztanle-kopurua hartuko luketen eremuetarako lurrazaleko telebista digitalak eragiteko baimenak izatea.
- Guztira 30 milioitik gorako biztanle-kopurua hartuko luketen eremuetarako lurrazaleko irratia digitalak eragiteko baimenak izatea.
- Guztira 6 milioitik gorako biztanle-kopurua hartuko luketen kable-sistemak eragiteko baimenak izatea.
- Informazio politiko edo orokorreko egunkariak argitaratzen dituzten sozietateak izan edo kontrolatzea, guztira kategoria bereko egunkarien difusio osoaren %20tik gora bereganatuz.

Ezin dakiok lurrazaleko irratia eta telebista digital lokal bat eragiteko baimena eman, eremu geografiko zehatz baten gainean honako balizko bi egoera baino gehiagotan egongo litzatekeen inori:

- Eremu horretan banatuko litzatekeen lurrazaleko telebista digitala eragiteko baimena izatea —nazionala izan zein lokala izan—.
- Lurrazaleko irratia digitalak eragiteko baimenak izanda —nazionalak izan zein lokalak izan—, horien entzuleria potentzial metatua, zehaztutako eremuan, izaera bereko zerbitzu publiko eta baimendu guztien entzuleria potentzial metatuen %10etik gorakoa izatea.

Horiek guztiak, baldintza edo eskakizun orokorrak dira. Horien ondoan badira, halaber, betebeharrak berezituak ere, CSArekin sinatu beharreko hitzarmenean zehaztu beharrekoak²⁷.

Ondorio labur gisa

Zaila da jakitea, irriti/telebista-sisteman zerbitzu publikoko irizpideak zehaztu eta horiek bestelako irizpide komertzial eta teknologikoekin batera garatzeko, azaldutako arau, instituzio, betebeharrak eta prozedurek etorkizunean izango duten eraginkortasuna. Hori bai, horretarako nekez aurkituko da Europako beste inongo lurraldetan, antzeko egitura juridiko konplexu eta, itxuraz behintzat, osatuagorik. Hala eta guztiz ere, sistemen azken bi hamarkadetakoa bilakaerak erakusten du ezen, erregulazioa eragile ekonomiko, politiko, teknologiko eta sozialak ordenatzeko mekanismo gisa uler badaiteke ere, horien menpe dagoen zerbait ere badela, indar-harremanen arabera interes batzuk edo besteak babesten dituen. Alde honetatik, badirudi laurogeiko hamarkadako pribatizazioarako joerak eta laurogeita hamarreko hamarkadako sistema publikoaren identitate- eta komertzializazio-krisiak gauditutako eta, oro har, irriti- eta telebista-sistema osoan herritarrentzako zerbitzu-izaeraren araberrako birdefinizio berri bat ezarri nahi dela.

Alabaina, Frantziar Estatuko araupeze-sistemak hutsune nabarmenak ditu, besteak beste, aipatutako jomugei begira antolatutako oinarri finantzarioetan. Arriskua dago sistema publikoak nahikoa baliabiderik ez lortzea, ezarritako zerbitzu publikoko betebeharrak eta helburuak erdiesteko. Horrekin batera, nahiz Europako erakunde arauemaile boteretsuena izan, nabarmena da, oraindik, Gobernuarekiko CSAk duen gehiegizko menpekotasuna.

Baina horiekin batera, eta hemen jorratzen ari garen ikuspuntutik, Euskal Herriko balizko komunikazio-esparruaren ikuspuntutik alegia, sistemen deszentralizazio-

-
- Eremu geografiko horren barruan kable-sistema eragiteko edo beste zerbitzuen banaketarako baimena izatea.
 - Eremu geografiko horretan banatuko liratekeen informazio politiko edo orokorreko egunkariak argitaratzen dituen sozietatea izan edo kontrolatzea, nazionala izan zein lokala izanda ere.
27. Ikus 24 oharra. Han aipatutakoez gain aipatzea merezi dute, halaber, honako betebeharrak ere:
- Kable bidezko banatzaileei: eskaintako zerbitzuen osaketa eta egitura, komertzializazio-moduak eta baldintzapeko sarbidearen ezaugarriak zehaztea; programa propioen kopuru minimo baten banaketa; kanal banaren dedikazioa komunaren gaineko informazioa ematera —osoki edo partzialki— edo elkarte zehatz baten gestiora; kanon baten ordainketa Komunari,...
 - Satelite bidezko banatzaileei: eskaintako zerbitzuen osaketa eta egitura, komertzializazio-modua eta baldintzapeko sistemen gaineko zehaztasunak; arlo horietan izandako edozein aldaketa komunikatu beharra; programazio frantsesa eta independentea eskaini beharra; zerbitzu publiko analogiko irekiak eman beharra, hauek kontraktorik esan ezean.
 - Zerbitzu digitalen banatzaileei, berriz: erabilitako dekodetzaileek beste banatzaileei etxeetarako sarbidea uztea edo, gutxienez, ez galaraztea.

-modua eta ahulezia dira agian horren hutsunerik nabarmenenak. Komunikazio-askatasunaren legearen eraldaketak erreferentziak egiten dizkie frantsesaz aparte Estatuan hitz egiten diren beste hizkuntzei, bai eta, modu orokorrean bada ere, horiek babestu beharrari ere. Baina gero ez du maila edo eremu erregionala ezagutzen, ez ikuspegi administratibotik ezta politikotik edo kulturaletik ere, ez sistema publikoan ez eta pribatuan ere. Hortaz, deszentralizazioa herritarrarenganako hurbiltasuna adierazi nahi duen maila lokal orokor baten arabera ulertzen da bakarrik, zeinari, hori bai, tratua ona eskaintzen zaion, paperaren gainean behintzat, lege berrian:

- Irratietan, CSAk frekuentzien kopuru esanguratsua hurbiltasuneko zerbitzuak eskaintzeko asmoa duten elkarteei ematea zainduko duela xedatzen da. Hala-ber, Estatu mailako sare eta zerbitzu lokal eta tematiko independenteen arteko oreka zaintzeko agindua du, bai eta informazio politiko eta orokorra sustatzeko programak emateko asmoa duten zerbitzuei lehentasuna ematekoa ere.
- Zerbitzu digitalen kasuan, zerbitzu lokalak onetsiko direla dio legeak, eta, bereziki, gaur egun modu analogikoan ematen duten zerbitzuen errepikapena bermatuko dela.
- Oro har, parlamentuen txosten bat aurkezteko konpromisoa hartu du CSAk, urtebeteko epean, non herritarrentzako hurbiltasuneko telebistak garatzeko aukerak aztertuko diren.

Ez da berdin gertatzen, ordea, CSArekin, non ez baita inongo deszentralizaziorik aurreikusten.

Edozein modutan, lokaltasunarekiko atxikimendu hau, erretorikoa baino ez izatea gerta daiteke, azkenean. Alde honetatik, sistema lokalen gune ahulenean, finantzaketan hain zuzen ere, huts egiten du berriro ere araudiak. Irrati asoziatibo lokalek euskarri garrantzitsua izan dute beren sostengu finantzariarako eratutako *Fond de Soutien à l'Expression Radiophonique (FSER)* delakoan —Irrati-adierazpena sustatzeko Fondoa alegia, irrati-telebistaz emandako publizitatearen gainean ezarritako zerga berezi baten bidez osatzen dena²⁸—. Baina telebistentzat ez da oraindik horren antzeko tresnarik aurreikusi ere egin. Gaur egun dituzten sarrera urriekin, nekez lor dezakete telebista lokalek iraunbizitzea. Etorkizunean ere, konkurrentzia areagotzen bada, zailagoa izango dute oraindik baliabide komertzialekin bakarrik aurrera ateratzea. Sistema publikoaren deszentralizazio-gune eta tarteak ere —telebistan bereziki—

28. Fondo honek, milioi eta laurden liberatik beherako diru-sarrerak dituzten irratia laguntzen ditu gaur egun, modu progresiboan ezarritako baremo baten arabera. Fondo hau, halaber, ekipamenduen erosketarako finantzatzeko erabil daiteke. Hala eta guztiz ere, ez da nahikoa. Hain zuzen ere, Irrati Asoziatiboaren Elkarteak berak derrigorrezkoa jotzen zuen fondoaren zabaltzea, ikus-entzunezkoen lege berrian ezarri beharko litzatekeen zerga berri baten bidez (ikus Frantziar Estatuko irrati asoziatiboaren elkartearen web orria: <http://cnra.free.fr>).

aginte lokalen laguntza eta sostengu material eta finantzarioari esker zabaldu eta mantentzen dira neurri handi batean. (S. Bardou-Baisnier, I. Pailliar, 1999: 221).

Espainiar Estatua

Espainiar Estatuan, egituraketa politiko-administratiboaren bilakaerari jarraituz, bestelako garrantzia du deszentralizazioak irratitelebistaren antolamenduan. Hain zuzen ere, irratitelebistaren arauketa aztertzean, lau aginte- edo lege-maila hartu behar dira aintzat (Moragas, Garitaonandía, López, 1999: 144):

- Espainiako Konstituzioa: bertan finkatzen baitira lehenik eta behin zein eskuduntza diren eskusiban Estatuarenak edo Autonomia Erkidegoenak, eta zein bien artean konpartitu beharrekoak.
- Autonomia Estatutuak: besteak beste, Estatuaren eta Autonomia Erki-degoen arteko harremana zehaztasunez finkatzen baita hauetan.
- Estatu espainiarraren irratitelebista eta telekomunikazioen gaineko Legeak.
- Arloko Lege autonomikoak.

Konstituzioak dioenaren arabera, Estatuari dagokio komunikabideen gaineko oinarritzko arauak ezartzeko eskuduntza. Horiek garatu eta gauzatzeko ahalmena, berriz, **Autonomia Erkidegoei** ezagutzen die, betiere Erkidego bakoitzeko Autonomia Estatutuan zehaztutakoaren arabera (149. artikulua). Eskuduntzen banaketarako modu orokor honek arazoak sorrarazi ditu historikoki, ez baitu argitzen zein diren oinarritzko arauak, eta etengabeko tentsio-egoeratan kokatu ditu Estatua eta Autonomia Erkidegoak, momentu politikoaren arabera erabakitzen joan direnak.

Zentzu honetan, Euskadiko Autonomia Estatutuak —Nafarroakoak eta beste Autonomia Erkidegoetakoak ez bezala, laurogeiko hamarkadaren hasieran— eskubidea ezagutzen zien bertako instituzioei, berezko irratia, telebista eta prentsa antolatzeko. Eta xedapen horri atxikita sortu zuen, hain zuzen ere, Eusko Jaurlaritzak 1982an Euskal Irrati Telebista, oraindik Estatuak Autonomia Erkidegoek beren irratitelebistazerbitzu propioak ezartzeko aukera araupetu gabe gabe zeukanean. Eta, halaber, horri eutsita eratu zuen Eusko Jaurlaritzak, irratitelebista igortzeko telekomunikazio-sistema propioa ere²⁹.

Baina ikus-entzunezko sistemak eratu eta antolatzeko ahalmenaren aldetik, Autonomia Estatutuen arabera, Erkidegotik Erkidegora diferentziak egon badira ere,

29. Honek arazo ugari sorrarazi zituen Gobernu espainiarraren eta Eusko Jaurlaritzaren artean urte askotan zehar. Hain zuzen ere, 1989ko ekainaren 29an sinatutako hitzarmen baten bidez legeztatu zen egoera, administrazio zentralak *de facto* onartu zuen egoera, frekuentzien esleipena egiteko eta telekomunikazio-sarean kolaboratzeko konpromisoa hartuz (J.L. Ibáñez, 1993: 329).

autonomien harmonizazioarekin lehenengo eta telekomunikazioen liberalizazioarekin gero, desberdintasun horiek leuntzen joan dira praktikan (GRETEL 2000, vol I: 465).

Espainiar Estatuko ikus-entzunezko sistemaren araupetzeari dagokiolarik, hemen ez da oinarrizko lege bat egon, Frantzia bezala, gerora egindako garapen legislatibo guztiaren abiapuntu edota bilgune izan dena. Aitzitik, lege-multzo zabala dago, zerbitzu horien hedapen-eremu eta emisioan erabilitako teknologia ezberdinen arabera, non, halaber, Estatu, Erkidego eta Udalen artean eskuduntzen banaketa ezberdinak egiten diren.

Irrati Telebistaren Estatutu Legea

Oinarrizkoena Irrati Telebistaren Estatutu Legea³⁰ da: bertan irrati eta telebista izatez eta funtsez zerbitzu publikoko jarduera gisa mugatzen dira, eta horien titularitatea Estatuari dagokiola zehazten da. Zerbitzu horien gestiorako Radiotelevisión Española (RTVE) delako korporazio publikoa izendatu zuen legeak, nahiz eta irrati-gintzaren kasuan legea emateko orduan jardunean zeuden irrati pribatuei ere bere horretan jarraitzeko eskubidea ezagutu zitzaien³¹. Halaber, Estatuaren titularitateko telebistako hirugarren kanalen zabaltzea aurreikusi zuen legeak, zeinen gestioa Autonomia Erkidegoei egokituko litzaiekeen³². Horrez gain, irrati eta telebisten programazioak gidatu beharko lituzketen irizpideak ezarri zituen legeak, hain zuzen ere, informazioen objektibitatea, egiazkotasuna eta inpartzialitatea, iritzi eta informazioaren arteko bereizketa, iritzi-emaileen identifikazioa, aniztasun politiko, erlijioso, sozial, kultural eta linguistikoen errespetua, gizabanakoen ospe, izen on eta bizitza pribatuarekiko zein Konstituzioak babestutako beste edozein eskubideren errespetua, gazte eta haurren babesa eta Konstituzioak jasotako berdintasuneko balioen errespetua. Halaber, RTVE korporazio publikoaren egitura eta antolamendua zehaztu zituen Estatuak³³.

30. 4/1980 Legea, urtarrilaren 10ekoa.

31. Alabaina, hauek hurrengo hamar urteetan kontzesio-sistema berrietara (aurrerago aipatuko direnak) makurtu beharko zirela zehaztu zen.

32. Zentzu honetan, lege honetan ez zen aurreikusi ere egin, ekimen pribatuak telebistarik eskain zezakeenik. Berrantolaketa hori 1987an gertatu zen, Telekomunikazioen Ordenamendurako Legearekin (LOT delakoa, 31/1987 Legea, abenduaren 18koa); bertan irrati- eta telebista-zerbitzuak —beren funtsezko izaera publikoa galdu gabe— gestio-modu zuzenean —ekimen publikoak berak— edo zeharkakoan —ekimen pribatuak— eskaini ahalko zirela xedatu baitzen, nahiz eta azken modu hau bideratzeko derrigorrezkoak izango ziren lege-garapen berezituak.

33. Zuzendaria, Administrazio-Kontseilua eta Kontseilu Aholkulariak dira organo nagusiak. Egitura administratiboak, Gobernuetik erabateko menpekotasuna finkatu zuen: honek du zuzendaria izendatzeko ahalmena; Administrazio-Kontseilua alderdi politikoek menperatzen dute ia eskusiboki; Kontseilu Aholkulariak ez dira eraginkorrak izan; lurraldeko kontseilu aholkulariak eratzea ere aurreikusten zen, zeinen bidez Gobernu Autonomoek eragina izan zezaketen lurraldeko programazio berezitzen finkapenean; baina hauek ere ez ziren, azkenean, antolatu.

Hurrengo funtsezko legeak, **telebistari** dagokionean behintzat, honako hauek dira:

Hirugarren kanalak

*Hirugarren kanalen legeak*³⁴ Estatuaren legean bertan aurreikusten zen telebista-sistemaren deszentralizazioa bideratzen du. Honen arabera Autonomia Erkidegoek aukera dute beren gestiopean egongo diren telebistak eratzeko³⁵. Alabaina, zerbitzu berri horien titularitatea Estatuarena izango dela xedatzen da. Horrekin batera, programazioari buruzko zenbait mugapen ere egiten dira lege honetan, nahiz eta funtsezkoak Estatuaren legean finkatzen direnak izan. Horrez gain, programen eskubideak erosteko orduan —nazioarteko kirol-erretransmisoak, bereziki—, RTVE eta telebista autonomikoen artean sor litezkeen tirabiretan, RTVEri eta Estatu osoko ikusgarritasunaren printzipioari lehentasuna ematen dioten xedapenak ere jasotzen dira³⁶. Erkidegotik kanporako ikusgarritasunaz, lege honek ez du ezer zehazten, baina 1999ko Aurrekontuak laguntzen zituen legean arautu zen arlo hau. Horrela, Erkidego ezberdinek beren arteko hitzarmenak egin ditzakete, zeinen bidez baten programak bestean ere ikusterik izango den. Horretarako, ordea, elkarren ondo-koak izan behar dira Erkidegoak eta, edozelan ere, Estatuak finkatutako frekuentziak erabili beharko dituzte.³⁷

Telebista pribatua

*Telebista pribatuaren legeak*³⁸, berriz, telebistaren zerbitzu publikoa gestioatzeko beste modua arautzen du, gestio-modu zeharkakoa deitua izan zena, esan bezala, Telekomunikazioen Ordenamendurako Legean (LOT) Estatuak eta Autonomia Erkidegoek egiten duten gestio-modu zuzenari kontrajarritik. Legeak hedapen nazionalako hiru zerbitzu aurreikusi zituen, eta hamar urtetarako emakidak zehaztu zituen, iraupen bereko epeetarako luzagarriak³⁹. Zonal-dekako deskonexioak ere agintzen zituen, eta nabarmentzea merezi du Plan teknikoan finkatutakoak ez zirela egokitzen ez lurralde

34. 46/1983 Legea, abenduaren 26koa.

35. Hirugarren Kanalen Legeak ez du ezer esaten ezar daitekeen kanal autonomikoen kopuruaz. 22/1999 Legeak, ordea, bere lehenengo xedapen gehigarrian, biren baliora mugatzen du Autonomia Erkidego bakoitzak Hirugarren Kanalen arau honen pean (lurrazaleko analogikoak, alegia) zabaltzeko aukera duen telebista-kanalen kopurua.

36. Honako xedapenak ez dira gero eraginkorrak izan errealitatean, kirolen eta, bereziki, futbolaren kasuan izan ezik; alabaina, gatazkak gertatu direnean, legean jasotako eran baino modu lagunartekoagoan erabaki dira.

37. Edozein modutan, 1993an Nafarroako Parlamentuak Foru Gobernuari ETB Nafarroa osoan ikus zedin neurriak hartzearen aldeko eskakizuna egin eta gero, 1996ko apirilaren 17an hain zuzen ere, hitzarmena sinatu zuten Nafarroako Gobernuak eta Eusko Jaurlaritzak, ETBren seinalea Erkidego horretara hedatzeko. Hitzarmen hau, ordea, ez zen inoiz indarrean jarri, ezadostasun tekniko ekonomikoengatik hasieran, eta Nafarroako Gobernuaren erabaki politikoagatik geroago.

38. 10/1988 Legea, maiatzaren 8koa.

39. Tele 5, Antena 3 eta Canal plus izan ziren lizentziak lortu zituzten hiru enpresak. Hirurei berriz-tatu zaie lizentzia beste hamar urtetarako.

kultural ez politikoetara ere. Alabaina, errealitatean, deskontzentrazioa gertatu denean, (A3 eta T5ren deskonexioak, alegia) *de facto* zuzendu dute telebistek berek banaketa geografiko hori. Legeak ez die Autonomia Erkidegoei —edota, orokorrean, tokian tokiko aginteei— inongo eskuduntzarik ematen sistema pribatu honen antolaketan. Aipamena merezi duten legeak ezarritako bestelako xedapenak, honako hauek dira: programei buruzkoak, Estatutuak zehazten dituen printzipio berberak errespetatu beharra; horrez gain, emisio-kuota berezi batzuk ere ezartzen zitzaizkien, dagoeneko indarrean ez daudenak, *Mugarik Gabeko Telebistaren* gaineko artezarrak finkatutakoek ordezkaturak. Xedapen garran-tzitsuak dira, halaber, sozietateei dagozkienak eta kontzentrazioarekin eta nazioarteko-tzearekin zerikusia dutenak. Alde honetatik, bazkide bakar batek ezin du kapitalaren %49 baino gehiago bere esku izan, eta informatzera behartuta dago parte-hartze esan-guratsua izatea dakarren edozein operazioz⁴⁰. Atzeritar bazkideen (Europako Batasu-netik kanpokoak, alegia) esku egon daitekeen kapital-zatia, bestalde, ezin da %25etik gorakoa izan.

Telebista lokalak

Telebista lokalaren⁴¹ legeak, udal mailan emititu eta hartuko diren lurrazaleko telebistak (gehienez bi udaleko, bat udalak berak gestionatu beharko lukeena zuzenean, eta bestea, ekimen pribatuari eman liezaiokeena, bost urteko aldi baterako emakida baten bidez) arautzen ditu (nahiz eta udal bat baino gehiago hartzea ere posible jotzen den, arrazoi demografiko eta teknikoek hori posible edo gomendagarri egiten dutenean). Horren arabera, Autonomia Erkidegoei dagokie emakida-prozedurak ezartzeko (emisio-ordu eta programazioaren gaineko baldintzak barne) eta horiek erabakitzeko eskuduntza, nahiz eta, edozein kasutan, horretarako Estatuak emandako frekuentzia-esleipena beharrezkoa izango duten, Telebista Lokalaren Plangintza Tekniko baten bidez⁴². *Mugarik Gabeko Telebistaren* direktibaren egokitzapenak ere berretsi egiten du programazioaren gaineko baldintzak ezartzeko eskuduntza hau, arrazoi kulturaletan oinarrituta. Autonomia Erkidegoek eskumena dute, halaber, nahiz eta salbuespen moduan, telebista lokal ezberdinen arteko katean eginiko emisioa baimentzeko, betiere eragindako udalen baimen eta eskakizunarekin.

40. Telebista Pribatuaren legeak, %25 muga ezartzen zuen, eta baita akzio guztiak nominatiboak izan behar zirela ere. Arau hauek 50/1998 Legeak eraldatu zituen, abenduaren 30ekoak, aurrekontuak laguntzen zituenak hain zuzen.

41. 41/1995 Legea, abenduaren 22koa.

42. Plangintza tekniko hau, ordea, Estatuak ez du oraindik finkatu; hortaz, gaur egun Estatu osoan emititzen ari diren ehundaka telebista lokalak legez kanpo daude, inork ez baitie oraindik frekuentziarik esleitu. Autonomia Erkidegoek ezin dituzte horiek emateko deialdiak zabaldu Plangintza hori gabe. Alabaina, zenbait Autonomia Erkidegok horiek emateko araudiak xedatu ditu, hala nola, Nafarroakoak (313/1996 Foru Dekretua, irailaren 9koa).

Satelite bidezko telebista

Satelite bidezko telebista⁴³ liberalizatuta dago. Telekomunikazioen Lege Orokorrak aurreko Satelite bidezko Telekomunikazioei buruzko legea baliogabetu zuen, telebistari zegokionen izan ezik. Edozelan ere, satelite bidez hedatzen diren irrati- eta telebista-zerbitzuek ez dute jada zerbitzu publikoko kontsideraziorik, nahiz eta emisioen edukia Irrati eta Telebistaren Estatutu Legeak eta Europako Artezarraren egoitzapenak esaten dutenari makurtu behar diren. Halaber, irrati-telebista autonomikoek eskuduntza dute satelite bidezko zerbitzu eta programazio berezituak ezartzeko; ez, ordea, jatorrizko programazio bera errepikatzen.

Kable bidezko telebista

Gaur egun baliogabetuta egon arren, Kable Bidezko Telekomunikazioei buruzko Legean eta horren garapena den Araudi Teknikoan⁴⁴ ezarritako irizpideen arabera egin da kablearen garapena Espainiar Estatuan. Horrek Estatua zenbait demarkazio geografikotan banatzea ekarri zuen, gehienez jota ere 2 milioi biztanlekoak izan zitezkeenak⁴⁵. Demarkazioen oinarria udalak ziren, eta zentzu horretan Udalei zego-kien, hain zuzen ere, horiek onartzea; alabaina, demarkazio batek udal bat baino gehia-go hartuko zuen kasuetan, Autonomia Erkidegoek izango zuten hori onartzeko eskuduntza, betiere udalen proposamen eta baimenarekin; halaber, Erkidego ezberdinetako udalak hartuko lituzketen demarkazioek Sustapen Ministerioaren baimena behar zuten. Azkenean, zehaztutako 43 demarkazio horietako bakoitzean 2 lizentzia eman dira. Bat, zuzenean, *Telefónicari*, eta bestea horietako bakoitzean zabaldu den lehiaketa publikoan; *Telefónica*, ordea, ezin da zerbitzua eskaintzen hasi, kudeatzaile berriari lizentzia eman eta 24 hilabete igaro arte⁴⁶. Emakidak 25 urtetarako dira, gerora bost urtetarako nahi beste alditan luza daitezkeenak. Kable-sistemen kudeatzaileek eskaintzen duten zerbitzuaren gaineko zenbait betebeharrak dituzte. Programazioari dagokiolarik, programatzaile independenteak —zeinetan kable-sistemen kudeatzaileek ez duten nagusitasun-posizioa— aurreikusten dira, programazioaren gutxienezko %40ren hornitzaile gisa (nahiz eta portzentaje hori gutxitzerik ere badagoen, aginteari hala eskatuz gero). Halaber, honako programazioak derrigorrez eskaini beharra (*must-carry*) ezartzen zaie:

43. 37/1995 Legea, abenduaren 12koa, Satelite Bidezko Telekomunikazioei buruzkoa, eta 11/1998 Legea, apirilaren 24koa, Telekomunikazioen Lege Orokorra (LGTel).

44. 42/1995 Legea, abenduaren 22koa, Kable Bidezko Telekomunikazioen gainekoa, eta 11/1998 Legea, apirilaren 24koa, Telekomunikazioen Lege Orokorra (LGTel), hemen ere LGTel-ek baliogabetu egin baitzuen Kable bidezko Telekomunikazioen gaineko Legea, telebistari zegokionean izan ezik. Kontuan hartzeko da, baita ere, 2066/1996 Errege-Dekretua, abenduaren 13koa, kable bidezko zerbitzuaren hornikuntzarako Araudi Teknikoa ezartzen duena.

45. Gerora, aldatetak izan dira demarkazio horietan, inongoan sartu gabeko herriak kokatzeko; eta, zenbaitetan, gutxi bada ere, gauditu egin da gehienezko kopuru hori; hori da, adibidez, Euskadiko Autonomia Erkidegoari dagokionaren kasua, non Eusko Jaurlaritzak demarkazio bakarra lortzeko borondate politikoa izan duen.

46. Hasiera batean, 16 hilabeteko tartea finkatu zen. Ordea, 1998ko abenduaren 4ko Ministroen Batzordean, atzerapena 24 hilabetetara luzatzea hitzartu zen —abenduaren 9ko erabakia—.

lurrazaleko telebista publiko eta pribatu estatalak, demarkazioari dagokion Erkidegoko telebista autonomikoak eta, baldin balego, abonatuaren herriko telebista lokala ere, betiere, hauek hala eskatuz gero. Edukiei buruzko betebeharretan, Europako Batasunaren Artezarauren egokitzapenak esaten duenera jo behar da, kanal baten banaketa Autonomia Erkidego batean abonatutako etxebizitzaren erditik edo Estatu osokoen laurdenetik gora heltzen denean.

Eredu honetan guztian zenbait eskuduntzaren banaketa dago Estatu, Autonomia Erkidego eta udalen artean; baina Estatua da, dudarik gabe, eskuduntza nagusiak dituen, berari baitagokio lehiaketak zabaltzea eta horiek erabakitzea ere. Alde tekniko-administratibo honetatik, Autonomia Erkidegoek kontsultatuak izateko eskubidea baino ez dute. Beste arloetan, hala nola edukiei dagokienean, Autonomia Erkidegoek Estatuko oinarritzko arauen garapena egiteko eskumena dute.

Telebista digitala

Telebista digitalak lege-garapen konplexua izan du Espainiar Estatuan eta baldintzapeko sarbide-sistemaren inguruko interes-borroka luze eta gogor baten baitan gertatu da. Prozesu honen guztiaren oinarrian Europako Batasunaren 95/47/CE Artezaraue dago, Telebista-Seinaleen Transmisio-Arauen Erabileraren gainekoa. Artezaraue honen helburua, besteak beste, telebista-mota berrien garapena sustatu eta aldi berean inoren nagusitasun-posizioak ekiditea zen, sarbide-sistemen arteko bateragarritasuna ezarri. Horretarako, bereizi egin zuen programatzaile-difusore eta Baldintzapeko Sarbide-Zerbitzuaren Kudeatzaileen artean (OSAC), baina ez zuen ez baldintzapeko sarbide-sistema zehatz bat agindu, ezta transmisiorako mekanismo bakar bat zehaztu ere —zeina, edozein modutan, normalizazio-erakunde europar batek homologatuta egon beharko litzatekeen—. Artezaraue honek *satellite bidezko telebistan* eragin zuzena eta berehalakoa izango zuen, eta hori zela eta gertatu zen, hain zuzen ere, aipatutako borroka. Lehenik eta behin, 1/1997 Errege-Dekretuaren bidez, artezarauren egokitzapen ia zuzena egin zuen gobernu espainiarrak, Erregistro berezi bat sortuz eratuko ziren OSACak zerrendan jasotzeko, eta horrekin bidea irekiz, hortaz, *satellite bidezko telebista digital* berriari, zeinerako *PRISA-Sogecable* taldea bakarrik zegoen prestatuta (*Canal Plus*en esperientziarekin abonatuaren gestioan eta *Canal Satélite*renarekin emisio-modu horren gestioan). PPren gobernuak, orduan, 17/1997 Legearen bitartez, baldintzapeko sarbide-sistema zehatz baten aldeko apostua egin zuen —*Multicrypt* delakoaren aldekoa, alegia— momentu horretan hasi berria zen *Prisaren Canal Satélite Digital* oztopatu eta *Telefónicaren Via Digital* izenekoa suspertzeko asmoarekin⁴⁷.

47. Egia esateko, *simulcrypt* delako sistema erabiltzea ere onartzen zuen aipaturiko lege horrek, hain zuzen ere CSDei erabiltzen zuen; baina horretarako, zerbitzua eskaintzeko asmoa zuten kudeatzaileen arteko adostasuna eta dekodetzaileen arteko erabateko bateragarritasuna eskatzen zuen. Bi hilabetetako epean hitzarmenik lortu ezean, *multicrypt* delako sistema erabili beharko litzateke nahitaez, azkenean gertatu zen bezala.

Ezaguna den bezala, bi lehiakideen arteko borroka ez zen horrekin amaitu, eta aurrerago futbol-partiduak emateko eskubideen inguruan errepikatu zen enfrontamendua.

Handik hilabete batzuetara, ordea, Europako Batasunak behartu egin zuen Espainiako Gobernua xedapen hori kentzera, eta horren ondorioz eman zen, azkenean, 16/1997 Errege-Dekretua, gaur egun arloan indarrean dagoena.

Satelite bidezko telebista digitalaren ostean, eta Britainia Handiarekin batera aitzindaritzan Europa osoan, lurrazalekoan ere difusio-modu digitala ezartzeko araudia finkatu da. *Lurrazaleko telebista digitalaren* oinarriak 66/1997 Legean ezarri ziren, Aurrekontuak laguntzen zituen lege horren berrogeita laugarren xedapen gehigarrian, hain zuzen ere. Bertan zehazten da, besteak beste, hedapen nazionala, autonomikoa eta lokala izango duten telebista- eta irrati-zerbitzu digitalak ezarriko direla, zeinen ezaugarriak eta kontzesio-moduak berariaz eman beharreko plangintza eta araudi teknikoetan finkatuko diren; baita horien gestio-modu zeharkakoen kontzesioa Estatuari egokituko zaiola Estatu-mailako zerbitzuen kasuan, eta Autonomia Erkidegoei maila autonomiko eta lokalenekoetan. Telebista Digitalaren Plangintza 1998ko urriaren 9ko 2169/1998 Errege-Dekretuan zehaztu zen eta Erreglamentua, berriz, egun bereko Aginduan. Bertan honako kanal multiple hauek aurreikusi ziren, bakoitza, gutxienez, kalitate estandarreko launa programazioarentzako kapazitatearekin: lau Estatu mailako hedapenekoak, frekuentzia bakarrekoak eta, hortaz, deskonexiorik egiteko aukerarik gabe; bat Estatu mailako hedapeneko eta frekuentzia anitzekoa —deskonexio territorialak egiteko aukerarekin, beraz—, eta hedapen autonomikoko multiple bana Autonomia Erkidego bakoitzeko. Halaber, zehaztu gabeko hainbat frekuentziaren erreserba egin da, aurrerantzean zerbitzuen estaldura zabaltzeko eta deskonexio territorialak eta hedapen lokala sustatzeko erabiliko direnak.

Gestio-modu zuzenean, bi programazio egokitzen zaizkio RTVEri hedapen estataleko multiple batean, eta beste bina telebista autonomiko bakoitzari hedapen autonomikoko multipletan, beren programazioak aldi berean modu analogiko eta digitalean emateko (*simulcast*). Gestio-modu zeharkakoaren kontzesioak egiteko, berriz, lehiaketa publikoak deitu beharra finkatu da. Alabaina, hiru programazioen erreserba egin da Telebista Pribatuaren Legearen arabera lurrazaleko telebista analogikoak kudeatzeko emakida duten enpresek, hala eskatuz gero edo beren lizentzia berrituz gero —azkenean gertatu den bezala, 2000ko martxoaren 10eko erabakiaren bidez—, beren programazioa aldiberean modu digitalean ere emititzeko⁴⁸. Gainera, berriztapena lortu eta bi urtetara hasi behar dira, beranduenez jota ere, modu digitalean emititzen. Gaikuntzen titularitateak 10 urtetarako finkatu dira, aurrerantzean epe bereko tartetarako ere luza daitezkeenak. Halaber, seinalearen garraioari edo multiplearen gestioari dagokiolarik, aukera eman zaie, orokorrean, gai diren enpresei beren sistemez baliatzeko edo beste- ren baten zerbitzuak erabiltzeko.

Horrez gain, erreglamentuak irekian emititu beharreko gutxieneko ordutegi bat finkatu du, zeharkako gestioa egiteko titulua lortuko duten telebistentzat: lau ordu egunero, eta 32 astero.

48. RTVEren bi kanalen eta hiru kanal pribatuen *simulcasta* egiteko, multiple bat erreserbatu da, zeinari bost programazio eramateko kapazitatea ezagutu zaion.

Arau hauetan oinarrituta, Estatuak bi lehiaketa zabaldu ditu. Bata hiru multiple eta hirugarren baten bi programen gestioa kudeatzaile bakar bati emateko (14 programa, hortaz, gutxienez). Programazio horiek baldintzapeko sarbide moduan eskaintzekoak dira, bat izan ezik, zerbitzuaren promozioa egiteko baliatuko dena, hain zuzen ere. Lehiaketaren berezitasun bat, lehendik telebista-zerbitzua eskaintzeko lizentzien titularrei horretara aurkezteko ezarritako debekua izan da. *Onda Digital* (*Quiero TV*) enpresak, *Revisión*en filiala hain zuzen ere, irabazi zuen lehiaketa⁴⁹ eta airean ditu dagoeneko programazioak. Beste lehiaketa, bi programazio berri modu irekian eskaintzeko da, zeinak *Onda Digital* (*Quiero TV*) delakoak jada martxan jarritako multiplean joango diren, enpresa horren programazioekin batera. Lehiaketa hau⁵⁰ oraindik erabaki gabe dago orrialde hauek idazten ari garenean, baina ezaguna da lau eskakizun aurkeztu direla: *Horizonte Digital* —Godó taldeak, *La Vanguardia* egunkaria argitaratzen duena hain zuzen ere, eta Planetak suspertua—, *Net TV* —Prensa Españolak, ABC egunkaria argitaratzen duena, bultzatua—, *Veotv* —El Mundo-Recoletos-Telefónica lotuta—, eta COPE*.

Halaber, Madrilgo Autonomia Erkidegoak berari zegozkion multipleko bi kanalak lehiaketa publikora atera eta *Onda Digital* eta *Prensa Española* eman dizkio.

Betebeharrak

Telebista-programazioen edukiei dagokielarik, Irrati eta Telebistaren Estatutu legeaz gain, Europako Mugarik Gabeko Telebistaren gaineko Artezaratuen egokitzapena dago indarrean⁵¹. Hedapen autonomikoa edo lokala duten telebistak xedapen hauetatik at geratzen dira, nahiz eta Autonomia Erkidegoei eskuduntza ezagutzen zaizen —besteak beste, hizkuntza propioaren babesa ziurtatzeko—, beren eremuan bakarrik emititzen duten telebistei betebeharrak bereziak ezartzeko, betiere Artezaratuen finkatutako arauen ildoan. Horien artean ondokoak nabarmentzen dira:

- Kuotak: emisio-denboraren erdia europar jatorriko ikus-entzunezko programekin osatu behar da, betiere informatiboak, kirol-erretransmisioak, lehiaketak, publizitatea eta teletestua aintzat hartu gabe; gainera, horietako erdiak jatorriz Espainiar Estatuko hizkuntzaren batean egindakoak izan behar dira, eta %10 ekoizle independenteena eta azken bost urteetan egindakoa; halaber, behartu egiten dira telebistak beren diru-sarreraren %5 film eta telebistarako pelikula europarren produkzioan inbertitzera.

49. Lehiaketa 1999ko urtarrilaren 11an zabaldu zen, eta urte bereko irailaren 2an erabaki zen irabazlea.

50. 2000ko martxoaren 10eko erabakia.

*. Azaroaren 24an Net TV eta Veotv delako korporazioei esleitu zaie, azkenik, emakida.

51. 22/1999 Legea, ekainaren 7koa, 25/1994 Legea eraldatzen duena, zeinaren bitartez 89/552/CEE Aratezaratua, telebista eta irratidifusioaren gaineko xedapen legal, erreglamentario eta adiministratiboaren koordinazioari buruzkoa sartzen zen Estatu espainiarreko Ordenamendu Juridikoan. Ikusi, halaber, aurrerago Europako Batasunaren ikus-entzunezko politikari eskaintako atala.

- Publizitate-emisioen gaineko mugak eguneko emisio-denbora osoaren %20tan eta orduko 17 minututan finkatzen dira, gehienez jota ere (tele-salmenta eta autopromozioa aintzat hartuta); publizitateko iragarkiak bakarrik aintzat hartuta, horiek ezin dira emisio-denbora osoaren %15etik gora izan; publizitate eta tele-salmentara emandako denbora ezin da orduko 12 minututik gorakoa izan⁵². Publizitateari dagokionean, halaber, mugatu egiten da alkohol eta tabakoarena.
- Haurrak eta gazteak babesteko, horiei kalte egin diezaieketen programen emisioa gaueko 10ak eta goizeko 6ak bitartera mugatzen da. Halaber, horiek seinalizatu beharra ezartzen da eta, edozein kasutan, programa guztiak kalifikazio orientagarri bat erakustera behartzen da.
- Kontraprogramazioa ekiditeko eta ikusleen informazio-eskubideak babesteko, programazioak, beranduenez, emisio-eguna baino hamaika egun lehenago eman behar dira aditzera, eta ezin dira ordutik aurrera eraldatuak izan, ezustekoen kasuaz eta programatzailearen borondatez kanpoko arrazoi bat dela medio ez bada⁵³.
- Telebistaren herritartasuna erabakitzeke irizpide gisa, horrek egoitza duen tokiarena finkatzen da, emizioa nondik egiten duen alde batera utzita.

Aipamen berezia merezi du, azkenik, Espainiar Estatuan oraindik ikus-entzuzko erakunde arauemailerik ezarri ez izana. Hain zuzen ere, aipaturiko Artezarauaren egokitzapenak Sustapen Ministerioari eta honek telekomunikazioen erakunde arauemaileari —Telekomunikazioen Merkaturako Batzordea (CMT) izenekoari— egokitzen dio horren xedapenak betearazteko funtzioa.

Lege autonomikoak

Arloaren gaineko lege funtsezkoenak irradi-telebista autonomikoak sortzeko legeak dira, dudarik gabe⁵⁴. Horietako bakoitzean, betebeharrak berezituak ezartzen zaizkio korporazio publiko sortu berriari, eta horien artean hizkuntza normalizaziorako prozesuetan laguntzea nabarmentzen da hizkuntza berezitua duten Erkidegoetan; honekin batera, hiritarren parte-hartzea sustatu eta nazioaren edo, dagokionean, erregioaren kultur identitatea suspertzea ere aipatzen dira kasu gehienetan, irradi-telebista autonomikoaren misio gisa. Euskadiko Autonomia Erkidegoa ez da horretan salbuespena⁵⁵.

52. Bestalde, tele-salmentarako kanal berezituak zabaltzea ere onartzen da, zeinak, jakina, aipaturiko mugeetatik kanpo geratzen diren.

53. 1462/1999 Errege-Dekretua, irailaren 17koa, aipaturiko 22/1999 Legea eraldatzen duena.

54. Ikus MORAGAS, M., GARITAONAINA, C., LOPEZ, B., 1999: 153-158. orr.

55. EITB sortzeko 5/1982 Legeak, maiatzaren 20koak, puntu horiexek nabarmentzen ditu hitzaurrean (J.L. Ibáñez, 1993: 87). Eta Euskararen Erabilera Normalizatzeari buruzko 10/1982 Legeak, azaroaren 24koak, ere zehazten du, neurriak hartuko dituela Eusko Jaurlaritzak komunikabideetan euskararen erabilera areagotzeko, helmuga bi hizkuntzak parekatzea izango delarik. Hortik aurrera EITBren legean sartu diren eraldaketek gehiago eragin dute egituraren misioan baino. Egiturari dagokiolarik, merezi du

Baina horiekin batera, badira, halaber, beste mota batzuetako lege eta arauak, ikus-entzunezko sektorea bere osotasunean araupetu edota jarduera honi muga berezituak ezarri nahi dizkietenak. Anbizio handieneko arauketa, dudarik gabe, Katalunian da, non, besteak beste, kable bidez banatutako ikus-entzunezko programazioari eta telebista lokalei hizkuntz kuota zehatzak ezarri zaizkion (programazio europarrari nahitaez eskaini beharreko emisio-denboraren laurdena, jatorriz katalanez egindako programekin osatua izatea; bikoiztuta edo azpi-idatzita ematen diren programak, gutxienez, katalanez ere emanak izatea; telebista lokalen kasuan, emakidetan, katalanaren erabilera eta Kataluniako kulturari egindako ekarpenaren balorazioa,...)⁵⁶. Halaber, Hizkuntz Politikaren Legeak zenbait hizkuntz eskakizun ezartzen ditu, telebistaz gain irrastian ere agintzen dutenak, hala nola Kataluniako erakunde publikoek zuzenean gestionatutako irrati eta telebistek normalean katalanez jardun beharra, edo, orokorrean, Kataluniako eremuko telebistek beren produkzio propioaren erdia katalanez egitea,... Beste maila batean, Ikus-entzunezkoen Kataluniako Batzordea (CAC) eratzen duen legeak ere aipamena merezi du⁵⁷.

Galizan ere Ikus-entzunezko Legea ezarri da⁵⁸, eta Madrilen, berriz, telebistako edukiak erregulatu nahi dituen araua ezartzeko asmoa azaldu dute.

Irratia

Irratiari dagokionean, Espainiar Estatuko irratigintzaren funtsezko ezaugarria, Europako beste lurraldeekiko berezitua egiten duena hain zuzen ere, bertan ekimen pribatuak hasiera hasieratik bete duen zeregin garrantzitsua izan da. Zentzu honetan oso atzera jo behar da denboran, bai eta lege-multzo zabala aintzat hartu ere, gaur egungo irratiazen egitura eta horren araupetzea ulertzeko⁵⁹. Ez da hau horretarako lekua eta, hortaz, arau garaikide garrantzitsuenak aipatuko ditugu bakarrik.

aipatzea, Irrati-Telebista Autonomikoen errepikatu egiten dutela ia goitik behera RTVE-ren gobernuarekiko menpekotasuna, horregatik kritika ugari sorraraziz. Hain zuzen ere, Euskadiko Autonomia Erkidegoan bi aldiz eraldatu da EITB sortzeko Legea, menpekotasun zuzen hori leuntzeko, neurri batean behintzat. Ezin esan, ordea, emaitza erabat asebetegarria izan denik. Zuzendari orokorra Parlamentuak izendatzen du orain, eta ez Gobernuak zuzenean —4/1996 Legea, urriaren 11koa—, nahiz eta hautagaia proposatzea Gobernuari dagokion, oraindik. Eta Administrazio-Batzordean, zuzendaritzaren gestioaren fiskalizazio-funtzioak zabaltzearekin batera, alderdi politikoetako 15 ordezkarien ondoan, sindikatu, unibertsitate, eta beste zenbait gizarte-erakundetako 4 ordezkari integratu dira —8/1998 Legea, apirilaren 17koa—.

56. Hurrenez hurren, 8/1996 Legea, uztailaren 5ekoa, eta 320/1996 Dekretua, urriaren 1ekoa, biak Generalitatearenak. Arau hauen eraginkortasuna txikia da errealitatean, baina hala eta guztiz ere balio sinboliko garrantzitsua dute. Garrantzitsuagoa da, horregatik, katalanera bikoiztutako filmak eta telesailak ere ematen hasteko, duela gutxi Generalitateak berak martxan diren Plataforma digitalekin (satelite bidezkoak zein lurrazalekoak) eta kable-sistemetarako programa-hornitzaileekin sinatutako hitzarmena.

57. 2/2000 Legea, Kataluniako Parlamentuarena, maiatzaren 4koa. Europar ezartzen ari diren eta Frantziako kasuan azaldu den CSAren tankerako erregulazio erakundea izan nahi du CACek. Ordea, aholkularitzarako funtzioak baino ez ditu oraindik.

58. 6/1999 Legea, Galizako Ikus-entzunezkoarena.

59. Kontuan hartu, halaber, Europako beste lurraldeetan ez bezala, irratigintzaren antolamenduan Uhin Ertainetako emisio-moduak duen pisua eta garrantzia, nahiz eta garapen garaikidea, funtsean, FMren

Oinarrizko legeek —aipaturiko Irrati-telebistaren Estatutu Legea eta LOT—, gestio-modu zuzena eta zeharkakoa bereizi zituzten irratian, bai eta Autonomia Erkidegoei Estatuaren araberrako gestio-modu zuzena egiteko aukera ezagutu ere, helburu horrekin ezarritako korporazio publikoen bidez⁶⁰; Udalei, berriz, ekimen pribatuari bezala, zeharkako gestioa egiteko aukera ezagutu zaie. Horien guztien zehaztapena eta emakida-prozesuen ezaugarriak Soinuzko Irrati-difusioaren gaineko zenbait Plangintza Tekniko eta horien ondorioz zabalduetako frekuentziak esleitzeko Deialdi Publikoen bidez finkatzen joan dira⁶¹. Horrez gain, Irrati Lokalak araupetzen dituzten Legeak eta, azkenik, bereziki, Irrati Digitalen Araudia eta Plan Teknikoa dira Estatu mailan irratia antolatzen duten funtsezko legeak. Horien ondoan, telebistaren kasuan bezala, araudi autonomikoak ere aintzat hartu beharrekoak izango dira⁶².

Alde honetatik, kontuan hartu beharreko lehen Plangintza Teknikoak Irrati-telebistaren Estatutu Legearen aurretikoak dira, 1978 eta 1979koak hain zuzen ere⁶³. Horien bidez, FMko hirurehunetik gora frekuentzia esleitu zituen Gobernu zentralak berak, 80ko hamarkadaren hasieran. Plangintza horiek bultzatzea oso garrantzitsua izan zen zeren horren bidez lehen itxura eman baitzitzaion gaur egun Estatuan ezagutzen dugun irratia egiturari, Estatu-mailako sare pribatu gutxi batzuk menderatuta-koari alegia. Halaber, arazoak sortu ziren Autonomia Erkidegoen eta Gobernu zentralaren artean, lizentzien kontzesioak egiteko eskuduntzaren gainean, zeinak Estatutua-

bidez gertatu den. Emisio-banda horien finkapena —baita Uhin Luzeena ere, zeina RNERi egokitu zitzaion eskusiban—, urriaren 27ko 2648/1978 Dekretuaren bidez egin zen, eta Estatu-mailako hiru frekuentzia zehaztu ziren bertan Uhin Ertainetan eskuragarri. Horietako bi Estatuari berari esleitu zizkion (RNE eta RCE); hirugarrena, zeharkako gestioan, ekimen pribatuaren artean banatu zen. Gobernu Autonomikoak, hortaz, emisio-banda modu hori baliatzeko aukerarik kanpo geratu ziren. Berriki, 1993ko araudiak berretsi egin du ordenamendu hori, eta baita horren arabera eraturako frekuentzien esleipena ere, nahiz eta frekuentzien antolamendua eta banaketa berregokitu —maiatzaren 21eko 765/1993 E.D.— Autonomia Erkidegoetako korporazio publikoek Uhin Ertainez baliatzeko duten aukera bakarra, lizentziadun emisoraren bat integratzea izango zen, EITBrekin gertatu zen bezala, Radio Vitoria bereganatzean.

60. Gaur egun RTVE eta irratia edo irratitelebista-korporazio autonomikoak, hurrenez hurren. RTVEk RNERen bidez zenbait programazio ezberdin kudeatzen ditu. Irrati Autonomikoetan, berriz, gama zabala dago: orotarikoak, musikakoak, informaziokoak,...

61. Gaur egun LGTel-en arabera planifikatu eta antolatzen da irratia-espektroa, horretarako Frekuentzien Esleipenerako Koadro Nazionala (CNAF) baliatuz. Honek zerbitzu publikoei zuzenean egokitzen dizkie frekuentziak eta, halaber, ekimen pribatuari eman dakizkiokeenak zehazten ditu. Hala eta guztiz ere, lehenago aipatu den bezala, LOT indarrean dago oraindik irratia eta telebista zerbitzuei dagokielarik.

62. Halaber, kontuan hartu beharreko beste faktorea, araupetze-prozesu horretan guztian gertatu diren interesen arteko gatazkak dira, zeinen ondorioz, irratigintzaren bilakaera, praktikan, oso kontradiktorioa izan den, batzuetan legedia zuzen jarraituz baina bestetan horri muzin eginez. (MARTI, J.M., BONET, M., 2000: 44)

63. 2648/1978 E.D., urriaren 27koa, eta 1433/1979 E.D., ekainaren 8koa Lehen, Frekuentzia modulatuaren Plan Tekniko Nazionala ezartzen zuena, eta bigarrena, behin-behinekoa, FMren espektroa zabaltzen zuena.

ren transferentziaren arabera Autonomia Erkidegoetara igaroko diren aurrerantzean. Alabaina, edozein kasutan, Gobernu Zentralari dagokio, betiere, irratiek baliatuko dituzten frekuentziak planifikatu eta zehaztea. Hurrengo Plangintza, hain justu, 1989an eman zen⁶⁴, eta horrekin irratigintzaren egituraren marrazkia osatu zen. Irrati analogikoari dagokiolarik, azken ukituak 1997ko erabakian eman ziren, zeharkako gestioan frekuentzia gehiago esleitzeko⁶⁵.

Bien bitartean, esan bezala, Udal Irratiak ere arautu ziren, irratiazen egituraren figura berri bat sartuz⁶⁶. Kasu honetan ere, Autonomia Erkidegoei zein Estatuari dagokie bestetan bezala lizentziak ematea, eta Estatuari frekuentziak finkatzea eta ikuskaritza teknikoaren egitea, nahiz eta oraino honetan funtzio hori eskariazen arabera egingo duen eta ez bere kabuz.

Azken garapena, irratia digitalarena izan da. Telebistarena bezala, Irratiaren digitalizazioa 66/1997 Legean oinarritzen da. Berariaz sortutako Araudi eta Plangintza Teknikoak 1999an onartu ziren⁶⁷; bertan sistema analogikoa bezalako gestio-modu zuzen eta zeharkakoaren arteko bereizketa egin da, eta Estatuaren eta Autonomia Erkidegoen arteko eskuduntzen banaketa ere zehaztu da —Estatuak Estatu mailako frekuentzien gainekoa (zeinetatik batzuek lurraldekako deskonexioak egiteko aukera emango duten eta beste batzuek, berriz, ez), eta Autonomia Erkidegoek maila autonomiko eta lokalen gainekoa—. Plangintzan frekuentzia-blokeen zehaztapena egin da, bai eta zerbitzuaren ezarpenerako egutegi bat finkatu ere, non, adibidez, 2001ean zerbitzuaren %50eko hedadura aurreikusi den. Hainbat frekuentziaren erreserba ere egin da gestio zuzenerako: RTVErentzat Estatu-mailako lau programa deskonexiorik gabe eta bi deskonexioak egiteko aukerarekin; Autonomia Erkidegoetako zerbitzu publikoentzat berriz, hedapen autonomikoko hiru programa deskonexioak egiteko aukerarik gabe eta bi zonaldekako deskonexio-aukerarekin. Besteak, berriz, zeharkako gestioan emango direla zehaztu da, horretarako dagokion Aginteak zabaldu beharreko deialdietan eta horien eskuragarritasunaren arabera. Emakidak hamar urtetarako izango dira, sistema analogiko guztietan bezala, iraupen bereko denbora-tartetarako luza-garriak. Halaber, zenbait muga ezarri dira, besteak beste, hedapen estataleko programetan deskonexioen iraupenari dagokiolarik —gehienez jota ere, emisio-denbora osoaren %30—, eta enpresen arteko kontzentrazioaren gainekoak (galaraziz, salbuespenetan izan ezik, pertsona fisiko zein juridiko bakar bati hedadura-eremu bereko fre-

64. 169/1989 Errege-Dekretua, otsailaren 10ekoa, Frekuentzia modulatuaren Plan Tekniko Nazionala ezartzen zuena.

65. 1388/1997 Errege-Dekretua, irailaren 5ekoa. Plangintza honen arabera eman diren frekuentziek ez dute eragin esanguratsurik irratigintzaren egituraren, nahiz eta enpresa batzuk sare berriak eratzen saiatu diren.

66. 11/1991 Legea, apirilaren 8koa, Udal Irratien antolamendu eta kontrolari buruzkoa, eta 1273/1992 Errege-Dekretua, urriaren 23koa, frekuentzien esleipena eta emakida arautzen dituen. Horien arabera udalek irratia-zerbitzuak ezar ditzakete, betiere beren gestio zuzenaren pean.

67. 1999eko uztailaren 23ko Agindua eta 1287/1999 Errege-Dekretua, hurrenez hurren.

kuentzia bat baino gehiagoren titularitatea edo horietan parte-hartze gehiengoduna izatea).

Gobernu zentralak 1999an bertan berari zegozkionetatik, irekian emititzeko 10 programen esleipenerako deialdia egin zuen, zeinen kontzesioak 2000ko martxoaren 10ean erabaki zituen⁶⁸. Egun berean beste bi frekuentzien emakida egiteko lehiaketa zabaldu zuen, oraindik erabaki gabe dagoena⁶⁹.

Irrati hauen guztien emakida-deialdietan, analogikoetan zein digitaletan Estatuak ezartzen dituen eskakizunek eta baremoek, arlo tekniko-ekonomikoak jorratzen dituzte gehienbat. Baita kontzentrazioarena eta nazioartekotzearena ere⁷⁰. Edukien gaineko betebeharrak, berriz, Irrati-telebistaren Estatutu Legean zehaztutako irizpideetara mugatzen dira. Autonomia Erkidegoetako deialdietan, aparteko eskakizunak ere ezartzen dira, hizkuntza berezitua dutenetan bereziki. Hortaz, kultura eta, dagokionean, hizkuntza propioaren garapenari egindako ekarpenak nahitaezko baldintza bihurtu dira edo, gutxienez, baremoetako osagai⁷¹. Hala eta guztiz ere, Katalunian bakarrik jo da kuota

68. Emakida horietan, lehendik indarrean zeuden kateak izan ziren onuradunak (alegia, SER, COPE eta Onda Cero handiak eta Intereconomía, Unión Ibérica-Radio España —Tabacaleraren babesarekin— eta Luis del Olmo —Planeta taldearekin elkartuta—). Horien ondoan, Telefónica-Recoletos-El Mundo taldeak beste bi frekuentzia lortu zituen —Onda Cero ere talde honetako da— eta Retevisión-ek (Quiero TV telebista digitala ere baduena) eta Prentsa Española-k (ABC egunkaria argitaratzen duena) bana.

69. Zortzi eskakizun aurkeztu dira: aurreko deialdian saria lortu zutenak batzuk (Unión Radio (SER), COPE, Onda Cero, Onda Rambla-Planeta) eta banaketa horretatik kanpo geratu zirenak besteak (Europa FM, Radio Blanca, El Correo eta Godó, hain zuzen ere). Azaroaren 24an, El Correo eta Godó-La Vanguardia taldeei eman zitzaizkien, azkenean, emisio-lizentzia berriak.

70. Alde honetatik, honakoak dira agintzen duten arauak: pertsona atzerritar batek (Europako batasunaren kanpotikoak, alegia) ezin du kapitalaren %25etik gora izan ala pertsona fisiko edo juridiko bera ezin da hedadura-eremu bertsua duten FMko irrati-zerbitzuen ustiapenerako bi emakida baino gehiagoren titular izan. Eta hedadura-eremu bertsua duten FMko irrati zerbitzuen ustiapenerako emakida bat baino gehiago eman ahalko zaizkio pertsona fisiko edo juridiko berari, soil-soilik jadanik eman direnen kopuruagatik irrati-eskaintzan pluraltasuna behar den mailan ziurtatua geratzen baldin bada. Azkenik, pertsona fisiko edo juridiko batek ezin du sozietate emakidadun bat baino gehiagotan parte-hartze gehiengodunik izan, hedadura eremu bertsua duten FMko irrati-zerbitzuen ustiapena egiten dutenean.

71. Euskadiko Autonomia Erkidegoaren kasuan, eta irrati lokalei dagokionean, horiei Euskal Herriko izaera kulturala eta linguistikoa zabaldu eta babesteko baliagarri izatea eskatzen zaie, baita tokian tokiko ezaugarri eta berezitasunak babestea ere. Halaber, beharrezkoa izango zaie beti euskara agertzea. Euskarak gutxienez izan beharko duen agerraldia zehazteko, EUSTAT Erakundeak urtero argitaratzen duen Euskal Estatistika Urtekariaren azken alean udalez udal jakinarazten diren datuak erabiliko dira, euskararen gutxieneko erabilera-portzentajea, bertan azaldutako multzo euskaradun jakin guztien portzentajeen batuketaren arabera. Halaber, aipatutako euskararen gutxieneko presentziak gain, gazteenei zuzendutako irratsaioetan, euskararen presentziak EUSTATen datuetan ageri den adin-talde horren euskara-ezagutzaren mailaren parekoa izan beharko du gutxienez (138/1994 Dekretua, martxoaren 22koa).

Emisora pribatuei egiten zaizkien eskakizunak, berriz, ahulagoak dira: herriko kulturazko balioak sustatzea eta hezkuntza eta kulturazko programak hedatzea helburu nagusizat duten emisoreek izango dute lehentasuna, eta, bereziki, Euskal Autonomia Elkarteak bi hizkuntza ofizialen erabilpen orekatu baten aukera egingo dutenek (240/1986 Dekretua).

linguistiko zehatzak ezartzera, emisio orokorren zein musikakoen gainean⁷². Horrekin alderatuta, oso ahulak dira Euskadiko Autonomia Erkidegoan eta Nafarroakoan ezarritako baremazio-irizpideak eta hizkuntz eskakizunak.

Esan gabe doa, baita, Autonomia Erkidego askok arloaren gaineko beren eskuduntza irratia-sistema publikoak eratzeko erabili zutela, zeina arloko politika publikoaren ardatza izan den benetan. Hala gertatu da Euskadiko Autonomia Erkidegoan⁷³. Ez, ordea, Nafarroako Foru Erkidegoan, non telebistarenarekin batera irratia ere baztertu egin baitzen.

Ondorio labor gisa

Frantziar estatuarenarekin alderatuta, ezaugarri oso ezberdinak ditu Espainiar Estatuko ikus-entzunezko araudiak: konplexua, nahasia eta zehaztasunik gabea, bai zerbitzu publikoaren definizioan eta bai ildo estrategikoetan ere. Desorekatua, halaber, merkatuaren eta baliabideen gestioan. Eta oso menpekoa botere politikoarekiko. Alde honetatik, aipagarria da mugimendu sozialek edo asoziatiboek ez dutela araupeztutako inongo biderik, ezta babes berezirik ere, ekimen komunikatiboak garatzeko. Alabaina, askoz egokituagoa da Estatuaren aniztasun politiko kultural territorialari dagokionean. Zentzu honetan, nahiz eta Autonomia Erkidegoen arloaren gaineko eskuduntzak mugatuak diren eta zenbait gaitan goitik behera Estatuaren araudi eta jarrerak baldintzaturik dauden —zentralista beti; oztopatzaile askotan komunikabide autonomikoekiko; zatikatzaile gehienetan—, aukera erreala dituzte hauek beren inguruetan egitura propioak eta ezberdinak garatzeko. Hala erakusten du EITBren esperientziak berak, nahiz eta horretarako Estatuak ezarritako lege-mugetatik harago joan behar izan duen zenbaitetan, edo horren zirrikituak baliatu, EITB bera sortu edo bigarren kanala zabaldu zenean bezala. Lurraldetasunaren arlotik ere ETB1en seinalea Iparraldera nor-

Nafarroako Foru Erkidegoan, antzera, Foru Komunitatearen ondasun historiko, kultural eta linguistikoaren sustapena egitea eskatzen zaie irratia-lizentzia lortu nahi duten sozietate pribatuei. Halaber, eremu mistoan euskara maizago erabiltzeak balorazio altuagoa izango duela zehazten da lehiaketan, eta are altuagoa eremu euskaldunean (336/1997 Foru-Dekretua, azaroaren 10ekoa, Nafarroako Foru Komunitatean frekuentzia modulatuak uhin metrikozko irratia-emisoreetarako baimenak ematea arautzen duena).

Zehaztasun hauen balioa, ordea, zalantzarikoa da. Gogoratu Egin Irratiarekin EAEen gertatu zena, frekuentzia bakar bat eman baitzitzaion Gipuzkoako herrialdean (nahiz eta beste probintzietan ere kultur sustapen eta hizkuntzaren erabileraren aldetik beste lehiakide askok baino proiektu euskaldunagoa aurkeztu). Edo Nafarroan Euskal Herria irratia-rekin gertatutakoa, ez baitzitzaion lizentziarik eman.

72. Telebista bezala, hizkuntz politikarako aginduari jarraituz, emakidadunei emisio-denboraren erdian katalana erabiltzea eskatzen zaie, baita emango diren kantuen laurdena (hitza dutenena behintzat) katalanez izatea ere (269/1998 dekretua, urriaren 21ekoa). Neurri hauen parean Euskadi eta Nafarroakoak barregarriak dira.

73. Lau kanalek osatzen dute EITBren irratia-eskaintza: Radio Euskadi gaztelaniazkoa eta orotarikoa, Euskadi Irratia euskarazkoa eta, halaber, orotarikoa, Euskadi Gaztea, musika-formatuan espezializatua eta euskara hutsezkoa, eta Radio Vitoria, elebiduna baina funtsean gaztelaniazkoa, orotarikoa eta Uhin Ertainez eskaintzen dena.

malhasunez hedatzea lortu da; ordea, Nafarroako hedapena ez da osoa, ezta ofiziala ere.⁷⁴

Araudiari dagokionean, ordea, irizpide politiko, sozial eta kultural zehatz batzuen arabeko sektorearen ordenamendu orokorraren ikuspuntutik alegia, edo iratiak eta telebistak botere politikoarekiko duten autonomiaren aldetik, urrun daude oraindik Euskadi edo Nafarroa Kataluniako Erkidegoak ezarritako mailatik. Hala eta guztiz ere, aukera hori sistema estatalaren antolamenduak baldintzatzen du betiere, telebista lokalen edota sistema digital berrien arauketek erakusten duten moduan. Estatu mailako ikuspegiak, komunikazio-taldeen interesak eta garapen tekniko azkarrak izan dute lehentasuna irati/telebista-zerbitzuen oreka, bideragarritasun ekonomiko eta interes sozialaren gainetik, sistema autonomikoak estatalekiko konkurrentzia marko zoro batean murgiltzera behartuz, eta Estatu-mailako zerbitzuak, berriz, Autonomia Erkidegoen edozein eskuduntzetatik kanpo uzteaz gain, horiekiko inongo betebeharretatik ere aske utziz.

Europako Batasuna

Orain arte aztertu diren Frantziar eta Espainiar Estatuetak irati eta telebisten arauketen garapena eta gaur egungo egiturak ulertzeko, derrigorrezkoa da, edozein modutan, Europako Batasunak ezarritako ildo politiko eta arau-markoak aintzat hartzea.

Erakunde Komunitarioak 80ko hamarkadan hasi ziren ikus-entzunezkoaz ardura-tzen eta horren gaineko lehen neurriak hartzen; hori bai, kezka eta ikuspegi ezberdine-tik, zenbaitetan kontradiktoriak ere, abiatuta.

Orokorrean hitz eginda, Europako Batasunak arlo honetan duen asmo nagusia, bestelako ekonomia-sektoreetan bezalaxe, ikus-entzunezko komunikazioaren azpiegitura, zerbitzu eta ondasunen trukerako merkatu komuna eratzea izan da. Horre-kin batera, pisuzko beste arazoak, Europako ikus-entzunezko sektorearen garapena sustatzea, eta, azken urteotan, halaber, informazioaren gizarterako bidean jarrita, sektore honen eta telekomunikazio eta informazioaren teknologiako arloen arteko bat-egitea bultzatzea izan dira.

Asmo orokor hauen inguruan, ordea, ikuspegi ezberdinak nahastu dira: ikuspegi kulturala, zeinarentzat garapen hau, besteak beste, kultur nortasun europarra eratzen laguntzeko tresna edota Estatu Batuetako kultur kolonizaziotik defendatzeko aukera

74. 1995.eko urriaren 25ean hitzarmena sinatu zuten Euskalnet sozietateak —orduan EITBren seinalea garraiatzen zuenak— eta “*Syndicat Intercommunal pour le Soutien à la Culture Basque*” delako elkarteak, zeinaren bidez hark ETB1 Ipar Euskal Herrian ikusi ahal izateko komunikazio-ekipamenduen uzketari eta instalazioa egingo zizkion bigarrenari, honek TDFrekin (Frantziar Estatu-ko Telekomunikazio korporazioa) lortu beharreko akordioaren funtzioan betiere.

garrantzitsua den; ikuspegi sozio-politikoa, zeinak ikus-entzunezko komuni-kazioaren esparru komuna iritzi publiko europarra sortzen joateko abiapuntu gisa agertzen zuen, bertako instituzio eta prozedura politikoak demokratizatzen lagunduko zuena eta ekimen publiko europarrari ere lehen Estatuena bakarrik zen ikus-entzunezkoa gizarte-balio batzuk bideratzeko funtzioa atxikitzen dizkiona; eta azkenik, gero eta indar handiagoarekin, ikuspegi ekonomiko-industrial ere, zeinetik lehiakortasunean irabaztea, garapen teknologikoa sustatzea eta enplegua sortzea diren lehentasun larrienak, horretarako Europar mailako ikus-entzunezko enpresa-taldeak eratu beharra ikusten delarik.

Ikuspegi hauen arteko indar-harremanak aldatuz joan dira, nahiz eta hartutako neurrietan eta indarrean ezarritako politika guztietan hirurak presente dauden. Hauexek dira gaur egun politika komunitarioaren ardatzak:

- Mugarik Gabeko Telebista Artezaraua⁷⁵: bertan modu nabarmenean agertzen dira aipatutako bi ildoak, babeslea eta liberalizatzailea, merkatu komuna eratzeke ahaleginaren baitan. Horrela, Artezarauaren ardatza teknologia berriak zirela-eta (kablea, satelitea,..) Europako Batasunaren Estatuen arteko emisioen marko juridikoa antolatzea bazen ere, errealitatean askoz irispen handiagoko araua bihurtu zen azkenean, zeren Estatu Batuen aurrean europar ikus-entzunezko produkzioa babesteko neurriak finkatu baitzuen, zerbitzu publikoko ideien ildotik publizitatea mugatzen zutenak —kopuruan eta modalitatean (pelikulen barnean, adibidez)—. Hain zuzen ere, publizitate-tarteak handitzeko presio komertzialak egon dira, neurri handi batean, Artezarauaren eraldaketaren atzetik.
- Amsterdam-go Protokoloa eta Europako Batzordearen Ebazpena irratitelebis-tako zerbitzu publikoari buruz⁷⁶: aipaturiko eztabaidaren baitan, Amsterdam-go Hitzarmenean, Europar Batasunarena egokitzen duen itunean alegia, protokolo berezi bat sartu zen, non, zerbitzu publikoaren defentsan, Estatu bakoitzari aukera ematen zaion horren finantzaketa ezarritako zerbitzu publikoko eskakizunak betetzeko moduan antolatzeke, betiere merkatuaren baldintzetan eta konkurrentzian eragin okerrik izan gabe. Honek, azken batean, finantzaketa mistoa erabili ahal dutela esan nahi du, nahiz eta finantzaketa publikoa, zerbitzu publikoak finantzatzera joango dela ziurtatu beharko den. Europako Batzordearen Ebazpenean, bide beretik, zerbitzu publikoaren garrantzia berretsi eta garai digitalean ere zerbitzu publikoek kalitatezko zerbitzuak eskaintzen jarraitzeke kapazitatea izan behar dutela zehazten da; halaber, publiko guztien-

75. 89/552/CE, 1989koa, 1997an 97/36/CE Artezarauak eraldatu zuena, hain zuzen ere. Hurrengo eraldaketa 2002erako dago aurreikusita. Hauek eta ondoren aipatuko diren dokumentuak honako helbide elektroniko honetan daude eskura: http://europa.eu.int/comm/dg10/avpolicy/key_doc/

76. 1999ko otsailaren 5eko Europar Erkidegoen Aldizkari Ofiziala —C 30 zkia—.

tzako zerbitzuak eskaintzean, legitimotzat jotzen du ebazpen horrek zerbitzu publikoek ere entzuleria zabal batera heltzeko ahaleginak egitea⁷⁷.

- MEDIA programa: ikuspegi babesletik jorratutakoa hau ere, bosturteko programa honen helburua —dagoeneko bi programa bete dira, MEDIA I eta MEDIA II, eta onartzeko dago 2001. eta 2006. urteen bitartean indarrean egongo den MEDIA PLUS haien jarraipenaren finantzaketa⁷⁸— europar ikus-entzunezko profesionalen prestakuntza eta produktuen garapena eta banaketa sustatzea da.
- Telebistaren igorpen-seinaleei eta baldintzapeko sarbidean oinarritutako zerbitzuen lege-babesari buruzko Artezarauek⁷⁹, eta telekomunikazioak, ikus-entzunezkoaren eta informatikaren arteko bat-egitearen eta Irrati-espektoaren gestioaren inguruko liburu berdeek⁸⁰, digitalizazioa dela-eta egin beharreko zerbitzu berrien sustapena, baldintzapeko sarbidearen babesa eta espekto irrati-elektrikoaren gestioaren inguruko arazoak ukitzen dituzte, baita haren inplikazioak ere. Aipamen berezia merezi du jabego intelektualaren auziak, zeren 1993an satelite bidezko igorpenak arautzeko oinarritzko Artezarau bat ezarri bazen ere, ez baita oraindik adostasunik lortu etorkizunean garatu beharreko araeuz⁸¹.

Aurreko gaiak eta beste zenbait *Ikus-entzunezko sektorerako Politika Komunitarioaren printzipioak eta ildoak aro digitalean*⁸² delako komunikazioan jaso eta ordenatu ziren, baita 2000ko ekainaren 26ko Kontseiluan onartu ere⁸³, martxoan Lisboan izandako Europako Batzordearen aparteko bilkuran. Horrela, bada, honako printzipio nagusi hauek izango ditu datozen urteetarako berariazko politiken ardatz gisa:

- Proportzionaltasuna, alegia, arauketa edota interbentzioa helburura egokitu izatea. Honek, funtsean, arauak eta interbentzio publikoak mugatu eta gaur egun dauden mailan gordetzera joko dela esan nahi du, alegia, dagoeneko ezarritako tresnak lortu nahi diren interes orokorra bideratzeko nahi-

77. Aldiz, Gardentasun Artezarauaren eraldaketa, Konkurrentziaren Zuzendaritzak 2000ko apirilaren 12an onartutakoa, ikuspegi liberalizatzaileagotik abiatzen da. Eraldaketa hau zerbitzu publikoaren finantzaketa dela-eta azken urteotan zabaldutako hainbat espedienteren ondorio zuzena da. Bertan, behartu egiten dira interes orokorreko zerbitzuak hornitzera —horregatik konpentsazio publikoak jasoz— eta, aldi berean, merkatu kometzialean lehiatzen diren enpresak zerbitzu-mota batzuen eta besteen kontuak modu berezitan ematera. Erabaki honek, azken batetan, kolokan jartzen ditu aipatu xedapenetako zenbait asmo eta printzipio ere.

78. 1999ko abenduaren 14ko COM(1999) 657 eta 658.

79. 95/47/EC eta 98/84/EC dokumentuak, hurrenez hurren.

80. COM(1997) 623 eta COM(1998), 596.

81. Aipatutako 93/83/EEC Artezarauaren ostean, 1997an Artezarau berri baterako proposamena egin zen, orokorragoa, *copyright*az eta erlazioaturiko eskubideez, informazioaren gizartean —COM(1997), 628—. Alabaina, eztabaidak ugari izan badira ere, ez da horretan akordiorik izan oraindik.

82. COM(1999) 657.

83. 2000ko uztailaren 12ko Europar Erkidegoen Aldizkari Ofiziala, C 196 zkia.

koak direla kontsideratzen dela. Zentzu honetan, autorregulazioa bultzatzera joko da, bai Estatuaren zein Europako Batasunaren mailetan, betiere zainduz, horrek ez duela ekarriko kudeatzaile nagusiek kudeatzaile txikiagoei beren interesen arabera joko-arauak inposatzea.

- Igorpenen eta edukien gaineko araudien arteko bereizketa, bakoitzak bere arloko berezitasunak aintzat hartuz. Alde honetatik garrantzi berezia hartzen du sarbidearen arazoak (publikoarena emisioetara, programatzaileena ikuskizunetara,...), industriaren eskakizunek kontsumitzailearen babesarenak oztoka ez ditzaten. Edukien arauaketa, funtsean, ardura nazionalizatzen da; Estatuaren aginteei dagokie, hortaz.
- Gizartearen interes orokorreko gaien babesa, hala nola, adierazpen-askatasuna eta ihardespenezko eskubidea, egileen eta beren lanen babesa, aniztasuna, kontsumitzaileen babesa, gazteen eta giza duintasunaren babesa eta aniztasun kultural eta linguistikoen babesa. Metodologia gisa, merkatuarekiko sorosgarri egiten du araudia, interes horien babesean, interbentzio publikoa merkatuaren hutsegiteak bakarrik egingo lukeelarik justifikagarri⁸⁴.
- Irrati-telebista publikoaren garrantziaren ezagutza, Amsterdam-go Hitzarmeneko protokoloaren ildoan, baina aldi berean gardentasuna aldarrikatuz.
- Erakunde arauemaileen garapena, horiek Gobernu eta kudeatzaileekiko independenteak izan beharko liratekeela azalduz.

Horrela, bada, badirudi ikus-entzunezkoetan liberalizazioaren aldeko tesiek aurrera egin dutela Europan, nahiz eta, esan bezala, tentsioan beti ikuspegi babesle edo sozialagoarekin. Zerbitzu publikoaren garrantzia onartzen da, baina horren eremua mugatu eta merkatuaren sorosgarri bihurtu nahi da pixkanaka. Zerbitzu publikoa ezinezko zehaztasunez definitu beharrean kokatzen da finantzaketa publikoa justifikatzeko. Ikus-entzunezkoa indibidualki ordaindu beharrean oinarritutako informazioaren gizartearen baitan kokatzen da gero eta gehiago. Digitalizazioa eta zerbitzu berrien garapena jo dira lehentasuntzat, eta merkaturak eta konkurrentzia aukeratu dira prozesuaren gidari.

Europako kultur nortasunaren auzian, berriz, baztertu egin da erabat europar nortasun homogeneo baten ideia, eta aniztasunaren ideia (kulturala eta linguistikoa) nagusi da, diskurtso ofizialetan behintzat⁸⁵. Aldaketa hau oso positiboa da, inondik ere,

84. Aurrez merkaturak zenbait arlotan horretarako proposa ez dela kontsideratzen da, hala nola haurrak edota egile-eskubideak babestean. Horietan, beraz, interes orokorra eta interbentzio publikoa merkatuaren aurretik eta gainetik jartzen dira. Harrigarria irudi badezake ere, ez da zehazten, ordea, arlo horien artean Europan dagoen aniztasun kultural eta linguistikoa.

85. Ikuspegi-aldaketa hau EEBBekin Munduko Merkataritza-Erakundean hitzartu beharreko zerbitzuen merkataritzaren liberalizazioarako hurrengo negoziazio-txandara ere trasladatu da. Horrela, europar identitateari dagokionez lehen mehatxua kolonizazio amerikarra bazen, orain kultur aniztasunaren galeran dago koska.

baina bi arazo ditu. Bata, erretorika hutsean gelditzeko arriskua, gero hori sustatzeko moduak eta baliabideak antolatzen ez badira; eta bestea, benetan ezagutuko den aniztasuna mugatua izatea, Estatuena alegia, eta ez hainbeste hizkuntza eta kultura gutxituena.

ENPRESA-EGITURA

Balizko Euskal Herriko komunikazio-eremua enpresa-aldetik aztertzean, industria ezberdinen dinamika espazial berezituak hartu behar dira aintzat, baina baita, berriro ere, Ipar eta Hego Euskal Herrien arteko banaketa Frantziar eta Espainiar Estaturen artean. Prentsan, merkatuaren zatiketa territoriala handia izan da, bai Frantziar Estatuan zein, bereziki, Espainiarrean. Horrela, bada, industria honetan hainbat enpresa txiki eta ertainek Euskal Herriko eremu geografikoaren gainean sortu eta iraunbizitzeko aukera izan du, bereziki Hegoaldean, non, bestalde, probintzien arteko zatiketa ere nabarmendu behar baita. Frantziar Estatuan, berriz, beren menpe eremu geografiko nahiko zabalak hartzen dituzten egunkari *erregionalak* nabarmentzen dira, nahiz eta horren baitako ezberdintasunen arabera edizio berezituak izan. Irrati eta telebistan berriz, zentralizazioa handia izan da urteetan, bereziki Frantziar Estatuan, bertako enpresen garapenari leku gutxi utziz, zenbait irrati-emandegiren salbuespenarekin. Beraz, ez da harritzekoa prentsan eta Hegoaldean aurkitzea bertako komunikazio-enpresen garapen handiagoa, Iparraldean eta irratan edo telebistan baino, arlo pribatuari dagokionean, behintzat. Horietan Estatu-mailako hedapena duten enpresak eta komunikabideak dira nagusi. Iparraldeak, berriz, merkatu berezitu gisa du garrantzia prentsan, eta bertako ekimen komunikatiboek gehiago dute zerikusia ekinbide sozialarekin pribatu komertzialarekin baino.

Baina, atal honen sarreran aipatu den bezala, enpresen arteko kontzentratzea eta nazioartekotzea dira gaur egun sektore honetan agintzen duten dinamika nagusiak. Komunikabide ezberdinak talde multimediatiko gutxi batzuen eskuetan biltzea dakar horrek, askotan nazioarteko dimentsioak hartzen dituztenak. Hala eta guztiz ere, egitura politiko-ekonomiko eta erregulazio ezberdinak direla medio, Estatuak enpresen kontzentratze-eta nazioartekotze-prozesu berezituak mugatzen dituzte eta, ondorioz, Frantziar eta Espainiar Estatuetan enpresa-egitura eta kategoria ezberdinak aurkituko ditugu.

Mailaz maila, honako enpresa-taldeak edo enpresa-motak bereiz daitezke, beraz. Alde batetik, Estatu edo nazioarteko merkatuetarako diharduten enpresa-talde estatalak, Prisa, Telefónica, Hachette edo Vivendi/Canal Plus bezalakoak, zeinentzat Euskal Herria (hobeto esanda, Hego Euskal Herria Espainiar Estatuan eta Ipar Euskal Herria Frantziarrean) Estatu- edo nazioarte-mailako estrategia nagusietara makurtutako errealitate bat den, kasurik onenean. Talde hauek Euskal Herrian duten presentzia, Estatu-mailako komunikabideen bitartekoa da bereziki. Hori bai, enpresa hauek indarrean

diren bestelako dinamika territorialak, lokalizaziokoak alegia, beren merkatu-boterera makurtzen saiatzen dira eta, ondorioz, estrategia berezituak erabiltzen dituzte zenbaitetan Euskal Herrikoa bezalako merkatuak menpean hartzeko: inbertsio zuzenak azpiegituretan; Estaturako egindako produktuen edo programazioen euskal merkatuetarako egokitzapenak (edizionalizazioa, deskonexioak); eta baita, zenbaitetan, bertako enpresen integrazioa beren taldeetan edota hauekiko aliantza estrategikoak ere.

Beste alde batetik, Euskal Herrian jatorria eta abiapuntua duten taldeak daude, bertan sendotasuna lortu eta gero, proiektzio estatuala edota nazioartekoa ere lortzen saiatu direnak eta aurreko kategorian aipatutako taldeekin, estatu-mailan behintzat, lehiatzeko moduan direnak. Hauxe da El Correo taldearen kasua, zeinaren beste ezau-garria, hain zuzen ere, Euskal Herrian bertan jarraitu duen hedapen multimediatikoa indartsua izatea den. Euskal Herria, hortaz, edo horren zati bat behintzat, Euskadiko Autonomia Erkidegoa hain zuzen, funtsezko markoa izan da taldearen kontsolidazio eta garapen enpresarialaren ikuspegitik. Are gehiago, bere estrategia enpresarialean lehenetsunezko marko geografikoa ere badela esan daiteke, eremu lokaletan eta euskararenean egindako sarrera-saioek erakusten duten bezala.

Beste maila batean, Euskal Herriko bertako prentsa orokorreko enpresak daude: Gara, Deia, Egunkaria, El Periódico de Alava, Diario de Noticias eta Diario de Navarra argitaratzen dituztenak alegia. Industria honen egitura territoriala dela-eta, enpresa hauen merkatuak probintzialak dira nagusiki. Horietan oso lehiakorrek dira Estatuko prentsarekiko, baina ez hainbeste bertako talde nagusiaren egunkariekiko: Diario Vasco eta El Correo. Enpresa hauek ez dira, gainera, El Correo taldearekin alderatuta, hedapen multimediatikoa edota territoriala garatzeko gai izan, edo ez dute bide hori behar adinako indarrarekin hartu, oraindik behintzat. Frantziar Estatuan ezberdina da egoera, bertako enpresa esanguratsurik ez baitago Ipar Euskal Herrian. Estatu honetako prentsaren merkatua lurralde mailan zatikatuta badago ere, Espainiar Estatuan bezala, zonaldeen dimentsioa askoz zabalagoa da han, erregionalagoa, zentzu horretan. Baita egunkarien tamaina ere. Alde honetatik, Bordeleko Sud Ouest-ek menderatzen du Estatuko hego-mendebaldeko merkatua. Euskal Herritik kanpokoa izanik ere, Euskal Herriko edizio berezituak egiten ditu, bere erregio geografikoaren baitako eremu garrantzitsua baita.

Beste maila batean inguru lokal eta eskualdekoetan sortu eta garatutako enpresak eta taldeak daude, irratiaren eta komunikabide lokalen arloetan dihardutenak. Maila honetan, halaber, komunikazio espezializatua garatzen duten enpresa txikiak ere koka daitezke; batzuetan, horien merkatua ez da bakarrik Euskal Herri barnekoa, Estatuari begirakoa baizik.

Azkenik, nazioarteko komunikazio-taldeak ere aipatu behar dira, indartsuak zenbait sektoretan, aldizkarietan bezala Espainiar Estatuan; eta horien presentzia

nabarmena da atal batzuetan, ikus-entzunezko produkzioan adibidez. Eta baita beste sektore batzuetako enpresak ere, telekomunikazioen eta teknologia berrien garapenak bultzatuta, arlo berri hauetan beren lekutxo eta tarteak egiten saiatzen direnak: Retevisión, Cableuropa,....

Lehenengo multzoko enpresa-taldeei dagokielarik, desberdintasun nabarmenak daude Espainiar eta Frantziar Estaturen artean. Azken honetan indarrean dauden kontzentrazio multimediatikoren aurkako arauak askoz zehatzagoak eta gogorragoak dira Espainiar Estatukoak baino. Ondorioz, horien dibertsifikazio multimediatikoa txikiagoa da Espainiar Estatukoena baino. Oraindik ez dago, zentzu honetan, prentsaren eta ikus-entzunezkoen arteko gurutzaketa nabarmenik. Dena den, egon badaude interes gurutzatuak, irratian izandako Hachette-en sarrera adibidez, baina oraindik nahikoa bereizita daude prentsa-taldeak eta ikus-entzunezko enpresa-taldeak. Kontzentrazioa gehiago gertatu da industrian eta, bereziki, ikus-entzunezkoan. Espainiar Estatuan ezberdina da egoera, dibertsifikazio multimediatikoa oso indartsua baita. Talde nagusiek, Telefónica-k, Prisa-k, eta baita El Correo-k ere, komunikabide gehienetan edo ia guztietan dute presentzia nabarmena, nagusitasun-posizioetakoa alegia.

Beste diferentzia bat, talde frantziarretan dagoen talde industrialen presentzia da. Vivendi —gaur egun Canal Plus-en jabea dena— edo Boygues —besteak beste, TF-1 Estatu-mailako telebista-katea orotarikoaren jabe dena, biak eraikuntzaren sektoretik datoz. Hachette-n ere Matra taldeak du nagusitasuna. Espainiar Estatukoetan, berriz, nabarmena da kapital finantzarioaren presentzia.

Hirugarrenik, aipatzekoa da, halaber, talde espainiarretan, ikus-entzunezkoetan bereziki, askoz pisu handiagoa duela nazioarteko kapitalak talde frantziarretan baino. Zentzu honetan, aipatzekoak dira Telefónica Media-n Pearson eta Bertelsman taldeek duten parte hartzea edota Prisa-ren ikus-entzunezko atalean —Sogecable— Frantziako Canal Plus-ek edo EEBBetako Time-Warner-ek dutena. Berdin El Correo-ren Tele 5en kasuan ere, non Mediaset talde italiarra agertzen den, gehiengoko posizioan gainera.

Azkenik, nabarmena da, baita, Espainiar Estatuan botere politikoaren eta komunikazio-taldearen artean eman den lotura estua. Prisa taldea, adibidez, gobernu sozialisten babesean garatutako taldea izan da neurri handi batean; eta, alderantziz, gobernu popularraren agindupean oztopo garrantzitsuak aurkitu ditu satellite bidezko telebista digitalean sartzeko. Bestalde, Telefónica pribatizatu berrian mantentzen duen kontrolaz baliatuta, Alderdi Popularra ikuspegi kontserbadoreko komunikazio-taldea osatzen saiatzen ari da.

Aipatutako talde hauek merkatuan duten nagusitasuna izugarria da, Espainiar Estatuan bereziki.

El Correo taldea 80ko hamarkadan hasi zen hedatzen, El Correo Español-El Pueblo Vasco argitaratzen zuen Bilbao Editorial enpresak hasitako garapen-politikarekin. Lehendik berea zuen El Diario Vasco gipuzkoar egunkaria argitaratzen zuen Sociedad Vascongada de Publicaciones; baina hamarkada horretan, hainbat prentsa-enpresa tradizionalen krisiaz baliatuta (EDICA, nagusiki), erosketa zabalak egiten hasi zen Estatu osoan zehar, hainbat probintziatako egunkariak bereganatuz. Gaur egun 11 (hamaika) egunkari kontrolatzen ditu, eta baita horiek eta beste hainbat egunkarik banatzen dituzten aldizkariak eta gehigarriak (Suplemento Semanal, Suplemento TV,...) argitaratzen dituen Taller de Editores enpresa ere. Dohaineko prentsan ere presentzia esanguratsua du, bai zuzenean —Qué fácil...— eta baita bere egunkariekin batera banatzen dituen egunkari lokalen bidez. Prentsaren arloan euskararen merkatua ere esploratzen saiatu da (Zabalik astekariarekin), eta baita nazioartera hedatzen ere, Sud-Ouest egunkarian gutxiengoko parte-hartzearekin (%6); eta Argentinan Clarín eta La Nación enpresekin batera, egunkari erregionalen sare bat egiteko asmoz. Irratirako hedapena askoz mugatuagoa izan da, oztopoak aurkitu baititu horretarako. Gaur egun bere presentzia EAEko hiru hiriburuetan dituen frekuentzietara mugatzen da, COPEren eta Cadena 100ekin programazioa banatuz, nahiz eta azkenaldiotan bere interesak Espainiar Estatu aldera (COPEn gutxiengoko parte hartzea Logroñon eta Murtzian frekuentzia bana) ere zabaltzea lortu duen. Arrakastatsuagoa izan zen telebistarako egin zuen dibertsifikazioa, Tele 5n kapitalaren %25 erosi baitzuen. Nahiz eta gutxiengoko posizioan egon —Berlusconi italiarraren Mediaset taldeak %40 du— eragin handia izan du azken urteotako gestioan. Telebistan deszentralizaziorako prozesua jarraitu du, eta ATLASen bidez korresponentsaliak zabaldu ditu Galizan, Katalunian eta EAEn, bertako prentsa-taldeekin asoziatuta. Halaber, telebista lokalen eremuan sartzen ere saiatu da Gipuzkoako Teledonosti eta Bizkaiko Bilbovisión kateen bitartez, arlo horretan etorkizunean gerta daitezkeen garapenei begira. Ikus-entzunezkoetan produkzio-atalean ere sartu da Emilio Aragon-en Globomedia-Grupo Arbol taldean edota Elias Querejeta-ren Esicman delakoan kapitalaren parte-hartzeak bereganatuz. Internet-en ere saiatu da bere presentzia hedatzen, Bizkaiko Sarenet-ekin eta, beste maila batean —itxuraz ez hain arrakastatsuan—, Berlusconi-k sustatutako Jumpy atariarekin. Arrakastatsua izan da Viápolis zerbitzuarekin, hainbat hiritako tokian tokiko informazioa eta zerbitzuak eskainiz. Bestalde, badu presentzia txiki bat kablean ere —Santander-en hain zuzen—. Eta enpresa hauen guztien gestio komertziala eta logistikoa egiteko, CM XXI eta Mediasal, Erosketa Zentrala eta agentzia eta hainbat banatzaile ere baditu: Beralan, Norcopa, Gelesa...

Prisa taldeak bestelako egitura multimediatiko osatuagoa du. 1977an sortu zen El País egunkaria argitaratzeko, eta denborarekin lotura estuak eratu dira bera eta Santi-llana argitaletxearen artean, zeina, azken batean, bere hedapen-estrategiaren oinarria izan den. Gaur egun kultur industria gehienetan dihardu, esan bezala, nagusitasun-posizioetan guztietan ere, nahiz eta horretarako kanpoko hainbat enpresaren laguntza ere behar izan duen. Prentsan, El País egunkaria eta El País Semanal dira beraren produktu nagusiak. Horien ondoan, GMI (Grupo Empresarial de Medios Impresos

S.A) delakoaren bidez kiroletako As eta ekonomiako Cinco Días argitaratzen ditu eta zenbait aldizkari kaleratzen dituen Progres a ere kontrolatzen du (Cinemanía, Rolling Stone, Claves); GMI baliatuz, bestalde, El Día de Valladolid eta Andaluziako beste lau probintzia-egunkari argitaratzen dituen Espacio Editorial ere kontrolatzen ditu. Irratigintzan, OM eta FM sare indartsuak ditu, horietarako eta asoziatuetarako programazio dibertsifikatuak eskainiz (SER, 40 Principales, Dial, M-80, Sinforadio, Radiolé, Radiolé Tropical,...). Halaber, irratigintzan Ameriketarako hedapena hasi du, Kolonbian, Txilen eta baita EEBBetan ere posizioak hartuz (Radio Caracol, Grupo Latino de Difusión,...). Latinotasunaren zigiluan oinarrituta, Gran Vía Musical taldearen bitartez musikan ere sartzan saiatu da, diskoetxeak, edizio-etxeak eta abar bilduz. Askoz presentzia esanguratsua du ikus-entzunezkoetan, bereziki ordaindu beharreko telebistaren eta zerbitzu digitalen gestioan. Bere atal hori Canal Plus eta Canal Satélite Digital kontrolatzen dituen Sogecable da. Sogecablek, halaber, hainbat kanal tematiko ekoizten ditu CIT s.l. delakoaren bidez (Cinemanía, Documanía, Estilo Viajar, 40TV, Fox Kids,...), eta Cable Antena-ren bidez horiek eta beste hainbat komertzializatzen dizkie kable-sareei. CNN+ ere eskaintzen du, eta bere interesak GestSport eta Audio-visual Sport-era ere luzatu ditu (zenbait kirol eta ikuskizunen eskubideak kudeatzeko, futbola bereziki). Atal honetan, azkenik, ikus-entzunezko programen eskubideak erosi eta komertzializatzeko Sogepaq enpresa eta Sogecine produkzio-etxea menderatzen ditu eta Warner-Sogefilms zine-banatzailea eta Warner-Lusomundo zine-aretoen sarean ere parte hartzen du. Prisa-ren esku luzeak Internet-era ere hedatu dira, bertan Prisacom delarik jarduera ezberdinak antolatzen dituen: edizio elektronikoak eta, bereziki, Inicia ataria eta Internet-zerbitzuaren hornitzailea. Liburugintzan Santillana argitaletxearekin hezkuntza arloan dihardu, baita orotariko argitalpenean ere (Aguilar, Alfaguara, Altea, Taurus,...); atal honetan liburudenda-katea bat ere sortzen saiatu da (Crisol). Azkenik, zerbitzu eta logistikarako GDM erosketa-zentralean, eta hainbat inprenta (Eurohueco, Mateu press,...) eta banatzailetan (Bidasoa, Norpresa,...) ere hartzen du parte.

Azken aldian, Prisa taldea lokalizaziorako joera modu indartsuan ari da hedatzen: batetik bere egunkarien edizionalizazioarekin, baina bestetik egunkari eta telebista lokaletan ere posizioak bereganatuz, Pretesa-ren bitartez. Nonbaiten izatekotan, telekomunika-zioetan du hutsunea, hain zuzen ere komunikazioen sektorean etorkizunerako arlo estrategikoa bilakatzen ari den horretan.

Telekomunikazioetatik dator, preseski, Espainiar Estatuko hirugarren talde nagusia, Telefónica alegia. Europako Batasunak hartutako telekomunikazioen liberalizaziorako ildotik, Telefónica, Espainiar Estatuko telefonoaren monopolioa zeukan konpainia, pribatu izatera igarotzearekin batera, izugarrizko nazioarteko eta multimedia-arloko hedapen-prozesu batean murgilduta egon da. Horren ondorioz, eta Espainiar Estatuari dagokiolarik, Antena 3 orotariko telebista pribatu estatuala eta Via Digital satellite bidezko telebista digitala menderatzen ditu. Ikus-entzunezkoaren beste ataletan Lolafilms eta, bereziki Endemol produkzio-etxeak menderatzen ditu —zinean dihar-

duena lehena, eta telebistarako ekoizten duena bigarrena—, baita kanal tematikoak ekoizten dituzten Media Park eta Andalucía Digital Multimedia ere. Bestalde, ikus-kizunen eskubideen erosketa eta gestiorako Audiovisual Sport-en parte hartzen du. Telekomunikazioetan ere, mota guztietako telefonoetan duen nagusitasun-posizioa alde batera utzita, presentzia du Hispasat sisteman, komunikazioetarako sateliteak gestionatzen dituen horretan hain zuzen; eta gainera, kablean demarkazio guztietan jarduteko lizentzia du. Irratigintzan Onda Cero eta Radio Voz kateak bereganatu ditu eta prentsan Recoletos taldean ere badu presentzia Pearson talde britainiarraren bidez, El Mundo informazio orokorreko, Marca kiroletako eta Expansión ekonomiako egunkariak argitaratzen dituen Unidad Editorial taldea, hain zuzen ere. Azkenik, Internet-en Terra ataria eratu du, Lycos-en erosketaren ondoan mundu-mailako atari nagusietakoa bilakatu dena. Zentzu honetan komunikabideetan ere saiatu da telekomunikazioez aparte, bere nazioarteko presentzia areagotzen, hala EEBBetan Lycos ataria eta arakatazaila erosiz, nola Argentinan (telebista erregionalak, Patagonik Film Group produkzio-etxea,...), zein Europan bertan ere (Pearson-en gutxiengoko parte hartze batekin —besteak beste, Britainia Handiko Financial Times edo Thames TV kudeatzen ditu— eta Herbeheretako Endemol produkzio-etxearen erosketarekin). Nabarmentzea merezi du, halaber, hedapen-politika hau guztia bideratzeko hitzarmen estrategikoa sinatu zuela BBVA bankuarekin 2000ko otsailean, zeinaren bidez bankua akziodun nagusietakoa bilakatu den.

Talde hauen ondoan arlo zehatzetan edo eremu geografiko mugatueta diharduten enpresek bakarrik irautea dute, hala prentsan (Godó —La Vanguardia—, Zeta —El Periódico—, Prensa Española —ABC—, Prensa Ibérica,...) non, esan bezala, zatiketa probintzialak hori posible egin duen, nola irratian, non estatu mailako kate bakar bat aipa daitekeen, Elizaren COPE hain zuzen ere. Hauek telebista digitalera igarotzeko egin dituzten saioak oso mugatuak dira, oso tarte txikia geratzen baitzaie. Halaber, aurreko taldeen dibertsifikazio-politikak gero eta gehiago zuzentzen dira eremu geografiko txikiak bereganatzera, kateak, sareak edo zerbitzu orokorrak antolatuz, gero Euskadiko Autonomia Erkidegoaren kasuan ikusiko den bezala.

Hain zuzen ere, telekomunikazioen arloaren hedapenarekin sortu dira, kablearen eskutik, ikus-entzunezkoan behintzat, aurreko taldeei itzala egin diezaieketen enpresa-talde berri bakarrak, Cableuropa-ONO eta Retevisión-Auna hain zuzen ere, bereziki azken hau. Retevisión telekomunikazioen liberalizazioaren ondorioa da, Espainiar Estatuan telebista-seinalea garraiatzen zuen enpresaren pribatizazioarena preseski, gerora telefono-mota ezberdinak kudeatzeko lizentziak ere lortu dituen. Baita kablearenak, gutxi gorabehera demarkazioen erdietan, eta telebista digitala kudeatzekoa ere —Onda Digital / Quiero TV—. Bertan Euskal Herriko hainbat enpresak parte-hartze zuzena dute⁸⁶ eta EAEn Euskaltel-en bidez eragiten du zerbitzu guztietan; Nafarroan, Retena-

86. Telecom Italia, eta ENDESA eta Unión Fenosa elektrizitate-konpainia espainiarrak dira akziodun nagusiak, %28,67rekin bi lehenak eta %13,53rekin hirugarrena, hurrenez hurren. Horien ondoan, besteak beste, Euskaltel-ek %3rekin parte hartzen du, BBK-k %3,5ekin, Caja Navarra-k %2,8rekin eta Kutxa-k %3,59rekin.

ren bidez, kablean⁸⁷.

Erraldoi hauen ondoan, esan bezala, oso arlo eta eremu zehatzetan izan dute bertako enpresek garatzeko aukera. Horietako bat prentsarena izan da, nahiz eta arazo ugari dituzten gehienek bizirik irauteko, El Correo taldearen edo Diario de Navarra-ren salbuespenarekin. Horietako batzuk ekimen politiko zuzen batetik jaio dira, aipaturiko aurrekoen nazionalismo espainolarekiko lerrokatze argiari aurre egiteko, eta hor dute irauteko justifikazioa, hala Deia, PNV-ri atxikitako Editorial Iparragirre-ren bidez, nola beste neurri batean, Nafarroako Diario de Noticias edo Arabako El Periódico de Álava, enpresa-talde berekoak biak, zeinetan ezaguna den nazionalismo moderatuari atxikitako enpresarien presentzia (Armentia, J.I, Palazio, G., Caminos, J.M., 2000: 55-56). Horien ondoan ekimen sozialetik abiatutako Euskal Komunikabideen Hedapenerako Elkartea (EKHE), Gara egunkaria argitaratzen duena, edota kulturgintzako beste enpresekin batera⁸⁸, Egunkaria Sortzen, euskarazko Euskaldunon Egunkaria kale-ratzen duena, daude. Hauen ondoan, prentsa lokala garatu da modu indartsuan, gizarte-ekimenetik abiatuta eta euskarari lotuta gehienbat⁸⁹.

Irratian, berriz, Estatu mailako kateen nagusitasunaren aurrean Euskal Herriko irratiek ez dute jakin bertakotasunari leku bat egiten, Herri Irratiaren (OM lizentziak Donostia, Gasteiz eta Bilbon eta FMkoak Donostian, Loiolan eta Bilbon) edo Nervión-Gorbea (bi FMko lizentzia Bilbon eta Gasteizen) taldeen salbuespenekin. Aipatutako horiek alde batera utzita, ez da gaitasunik egon sare edo programazio bereziturik eratzeko; eta beste guztiak, independenteak zein El Correo-ren Telebasconia irrati-taldea barne, kanpoko programazioen menpe geratu dira. Horien ondoan, berriro ere, ekimen soziala garatu da, irrati librearen sare zabal batean oinarrituta. Udal-irratia, berriz, ez dira garatu (lau bakarrik daude martxan EAEn, eta beste bat Nafarroan).

87. Euskaltel, honako akziodunek osatutako enpresa da: BBK (%23,5), Kutxa (%18,5), Telecom Italia (%18), Endesa (%10), Iberdrola (%10), Caja Vital (%5), EITB (%5), Eusko Jaurlaritza (%3), Retevisión (%3), MCC (%2) eta EVE (%2). Euskaltel-ek hitzarmen berezia du Retevisión-ekin EAEn telefono-zerbitzu finko zein mugikorak kudeatzeko eta kable-telebista ere bideratzeko —Telefónica Cable Euskadirekin lehian, azken honetan—.

Retena izenekoa Nafarroako Foru Erkidegoan Telefónica Cable Navarra-rekin lehian kable-zerbitzuak gestionatuko dituen enpresa da. Telefónica enpresa Caja Pamplona, Universidad de Navarra eta Diario de Noticias-ekin elkartu da horretarako (%20ko parte-hartzearekin lehena eta %5ekin beste bietako bakoitza). Retena, berriz, Reteriojarekin batera, Tenaria delako enpresa batena da, non, besteak beste, Retevisión-ekin batera (%16,4), Caja Navarra (%19,48), Empruni (%15,21) edo Irutel (%10,35) enpresak dauden; hor barruan daude, halaber, Nafarroako Sodena eta Errioxako sustapen ekonomikorako agentzia publikoa.

88. Elkarlanean Fundazioa, liburuak eta diskoak argitaratzen dituen, eta Argiaren inguruan antolatutako komunikazio- eta zerbitzu-taldea, besteak beste.

89. Ikus ARANGUREN, A., *Euskarazko komunikabide lokalak Euskal Herrian*, Doktoretza tesia, Leioa, 1999.

Telebistan, berriz, hainbat mugimendu izan dira azken urteotan, nahiz eta, arestian azaldu den bezala, eremu hau arautzen duen legea garatu gabe dagoen oraindik⁹⁰. Merkatu eta enpresa aldetik, hiriburuetakoak dira garrantzitsuenak: TeleDonostia, Canal Gasteiz, Canal Bizkaia, Bilbovisión eta Telebilbao Bilbokoak eta Canal 4 Iruñekoa. Horien inguruan mugimendu enpresarial inportanteak antolatu dira azkenaldian. El Correo taldearena da bat, TeleDonostiaz jabetu ondoren, Bilbon antzeko operazio bat egiten saiatu eta azkenean Bilbovisión proiektua abiatu duena. Prisa taldearena bestea, zeinak Pretesa bere filial berriaren bitartez Estatu osoan zehar telebista lokalak erosteko plangintza duen⁹¹. Horrela, bada, Pretesa, uztaillean Canal 4 Iruñekoa erosi ostean, Canal Bizkaiarekin ere hitzarmen batera heldu da⁹². Munta handiko mugimendu hauen ondoan, ekimen pribatu txikiak ere bultzatutako proiektuak daude, hala Eibarko KTB edo Barakaldo aldeko Tele7 (Radio7 irratia kudeatzen duen enpresa berak bultzatuta). Telebista hauek guztiek gaztelania hutsez jarduten dute, euskarak horietan dituen tarteak marjinalak direlarik.

Hain zuzen ere, prentsan bezala, euskararen inguruan telebista-ekimen interesgarri batzuk bideratu dira, Berako Ttipi-Ttapa telebistarena edo Deba ibarraren goialdeko Goiena TB bezalakoa. Euskararen eta komunikabide lokalen arlo honetan Multimediaren eredia ari da hedatzen, etorkizuna berma dezakeen egitura modura, nahiz eta horrek, nola ez, babes instituzional indartsua eskatzen duen.

Frantziar Estatuan, berriz, bestelakoa da, esan bezala, kontzentrazioaren egitura. Vivendi taldea Compagnie Générale des Eaux zerbitzu-enpresatik abiatuta sortutako taldea da, eraikuntza-sektoretara eta azkenaldiotan bereziki komunikaziora ere hedatu dena. Sektore honetarako atalak, Vivendi Communication alegia, ikus-entzunezko eta telekomunikazioetako enpresak biltzen ditu, baina sartuta dago baita edizioan edota multimedian ere. Telekomunikazioetan, Cegetel eta SFR menderatzen ditu, telekomunikazio orokorren eragilea lehena eta mugikorrena bigarrena. Edizioaren arloan, zenbait taldetan dago sartuta, Havas, Comareg, France Loisirs edo, Espainiar Estatuko Anayan kasu. Internet-en, Vizzavi edo VivendiNet atariak gestionatzen ditu. Eta ikus-entzunezkoetan, Havas eta Canal Plus-en bidez sartuta dago lurrazaleko telebista analogikoan, satelite bidezko digitalean eta kablean (NC Numéricable-rekin, zeinak, France Telecom eta Lyonnaise Câble-rekin batera, kablara harpidetutako guztien %80 menderatzen duen). Baita horietako guztietarako programen produkzioan (Studio Canal +, Expand), eskubideen salerosketan (Sogepaq, Bac Distribution) edo kateen osatze eta komertzializazioan (Paris Première, Seasons, Canal Jimmy,...). Hedatuta dago, halaber, Europako zenbait lurraldetara (Espainiar Estatua, Italia, Alemania,...) eta,

90. Asociación para la Investigación de los Medios de Comunicación (AIMC) delako elkartearen estimazioen arabera 19 telebista daude EAEn eta 4 Nafarroan (Ikus, El País, 2000ko apirilaren 4a).

91. *Cine por la red*, 2000ko uztailaren 5a (<http://www.porlared.com>). Albiste honen arabera, 80 bat telebista lokal integratu nahi ditu Prisa-k Pretesa bere filialaren baitan.

92. Egunkaria, 2000ko irailaren 28a.

berriki, Kanadako Seagram-Universal enpresa-taldea erosi du, zeinarekin ikus-entzunezko produkzioaren eta musikagintzaren arloa ere modu globalean menderatzera igaro den.

Hachette-Lagardère Médias ere liburugintzan, prentsan eta ikus-entzunezkoetan dago sartuta. Bere oinarri historikoa prentsa izan da, non Elle, Car and Driver edo Paris Match bezalako hainbat eta hainbat titulu nazioarte-mailan hedatzea lortu duen. Egunkarietan, berriz, hiru titulu erregional menderatzen ditu. Liburugintzan, hezkuntzakoetan eta orotarikoan ere badago, Hachette, Fayard edo la Guide du Routard bezalako marken pean. Ikus-entzunezkoetan izan duen hedapena irratirako izan da lehenengo, non besteak beste Europe1 eta Europe2 kateak menderatzen dituen, eta geroago telebistan, Canal Plus-ekin batera zenbait kanal tematikoren produkzioan sartuz (Muzzik, Canal J, La Chaine Meteo,...).

Talde nagusi hauen atzetik egitura oso ezberdinak dituzten bestelako taldeak daude. Adibidez, Suez Lyonnaise des Eaux delakoak M6 estatu mailako lurrazaleko telebista analogikoa eta TPS satellite bidezko telebista digitala menderatzen ditu. Baita kable-sareak ere eta horien bidezko Internet-erako sarbidea. Jerome Seydoux-ek Pathé ikus-entzunezko enpresa (zine eta telebistarako produkzioa, zine-aretoak, kanal tematikoen produkzioa eta komertzializazioa) eta Liberation egunkaria kontrolatzen ditu. Boygues, eraikuntzako taldeak TF-1 Estatu-mailako lurrazaleko telebista analogiko nagusia kontrolatzen du, eta baita hainbat kanal tematikoren produkzioa ere. Eta prentsan, Socpresse taldeak (Hersant) 12 egunkari erregional menderatzen ditu —besteak beste, Le Progrés, Le Dauphine Libéré eta Le Courier de l'Ouest— eta Estatu mailako Le Figaro, difusio osoaren %20tik kontrolatuz eta Estatuko prentsa-enpresa nagusia bilakatuz. Ouest-France eta Sud-Ouest taldeek ere merkatu-kuota garrantzitsuak lortu dituzte; lehenak bere izen bereko egunkariarekin, zeinak 700.000 aletik gora saltzen dituen egunero; bigarrenak, berriz, bere jatorrizko egunkariaz gain beste lau txikiagoak ere menderatuta.

Egitura honetan, Ipar Euskal Herrian ere ekimen sozialak eta neurri handi batean euskararen inguruan antolatutakoak bakarrik garatu dira. Batzuk aldizkako prentsako zenbait tituluren argitalpenean, hala nola Herria, Enbata, la Semaine du Pais Basque... edo besteak irratia lokaletan, nagusiki, Gure Irratia, Irulegi Irratia eta Xiberoko Boza, zeinek Euskalerrria katea sortu duten; edo Lapurdi irratia elebidunean emititzen duena.

Ondorio gisa

Enpresa-egituraren aldetik, hortaz, desoreka nabarmenak daude bai bertoko enpresen artean baita hauen eta kanpokoaren artean ere. Hego Euskal Herriko prentsan El Correo eta Diario de Navarra-k duten nagusitasunari Sud-Ouest-ena gehitzen zaio Ipar Euskal Herrian, eta honek kontzentrazio-arazo larri baten atarian jartzen du Euskal Herriko komunikazioa, baita hedapen multimediatikoari dagokionean ere. Ikus-entzu-

nezkoetan, oraindik, Estatuko enpresak eta ikuspegiak dira nagusi mugaren alde bietan, horietara makurraraziz baita bertako irrati zein telebistagintza arloko hainbat enpresa-ekimen ere —irrati eta telebista lokalak, kablerako programazioa,...—. Horien aurrean —edo ondoan— eratzen joan den bestelako euskal oinarri eta ikuspegiko komunikazio-ehunak enpresa txiki gutxi batzuetan, eta, bereziki, komunikabide publikoetan eta ekimen sozialak bultzatutako proiektuetan du oinarria. Bestalde, euskal instituzioek egoera hau araupetu eta moldatzeko duten gaitasuna oso ezberdina da Ipar eta Hego Euskal Herrian: hutsaren hurrengoa Iparraldean, eta Hegoaldean, berriz, txikia izanagatik ere, behar bezala garatu gabea.

Testuinguru horretan Euskal Herriko balizko ikus-entzunezko eremuaren etorkizuna, interes sozialak babestuko dituen arauketa sendoak, gizarte-ekimenak eta enpresa txikiak sustatuko dituzten baliabideak eta plangintzak antolatzean datza. Baita hemen aztertu ez den sektore publikoaren indartzean ere, dudarik gabe.

BIBLIOGRAFIA

- ARANGUREN, A., *Euskarazko komunikabide lokalak Euskal Herrian*, Doktoretza tesia, Leioa, 1999.
- ARMENTIA, J.I., PALAZIO, G., CAMINOS, J.M., *Kazetaritzaren hasi-masiak*, EHU/UPV, Leioa, 2000.
- BARDOU-BOISNIER, S., PAILLIART, I., “Francia: los actores nacionales ocupan la escena local”, in Moragas, M., Garitaonandia, C., López, B., (ed.) *Televisión de proximidad en Europa*. UAB, Bartzelona, 1999.
- COROMINAS, M., MORAGAS, M., *Informe de la Comunicació a Catalunya 2000*, InCom, Bartzelona, 2000.
- DIAZ-NOSTY, B., *Informe Anual de la Comunicación 1999-2000*, Grupo Z, Bartzelona, 2000.
- FOSSAS, E., *Regions i sector cultural a Europa*, Institut d’Estudis Autònomic, Bartzelona, 1990.
- GRETEL 2000, *Convergencia, Competencia y Regulación en los mercados de las Telecomunicaciones, el audiovisual e Internet*, Colegio Oficial de Ingenieros de Telecomunicaciones, Madril, 2000.
- IBAÑEZ, J.L., *Orígenes y desarrollo de Euskal Telebista (1982-1992)*, EHU/UPV, Leioa, 1993.
- LATARJET, B., *L’aménagement culturel du territoire*, Datar/La Documentation Française, Paris, 1992.
- MARTI, J.M., BONET, M., “La ràdio”, in, Corominas, M., Moragas, M., *Informe de la Comunicació a Catalunya 2000*, InCom, Bartzelona, 2000.
- MORAGAS, M., GARITAONANDIA, C., López, B., (ed.) *Televisión de proximidad en Europa*. UAB, Bartzelona, 1999.

4. Atala

Euskal Herriaren irudia prentsan eta telebistan

Josu Amezaga eta Edorta Arana

Liburuaren sarreran azaldu den legez, Euskal Herriko hedabideek euskal nazio-nortasunean nola eragiten duten aztertzea da gure helburu orokorra, bai eta norabide baterantz edo besterantz jotzeko ager daitezkeen eragileen inguruko gogoeta egitea ere. Galdera hauei erantzuten hasteko, hedabideek islatzen eta, aldi berean, birsortzen dituzten erreferentzia-eremuak ditugu jopuntuan. Prentsa idatziaren eta bertoko telebistaren (ETBren) edukien analisisen bitartez horixe azaleratu nahi genuke (alde batera utzi dugu irratia, irradi-emisoreen aniztasunak izugarri handituko bailuke azterketa enpirikoa). Era berean, gure helburuekin bat etorritz, hedabideek birsortzen dituzten erreferentzia-eremuen definizioan ager daitezkeen zenbait eragileri ere erreparatuko diegu, ondokoak aztertuz, preseski:

- a) Hedabideetan erabilitako hizkuntza, pertsonen elkar ulertzeko eremua definitzen baitu.
- b) Hedabideek nazio-gatazkaren aurrean duten jarrera ideologiko eta politikoa.
- c) Hedabide bakoitzaren hedapen-eremua.
- d) Hedabideetako lan-prozesua edo albistegintza (*newsmaking*), beren produktuen baldintzatzaile garrantzitsua den neurrian.

1. EGUNEROKO PRENTSA IDATZIA

1.1. Egunkarien erreferentzia-eremuak

Eremu publikoaren eraikuntzan eragile ezberdinek hartzen dute parte. Estatuak eta egitura administratiboak, esaterako, lurraldea eta herritartasuna definitzen dituzte, eta horien bitartez taldea geografikoki eta sozialki mugatzen. Hori da, beharbada, estatuak talde nazionalaz egiten duen mugaketaren adibide nabarmenena, baina ez bakarria, estatuak berak duen botere sinbolikoaren indarra kontuan hartuta.

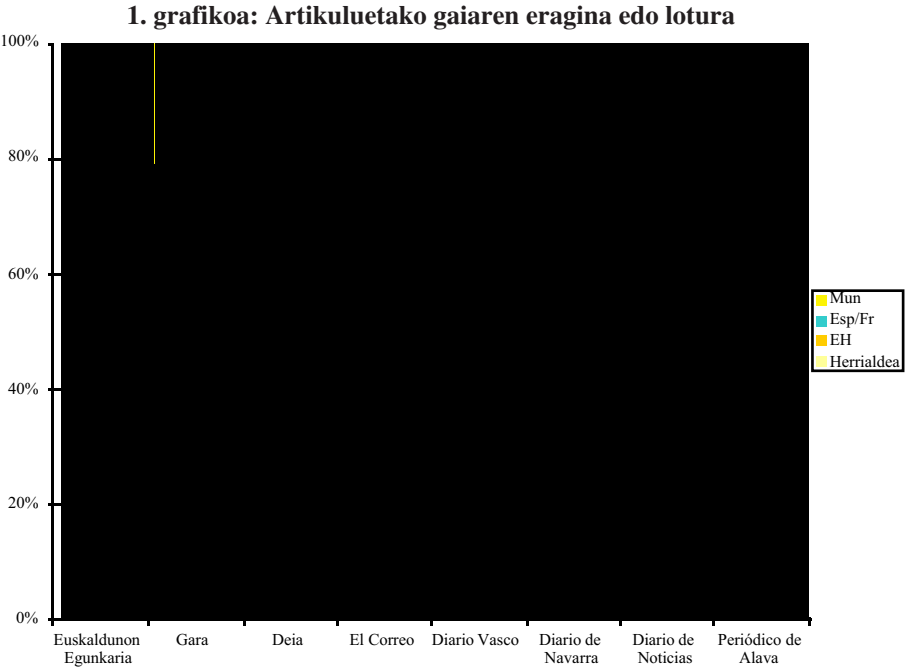
Hedabideek ere mugatzen dute, kasu askotan, taldea. Hori egiteko bide bat, beren produktua egituraketan bertan aurki daiteke, informazioaren eremuan adibidez. Albisteen sailkapenak (“Euskal Herria”, “Mundua”, “Espainia”...), informazio praktikoa- ren edo agendaren hedadurak, eguraldi-mapek eta abarrek zehazten dute zein den, heda- bide bakoitzarentzat, erreferentzia-eremua. Egituraketa horrez gain, erreferentzia-eremu hori albisteen aukeraketan ere baliagarri suertatzen zaie hedabideei: gertaera baten garrantzia (eta horregatik albistegarritasuna), besteak beste, gertatzen den edo eragina duen eremuaren arabera da.¹ Lehenengo elurtea, esaterako, “gure lurraldeko” (hots, medioak definitzen duen erreferentzia-eremua) lehenengo elurtea da. Era berean, trafi- ko istripu bat edo gobernuak hartutako neurri baten albistegarritasunean nahasten dira, aldi berean, gertaeraren izaera bera eta gertatutako erreferentzia-eremuaren hurbiltasu- na (beste zenbait faktoreekin batera, jadanik esan dugun legez).

Honengatik guztiagatik, hedabideek beren albisteak aukeratzeko orduan nongo gertaerak jasotzen dituzten aztertzeak, medio bakoitzak lehenesten dituen erreferentzia- eremuen deskribapena egiteko bidea ematen digula uste dugu. Esan gabe doa, ezen, nortasun kolektiboak bezalaxe, erreferentzia-eremuak kontrajarriak izan daitezkeen modu berean, elkarren integratzaileak ere izan daitezkeela, egitura hierarkiko batean integratuak alegia. Bizkaitarra eta euskal herritarra bata bestearen barruan dauden nortasunak dira, Bizkaia Euskal Herrian integratuta dagoen bezalaxe. Hemen nortasun biak eta erreferentzia-eremu biak ez dira kontrajarriak. Baina euskal herritartasuna eta espainoltasuna hartzen baditugu, batzuen ikuspegitik bata bestearen osagarri den bitartean, beste batzuen ikuspegitik elkarren aurkakoak dira eta kontrajarrita daude. Era berean, Euskal Herria eta Espainia eremu kontrajarriak lirateke.

Beraz, nortasunak bezalaxe, erreferentzia-eremuak biribil zentrokideen itxuran antola daitezke. Hortaz, egunkariak darabiltzaten erreferentzia-eremuen analisiak erakutsiko digu zein eremu hartzen den garrantzitsu edo esanguratsutzat, eta zein ez. Artikulu edo albiste baten erreferentzia-eremutzat, aipatzen den gertaerak edo gaiak eragina edo lotura duen eremua hartzen badugu, orduan egunkari bakoitzaren errefe- rentzia-eremu nagusiak ikusiko ditugu. Horixe da 1. grafikoan ikus dezakeguna. Gra- fiko honen arabera, bi egunkari-mota bereiz ditzakegu, Hego Euskal Herrian argitara- tzen direnen artean. Batzuek izaera nazionala dute —hots Euskal Herri osora heda- tzen dira— eta beren erreferentzia-eremu nagusia Euskal Herria da: EUSKALDUNON EGUNKARIA eta GARA. Bi egunkari hauek, aurrerago ikusiko ditugun aldeak dituz- telarik, mundua dute bigarren erreferentzia-eremu, eta gaur egun Euskal Herria barnean hartzen duten bi estatuak (Espainia eta Frantzia) ez dituzte erreferentzia-eremu esangu-

1. Gogora dezagun hemen gertaera- edo eragin-eremua albistegarritasunerako irizpideetako bat baino ez dela, beste askoren artean. Zerrenda orohartzaile baten berri izateko, eta, oro har, eragile hauek guztiek Euskal Telebistaren albistegintzan duten indarra egiaztatzeke, ikus MARTIN SABARIS, Rosa Maria. (1999): *La organización informativa y los procesos de producción de la noticia. La información diaria en Euskal Telebista*. Leioa: Euskal Herriko Unibertsitatea.

ratsutzat hartzen (%4 EUSKALDUNON EGUNKARIAren kasuan, eta %9 GARAre kasuan).

Bigarren egunkari-multzoa izaera probintzialekoek osatzen dute. Egunkari haue-
tan, logikoa denez, beren argitalpen-probintzia da lehenengo erreferentzia-eremua, eta
eremu nagusia kasu gehienetan: EL CORREO, DIARIO VASCO, DIARIO DE
NAVARRA, DIARIO DE NOTICIAS, eta EL PERIÓDICO DE ALAVA egunkariak
dira hauek. Beren bigarren erreferentzia-eremua Euskal Herria da (Euskal Herriaren
zati bat, zehazkiago esanda). Hirugarren eremu esanguratsua Estatu Espainiarra da, eta
eremu horretan gertatzen direnak argitaratuak izateko bezain garrantzitsutzat jotzen
dira. Azkenik, mundua agertzen da laugarren erreferentzia-eremu modura.

DEIA egunkaria bi multzo horien artean kokatzen da. Izan ere, bere printzipioen-
gatik Euskal Herri osorako egunkaria izan nahi luke, baina bere egiturak Bizkai, Araba
eta Gipuzkoara mugatzen du (Nafarroan eta Iparraldean erredakziorik ez baitu). Beste-
tik, bere hedadura Bizkaian agortzen da gehienbat (ikus hedadura-datuak, 1. atalean),
eta argitaratzen dituen artikuluen erreferentzia-eremu nagusia Bizkaia da.

Hartara, Euskal Herria, gainezkatuta geratzen da egunkari ez-abertzaleetan, gai-
netik zein azpitik gainezkatuta alegia. Gaietik, Espainia agertzen da erreferentzia-
-eremu garrantzitsu legez; azpitik, probintzia bihurtzen da erreferentzia-eremu.

Egunkari abertzaleetan, ordea, munduan —eta ez Espainian edo Frantzia— kokatutako egitate baten itxuran agertzen da Euskal Herria.

Ikusi ditugun datuek beste irakurketarik egitea ere ahalbidetzen dute: aztertu ditugun egunkari guztiak euskal gaiei buruz aritzen dira gehienbat, beren ideologia edozein delarik. Horixe ikusi ahal dugu 1. taulan.

1. taula: Egunkarien erreferentzia-eremua (%)		
	Euskal Herria edo txikiagoa	Euskal Herria baino handiagoa
Euskaldunon Egunkaria	75	25
Gara	70	30
Periódico de Alava	67	34
Diario de Noticias	64	36
Deia	64	35
Diario Vasco	58	42
Diario de Navarra	57	43
El Correo	50	50

Agerian dagoenez, alde handia dago EUSKALDUNON EGUNKARIAtik (albisteen hiru laurden Euskal Herriari baitagozkio) EL CORREOr a (albisteen erdia dira Euskal Herriarekin lotura dutenak). Baina guztiek, baita Espainiaren batasunaren aldeko jarrera agerian dutenek ere, beren izaera lokala dela medio, Euskal Herriko errealtateaz ari dira neurri handi batean. Konstatazio honek honako galdera dakarkigu burura: laguntzen ote dute hedabide probintzial hauek “gure” eremu bat eraikitzen, ez espainola ez frantsesa ez den eremua, beren edukietan errealtate hurbilena eta ez hainbeste estatu mailakoa islatzen dutela kontuan hartuta? Galdera honentzako erantzun biribilik ez dugun arren, interesgarria da ordea egunkariok islatzen duten Euskal Herria nolakoa den behatzea. Hortik ondorio batzuk atera ditzakegu hedabide batzuek eta besteek euskal erreferentzia-eremua eraikitzean edo desagituratzean izan dezaketen zereginaz.

2. taula: Albisteetako gertaeren eragite-eremua (Euskal Herriarekin zerikusia duten albisteen ehunekotan)

	Herria	Hiriburua	Probintzia	Probintziaz gainekoa	Euskal Herria
Euskaldunon Egunkaria	11	8	17	26	37
Gara	15	11	21	20	34
Deia	23	15	19	20	23
El Correo	22	20	16	37	6
Diario Vasco	17	31	15	30	7
Diario de Navarra	33	21	34	10	2
Diario de Noticias	29	19	35	13	4
Periódico de Alava	25	25	22	22	5
El Mundo del P.V.	14	17	14	50	6
El País del P.V.	11	19	15	51	5
Sud Ouest	63	20	0	13	5

2. taulan are nabarmenago bihurtzen dira egunkari abertzale eta ez-abertzaleen arteko aldeak. Lehenengok Euskal Herri osoari dagozkion gai eta gertaera ugari tratatzen dituzte (esaterako, EUSKALDUNON EGUNKARIAren albisteen %37 maila horretakoak dira); bigarrenak, ordea, ia ez dute Euskal Herriaren osotasuna islatzen duten albisterik eskaintzen (gehiena, DIARIO VASCOk: % 7). Izan ere, Euskal Herria osotasun gisa hartzen ez dutenez, bere zati batzuk bakarrik islatzen dira egunkari ez-abertzaleetan. Izaera probintzialari ala jarrera ideologikoari leporatu behar eta diogu jokaera hau? Galdera honi erantzuteko datuak ditugu 2. taulan:

1. Alde batetik, probintzialak ez diren eta abertzaleak ere ez diren egunkariak ere aztertu ditugu oraingoan: EL MUNDO DEL PAIS VASCO eta EL PAIS DEL PAIS VASCO Hegoaldean, eta SUD OUEST Iparraldean. Lehen bietan, jakina, ez dira herri eta hiriburuetako albisteak nagusitzen, ez eta probintziakoak ere. Baina honek ez du esan nahi Euskal Herriaren osotasuna islatzen dutenik, probintziaren eta Euskal Herriaren arteko mailan geratzen baitira (gehienbat, geroago ikusiko dugunez, Euskal Autonomia Erkidegoan eta, zenbait kasutan, Hegoaldeko Euskal Herrian). Bestalde, SUD OUEST herrien mailako informazioan fokatzen da, eta hiriburuaz harantzagoko albisteak oso urriak dira bertan².
2. Bestetik, bere erreferentzia-eremua modu erabakigarrian zehazten duena egunkariaren hedadura izango balitz, logikoa litzateke izaera probintziala duten hedabi-

² Hau ulertzeko, bestalde, Ipar eta Hego Euskal Herriko prentsa idatzien arteko ezberdintasuna gogoratu beharko genuke.

deek lehentasuna probintziari edo tamaina txikiagoko mailei ematea. Hala gertatzen da Hego Euskal Herriko egunkari probintzialekin. Baina harantzago ere badaoz, eta bidaia horretan ez dute islatzen Euskal Herri osoa, zati bat baizik: aurrekoetan bezala, berriro ere probintziaren eta Euskal Herriaren arteko maila agertzen zaigu hemen. Maila hau marko juridiko-politikoak ezarria da (erkidego autonomikoa lehenik, eta Hego Euskal Herria gero). Nafarroako egunkarien kasuan, erkidego autonomikoak eta probintziak bat egiten dutenez, hauek baino harantzagoko albisteak urriak dira, eta hauetatik gehienak Hegoaldeko mailan agortzen dira.

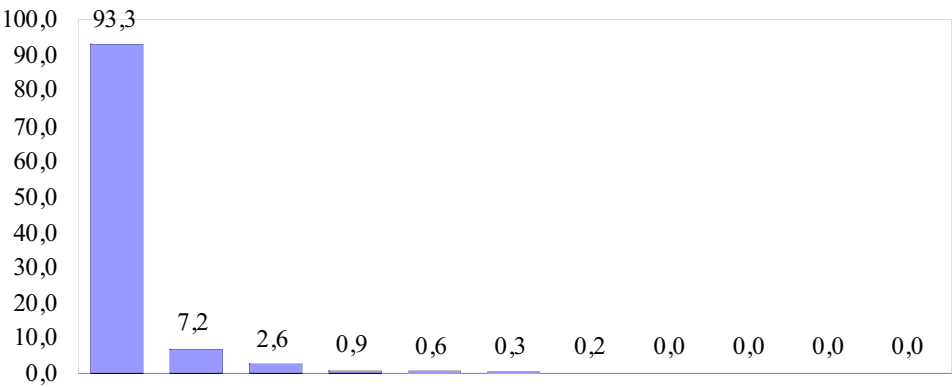
3. Hirugarrenik DEIAren kasua dugu: esan dugun legez, ia egunkari probintzial gisa aritzen da bere eguneroko jardueran. Baina bere ideologia nazionalista nabarmen geratzen da, Euskal Herri osoarekin zerikusia duten albiste ugari argitaratzen baititu.

Hiru datu hauek hauxe erakusten digute: egunkariak Euskal Herria islatzean azpimarratzen dituzten erreferentzia-eremuak gehiago baldintzatzen ditu hedabideen ideologia politikoak beren hedaduraren arabera izan baino. Zehazkiago, gaur egun Euskal Herria zatikatzen duen egituraketa juridiko eta politikoaren onarpenak edo haren aurkako jarrerak baldintzatzen dute, neurri handi batean, hedabideek gure herriaz eraikitzen duten irudia, hurrengo atalean ikusiko dugun legez.

1.2. Eremu juridiko-politiko ezberdinak egunkarietan

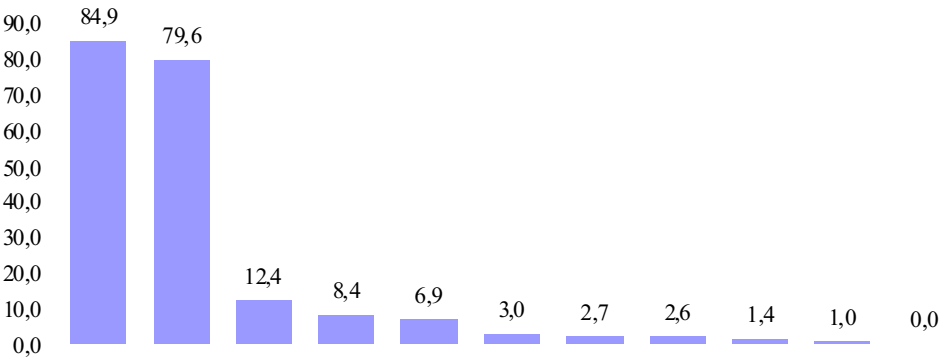
Gaur egun indarrean dauden egitura juridiko-politikoek maila eta modu ezberdinetan zatikatzen dute Euskal Herria. Batetik, estatuen existentzia dugu, horien mugez Ipar Euskal Herria eta Hego Euskal Herria egitateak sorrarazten dituenak. Bestetik, eraketa administratibo ezberdinak ditugu Iparraldean eta Hegoaldean, lehenean euskal herrialdeak beren osotasunean hartzen dituen egiturarik gabe, eta bigarrean bi erkidego autonomiko ezberdinekin (Nafarroako Foru Komunitatea eta Euskal Autonomia Erkidegoa). Mailaketa honetatik lau egitate nagusi ezberdin eratortzen dira, Euskal Herriaren komunitate historiko eta kulturalaren gainean ezarriak: Ipar Euskal Herria, Hego Euskal Herria, Nafarroako Foru Komunitatea, eta Euskal Autonomia Erkidegoa. Beren jarrera ideologikotik, egunkari batzuek onartu egiten dute egituraketa hau, eta horrela islatzen dute beren eduki eta egituraketan. Beste batzuek, ordea, ideologiaz, ez dute bat egiten zatiketa honekin, eta bestelako irudi bat osatzen dute, oraintxe ikusiko dugun legez.

2. grafikoa: Ipar Euskal Herriaren agerpena
Euskal Herriko egunkarietan

EI

3. grafikoa: Nafarroaren agerpena
Euskal Herriko egunkarietan

EI

2. grafikoko datuek haxe erakusten digute: egunkarietan agertzen diren artikulua zein eremuri loturik dauden, beti ere Euskal Herriarekin zerikusia duten artikuluen artean. Horrela, ikus dezakegunez, SUD OUEST egunkariak euskal errealitateaz argitaratzen dituen albiste ia guztiak (%93,3) Ipar Euskal Herriarekin soilik dute zerikusia, eta ez Hegoaldearekin. Era berean, oro har Euskal Herriaz ari direnean, Hegoaldeko egunkariak ia ahaztuta dauzkate Iparraldeko herrialdeak. Hala ere, alde nabarmenak daude beren artean. Horrela, EUSKALDUNON EGUNKARIAK, bere albisteen %7,2 dedikatzen dizkio Iparraldeko errealitateari, Euskal Herriko populazioaren barnean ipartarrek duten pisutik oso hurbil (euskal herritarren %9 bizi baita Iparraldeko herrialdeetan). GARAK, Baionan delegazioa eduki arren, oso informazio gutxi eskaintzen die, ordea, Iparraldeko biztanleei beren inguru hurbilaz: bere artikuluen %2,6 baino ez (geroago ikusiko dugu, ordea, Ipar Euskal Herrian gertatu baina eragina Hegoaldean ere baduten gertakariak presentzia handiagoa dutela egunkari honetan). Gainerako egunkarientzat, Ipar Euskal Herria ez da erreferentzia-eremua. Han gertatzen denak ez du beren irakurleei eskaintzeko adina garrantzirik.

Nafarroak Ipar Euskal Herriaren kasuaren antzeko joera erakusten du, nahiz eta egunkari abertzaleetan lurralde kontinentalak baino agerpen handiagoa duen. Hala ere, oraindik urrun geratzen da populazioaren pisuagatik legokiokeen agerpenetik (Euskal Herri osoko %18). Azpimarragarria da, bestalde, DEIA egunkari abertzalean Nafarroak duen agerpen urria. Egunkari erregionalista edota Euskal Herritik kanpokoen artean, EL PAIS DEL PAIS VASCO egunkarian soilik du presentzia aipagarria, gainerakoetan ia existitzen ez den bitartean (beti ere Nafarroan bertan argitaratzen diren egunkariak alde batera utzita, jakina). Nolanahi dela, Baskongadetako berripaper erregionalistek eta egunkari madrildarrek Nafarroarekiko duten jarrera, Nafarroako egunkari erregionalistek Euskal Autonomia Erkidegoarekin dutenaren parekoa da, 4. grafikoan ikus dezakegun legez.

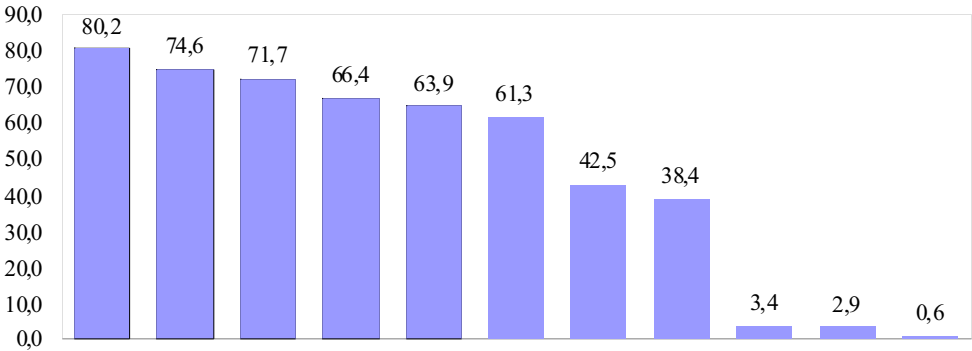
Nafarroako egunkarientzat Euskal Autonomia Erkidegoa ez da erreferentzia-eremu garrantzitsua, bistan denez. Eta honetan bat egiten dute Baskongadetako egunkari erregionalistekin, zeinek bere eremutik. Gainera, hau ez da soilik gertatzen Euskal Autonomia Erkidegoan jazo diren gertaera eta auziekin, ezta hor soilik eragina dutenekin ere: Euskal Autonomia Erkidegoan gertatua, nahiz eta Nafarroan eragina eduki, ez da albiste-kategoria iristen.

Bestalde, azpimarragarria da honako datu hau: Baskongadetako egunkari erregionalistek Euskal Herriko albisteak ematen dituztenean, proportzio handi batean Euskal Autonomia Erkidegoko errealitatea dute aipagai (%71tik hasita %80rako bitartean). Hartara, gainerako euskal lurraldeek, agerpen txikia dute. EL MUNDO DEL PAIS VASCO eta EL PAIS DEL PAIS VASCO egunkarientzat, ordea, Euskal Autonomia Erkidegoaz gain badira beste euskal errealitate batzuk, komunitate autonomo honek beren albisteen heren bi soilik betetzen baitu. Bestetik, GARA eta EUSKALDUNON

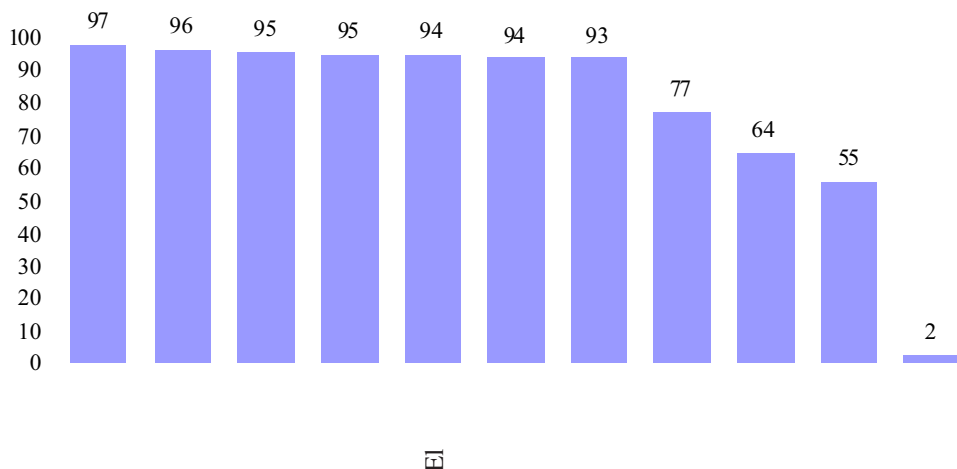
EGUNKARIAren edukietan, Euskal Autonomia Erkidegoko albisteek ez dute Euskal Herriari ematen dioten espazioaren erdia ere osatzen, gainerako lurraldeetako errealtateari edota entitate handiagoei (Hegoaldea zein Euskal Herria bere osotasunean) jartzen dioten arreta handia baita. Azkenik, berriro ere, DEIA bi muturren artean agertzen zaigu, kasu honetan Madrilgo egunkariak baino baskongadozentrismo handiagoan erortzen delarik, gainera.

Azkenik, erreferentzia-eremu gisa Hego Euskal Herria hartzen badugu, hauxe dakusagu: hemen agertzen da nabarmenen egunkari abertzaleen eta erregionalista edo madrildarren arteko aldea. Bigarren multzoarentzat (hemendik SUD OUEST kanpoan utzirik) Euskal Herria Hegoaldeko lau lurraldeek osatzen dute, kasurik onenean ere. Lurralde penintsularrei emandako espazioa Euskal Herriari emandakoaren %93tik gora baitago guztietan, leku gutxi eginez bai Iparraldeari (ikusi dugun legez) bai Euskal Herria bere osotasunean hartzen duen ikuspegiari ere. Egunkari abertzaleetan, ordea, Hegoaldeak ez du agortzen Euskal Herriko errealtatea, baina bistan da alde nabarmenak daudela beren artean. Bereziki nabarmena dirudi EUSKALDUNON EGUNKARIAren kasuak: bere artikuluen erdia baino apur bat gehiago soilik bukatzen dira Hegoaldean. Gainerakoak Iparraldea edota Euskal Herri osoko ikuspegiari eskaintzen zaizkio.

**4. grafikoa: Euskal Autonomia Erkidegoaren agerpena
Euskal Herriko egunkarietan**

5. grafikoa: Hego Euskal Herriaren agerpena
Euskal Herriko egunkarietan

Ikusitako datuetatik ondorio nabarmena atera dezakegu: egunkari erreionalistek Euskal Herriko egituraketa politikoa birsortzeko joera dute erreferentzia-eremuak erai-kitzean. Horrela, euskal lurralde batzuk agertzen diren bitartean, beste batzuk oso gutxi agertzen dira. Egunkari abertzaleek, ordea, Euskal Herriaren irudi globalagoa ematen dute, ez soilik beren eduki edo ideologian (hau baieztatzeko analisirik ez dugu egin), birsortzen dituzten erreferentzia-eremuetan baizik, zazpi lurraldeetako Euskal Herria egitate gisa hartzen dutelako batetik, eta lurralde horien agerpen zertxobait orekatuagoa ematen dutelako bestetik. Egunkari abertzaleen multzoan nabarmen gera-tu da, erreferentzia-eremuak osatzeko garaian DEIAk beste biek duen aldea. Izan ere, zenbait gauzatan hurbilago agertzen baita egunkari hau berripaper erreionalis-tetatik EUSKALDUNON EGUNKARIAtik edo GARAtik baino (adibidez Euskal Autonomia Erkidegoak hartzen duen pisuari dagokionez).

Egunkari abertzaleen arteko alde hau ulertzeko, ezin dugu ahaztu bakoitzaren atzean edo aldean dagoen proiektu politikoa. DEIAren kasuan, gogora dezagun azken bi hamarkadetan EAJk Gernikako Estatutuaren aldeko apustua egin duela, eta Estatutu horrek Baskongaden eta Nafarroaren arteko etena berrindartu duela. Bestalde, EAJk botere politiko handia izan du Euskal Autonomia Erkidegoan, baina oso presentzia eskasa Nafarroan, arrazoi ezberdinak direla medio. Honek guztiak, zalantzarik gabe, eragina izan du DEIAk Euskal Herria islatzeko duen moduan.

Ezberdina da, ordea, beste bi egunkari abertzaleen jarrera. Bata (GARA) ez Na-farroako Hobekuntza ezta Gernikako Estatutua onartu ez dituen mugimendu politiko baten babespean sortua delako. Mugimendu honek, ezker abertzaleak preseski, He-

goaldeko lurraldeen arteko zatiketa izan du hain zuzen ere eredu politiko hori errefusatzeko arrazoi nagusienetakoa. Bestalde, mugimendu honek Nafarroan izan duen presentzia, nabarmen handiagoa izan da EAJk izan duena baino.

EUSKALDUNON EGUNKARIAk proiektu politiko zehatzekin izan ditzakeen harremanak lausoagoak dira, bistan da. Baina bere atzetik hizkuntza-egitasmoa agertzeak, zalantzarik gabe Euskal Herria beste modu batean ikustera eramán du, ez hainbeste sistema politikoek egituratzen duten parametroetan oinarrituta, hizkuntzaren errealitatean oinarrituta baizik. Berea, neurri batean, hizkuntza-komunitatean oinarritutako erreferentzia-eremua da, nahiz eta ez den horretara mugatzen, eta nahiz eta hizkuntza-egitasmoak eta egitasmo politikoak zirt-zart bereizterik ez dagoen.

Orain arte ikusi dugunaren arabera, egunkarien kokapen ideologiko-politikoak eragin nabarmena du Euskal Herriaz eraikitzen den irudian. Oraingoan honako galdera hau egin dezakegu: baldintzatzen ote du erabilitako hizkuntzak irudi hori? Izan ere, hizkuntzak komunitatea osatzen du, hiztunen komunitatea hain zuzen. Bestalde, Euskal Herrian hizkuntza-komunitatea eta komunitate politikoak bat ez datozela kontuan hartuta, noraino eraikitzen dira erreferentzia-eremuak hizkuntzaren errealitatearen gainean, edo honek hura baldintzaturik?

EUSKALDUNON EGUNKARIA eta GARA egunkarien arteko alderaketak horri buruzko argibideren bat eman diezagukeelakoan gaude. Ikusi dugunez, antzeko joera dute Euskal Herria islatzean, beste egunkari abertzaletik (DEIA) bereiziz. Bestalde, beren kokapen ideologiko eta politikoetan ez dira hain ezberdinak, nahiz eta jatorri ezberdinetakoak izan. Honen guztiaren ondorioz, bien arteko ezberdintasunak neurri handi batean hizkuntzak ezarritakoak izan daitezkeelako susmoa dugu. Hipotesi horretatik abiatuko gara hurrengo paragrafoetan, bien arteko alderaketa xeheagoa egitera.

1.3. Erreferentzia-eremuak hizkuntzaren arabera

Bi egunkari horien arteko alderaketa egitean, jadanik Ipar Euskal Herriak bietan tratamendu ezberdina duela ikusi dugu. Euskarazko egunkariak GARAK baino arreta handiagoa ematen dio Iparraldean gertatzen denari. Ezberdintasun hau xehetasun handiagoz ikus dadin, honako bereizketa hau egitea komeni da: batetik, Ipar Euskal Herrian gertatu eta eragina bertan soilik duten gertaerak ditugu (adibidez Ziburun izandako istripua, Pirinio Atlantikoetako Prefetak hartutako erabakia, e.a.), bestetik, Iparraldean gertatu baina eragina Euskal Herri osoan duten gertaerak ditugu (errefuxiatu baten atxiloteta, euskal kulturaren zabalkunderako webgune baten irekiera, e.a.). Lehenengoak, Iparraldeko (edo Iparraldeko tokian tokiko) euskal herritarrei interesatuko zaizkie gehienbat. Bigarrenak, edozein euskal herritarri interesatu ahal zaizkio, Hego zein Iparraldeko.

3. taula: Albisteetako gertaera-lekua**(Euskal Herriarekin zerikusia duten albisteak)**

	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa	EAE	Nafarroa	Hegoaldea	Iparraldea	Euskal Herria	Espainia	Frantzia	Beste atzerriak
E. Egunkaria	9,7	19,0	18,1	5,6	12,3	2,9	11,0	6,5	10,5	2,4	2,1
Gara	10,7	19,0	22,1	5,3	12,7	3,0	4,1	9,2	9,2	2,0	2,9

3. taulan azpimarragarria da, lehen-lehenik, herrialde bakoitzean gertatutakoak islatzeko garaian bi egunkari horien artean dagoen antzekotasuna. Izan ere, oso berdinak baitira portzentajeak batean eta bestean. Atera dezakegun lehen ondorioa, beraz, honako hau da: lurraldearen ikuspegitik begiratuta, Euskal Herriaren irudi bera osatzen dute egunkari biek, herrialde eta herrialdez gaineko egitate bakoitzari antzeko pisua emanez batak zein besteak. Horrekin batera, arreta bera ematen diete Euskal Herrikan kanpo gertatutakoei, bai Espainia eta Frantzia bai mundu zabalean gertatutakoei dagokienez.

Hala ere, ezberdintasun aipagarri batzuk ere badira. Nabarmenenak, Iparraldean gertatutakoaren inguruan agertzen dira: mota honetako albisteak EUSKALDUNON EGUNKARIAREN albiste guztien %11 diren bitartean, GARAn %4ra jaisten da portzentaje hori. Horren aldean, GARAn zertxobait gehiago agertzen dira Gipuzkoan gertatutakoak, eta bai orokorrean aldi berean Euskal Herri osoan gertatzen direnak ere. Edozein modutan ere, ezberdintasun txiki horien gainetik antzekotasuna nabarmen ageri da.

4. taula: Albisteetako eragite-eremua**(Euskal Herriarekin zerikusia duten albisteak)**

	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa	EAE	Nafarroa	Hegoaldea	Iparraldea	Euskal Herria
E. Egunkaria	6,1	10,5	8,1	13,7	8,4	8,6	7,1	37,5
Gara	8,0	12,6	12,4	9,5	12,4	9,2	2,6	33,2

Albisteetako gertaerak jazo diren lekuari erreparatu beharrean gertaera horiek eragina izan duten tokia begiratzen badiogu, egunkari bien arteko antzekotasuna esanguratsua da oraindik, baina ez hain erabatekoa, 4. taulan ikusten dugun legez. GARAK, bere lehiakidearen aldean, Gipuzkoa eta Nafarroa lehenesten ditu (eta neurri txikiagoan Bizkaia eta Araba). Euskarazko egunkariak, ordea, Iparraldean eragina duten albiste gehiago argitaratzen ditu GARAK baino. Hartara, berriro errepikatzen da,

aurreko taulan ikusi dugun joera. Argitu behar da, bestalde, taula bi horien artean agertzen den alde bat: oro har, herrialdeetan eragina duten gertaerak gutxiago dira herrialdeetan gertatzen direnak baino. Aitzitik, egitate handiagoetan (Euskal Autonomia Erkidegoan, Hegoaldean edota Euskal Herrian) eragina duten albisteak gehiago dira lurralde hauetan gertatu direnak baino. Adibidez, Gasteizko Jaurilaritzak berak hartutako erabaki baten berri ematen duenean, berri ematea (prentsurrekoa esaterako) herrialde batean gertatzen da, baina eragina Euskal Autonomi Erkidego osora hedatu daiteke. Ezberdintasun hori neurketak egiteko erabili dugun metodologiaren ondorioa da: izan ere, gertaerak leku jakin batean gertatzen dira gehienetan (eta horretarako erabili dugun neurketa-unitatea herrialdea izan da, Iparraldea bere osotasunean herrialdeztat hartu dugularik). Oso gauza gutxi gertatzen dira, esaterako, Euskal Herri osoan aldi berean (eguraldia, euskararen aldeko kanpaina bat, e.a.). Toki jakinetan gertatu baina eragina Euskal Herri osoan duten jazoerak, ordea, askoz gehiago dira. Honek esplikatzeko du, hartara, Iparraldean zein Hegoaldeko herrialdeetan gertatu eta eragina duten gertaeren arteko aldea.

Beraz, aurreko bi taulek erakutsi digutenez, albisteen kopuruaren aldetik, EUS-KALDUNON EGUNKARIA eta GARAREN artean ez dago ezberdintasun handirik, Euskal Herria irudikatzen duen. Baina errepara diezaiogun orain albisteen edukariari zeri buruz mintzatzen diren bi egunkari horiek herrialde edo eskualde bateko zein besteko albisteak aipagai dituztenean? Horretarako, albisteetako gertaera-lekuak hartuko ditugu erreferentziazat, eragite-eremuarekin alde handirik ez baitute.

5. taula: EUSKALDUNON EGUNKARIAko albisteetako gaia
(Euskal Herriarekin zerikusia duten albisteak)

[illegible]

6. taula: GARAko albisteetako gaia**(Euskal Herriarekin zerikusia duten albisteak)**

	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa	Nafarroa	Iparralde	Euskal Herria	EAE	Hegoaldea	Espainia	Frantzia	Beste atzerriak	Guztira
Eguraldia / Trafikoa	1	4	1		7	18	11		2			4
Politika	13	24	23	14	21	15	25	45	24	54	10	21
Gizartea	20	9	9	20		13	19	10	2	8	15	12
Ekonomia	20	10	8	10	7	3	36	30	2		25	11
Kultura	6	20	14	18	25	20		10	13			14
Kirola	41	28	39	35	11	26	3	5	56	23	50	33
Euskara		4	7	4	29	5	6		2	15		5
Guztira	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Datuen aniztasunak ondorio orokorrak ateratzea zailtzen badu ere, joera batzuetan antzekoak agertzen zaizkigu berriro EUSKALDUNON EGUNKARIA eta GARA: Iparraldearekiko joeretan hain zuzen. Bi egunkarietan, Ipar Euskal Herrian gertatutakoak aipatzen direnean, bereziki kultura eta euskararekin lotutako gertaerak aipatzen dira, mota honetako albisteak Iparraldetik jasotako berrien erdia baino gehiago direlarik (%51 euskarazko egunkariaren kasuan eta %54 gazteleaniazkoarenean). Kontuan hartu beharra dago, bestalde, mota honetako albisteek %21 eta %19 osatzen dutela bi egunkari horietan, hurrenez hurren. Kultura eta euskarari emandako garrantziaren aldean, gainerako gaietan sumatzen den presentzia urria ere nabarmena da, bereziki kirolean.

1.4. Erreferentzia-eremuak gaien arabera

Ikusten ari garenez, egunkariak erreferentzia-eremu ezberdinak birstortzen dituzte beren albiste eta artikuluen bitartez. Kasu batzuetan erreferentzia-eremu horiek bikote kontrajarri modura hartzen dituzte (Euskal Herria *versus* Espainia, Nafarroa *versus* Euskal Herria e.a.); beste batzuetan, ordea, bata bestearen osagai gisa (Euskal Herria Espainiaren barnean, Nafarroa Euskal Herriaren zati, e.a.). Honaino iritsita, interesgarri deritzogu erreferentzia-eremu ezberdinak zein arlotan eraikitzen diren jakiteari. Beste hitz batzuetan esanda: Espainia, aztertutako egunkarien arabera, errealitate politikoa ote da, ala errealitate kulturala, ala soziala? Bestela ere planteatzen genezake auzi bera: kirolak, prentsaren bitartez hedatzen delarik, Euskal Herriaren erreferentzia indartzen ote du, ala Espainiarena?

Galdera hauei erantzuteko, bi mailatan banatuko dugu analisisia. Lehenik hiru erreferentzia-eremu nagusi hartuko ditugu (Euskal Herria, Espainia eta Frantzia), biak unitate ezberdin gisa ala lotuta erakusten ote diren ikusteko, eta zein gaitan nagusitzen

den erreferentzia-eremu bakoitza. Bigarrenik, Euskal Herriaren barnera begiratuta, maila ezberdinak (herrialde bakoitza, Euskal Autonomia Erkidegoa, Hegoaldea eta Iparraldea, eta Euskal Herria bere osotasunean) zein gairen inguruan osatzen diren aztertuko dugu. Horretarako Hegoaldean argitaratzen diren egunkarietako *item* edo azterketa-unitate guztiak (hots albisteak zein iritzi-artikuluak) hartuko ditugu kontuan.³

7. taula: Hegoaldean argitaraturiko egunkari guztiak: Gai bakoitzaren pisua erreferentzia-eremuaren arabera (*item* guztiak)

	EH eta Espainia	EH eta Frantzia	EH, Espainia eta Frantzia	EH eta beste atzerriak	EH soilik	Espainia	Frantzia	Beste atzerriak	Guztira
Eguraldia / Trafikoa	3				39	52	0	5	100
Politika	31	0	3	2	18	11	0	34	100
Gizartea	6	1	0	4	63	17	0	10	100
Ekonomia	10	1	0	6	42	26	3	12	100
Kultura	7	1		2	58	18	1	13	100
Kirola	24	2	0	6	44	16	1	8	100
Euskara	3	3	1	2	91				100
Guztira	18	1	1	4	43	16	1	17	100

Egunkari guztiak batera aztertzen baditugu, ondorio argi batzuk atera ditzakegu. Batetik, Euskal Herriarekin soilik zerikusia duten artikuluei dagokienez, hiru arlo edo gai nabarmentzen dira: euskara, kultura eta gizartea (argitu dezagun “Euskal Herriarekin soilik zerikusia izateak” ez duela esan nahi artikuluak Euskal Herri *osoarekin* zerikusia duenik, baizik eta gaiak edo gertaerak loturarik ez duela Euskal Herri kanpoko inongo eremurekin. Euskal Herriarekin zerikusia duen artikulua batek, hartara, Euskal Herri osoarekin zein haren parte batekin soilik izan dezake lotura. Geroxeago helduko diogu Euskal Herria eta bere barneko eremu ezberdinen arteko alderaketari). Beraz, egunkariak gai hauen berri ematen digutenean, hurbileko kontuek garrantzia irabazten dute (ezin bestela izan euskarari dagokionez, jakina; baina ez litzateke nahitaez horrela izan behar gainerako bietan).

Bestetik, Euskal Herria eta Espainia bi arlotan agertzen dira nabarmen lotuta: politikan eta kirolean. Bi gai hauetan, herrialde bien arteko lotura gainerako gaitan baino handiagoa da. Beste gai batzuen inguruan, (euskara —jakina—, kultura edota gizartea bera), ordea, errealitate biak ez dira nahasten.

3. Euskal Herrian argitaratzen ez diren egunkariak (EL MUNDO DEL PAIS VASCO, EL PAIS DEL PAIS VASCO eta SUD OUEST) kanpoan utzi izanaren arrazoia honakoa da: egunkari hauetan, esan bezala, Euskal Herriarekin zerikusia duten artikuluak soilik hartu ditugu kontuan. Beraz, egunkari hauetako datuen irakurketak ondorio okerrak emango lizkiguke analisi honetan.

Azkenik, Espainiari soilik dagozkien artikuluei erreparatuz gero (hots, Euskal Herriarekin zerikusi *zuzenik*⁴ ez duten artikuluez ari gara), erreferentzia-eremu horren presentzia eguraldiari eta trafikoari buruzko artikuluetan handitzen da bereziki, eta bai ekonomia-gaietan ere, neurri txikiago batean. Eguraldiari eta trafikoari buruzko albistei dagokienez, kontuan hartu behar dira ez soilik iragarpenak (beren mapen bitartez erreferentzia-eremuak oso zehazki birsortzen dituztenak, liburu honen 5. atalean aztertzen dugun bezalaxe), eguraldiak zein trafikoak eragindako kalte, ondorio eta abarri buruzkoak ere baizik (uholdeak, istripuak, e.a.).

Beraz, gai ezberdinetan erreferentzia-eremu ezberdinak birsortzen ditu Euskal Herriko prentsak: kulturalki eta sozialki, eremu hurbila (Euskal Herria, osorik edo modu partzialean) lehenesten da; politikan eta kiroletan, Euskal Herria Espainiari atxikirik agertzen da (adibidez, futbol-txapelketa nagusietan). Eguraldia/trafikoan eta ekonomian, Espainia birsortzen da.

Frantziako kasua alde batera utzi dugu, ikusi dugunez Hegoaldeko prentsak oso arreta gutxi jartzen baitio herrialde horri, euskarazko egunkariak izan ezik. Frantziarekin zerikusia duten artikulua argitaratzen direnean, ez da ukitzen Euskal Herriarekin duen lotura. Frantzia, oro har, beste edozein estatu bezala tratatzen da, Euskal Herrian inolako presentziarik ez balu bezala. Hurrengo lerroetan ikusiko dugunez, alabaina, EUSKALDUNON EGUNKARIAk Frantziari buruz argitaratzen dituen albisteetan, oro har, Espainiari buruzkoetan sumatu dugun joera bera antzematen da: hots, ekonomiatik birsortzen da Euskal Herriaren eta Frantziaren arteko lotura hori, nagusiki.

Egunkari guztiak batera hartuta jaso ditugun emaitzak ikusi ondoren, hurrengo tauletan egunkariz egunkariko datuak aurkeztuko ditugu, beren arteko ezberdintasunak arakatu ahal izateko.

4. Zerikusi zuzena diogunean hauxe esan nahi dugu, alegia, artikulua ez duela ezertarako aipatzen Euskal Herria —osorik zein bere zati bat—, eta soilik Espainiaz ari dela. Artikulu batek Estatu Espainiar osoan eragina duen gertaera bat aipatzen badu (esaterako, Madrilgo Gobernuaren Ministro-kontseiluak hartutako erabaki bat) baina Euskal Herria era espezifikoa aipatzen ez badu, orduan “Espainiarekin soilik zerikusia duen artikulutzat” hartu dugu.

8. taula: EUSKALDUNON EGUNKARIA: Gai bakoitzaren pisua erreferentzia-eremuaren arabera (item guztiak)									
	EH eta Espainia	EH eta Frantzia	EH, Espainia eta Frantzia	EH eta beste atzerriak	EH soilik	Espainia	Frantzia	Beste atzerriak	Guztira
Eguraldia / Trafikoa					88	12			100
Politika	35	2	6	3	12	1	1	40	100
Gizartea	13	3	1	6	61	1	1	12	100
Ekonomia	4	3		21	51	6	7	7	100
Kultura	6	4		7	66	6	1	10	100
Kirola	19	2		8	49	5	1	16	100
Euskara	6	9	2	6	77				100
Guztira	20	3	3	6	43	3	1	21	100

9. taula: GARA: Gai bakoitzaren pisua erreferentzia-eremuaren arabera (item guztiak)									
	EH eta Espainia	EH eta Frantzia	EH, Espainia eta Frantzia	EH eta beste atzerriak	EH soilik	Espainia	Frantzia	Beste atzerriak	Guztira
Eguraldia / Trafikoa	5				66	27	2		100
Politika	35	1	6	3	16	2	1	37	100
Gizartea	3		1	6	51	16	1	23	100
Ekonomia	7	2		5	49	20	7	11	100
Kultura	8			1	65	6	1	19	100
Kirola	29	2		4	50	4	1	10	100
Euskara	6	6			89				100
Guztira	21	1	2	3	43	8	1	21	100

10. taula: DEIA: Gai bakoitzaren pisua erreferentzia-eremuaren arabera (item guztiak)

	EH eta Espainia	EH eta Frantzia	EH, Espainia eta Frantzia	EH eta beste atzerriak	EH soilik	Espainia	Frantzia	Beste atzerriak	Guztira
Eguraldia / Trafikoa	4				29	52		15	100
Politika	40		2	3	9	10		36	100
Gizartea	7		0	5	62	13		12	100
Ekonomia	13			13	30	21	3	21	100
Kultura	8			1	53	24	1	13	100
Kirola	19			11	44	17	2	7	100
Euskara					100				100
Guztira	20		1	6	38	16	1	19	100

11. taula: EL CORREO: Gai bakoitzaren pisua erreferentzia-eremuaren arabera (item guztiak)

	EH eta Espainia	EH eta Frantzia	EH, Espainia eta Frantzia	EH eta beste atzerriak	EH soilik	Espainia	Frantzia	Beste atzerriak	Guztira
Eguraldia / Trafikoa					19	81			100
Politika	22		3	1	12	18		45	100
Gizartea	4			1	48	35		12	100
Ekonomia	9	2		5	34	35	2	14	100
Kultura	5			2	36	36	2	20	100
Kirola	23	1		8	37	19	1	10	100
Euskara					100				100
Guztira	13	0	1	2	33	28	1	22	100

12. taula: DIARIO VASCO: Gai bakoitzaren pisua erreferentzia-eremuaren arabera (item guztiak)									
	EH eta Espainia	EH eta Frantzia	EH, Espainia eta Frantzia	EH eta beste atzerriak	EH soilik	Espainia	Frantzia	Beste atzerriak	Guztira
Eguraldia / Trafikoa					28	69		3	100
Politika	27		3	1	13	15		40	100
Gizartea	3	1		2	54	25	0	14	100
Ekonomia	11	2	1	3	27	37	3	17	100
Kultura	8			1	60	23		7	100
Kirola	18		1	6	48	19	1	7	100
Euskara					100				100
Guztira	15	0	1	3	39	22	0	19	100

13. taula: DIARIO DE NAVARRA: Gai bakoitzaren pisua erreferentzia-eremuaren arabera (item guztiak)									
	EH eta Espainia	EH eta Frantzia	EH, Espainia eta Frantzia	EH eta beste atzerriak	EH soilik	Espainia	Frantzia	Beste atzerriak	Guztira
Eguraldia / Trafikoa						100			100
Politika	13		2	2	21	20	1	42	100
Gizartea	5	1		4	65	20	0	5	100
Ekonomia	6			1	32	46	2	14	100
Kultura	2			1	47	29	1	20	100
Kirola	25			1	43	22	2	7	100
Euskara					100				100
Guztira	12	0	1	2	41	25	1	17	100

14. taula: DIARIO DE NOTICIAS: Gai bakoitzaren pisua erreferentzia-eremuaren arabera (item guztiak)

	EH eta Espainia	EH eta Frantzia	EH, Espainia eta Frantzia	EH eta beste atzerriak	EH soilik	Espainia	Frantzia	Beste atzerriak	Guztira
Eguraldia / Trafikoa	25				25	25		25	100
Politika	17	1	1	2	28	11		40	100
Gizartea	7	1		4	65	15		8	100
Ekonomia	13			4	42	25	1	15	100
Kultura	9				49	26		17	100
Kirola	24			5	38	22	1	10	100
Euskara					100				100
Guztira	15	0	0	4	45	18	0	18	100

15. taula: EL PERIODICO DE ALAVA: Gai bakoitzaren pisua erreferentzia-eremuaren arabera (item guztiak)

	EH eta Espainia	EH eta Frantzia	EH, Espainia eta Frantzia	EH eta beste atzerriak	EH soilik	Espainia	Frantzia	Beste atzerriak	Guztira
Eguraldia / Trafikoa	13				7	67		13	100
Politika	28	0	3	2	23	19		25	100
Gizartea	5	0		4	64	17		9	100
Ekonomia	6			6	54	25	2	8	100
Kultura	9			1	46	29	1	13	100
Kirola	29			5	42	19	0	4	100
Euskara	9				91				100
Guztira	19	0	1	3	44	21	0	12	100

Xehetasunetan itotzeko arriskua ekidin nahirik, joera orokor batzuk baino ez ditugu aipatuko: oro har, egunkari guztiek jarraitzen dizkiete irizpide bereber, erreferentzia-eremu batzuk edo besteak islatzeko unean. Hots, badirudi gaien indarra edota lan-errutinak nagusitzen zaizkiola egunkarien ideologiari, beren erreferentziak osatzean.

Ezberdintasun bat nabarmentzen da, hala ere: eguraldiaren eta trafikoaren berri ematen dutenean, EUSKALDUNON EGUNKARIAK eta GARAK besteek ez bezalako joera dute, eta Euskal Herria soilik izaten dute aipagai nagusi arlo honetan, gainerakoek Espainia duten bitartean (honi buruzko zehaztasunak 5. atalean daude aztertuta).

Erreferentzia-eremu nagusiak (Euskal Herria, Espainia eta Frantzia) egunkarietan zein gairen inguruan egituratzen diren ikusi ostean, azter dezagun orain nola eraikitzen diren Euskal Herriaren barneko erreferentzia-eremuak. Hots, jakin nahi duguna hau da: zeri buruz mintzatzean islatzen digute egunkariak Euskal Herriaren osotasuna? Edo zein izaera du Euskal Autonomia Erkidegoak? Edo, zein gaik eragiten du Hegoaldea unitate esanguratsutzat hartzea? Horretarako berriro joko dugu, lehenik, egunkari guztien azterketara, geroago egunkariak banan-banan ikusteko. Adierazle gisa honako ezaugarri hau hartu dugu: Euskal Herriarekin zerikusia duten albisteek artean zein eremu hartzen den erreferentziatzat, gaien arabera (beraz kanpoan utzi ditugu, alde batetik, iritzi-artikuluak, eta, bestetik, Euskal Herriarekin zerikusirik ez duten albisteak); bestalde, Euskal Herritik kanpo argitaratzen diren egunkariak ere —EL MUNDO DEL PAIS VASCO, EL PAIS DEL PAIS VASCO eta SUD OUEST— barnean hartu ditugu.

16. taula: Egunkari guztiak: Albisteetako eragite-eremua (Euskal Herriarekin zerikusia duten albisteak)

	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa	Nafarroa	Iparraldea	Euskal Herria	EAE	Hegoaldea	Guztira
Eguraldia / Trafikoa	1	7	6	5	21	44	10	5	100
Politika	4	2	4	13	2	24	13	36	100
Gizartea	12	21	13	28	8	4	9	5	100
Ekonomia	12	10	7	21	2	4	36	7	100
Kultura	8	24	16	19	9	14	4	7	100
Kirola	14	15	15	24	3	11	8	10	100
Euskara	3	4	1	11	14	53	10	4	100
Guztira	10	14	11	22	5	13	11	14	100

Egunkari guztiak batera hartuta, datu nabarmen batzuk agertzen dira. Euskal Herria bere osotasunean gai zehatz batzuen inguruan soilik da erreferentzia-eremu garrantzitsua: euskara, eguraldia/trafikoa eta, neurri txikiagoan, politikaren inguruan. Beraz, egunkarientzat Euskal Herria, osotasun bezala ulerturik, ezer baino lehenago egitate linguistikoa da, bai eta geografikoa eta, neurri apalago batean, egitate politikoa ere. Azken ikuspegi honek (Euskal Herria osotasun politiko gisa) hartzen duen pisuak, dena den, erabat banatzen ditu egunkari abertzaleak eta erregionalistak. Beraz, aurreago helduko diogu auzi horri.

Euskal Herriaz beherako mailetara joanik, Hegoaldea ere erreferentzia-eremu garrantzitsu modura agertzen da politikaren alorrean. Hots, Hegoaldea, beste ezer baino lehenago, egitate politikoa da, gai honi buruzko albisteen %36 hartzen baititu, batez beste %14ko presentzia duen bitartean. Gainerako gaietan, batezbestekoaren azpitik dabil.

Euskal Autonomia Erkidegoa, kontrakoa pentsa baliteke ere, ez da agertzen egitate politiko gisa: gai honetan duen presentzia (albisteen %13) ez da batez beste duen presentziaren oso ezberdina (%11). Horren aldean, ekonomia-arloan albisteen %36 hartzen ditu beretzat. Beraz, egitate ekonomiko gisa islatzen da egunkarietan. Honek hipotesi bi planteatzera garamatza. Lehena, jadanik Lizarra-Garaziko itunaren eraginari lotuta legoke: Euskal Herri osorako politikagintza indartuz joan den neurrian, Euskal Autonomia Erkidegorakoa ahuldu egin da. Baina Lizarra-Garaziko itunetik sortu den politikagintza hori gehienbat egitasmoen mailan burutzen den neurrian, gauzapenen mailan burutzen direnak oraindik ere daukagun egituraketa juridiko-politikoari lotuta daude, eta hori islatzen da, besteak beste, ekonomiari buruzko albisteetan. Gai honen inguruan agertzen diren albiste asko erakunde administratiboek hartutako erabakiekin edota datuak bildu eta emateko erabiltzen diren estatistika-sistemekin dute zerikusia. Eta horiek gaurko egituraketa juridiko-politikoa islatzen dute. Nolabait esateko, hemen ikusten da, era grafiko batean, politika *litekeenaren* eremua den bitartean, ekonomia *benetan denaren* eremua dela.

Iparraldeari dagokionez, jadanik esana duguna errepikatzen zaigu kasu honetan ere: ezer baino lehenago, egitate geografiko eta linguistiko gisa agertzen zaigu Euskal Herriaren barnean.

Ikus ditzagun orain aipaturiko datuak, egunkariak banan-bana harturik:

17. taula: EUSKALDUNON EGUNKARIA: Albisteetako eragite-eremua (Euskal Herriarekin zerikusia duten albisteak)

	Araba	Bizkaia	Gipuz- koa	Nafa- rroa	Iparral- dea	Euskal Herria	EAE	Hego- aldea	Guztira
Eguraldia / Trafikoa		8		23		54	15		100
Politika	2	4	2	3	4	55	14	15	100
Gizartea	4	10	11	17	8	21	17	11	100
Ekonomia	5	7	5	2	7	21	37	16	100
Kultura	3	20	9	7	12	39	6	3	100
Kirola	17	15	16	8	5	28	9	1	100
Euskara	3	6	3	3	17	60	6	3	100
Guztira	6	11	8	8	7	38	14	9	100

18. taula: GARA: Albisteetako eragite-eremua (Euskal Herriarekin zerikusia duten albisteak)

	Araba	Bizkaia	Gipuz- koa	Nafa- rroa	Iparral- dea	Euskal Herria	EAE	Hego- aldea	Guztira
Eguraldia / Trafikoa		13	4		4	67	8	4	100
Politika	1	1	4	8	1	58	4	24	100
Gizartea	8	13	14	22		27	9	6	100
Ekonomia	10	8	11	4	3	10	40	15	100
Kultura	5	24	15	17	2	29	2	5	100
Kirola	15	17	20	16	2	22	6	2	100
Euskara		3		6	19	53	16	3	100
Guztira	8	12	12	13	3	33	10	9	100

19. taula: DEIA: Albisteetako eragite-eremua (Euskal Herriarekin zerikusia duten albisteak)

	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa	Nafarroa	Iparralde	Euskal Herria	EAE	Hegoaldea	Guztira
Eguraldia / Trafikoa			8			69	23		100
Politika	2	6	2	2		53	17	18	100
Gizartea	6	66	5	3		7	8	6	100
Ekonomia	7	28	3	9			50	3	100
Kultura	4	54	17	6		13	2	6	100
Kirola	11	44	6	2		23	10	5	100
Euskara		7			29	64			100
Guztira	6	41	5	3	1	23	14	8	100

20. taula: EL CORREO: Albisteetako eragite-eremua (Euskal Herriarekin zerikusia duten albisteak)

	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa	Nafarroa	Iparralde	Euskal Herria	EAE	Hegoaldea	Guztira
Eguraldia / Trafikoa		50				50			100
Politika	1	4	2	2		9	25	57	100
Gizartea	1	81	3	1		1	12	1	100
Ekonomia	4	15	9	2			63	7	100
Kultura		74	5			2	5	14	100
Kirola	2	51	7	1		9	15	16	100
Euskara						60		40	100
Guztira	1	49	4	1		6	20	19	100

21. taula: DIARIO VASCO: Albisteetako eragite-eremua (Euskal Herriarekin zerikusia duten albisteak)

	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa	Nafarroa	Iparralde	Euskal Herria	EAE	Hegoaldea	Guztira
Eguraldia / Trafikoa	13		38			25		25	100
Politika	1	1	17	2		11	13	55	100
Gizartea	1	3	78	3			9	6	100
Ekonomia	7	12	29	5		5	36	7	100
Kultura		1	70	3		9	6	11	100
Kirola	2	5	59	2		5	16	11	100
Euskara			22			56	11	11	100
Guztira	2	3	53	3		6	14	19	100

22. taula: DIARIO DE NAVARRA: Albisteetako eragite-eremua (Euskal Herriarekin zerikusia duten albisteak)

	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa	Nafarroa	Iparralde	Euskal Herria	EAE	Hegoaldea	Guztira
Eguraldia / Trafikoa									
Politika		1		64		6	1	29	100
Gizartea				96	0			4	100
Ekonomia				96		2		2	100
Kultura				93			4	4	100
Kirola	1	1	2	80		4	3	10	100
Euskara				100					100
Guztira	0	1	1	85	0	2	1	10	100

23. taula: DIARIO DE NOTICIAS: Albisteetako eragite-eremua (Euskal Herriarekin zerikusia duten albisteak)

	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa	Nafarroa	Iparralde	Euskal Herria	EAE	Hegoaldea	Guztira
Eguraldia / Trafikoa				50				50	100
Politika			1	58		5	5	31	100
Gizartea			2	94		1		4	100
Ekonomia				98				2	100
Kultura			2	83		7		7	100
Kirola	1	2	1	75		6	1	15	100
Euskara				80		20			100
Guztira	0	1	1	80		4	1	13	100

24. taula: EL PERIODICO DE ALAVA: Albisteetako eragite-eremua (Euskal Herriarekin zerikusia duten albisteak)

	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa	Nafarroa	Iparralde	Euskal Herria	EAE	Hegoaldea	Guztira
Eguraldia / Trafikoa						100			100
Politika	29	1	1	1		12	13	42	100
Gizartea	86	2	1	4			4	3	100
Ekonomia	63	3					29	5	100
Kultura	89	5	5						100
Kirola	71	2	2	0		4	10	10	100
Euskara	27	18				36	18		100
Guztira	66	2	2	2		5	10	13	100

25. taula: EL MUNDO DEL PAIS VASCO: Albisteetako eragite-eremua (Euskal Herriarekin zerikusia duten albisteak)

	Araba	Bizkaia	Gipuz- koa	Nafa- rroa	Iparral- dea	Euskal Herria	EAE	Hego- aldea	Guztira
Eguraldia / Trafikoa							100		100
Politika	3	3	6	2		8	17	60	100
Gizartea	7	30	16	7			30	11	100
Ekonomia	3	20	10			3	60	5	100
Kultura		59	10		3	3	15	10	100
Kirola	10	29	25	2		5	5	25	100
Euskara						80	20		100
Guztira	5	22	13	3	0	6	21	30	100

26. taula: EL PAIS DEL PAIS VASCO: Albisteetako eragite-eremua (Euskal Herriarekin zerikusia duten albisteak)

	Araba	Bizkaia	Gipuz- koa	Nafa- rroa	Iparral- dea	Euskal Herria	EAE	Hego- aldea	Guztira
Eguraldia / Trafikoa					100				100
Politika	5	2	5	4		10	27	48	100
Gizartea	3	28	17	11	2	1	31	7	100
Ekonomia	7	18	11				61	4	100
Kultura	3	42	19	13		3		19	100
Kirola	4	21	29	4				42	100
Euskara						50	50		100
Guztira	4	19	13	7	1	4	27	24	100

27. taula: SUD OUEST: Albisteetako eragite-eremua (Euskal Herriarekin zerikusia duten albisteak)

	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa	Nafarroa	Iparralde	Euskal Herria	EAE	Hegoalde	Guztira
Eguraldia / Trafikoa					100				100
Politika					75	18		7	100
Gizartea					98	1		1	100
Ekonomia		11			78	11			100
Kultura		2			93	5			100
Kirola					96	2		2	100
Euskara					67	33			100
Guztira		1			93	4		1	100

Egunkariz egunkari begiratuta, berriro ere ikusten ditugu antzekotasunak eta ezberdintasunak. Lehenen artean, jadanik aipatu ditugun hiru joera hauek:

- Euskal Herria, osorik, egitate geografiko eta linguistiko gisa agertzen da egunkari ia guztietan, agertzen denean noski (ez baitugu ahaztu behar egunkari batzuetan Euskal Herria osotasun gisa oso gutxitan agertzen dela):
- Hegoalde politikak batuta dakusagu gehienbat.
- Euskal Autonomia Erkidegoa ekonomiari erreferentzia eginez agertzen da askotan eremu esanguratsu gisa.

Gainerakoetan ezberdintasunak daude egunkarien artean, bai beren hedapen-eremuagatik, eta bai beren ideologiagatik ere. Horrela, aurretik ikusi dugunez, egunkari nafarrentzat Nafarroa da erreferentzia-eremu nagusia, hortik Espainiara jauzi eginez; kanpoan geratzen dira, beraz, Hegoaldeko zein Iparraldeko lurraldeak. Era berean, SUD OUESTentzat esangura gutxi dute Hegoaldeko lurraldeek (agertzen direnean —Euskal Herriarekin zerikusia duten albisteen %7—, hala ere, Euskal Herri osoari erreferentzia eginez eta euskara zein politika gaien inguruan agertzen dira). Ezberdintasun ideologikoei gagozkielarik, gogora dezagun EUSKALDUNON EGUNKARIAK eta GARAK bakarrik eskaintzen diotela nolabaiteko arreta Iparraldeari, Hegoaldeko prentsaren aldetik. Oraingo datuetan ikus dezakegunez, gainera, arreta horren zati garrantzitsu bat euskararekin lotura duten gaietan fokatzen da. Bestalde, egunkari abertzaleak eta gainerakoak bereizten dituen beste puntu bat, Euskal Herri osoari ematen dioten izaeran datza: bigarrenentzat euskara eta —batzuetan— geografiari lotutako egitatea den bitartean, lehenengoentzat Euskal Herria egitate politikoa ere bada. Egunkari abertzale eta erregionalisten artean auzi honen inguruan dagoen aldea,

gainera, oso nabarmena da: lehenentzat politikazko albisteen erdiek baino gehiagok Euskal Herri osoarekin zerikusia duten gaiak aipatzen dituzte; bigarrenentzat, ordea, mota horretako albisteak politika-gaietako %10etik behera dabiltzala kasu gehienetan.

Egunkari abertzaleek Euskal Herria egitate politiko gisa hartzea ez da gertatzen, jakina, egitura politiko bateraturik duelako, lurralde osoa batzen duen bizitza politiko propioa duelako baizik. Eta gertaera honetan garrantzia handia izan du, dudarik gabe, Lizarra-Garaziko itunaren ostean abiatutako prozesu politikoak. Izan ere, itun hartatik aurrera Euskal Herriko dinamika politikoak inoiz baino gehiago begiratu dio Euskal Herri osoaren batasunari, eta inoiz baino gehiagoko batasuna lortu da lurralde guztietako alderdien eta gizarteko eragileen artean. Honek isla zuzena izan du hedabideetan, eta, bereziki, Lizarra-Garaziko itunaren eragileen politika, neurri handi batean, Euskal Herri osorako politika gisa aurkeztua izan da. Baina ez alderdi eta talde horien politika bakarrik: ituna sinatu ez zutenek ere, aurka joan arren, Euskal Herriaren osotasunari egin izan diote erreferentzia sarritan (esaterako, Frantziako Barne Ministroak Euskal Departamenduaren aurkako jarrera Hegoaldeko politikagintzarekin lotu duenean). Lizarra-Garaziko itunetik abiatutako paradigma politiko berriak datuak bildu genituen garaian (1999ko udaberrian hain zuzen) eragindako irudia, koiunturalegia ote den galdetuko dute askok (hots, hau ote den egunkariak islatzen duten benetako irudia, ala une jakin batean gertatutakoa). Galderak, ordea, ez du zalantzan jartzen gure ondorioa: gure asmoa ez da egunkariak Euskal Herriaz eraiki duten irudiaren azterketa historikoa egitea, une jakin batean dagoen errealitatea hedabideetan nola islatzen den ikertzea baizik. Une hori ez-ohikoa edo berria bada, berripaperek ez-ohikotasun edo berritasun hori jasotzen ote duten edo nola interpretatzen duten jakin nahi dugu, datuen bilketa eta azterketaren bitartez. Eta horixe eskaintzen digu oraingo azterketak.

Bestalde, Lizarra-Garaziko itunaren ondorioz, Euskal Herria osotasun politiko gisa harturik, egunkariak hedatzen duten irudia koiunturala ala zerbait iraunkorragoa izango ote den erantzuterik ez daukagu. Izan ere, neurri handi batean hori itun hartatik aurrera abiatutako prozesuaren bilakaerak berak erabakiko baitu.

Datuz ondo ase ostean, saia gaitezen orain sintesi bat egiten, egunkariak darabiltzaten gai bakoitzaren inguruan nolako erreferentzia-eremuak eraikitzen diren azpimarratuz.

Eguraldiari eta trafikoari buruzko informazioek bi eremu ezberdin sortzen dituzte nabarmenki: EUSKALDUNON EGUNKARIAn eta GARAn Euskal Herria da, bere osotasunean harturik, erreferentzia nagusia. DEIAn oso garrantzitsua da Espainiaren presentzia, eta, hurbilago, Euskal Autonomia Erkidegoa eraikitzen da eremu esanguratsu gisa. Gainerako egunkarietan, erreferentzia nagusia Espainia da.

Politika-gaiek Euskal Herriaren eta Espainiaren arteko harremana azpimarratzen dute. Gai honen inguruan biak agertzen dira lotuta, egunkari guztietan erreferentzia hau nagusi izanik. Abertzale eta erregionalisten artean, ordea, bada alderik: harreman horretan Euskal Herria bere osotasunean hartzen dute berriro ere lehenek, bigarrenak Hegoaldera mugatzen direlarik. Bestalde, politikari buruzko albisteetan, Bizkai, Araba eta Gipuzkoako egunkariak gehiago azpimarratzen dute Hegoaldea Euskal Autonomia Erkidegoa baino, baina ez dute berdin jokatzen egunkari nafarrek: hauentzat Euskal Herria-Espainia harreman politikoa Nafarroa-Espainia harremanaren terminoetan definitzen da lehenik, nahiz eta bigarren erreferentzia (Hegoaldearekikoa) ezin ezkutatu duten.

Gizarte-gai modura definitu ditugunek herrialde bakoitzaren erreferentzialtasuna birsortzeko balio dute egunkari probintzialetan. Horrela, EL CORREO, DIARIO VASCO, DIARIO DE NAVARRA, DIARIO DE NOTICIAS eta EL PERIODICO DE ALAVA egunkarietan, eta bai DEIA ere, “gizarte-gaiak” ukitzen direnean, herrialde propioaz ari dira gehienbat berri ematen (DEIAren kasuan Bizkaiaz). EUSKALDUNON EGUNKARIAN eta GARAN, ordea, gizarte-gaiak orobat Euskal Herri osoan eragina dutenak dira lehen-lehenik, eta herrialde bakoitzean dutenak geroago (herrialde bakoitzaren presentzia ezberdina izanik, Iparraldearekin ikusi dugun bezalaxe).

Ekonomia-gaiek oso irudi ezberdinak eragiten dizkiete egunkariei, hiru multzo ezberdin bereiz ditzakegarik: batzuek Espainia dute erreferentzia nagusi ekonomiaz jardutean (EL CORREO, DIARIO VASCO edo DIARIO DE NAVARRA); beste batzuek herrialde propioa (DIARIO DE NOTICIAS edo EL PERIODICO DE ALAVA); azkenik, egunkari abertzaleek gehienbat Euskal Autonomia Erkidegoa hartzen dute erreferentzia-eremu nagusi modura gai honen inguruan. Euskal Autonomia Erkidegoaren erreferentzialtasuna, bestalde, garrantzitsua da gainerako egunkarietan ere (nafarrak eta SUD OUEST kenduta, noski). Gai honen inguruan agertzen da gutxien Euskal Herria erreferentzia-eremu gisa, are egunkari abertzaleetan ere.

Kultura-gaietan Espainiak ez du beste gai batzuetan duen presentzia, ezta egunkari erregionalistetan ere (handiena EL CORREOn du, gai honetako albisteen herena Espainiakoak izanik). Bestalde, gai hauek nabarmen uzten dute egunkari abertzaleen eta erregionalisten arteko aldea, DEIA azken hauen ondoan kokatzen delarik: lehenek Euskal Herria dute erreferentzia nagusi, eta bigarrenek herrialde propioaren erreferentzia birsortzen dute gai hauen inguruan.

Gauza bera gertatzen da **kirol-gaietan**: egunkari erregionalistentzat eta DEIArentzat herrialdetasuna bultzatzeko aukera da bereziki, beste bi egunkari abertzaleetan oreka handiagoa dagoelarik, eta baita Euskal Herriaren osotasuna azpimarratzeko joera ere.

Azkenik, **euskara** agertzen da Euskal Herria bere osotasunean batzen duen erreferente gisa, baina ez, pentsa zitekeen bezain argi: izan ere, egunkari nafarrek

euskara-gaia tratatzen dutenean, Nafarroaz ari dira ia soilki. Hots, euskara albiste da, baina Nafarroan gertatzen bada. Zentzu honetan oso esanguratsua da, DIARIO DE NAVARRA egunkarian euskaraz agertzen diren albiste bakarrek argitaratzeko erabiltzen den larunbatetako orrialdeari *Nafar izkuntza* (sic) izena jartzea. Hor ere nabaria da, Nafarroa gainerako euskal herrietatik bereizteko saioa, baita hizkuntza komunaren izenean ere.

Sintesi honetan ez dugu SUD OUEST egunkaria aipatu: izan ere jadanik azaldu dugunez, Euskal Herriaz ari denean, egunkari honek, ia Iparraldeko Euskal Herria islatzen du soilik. Hura du, gai guztietan, erreferentzia-eremu nagusi.

2. EUSKAL TELEBISTA

Urte luzez, telebistagintza “zerbitzu publikotzat” hartua izan bada ere, 90eko hamarkadaz geroztik panorama aldatzen hasi da, besteak beste, kanal pribatuen etorrerarekin batera. Epe laburreko etekin ekonomikoa, merkatu-zatirik handiena lortzea eta arrakastaren neurgailu bakar gisa audientzia edo ikus-entzuleen kopurua erabiltzea, horiek izan dira aro berriaren ñabardurak. Eguneroko programazioan ere, telebista-kate pribatuen etorrerarekin batera, aldaketa sakonak izan dira, gaur arte iraun dutenak bestalde. Ikus-entzuleak erakartzea eta kanal horretara “lotuta” mantentzea izan dira kate pribatuen dinamikaren eraginez sortu baina gero orokortu egin diren programazio-estrategiak⁵. Programen edukia ikuskizun bihurtu, generoen arteko mugak desagerrarazi, publizitatea programen barruan txertatu eta, oro har, emisio-maiztasuna eta programen iraupena areagotu eta aurkezleak saioen elementu zentral eta nagusi izatera pasatzea, horiek guztiak izan dira kanal pribatuen etorrerarekin gizendutako joerak.

Lehiakortasun-giroa eta komertzialtasuna aldi berean, tresna eta ondorio izan dituen telebista-eskaintzan kokatzen da Euskal Telebistaren ibilbidea bera ere.

1982an, EITBren sorrera-legeak bi helburu ezarri zizkion telebistagintzari: euskal kultura eta hizkuntza sustatzea eta, gainera, herritarrentzako informazio- eta integrazio-lanabesa izatea. Urte beraren amaieran emititzeari ekin zion lehen kanala, euskaraz aritzen zen nagusiki. 1986an, ETB2 sortzeaz batera, nolabaiteko zeregin-banaketa ematen hasi zen, eta ez hizkuntzari zegokionez bakarrik. Lehen kanalari euskararen eta bertoko kulturaren aldeko lana indartzea, eta bigarrenari, gaztelaniazkoari, informazio- eta integrazio-tresna izatea egokitu zitzairen. TVErekin gertatu den bezala, Euskal Telebistaren bi kanalen programazioak egitean, bata besteari konpetentzia egin ordez elkarren osagarri⁶ izatea bilatzen zela zirudien; eta hala ematen du gaur egun ere.

5. PRADO, E., HUERTAS, A. eta PERONA, J. J. (1992): “España: nuevos modelos de programación”. *TELOS*, 31. zkia., (72-84 orr.).

6. ARANA, E. (1998): “Telebista pribatuen eragina programazioaren bilakaeran”, *ZER*, 5. zkia (317-366 orr.).

Aipatu dugun programazioaren osagarritasuna egun osoko eskaintzan suma badaiteke ere, programazioaren urrezko orduetan, *prime-time* deritzenetan alegia, joera horrek erabateko lehentasuna eskuratzen du.

Ondoko lerroetan, ETBren programazioan ageri diren oinarritzko hainbat elementu zehaztuko ditugu, emisio osoa fokatuz lehenengo, eta *prime-time* orduetakoa azkenik. Beti ere, programazio horren bidez egiten zaigun eskaintzan erreferentzia gisa hartzen diren esparru geopolitikoak, kulturala, soziala eta tematikoa nolakoak diren jakiteko asmoz.

2.1. EITBren egun osoko programazioa

Lehen aipatu dugun bezala, gurean ere, telebistarako programa-generoen arteko berezitasunak desagertu arte urtu direnez, zaildu egin da kanal desberdinen eskaintzaren azterketa egitea. Programen edukian, xede-taldean eta formatuan gero eta tipologia gehiago aurki daitezke eta, gainera, kanal batentzako erabilgarri suerta daitezkeen sailkapen-irizpideek ez dute beste baten programazioa aztertzeke balio. Esaniko hauek kontuan hartuta, eta Sofres, EBU eta Euromonitor-en sailkapenak esku artean erabili eta gero, ikerketa honetarako sailkapen propioa eraikitzea erabaki dugu. Bertan, hama-hiru programa-genero desberdinen bidez, ETBren kanal bien programazioa bere osotasunean lantzeko aukera eskaintzen zaigu.⁷

Ondoko lerroetan, kanal bakoitzaren berezitasuneiei egingo diegu kasu, horretarako egun osoko programazioari erreparatuz. Aurrerago egingo dugu *prime-time* delakoan gertatzen denaren azterketa.

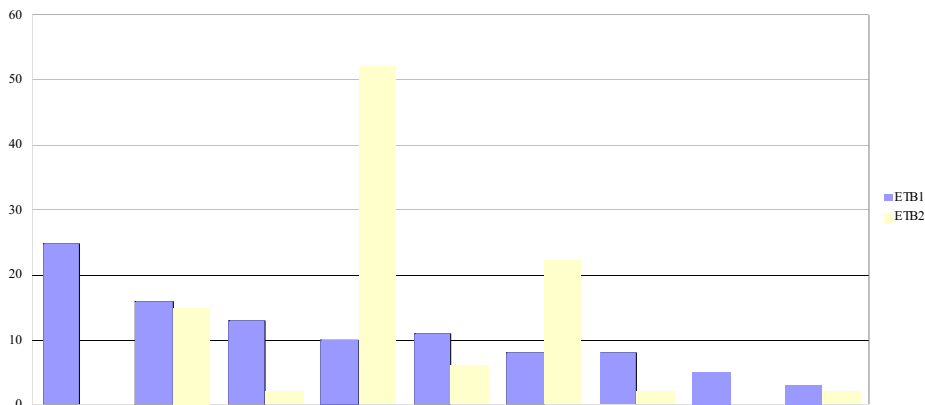
Telebisten emisioak egun osora zabaldu zirenetik —honetan ere kanal pribatuen eragina handia izan zen—, bi joera nagusi somatu ditugu, baita ETBn ere: programa-tzaileen ikuspegitik eta audientziako ikus-entzuleen kopuruaren eta soslaiaren arabera, ordu guztiak ez dira berdinak; eta, bestetik, programa-genero batzuk sarriago errepikatzen dira eta maizago erabiltzen dituzte “desorduetan” betegarri gisa (fikzioa, erreportajeak eta, oro har, denbora jakin bati lotuta ez daudenak).

7. Eraiki dugun sailkapenean, EITBren emisioan lekuri ez zuten ohiko tipologiai alde batera utzi ditugu, eta aldi berean, gure ikerketan oinarritzko datuak eskaintzeko baliogarriak izan zitezkeen batzuk sartu. Hauek dira kontuan hartu ditugun programa-generoak: Albistegiak, Haur eta Gazteentzako programazioa, Kirolak, Erreportajeak, Magazinak, Euskal Kultura Tradizionala, Fikzioa, Lehiaketak, Erlizkoak, Euskara, Umorea, Musika eta Karetak/Kanalaren Identifikagarriak.

Gure emaitzak Sofres A.M. (1999) bezalakoarekin konparatuz gero, alderik handienak generoen sailkapenarekin lotuta daudela pentsa daiteke. Esate baterako, guk Haur/Gazteentzako programazioa genero modura definitu ditugun arren, Sofres-ek Fikzioan sailkatzen ditu marrazki bizidunak, gazteentzako telesailak eta antzekoak. Hala ere, badira Albistegiak, Dokumentalak/Kulturalak eta Magazinak bezalako generoak, zeinetan nabaria den bi ikerketen arteko aldea; horietan, nola ez, laginaren estazionalitatea (udaberria *versus* urte osoa) eta programa askotan aurki daitezkeen eduki anitzaren aurrean erabilitako kodeketa desberdina izan daitezke desberdintasunen oinarrian.

Hala ere, aireratzen diren programa guztien generoa eta iraupena kontuan hartuta, haxe da euskarazko kanalaren eskaintza.

6. grafikoa: Telebistako programazio-generoak

Ikus daitekeenez, berezi samarra da ETB1en emanaldia. Bertan, eta Hurrei/ Gazteei zuzenduriko programazioa (marrazki bizidunak, telesailak, karaoke-lehiaketa e.a.) denbora gehien okupatzen duena izanik ere, Magazinak, Kirolak eta Errepor-tajeak dira atzetik datozenak, hurrenez hurren. Fikzioa (barne-produkzioko telesail eta *sitcomak*) eta Albistegiak emisio-orduen ehuneko hamarretik hurbil daude. Hortik aurrerako generoen presentzia ez da oso aipagarria.

ETB2ri dagokionez, oso aipagarria da Fikzioaren presentzia (%52), Albistegiak eta Magazinak ondoren datozelarik.

Bi kanalen arteko aldeak ez dira agortzen generokako banaketan, ezta erabilitako hizkuntzan ere. Batak eta besteak oso erreferente ezberdinak eskaintzen dizkiete ikusleei beren edukietan. Datu batek erakusten digu hori: emanaldiek Euskal Herriarekin zerikusia izatea ala ez.⁸

8. Programa batek Euskal Herriarekin zerikusia duela esateko, honako irizpideari jarraitu diogu: Euskal Herrian ekoiztia bada (osorik edo zatiren bat), edo ekoizlea euskal herritarra bada, edo programak Euskal Herriko errealitatearen bat aipagai badu, edo kanpoko ekoizpena denean Euskal Herriarako moldatua izan bada (adibidez aurkezlea jarrita, bideoklipen aurkezpenetan edota kirol batzuen emanaldietan bezala), orduan Euskal Herriarekin zerikusia duela ebatzi dugu. Ez ditugu hemen kontuan hartu euskaratutako kanpoko ekoizpenak, jakina, nahiz eta euskaratzea bera moldaketa bat izan.

Bestalde, neurketa honetarako telebista-kanal bakoitzaren benetako emanaldia hartu dugu kontuan. Horretarako, aste konposatu bateko emanaldi osoa grabatu eta aztertu dugu. Errepikapenak ere kontuan hartzen dira, beraz. Eta hau ez da nolanahiko datua: ETB1ek eguneko 24 orduko emanaldia eskaintzen du, baina horietatik %23 errepikapenez osatuta dago, batez beste (errepikapena diogunean, aste berean emana

28. taula: Euskal Herriarekin zerikusirik duten emanaldiak (%)

	ETB1	ETB2
Zerikusia dute	72	48
Ez dute zerikusirik	28	52

ETB1en emanaldien heren bik baino gehiagok Euskal Herriarekin zerikusia duten bitartean, ETB2n erdira jaisten da portzentaje hori. Aldea nabarmena dela uste dugu, biek zuzendaritza bera dutela kontuan hartuta. Ezberdintasun hori, neurri handi batean, programen jatorri ezberdinarekin lotuta dago, 29. taulak erakusten digunez.

29. taula: Emandako programen jatorria (%)

	ETB1	ETB2
Euskal Herria	70	36
Euskal Herrikan kanpoko	25	53
Nahasketa ¹	5	11

Taula honetan are ageriago geratzen da kanal bien arteko aldea, beren edukiei dagokienez. ETB1en berton ekoiztutako produktuak heren bi baino gehiago diren bitartean, ETB2n Euskal Herrian osorik ekoiztutako programek heren bat baino zertxobait gehiago osatzen dute. Gainerakoetan, erdia baino apur bat gehiago kanpoan ekoiztutako programak dira, eta %11 kanpoko eta bertako ekoizpenaren nahasketa.

Kanpotiko ekoizpenari erreparatuta (bai osorik ematen dena bai berton berrekoizten dena, hots, “nahasketatzat” hartu duguna), beste datu esanguratsu bat ageri zaigu: Espainian ekoiztutako produktuen presentzia ezberdina kanal bietan.

izan den programaz ari gara; ez ditugu errepikapentzat hartzen, hartara, astebete baino lehenago emandako saioa). ETB2k egunean ia 22 ordu inguru emititzen ditu, horietatik errepikapena %6 izanik, batez beste.

Bestalde, neurrak programa bakoitzaren iraupenean (segundotan) oinarrituta dago. Alde batera utzi ditugu, azkenik, iragarkiak, promoak, kareetak eta ajuste-aula.

9. Nahasketa: kanpoko eta Euskal Herriko ekoizpenak konbinatzen direnean. Adibidez, Euskal Herrian kanpoko bideoez ekoiztutako programa, edo kanpotik datorren kirol-emanaldia baina bertako aurkezlea duena, eta abar.

30. taula: Espainiako eta beste herrialdeetako produkzioa ETBko emanaldietan (%)		
	ETB1	ETB2
Espainia	4	17
Beste herrialdeak	25	53

Ikus dezakegunez, euskarazko eta gaztelaniazko kanalen arteko aldea ez da mugatzen bertoko produkzioaren presentziara, eta ekoizpen espainolen presentzian ere errepikatzen da. Euskarazko kanalak igortzen dituen emanaldietatik %4 dira Espainiako ekoizpenak; gaztelaniazko kanalean produkzio espainolaren presentzia lau aldiz handiagoa da, ordea. Proportzioei begiratuta ere, ETB1en Espainiako ekoizpenen proportzioa kanpoko ekoizpenen artean %14koa da (4/29), ETB2n %24koa den bitartean (17/70). Beraz, esan dezakegu, kanpoko produkzio bila jotzen duenean, gaztelaniazko kanalak euskarazkoak baino gehiago bilatzen duela Espainiako ekoizpenen artean.

Lehenago esan dugunez, kanal biek genero ezberdinak lehenesten dituzte beren emanaldietan. Pentsa genezake, hartara, emanaldietako ekoizpenen jatorrien ezberdintasuna bi kanalen genero-berezitasunari zor zaiola, eta, beraz, genero batzuk errazago ekoizten direla Euskal Herrian, edo beste batzuk errazago lortzen direla kanpoan. Ordea, hau ez da horrela gertatzen; izatez, hurrengo taulan ikus dezakegunez, genero beraren barruko ekoizpenetan jatorri ezberdinak agertzen dira bi kanaletan.

31. taula: Euskal Herriko produkzioaren pisua genero bakoitzean				
	ETB1		ETB2	
	<i>Generoaren pisua kate osoan (%)</i>	<i>EHko produkzioa (%)</i>	<i>Generoaren pisua kate osoan (%)</i>	<i>EHko produkzioa (%)</i>
Informaziozkoak	8	100	22	98
Fikzioa	10	59	52	2
Erreportaje eta dokumentalak	11	33	6	57
Kirolak	14	80	2	100
Magazinak	16	100	15	28
Haur eta gazteak	25	40	0	0

Kanal bakoitzean pisu handiena duten generoei erreparatuta, alde nabarmenak ikusten ditugu. Gaztelaniazko kanalean ia fikzio osoa kanpoan ekoitzia (filmak gehienbat) edo kanpoko ekoizleekiko koprodukzioan (telesailen bat) egina da, euskarazko kanalak eskaintzen duen fikzioaren erdia baino gehiago Euskal Herriko ekoizpena den bitartean (telesailak). Magazinetan ere alde nabarmenak ditugu: euskarazkoak denak dira berton sortuak; gaztelaniazkoak, ordea, lehenago “nahasketatzat” hartu ditugun erakoak dira gehienbat: Euskal Herrian sortuak izan arren, beren lehengai nagusia Espainiako produktuak dira (esaterako, *Lo que faltaba* saioa). Magazinen inguruan agertzen den alde hau ez da harritzekoa, kanal bakoitzaren hizkuntza kontuan hartuta: izan ere, filmak, erreportajeak eta beste zenbait produktu ez bezala, itzulpenak apenas duen lekurik magazineta. Beraz, saio hauek ekoizteko unean, hizkuntza bat edo beste hitz egiten duten pertsonaiengana jotzen da (elkarrizketak egiteko, adierazpenak emateko, e.a.), horrela hizkuntza baten edo beste baten eremua erreferentzia bihurtuz. Horixe gertatzen da euskarazko eta gaztelaniazko magazineta: lehenengoetan erreferentzia nagusiak eta ia bakarrak Euskal Herrikoak dira, eta bigarrenetan Espainiako erreferentziek oso presentzia handia dute.

2.2. EITBren prime-time aldia aztergai

Lehenago ere aipatu dugun bezala, azken urteotan telebista-kanal desberdinek eguneko ordu guztiak programaz betetzera jo dute, zabal eta luze. Hala ere, Eastman-ek eta Ferguson-ek diotenez¹⁰, ordu guztiak ez dira berdinak, eta *prime-time* gisa ezagutzen ditugun horietan (Hego Euskal Herrian 20:30etik 23:30era, Ipar Euskal Herrian, 20:30etik 22:30era bitartean) dago jarrita programaziogintzara eta iragarkigintzara dedikatzen direnen arreta. Ikus-entzuleentzat ere horiek dira kontsumo-ordu nagusienak eta kanal bakoitzari buruzko irudia eraikitzerakoan garrantzi handiena dutenak. Autore horien arabera: “Denbora tarte honek berebiziko garrantzia du jendearengan, kateei buruz duen irudiaren sorkuntzan, eta, aldi berean, iragarleengan, tarte horretako kateen balio komertziala definitzeko.”

Programaziogintzaren urrezko ordu horiek dira, Peiró-ren esanetan, lehiakortasuna nagusitu dela erakusten dutenak, eta borroka horren joko-esparrua eta arauak definituko dituztenak. “*Evolución del prime-time televisivo en Cataluña. 1990-1995*” tituluko ikerketan ondorio hauetara heldu da:

- a) Homogeneotasuna jabetu da *prime-time* aldiaz eta hori programen edukietan, generoetan eta, oro har, programatzaileek erabiltzen dituzten programazio-tekniketan nabaritzen da.

10. EASTMAN, S.T. eta FERGUSON, D. A. (1997): *Broadcast/Cable Programming Strategies and Practices*. Belmont, Wudsworth (97. or.).

- b) Denbora-pasakoetan espezializatu da *prime-time* eta Fikzioaren lidergopean Kirola, *Show* eta *Infoshow* direlakoak kokatzen dira programa-genero bakar gisa.
- c) Aste barrurako programazio horizontala eta horietariko egun bakoitzerako ikuspegi bertikala dira nagusitu diren programazio-taktikak.
- d) Programazio-taulan dantza handiak daude eta saio bakoitzaren etorkizuna *rating*-kopuruetan neurtzen da, faktore bakar modura. Ikus-entzuleen “bedeinkapena” galduz gero, programak desagertu egiten dira, gero eta epe laburragoan.
- e) *Prime-time* aldian duten jarreraren arabera, hiru motatako telebistak daude: nagusitasuna eskuratu guran lehian daudenak, hauetariko batzuen itzalpean sortu diren “bigarren kanalak”, eta emisio-esparru mugatuagoa dutenak.¹¹

Ikusi dugun joko-esparru honetan lekututa, euskal telebistagintza ere lehiaren arauak betetzera derrigortuta dago, edo gutxienez modurik komenigarrienean moldatzera. Lehenago esan dugun bezala, bi kanalen arteko erlazioak neurri batean elkarren arteko espezializazioan eta osagarritasunean mantendu dira. Joera hori —zeinaren arabera ETB1en ia film luzerik eskaintzen ez den, eta ETB2k erretransmisio edota Haur/Gazteentzako programarik ematen ez duen— *prime-time* aldian ere gauzatzen da.

Ondoko taulan ikus daitekeenez, programa-generoen kopurua murriztu egiten da *prime-time* orduetan eta, gainera, aipaturiko espezializazioa zenbatu egin daiteke.

32. taula: ETB1en eta ETB2ren <i>prime-time</i> ko programazioa (%)		
	ETB1	ETB2
Informaziozkoak	13	42
Kirolak	25	4
Magazinak	17	2
Euskal Kultura	7	0
Fikzioa	22	43
Lehiaketak	3	5
Umorea	0	5
Musika	13	0

11. Mamen Peiró-ren sailkapenean, eta emisio-esparruari dagokionez, Estatu osora zabaltzen diren telebista-kanalak eta kanal autonomikoak hartu dira kontuan. Tipologia bera Baskongadetara aplikatuz, nagusitasuna helburu (Tele 5, ETB2, TVE-1 eta Antena 3) dutenez gain, ETB1 eta TVE-2 koka ditza-kegu “bigarren kanal” gisara, eta hortik aurrera telebista lokalak. PEIRO, M. (1998): *Evolución del prime-time televisivo en Cataluña. 1990-1995*. Doktorego-Tesia. Universitat Autònoma de Barcelona (UAB).

Begien bistan dagoenez, ETB2ren *prime-time* Informazio saioetan eta Fikzioan oinarritzen den bitartean, ETB1en eskaintza oparoagoa da eta ez hain markatua generoei dagokionez. Alegia, Erreportajeak, eta Haur/Gazteentzako programak desagertu diren arren, euskarazko kanalak, Kirolak, Fikzioa, Magazinak, Albistegiak eta Musika konbinatzen ditu modu nahiko orekatuan. ETB2ren joera guztiz bestelakoa da, “lidergoan” egotea helburu dutenen artean kokatzen delako eta lehiakortasunaren arauak bere egin dituelako. Fikzioak eskuratzen duen pisutzarra da horren lekuko.

Goiko taulari begirada azkar bat emanez ikusten den legez, kanal batean sendo agertzen den generoak ez du leku gehiegirik bestean; eta alderantziz. Hori, behin baino gehiagotan aipatu dugun osagarritasuna *prime-time* aldian areagotu egin izanaren adierazgarria besterik ez da.

Prime-time orduetan pantailaratzen diren generoen errepasua egin ondoren, programazioaren urrezko orduak aurkezten duten erreferentzialtasuna nongoa eta zelakoa den ikusiko dugu. Izan ere, audientzia handiena erakartzen duten ordu horiek dira, Eastman eta Ferguson parafraseatuz, kanalaren irudia eraikitzeko lanetan pisu handiena daukatenak.

Eskaintzen diren programetan Euskal Herriaren erreferentzialtasuna erakusten ote deneko galderari erantzunez, kanal biek joera bertsua dutela esan dezakegu. Alegia, hemengo gaiak, pertsonaiak, lekuak edo istorioak kontatzen dira sarriago beste orduetan baino. Horrek ematen dio, duda barik, bertokotasun handia Euskal Telebistaren *prime-time* aldiari.

Gorakada horren atzetik, kanal bietan Informazio-saioek duten lekua eta, ETB1en kasuan, Kirol-erretransmisioak eta Magazinak daude.

33. taula: Euskal Herriarekin zerikusia duten programak (<i>prime-time</i>) (%)		
	ETB1	ETB2
Zerikusia du	82	64
Zerikusirik ez du	18	36

Aireratzen diren programetan erakusten diren ingurune politikoetan, sozialetan eta kulturaletan, nola ez, eragin haundia dauka telebistaren ekoizpena nongoa den. Hori dela eta, ia parekatu egiten dira Euskal Herriko erreferentzialtasuna erakusten duten programen kopurua eta berton ekoitzitakoena.

34. taula: Emandako programen jatorria (<i>prime time</i>) (%)		
	ETB1	ETB2
Euskal Herria	85	36
Euskal Herritik kanpo	0	4
Nahasketa ¹²	15	36

Ekoizpenaren jatorria, ETB1en eta ETB2ren *prime-time*ko programazioa (1999).

Interesgarria da ikustea, nagusi den Euskal Herriko erreferentzialtasunaren eta ekoizpenaren jatorriaren kopuruak ia parekatu egiten direla *prime-time* delakoan. Eta, kontrara, kanpoko eragina zein generoren bidez gauzatzen den ikustea. ETB1en kasuan, Kirolak eta Musikan gauzatzen da kanpoko produkzioen etorrera. Aldiz, gaztelaniazko kanalean, Fikzioa da atzerrian produzitu eta hemen pantailaratzen diren programa-generoen agertokia.

ETBren programazio orokorraren analisiaren sintesia eginez, honako hau esan dezakegu: ETB1 kanalean pluralagoa da eskaintza, eta Haur eta Gazteentzako programazioa, Kirolak eta Magazinak (%54tik gora orotara) dira nagusi; Erreportajeak, Fikzioa eta Informaziozko saioek ere presentzia handia dute (%29tik gora). Euskarak bateratzen du emisioa, eta nortasun propioa ematen dio. Emisioaren %40k osagarri informatzaile eta hezitzailea dauka.

Euskal Herriarekin zerikusia duten programen kopurua oso altua da (%72) eta programen jatorrian maila bera dute Euskal Herrikoek. Espainiaren presentzia ez da oso altua (%4), gainontzeko herrialdetakoa (%25) baino txikiagoa. Kanpoko produkzioen pisua, gehienbat, Fikzioan, Haur eta Gazteak sailean eta Erreportajeetan gertatzen da.

Prime-time denboran, Haur eta Gazteentzako programazioa eta Erreportajeak desagertzen diren arren, mantendu egiten da genero-aniztasuna eta ez da Fikzio hutsean zentratzen, beste kanaletan ez bezala. Hala ere, Kirolak, barne-produkziokoak diren Fikziozko telesailak, Magazinak eta Informazio-saioak dira “kondimenturik” ugariena.

Urrezko orduetan barne-produkzioa eta, ondorioz, bertoko erreferentzialtasuna erakusten duten osagarriak, beste orduetan baino ageriago daude. Euskal Herriaren presentzia oso markatua da ETB1en emisioan.

12. Nahasketa: kanpoko eta Euskal Herriko ekoizpenak konbinatzen direnean. Adibidez, Euskal Herrian kanpoko bideoez ekoiztutako programa, edo kanpotik datorren kirol emanaldia baina bertako aurkezlea duena, eta abar.

ETB2ren kasuan, gaztelaniazko kanala izanik, publiko potentzial handiagoa du helburu, eta programazio konbentzionalagoa eskaintzen du. Emanaldien %48 Fikzioa eta %20 Informaziozko saioak dira. Beraz, bien artean %68. Horiez gain, Magazinen da aipagarri gelditzen den bakarra, %13rekin. Kirolak ez dago eta Haur eta Gazteentzako programaziorik ere ez.

Gutxi gorabehera, emisio-ordu guztien erdiak ez du zerikusirik gaitan, pertsonailetan edo produkzioan Euskal Herriarekin. Horren arrazoiak artean dago, nola ez, ETB2n kanpoko produkzioak nagusi izatea. Espainian ekoiztiriko produktuen presentzia %17koa da, eta beste tokietakoa %53koa.

Kanpoko ekoizpenen presentzia nagusi da Fikzioan eta oso altua Magazinetan. Informaziozko saioetan barne-produkzioa lehenesten da.

Prime-time aldiari dagokionez, audientzia eskuratzearen aldeko norgehiagokan, ETB2k inguruko kanalen programazio-joerak erakusten ditu. Horrela, Fikzioa eta Albistegiak dira afalosteko orduetarako lehengairik erabilienak. Fikzioan kanpoko erreferentzialtasuna da nagusi, neurri handi batean kanpoko ekoizpenak izaten direlako.

Informazio-saioen kasua guztiz bestelakoa da, jarraian ikusiko dugun legez.

2.3. ETB1 eta ETB2ko eguneroko albistegien alderaketa

Gaur egun gure inguruneko telebistagintzan albistegiek betetzen duten zereginak bi alderdi oso markatu ditu. Kuantitatiboa da bata, egun osoko emisioetan beste generoeekin alderatuta zenbaterainoko denbora okupatzen duten erakusten duena. Eta kualitatiboa bestea, albistegiek kanalaren eskaintzan nolako zeregina betetzen duten eta berri-saio horiek nolako mamia duten —pertsonaiak, tokiak eta abar— agerian utziko dituen.

Bi ikuspegi hauek bateratuz eta ETBko albistegiek eskaintzen duten Euskal Herriaren irudia nolakoa den jakiteko asmoz arituko gara ondoko pasarteetan.

ETBk informaziozko saio ezberdinak eskaini izan ditu guk aztertutako garaian, zenbait irizpideren arabera bereiz daitezkeenak:

- a) **Gaiaren** arabera: Informazio orokorra / Informazio berezitua.
- b) **Mailaren** arabera: Informazio orokorra / Herrialdeko informazioa.
- c) **Hedapenaren** arabera: Euskal Herri osorakoak / Herrialde bakar baterakoak.

- d) **Maiztasunaren** arabera: Astekoak / Egunerokoak.
- Egunerokoak honelakoak izan daitezke:
 - Astelehenetik ostiralera bitartekoak / Astelehenetik igandera bitartekoak.
 - Egunean behin emandakoak / Egunean birritan edo hirutan emandakoak.
- e) **Kanalaren** arabera: ETB1 / ETB2.

1999ko udaberrian informazio-saio hauek eskaintzen zituen ETBk:

35. taula: Informaziozko saioak ETBn					
Saioa	Gaia	Maila ¹³	Hedapena ¹⁴	Maiztasuna	Kanala
A Mediodía	Orokorra	EH osoa	EH osoa	5 egun	ETB2
Asteberri	Orokorra	EH osoa	EH osoa	Asterokoa	ETB2
Empresa Vasca	Berezitua	EH osoa	EH osoa	Asterokoa	ETB2
Forum	Orokorra	EH osoa	EH osoa	5 egun	ETB2
Gaur Egun	Orokorra	EH osoa	EH osoa	7 egun, birritan	ETB1
Información Territorial	Orokorra	Herrialdeka- koa (Araba, Bizkaia, Gipuzkoa eta Nafarroa)	Herrialdeka- koa	5 egun	ETB2
Iparraldea: Le Magazine du Pays Basque	Orokorra	Ipar Euskal Herria	EH osoa	Asterokoa	ETB1
Iparraldearen Orena	Orokorra	Ipar Euskal Herria	EH osoa	5 egun	ETB1
Palabra de Ley	Berezitua	EH osoa	EH osoa	Asterokoa	ETB2
Sustraia	Berezitua	EH osoa	EH osoa	Asterokoa	ETB1
Sustraia	Berezitua	EH osoa	EH osoa	Asterokoa	ETB2
Teleberri	Orokorra	EH osoa	EH osoa	7 egun, birritan	ETB2

Zerrenda honetatik at utzi ditugu kirolari buruzko albistegi berezituak, generako sailkapenetan kirolen atalean sartuta baitaude. Kontuan hartu ditugu, ordea, albistegi orokorretan kirolari eskainitako tarteak, nahiz eta batzuetan bestelako albisteetatik aparte ematen ziren (tarteak iragarkiak sartuta). Era berean, albistegi orokorretan izaera

13. Maila: albistegi herrialde jakin bati buruzkoa ala Euskal Herri osoari buruzkoa den adierazten du.

14. Hedapena: saioaren seinalea nora hedatzen den.

bereziz agertzen ziren bestelako tarteak (burtsari zein eguraldiari buruzko berriak) albistegi horien barnean daude sartuta.

Albistegien azterketarako saio guztiak ez ditugu kontuan hartu, eta eguneroko albistegi orokorretan eta bertan hedatzen diren saioak beren artean orekatzen dira, herrialde baten edo beste baten agerpenaren aldeko joerarik sortu gabe. Horrela, badakigu ezen bizkaitarra Bizkaiko albisteak jasotzen ari den bitartean, arabarra Arabakoak jasotzen ari dela. Baina Euskal Herriaren irudia albistegi orokorrak eskainiko dio. Ezberdina izan daiteke, ordea, Iparraldeko albistegiaren kasua: Iparralderako deskonexiorik egiten ez denez, Iparraldeko lagunek Gipuzkoako albistegia ikusten dute deskonexioen orduan. Era berean, Iparraldearen berri Euskal Herri osora hedatzen da Iparraldearen Orena saioaren bitartez. Hala ere, begi-bistakoa da bere herrialdeko izaera, Hegoaldean gertatzen den ezer ez baita aipatzen albistegi horretan. Esandakoaren adibide gisa Aberri Egunekeo ekitaldien albistea jarri ahal dugu: Donibane Garazin egindako ekitaldien berri eskaini zen, baina Hegoaldeko ekitaldien aipu bat ere egin gabe. Izaera territorial horrek bultzatu gaitu albistegi hau gure analisitik kanpoan uztera.

Xehetasun horiek argitu ondoren, gatozen eguneroko albistegi orokorren azterketara. Lehen ere, ETBren egun osoko programazioaren azterketa egitean ikusi dugun bezala, batez beste, albiste-saioen presentzia %13,8koa da. Gaztelaniazko kanalean, %20,1koa da; beraz, aipatzeko moduko pisua du egunerokotasunarekin lotura handiena duen programa-mota honek.

Gaur egungo telebistagintzan albistegiek lotarako eta jatorduetarako mugarriak non dauden markatzen dituztela esan ohi da. ETBren kasuan, bazkal eta afalorduen bueltan izaten dira berri-saio entzutetsuenak.

Dena dela, albistegiak ordu-erdiz notiziez osaturiko tarte hutsak direla uste duenak, programa-mota hauen aurpegi bat besterik ez du aipatzen. Izan ere, albistegien bidez beste saioetan baino agian argiroago islatzen dira kanalaren ildo editorialaren nondik norakoak eta, oro har, erreferentziatzat dituen lurraldea, pertsonaiak eta gaiak, besteak beste. Geure ikerketa honetan helburu hori izan dugu: ETBren albiste-saioetan miatuz, egiten den Euskal Herriaren definizioa eta errepresentazioa nolakoak diren jakitea hain zuzen.

Horretarako, *prime-time* denboran kokaturiko kate bietako albiste-saioak landu ditugu, bi arrazoi direla medio: albistegirik ikusienak dira eta kanal guztiek *prime-time* dute emisioaren erreferentzia nagusi gisa. Azken honi dagokionez, ETBren bi kanaletan informazio-saioei emaniko denbora-tartea erabat ezberdina da, lehenago ere azpimarratu dugunez. Euskarazkoan, informazioak *prime-time* tartearen %13,1 betetzen du eta ETB2ren kasuan, aldiz, %42,1. Beraz, hiru aldiz pisu handiagoa dute albistegiek gaztelaniazko emisioan ETB1en baino.

Hala ere, kuantitatiboki denbora-tarte ezberdinaz ari bagara ere, ikus dezagun orain zein diren mundua edo gure etxea ulertzeko albistegi hauetatik egiten zaizkigun proposamenak. Beti ere, albistegiak balio eta errepresentazioen transmisore indartsuak direlako ustean.

Gaur egun eta Teleberri izeneko albistegien edukien azterketak emaniko fruituen azalpena egiterakoan, lehenik eta behin bertan aipatzen dituzten gaietan eta pertsonaie-tan sakonduko dugu. Bigarren pausu batean, aldiz, informazioan deskribatzen diren lurraldeen erreferentzia-eremuak zein diren landuko dugu.

Albistegien azterketa honek, mailakakoak, antz handia du bere sasoian Garcia-k eta Perales-ek (1992) definitutakoarekin¹⁵. Hauen esanetan, formatu eta edukien alderdietatik gero eta antzekoagoak diren albistegietan miatzeko, hiru azterketa-maila markatzea komeni da. Lehenean, albisteetan aipatzen dituzten gaiak eta pertsonaiak zelakoak diren begiratu da. Bigarrenean, esparru tematikoak eta deskribatzen diren notizien agenteak azaldu direnez, hauen arteko joko-arauak, harremanak, eremu geopolitikoak eta abar landuko dira. Hirugarren estratuan, informazioaren aurkezpen-ereduak, informazioaren tratamendua eta euskarri tekniko-adierazleen erabileran zentratzea da kontua.

Geure ikerketan, hiru maila hauetako lehen biei egingo diegu kasu. Izan ere, ETBren albistegietan aurkezten zaizkigun gaiak, pertsonaiak eta hauen bidez zedarritzatzen den Euskal Herria nolakoa den jakitea da gure nahia.

Formatu eta edukien aldetik antzekotasun hazia duen egungo albistegigintzan, Euskal Telebistaren portaera ez da besteekiko oso ezberdina. Alegia, segidan ikusiko dugun moduan, albiste-saioetan aipatzen dituzten gaiak eta pertsonaiak, funtsean, berdintsuak dira.

15. GARCIA, B. eta PERALES, A. (1992): "Los informativos de televisión: un modelo más allá de las diferencias". *Revista Española de Investigaciones Sociológicas (REIS)*, 57 zkia.: 13-47. orr.

36. taula: ETBko albistegietan ageri diren gaiak (%)		
	ETB1	ETB2
Eguraldia/Trafikoa	7,2	4,1
Politika	39,6	34,5
Gizartea	25,5	21,2
Ekonomia	12,0	12,4
Kultura	2,6	3,4
Kirola	7,6	20,8
Euskara	3,9	3,2
Bestelakoak	1,5	0,5

Goiko datuen arabera, notizietan jorratzen dituzten gai nagusienak, politika- eta gizarte-arloetakoak dira. ETB2ren kasuan¹⁶, gainera, kirolei dedikaturiko tarteak ere aipatzeko modukoa da (%20,8). Azken honetaz aparte, antzekotasun handikoak dira bi kanaletako albisteen emanaldiak. Politikaren barruan kokatu ditugun erakunde politiko-administratiboen eta alderdi politikoen joan-etorriek markatzen dute, neurri handi batean, albistegien edukia. Gizarte-atalelan, hau ere multzo garrantzitsua delarik, aurrerakuntza teknologikoak, osasuna eta herri zein hirietan aritzen diren taldeen zeregina kontsideratzen ditugu.

Albistegietara protagonista gisa heldu direnen soslaiak ere ematen du Euskal Telebistaren albistegien emanaldiari buruzko hainbat elementu garrantzitsu. Hemen ere, antzekotasuna azpimarratzen da guztiaren gainetik.

Aktualitatearen subjektu modura aurkezten zaizkigun pertsona, talde zein erakunde azterketan, bi alderdiri begiratuko diegu orain. Lehenik eta behin protagonista horien izaeran sakonduko dugu, eta gero zein gaitan mugitzen diren zehaztuko dugu.

16. Kirolari dedikaturiko denboran ematen den ezberdintasunik handiena, ETB1eko egun osoko programazioan kirolak berebiziko lekutzarra eskuratzean datza. Horren ondorioz, euskarazko kanalean kirola ez da albistegietan aparteko tarterik izatera iristen; aldiz, ETB2k kirol-programaziorik ez duenez, hainbat minutu dedikatzen dizkio gai honi berri-saioetan.

37. taula: ETBko albistegietan ageri diren pertsonaien izaera (%)		
	ETB1	ETB2
Banakoa	9,0	13,6
Talde ez-formala	6,8	3,0
Talde formala	45,7	49,0
Instituzioa	29,8	29,0
Inpertsonala	7,4	4,6
Bestelakoa	1,4	0,7

Agerian dagoenez, Euskal Telebistaren albistegietan pantailaratzen diren pertsonaien ia erdia talde formalak edo hauen ordezkariak dira (alderdi politikoak, sindikatuak, futbol-taldeak...); ondoren instituzioak dira albisteen protagonistak. Hauen artean, nola ez, Jaurilaritza, Legebiltzarra, Lehendakaria eta enparauak aurkitzen ditugu nagusiki. Lehenetsita ageri zaizkigun bi multzo hauen bidez, instituzionalki eratu eta egituratutako komunitatean bizi garela islatzen da (beti ere kontuan harturik, ETBk Euskal Autonomia Erkidegoari ematen dion lehentasuna, jakina). Gainontzeko multzoen presentzia, pertsona bakanena eta egitura finkorik gabeko taldeena ez da inondik ere aurretik aipatutakoen mailari iristen.

38. taula: ETBko albistegietako protagonisten arloa (%)		
	ETB1	ETB2
Administrazioa	25,6	25,2
Politika	19,3	14,7
Gizartea	17,9	15,7
Kultura, Hezkuntza eta Euskara	15,4	6,4
Ekonomia	10,5	9,5
Kirola	7,6	23,8
Bestelakoak	0,9	1,7

38. taulan ikus daitekeenez, Administrazioan ari diren protagonistak dira albistegietara heltzeko erraztasun handiena dutenak, eta ondoren datoz politika-mundukoak. Sozialki ongi kontsideratuak diren gizarte eta kulturaren ingurukoak ere sarritan pantailaratzen dira. Taula honetan, gainetiko alderaketa bat eginez gero, berdintasunak azpimarratzeaz gain, kultura-hezkuntza-euskara delako multzoan kokatutako protagonistek eta kirolelakoek dituzten tratamendu ezberdinak aipatuko ditugu. Seguruenik,

hizkuntzaren ondorioa da kasu batean eta, kirolari dagokionez, programazioaren antolaketarena, bestean.

39. taula: Albisteetako gertaeren gertaera-lekua (%)		
	Euskal Herriaren barnean	Euskal Herriatik kanpo
ETB1	71	29
ETB2	67	33

Albisteetako gertaerak non jazo diren begiratzen badugu, ezer baino lehenago datu bat nabarmentzen da: ETBko albistegiek Euskal Herrian gertatzen diren gauzei buruz informatzen dute beste edozertaz baino areago. Albisteen heren bi baino gehiago Euskal Herriko muga barnean gertatutakoei buruzkoak dira.

Bigarrenik, alde handiegirik ez da ageri telebista-kanal bien artean, ematen dituzten albisteen gertaera-lekuari dagokionez. Hala ere, geroago errepikatuko denez, dagoen alde txikia gogoangarria dela uste dugu: izan ere, euskarazko albistegiak gaztelaniazkoen itzulpenak izanik, erabat berdinak ez direla antzeman baitaiteke, gainera joera txiki baina sendoa erakutsiz: euskarazko albistegietan Euskal Herriko erreferentziak gehiago dira gaztelaniazkoetan baino.

40. taula: Albisteetako gertaeren eragite-eremua (Euskal Herriarekin zerikusia duten albisteen ehunekoetan)					
	Herria / Eskualdea	Hiriburua	Probintzia	Probintziaz gainekoa	Euskal Herria
ETB1	12	8	2	51	27
ETB2	15	6	12	50	18

Albisteetako gertaerek eragina duten eremuari begiratzuz gero, kanal bien arteko zenbait ezberdintasun erakusten digute datuek: batetik, gaztelaniazko albistegietan euskarazkoetan baino presentzia handiagoa dute eragina herrialde oso batean duten gertaerek (geroago ikusiko dugunez, hau kirolei buruzko albiste-kopuru ezberdinarekin loturik dago). Bestetik, euskarazko albistegietan Euskal Herri osoan eragina duten gertaerei buruzko albistek agerpen handiagoa dute gaztelaniazkoetan baino, alde nabarmenez gainera.

41. taula: Albisteetako gertaera-lekua (Euskal Herriarekin zerikusia duten albisteak) (%)											
	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa	Nafarroa	Iparralde	Euskal Herria	EAE	Hegoaldea	Espainia	Frantzia	Beste atzerriak
ETB1	10	17	17	3	0,5	8	10	6	4	0,8	24
ETB2	13	18	12	4	0,3	5	10	5	12	0	21

Lehenago esana dugu ETBko albistegiek gehienbat Euskal Herriaz jarduten dutela. Datu horiekin ñabardura gehiago jartzeko moduan gaude. Izan ere, kanal bietan Euskal Herriko herrialde eta egitate handiagoen agerpena oso desorekatua baita. Lehenik, nabarmena da Iparraldeari jarritako arreta eskasa: %1era ere ez da iristen, kanal batean zein bestean, Lapurdi, Nafarroa Beherean zein Zuberoan gertatutako albisteen kopurua. Argitu beharra dago, bestalde, aurkitu ditugun kasu apur hauen artean bat ere ez dagoela Iparraldean gertatu eta bertan soilik eragina duenik. Alegia, Iparraldean gertatzen dena aipatzen denean, Hegoaldean ere eragina izateagatik soilik aipatzen da (adibidez, ustez ETArena den armategi baten aurkikuntza Baionan: Lapurdin gertatua, baina eragina ETArengan eta ondorioz Hegoaldeko errealitatean duena). Inoiz ez da ematen Iparraldean soilik eragina duen albisterik. Honekin bat dator Frantziari egiten zaion axola txikia: Espainian gertatzen dena ETBrentzat albiste den bitartean, Frantzian gertatzen dena ia inoiz ere ez da aipatzen (nahiz eta Ipar Euskal Herrian eragina izan dezakeen).

Azpiatal honen hasieran azaldu dugu albistegien aukeraketa egitean *Iparraldearen Orena* saioa kanpoan utzi dugula, bai eta horretarako arrazoiak eman ere. Honaino iritsita, hauxe argudia lezake norbaitek: *Gaur Egun* eta *Teleberri* saioek ez dute Iparralde aipatzen, jadanik herrialde hauetako berriak beste albistegi batek ere lantzen dituelako. Ordea, argudioa ez zaigu zuzena iruditzen. Batetik planteamendu bera ez baita gertatzen herrialde penintsularrekin: Hegoaldeko herrialdeek ere beren albistegia dute, baina horrek ez du ekiditen, aztertzen ari garen albistegietan herrialde horietan gertatzen direnek agerpen garrantzitsua izatea (Nafarroaren agerpen txikiari, geroxeago erreparatuko diogu). Bestetik, argudio horrek baliorik izatekotan, euskarazko kanalerako balioko luke, ez gatzelaniazko kanalerako, azken honetan Iparralderako albistegirik eskaintzen ez dela kontuan izanda. Honi, gainera, lehenago azaldutako zerbait gehitu behar diogu: euskarazko albistegiak, 1999ko udaberrian, gehienbat gatzelaniazkoen itzulpena ziren. Honengatik guztiagatik honako ondorio hau ateratzen dugu: ETBko eguneroko albiste orokorrak egitean, herrialde kontinentalak ez dira ia kontuan hartzen, Euskal Herria, neurri handi batean, Hegoaldera mugatuta geratzen delarik.

Azken baieztapenaren ildotik, azpimarragarria da, halaber, Nafarroaren kasua: herrialde honetan gertatzen den gauza gutxi aipatzen dute ETBko albistegi orokorrek. Ipar Euskal Herriko herrialdeek baino agerpen handiagoa badu ere, Nafarroak Hegoaldeko gainerako herrialdeekin alderatuta oso presentzia urria duela nabaria da. Ondorioz, ETBko albistegiek beren berriez erakusten duten Euskal Herria, eguraldi-mapek bestela dioten arren, neurri handi batean Euskal Autonomia Erkidegora mugatuta dagoela esan dezakegu.

Ipar Euskal Herriaren eta Nafarroaren tratamendua (tratamendu-eza, hobeto esanda) berdina da kanal bietan. Ezberdintasunak daude, ordea, Espainian gertatzen diren albisteen inguruan: gaztelaniazko albisteak euskarazkoak baino joera handiagoa du Espainiako gertaeren berri emateko. Aldea ez da handiegia, baina joera bat erakusten du (esanguratsua, bestalde, bi albistegien artean ia erabateko parekotasuna egon behar-ko litzatekeela kontuan hartuta, bata bestearen itzulpen izaki).

42. taula: Albisteetako eragite-eremua (Euskal Herriarekin zerikusia duten albisteak)								
	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa	EAE	Nafarroa	Hegoaldea	Iparraldea	Euskal Herria
ETB1	3	9	7	26	2	25	0	27
ETB2	7	11	10	23	6	26	0	17

Albisteek tratatzen dituzten auziek eragina non duten begiratzen badugu, baieztatu egiten zaigu ETBn Euskal Autonomia Erkidegoa lehenestea esan duguna: Nafarroan eragina duten auziei buruzko albisteak kasurik hoberenean (gaztelaniazko albistegian) %6 diren bitartean, Euskal Autonomia Erkidegoan eragina dutenak %23tik gora dira. Gainera, azken hauei hiru herrialdeetako batean eragina dutenak (hots Araba, Bizkaia edo Gipuzkoan) gehitzen badizkiegu, kopuru hau guztien erdi ingurura iristen da. Hartara, Nafarroa ez da erreferentzia ETBko albistegi orokorrenzat.

Era berean, Euskal Autonomia Erkidegoaren ostean Hegoaldea da lehenesten den beste erreferentzia-eremua: egitate oso honetan eragina duten albisteak, guztien arteko laurden bat dira, baina hauei lau herrialdeetan eragina dutenak gehituz gero, albisteen %72 eta %83 dira ETB1en eta ETB2n, hurrenez hurren.

Azkenik, Euskal Herri osoan eragina duten albiste kopuruari dagokionez, alde nabarmena dago bi kanalen artean. ETB1en albisteen %27 era honetakoak diren bitartean, ETB2n hamar puntu beherago doa kopurua (%17).

2.4. Erreferentzia-eremuak gaien arabera

Egunkarien azterketan ikusi dugunaren arabera, gai batzuen inguruan erreferentzia-eremu batzuk eraikitzen dira, beste gai batzuen inguruan bestelako eremuak islatzen diren bitartean. Telebistako albistegietan ere badu eraginik gaiak, eremu bat edo beste lehenesteko garaian. Datuek horixe erakusten digute, bederen.

43. taula: Erreferentzia-eremu bakoitzaren agerpena gaien arabera (ETBren albistegiak) (%)

	EH eta Espainia	EH eta Frantzia	EH, Espainia eta Frantzia	EH eta beste atzerriak	EH soilik	Espainia	Frantzia	Beste atzerriak	Guztira
Eguraldia / Trafikoa	5				95				100
Politika	25	1	2	3	35	3	1	31	100
Gizartea	10			9	62	2		17	100
Ekonomia	23			13	50	8		6	100
Kultura	14			14	50			21	100
Kirola	40			8	27	14		11	100
Euskara					100				100
Guztira	21	0,2	1	7	48	4	0,2	19	100

Berriro ere agertzen zaigu jadanik egunkarietan ikusi dugun joera berbera: kirole-tan agertzen dira gehienbat Euskal Herria eta Espainia lotuta, bai eta neurri txikiagoan politikan ere. Kirolaren kasuan, bestalde, hauxe ikusten da: Espainiarekin soilik (beraz, Euskal Herriarekin ez) zerikusia duten albisteen kopurua handiagoa da gai honen inguruan gainerakoetan baino. Hartara, honako ondorio hau atera dezakegu: kirolaren inguruko albisteak dira Espainiaren erreferentzia gehien birstortzen dutenak, ekonomia eta politikaren ingurukoekin batera.

Eguraldiari eta trafikoari buruzko albisteetan, egunkarietan ez bezala, ez dugu Espainiaren erreferentziarik aurkitu (apur batzuk soilik, eta Espainiarekin batera Euskal Herriarekin zerikusia duten berriak izaki). Gai honen inguruan Euskal Herria ia bakar-bakarrik aipatzen da (geroago ikusiko dugu Euskal Herriaren zein zati edo maila agertzen den gehien). Berdin gertatzen da euskararen inguruko gaietan, eta neurri apalago batean gizarte-gaietan ere.

44. taula: ETB 1 eta ETB 2: Erreferentzia-eremu bakoitzaren agerpena gaien arabera (Euskal Herriarekin zerikusia duten albisteak) (%)

	Araba	Bizkaia	Gipuzkoa	EAE	Nafarroa	Hegoaldea	Iparraldea	Euskal Herria	Guztira
Eguraldia / Trafikoa		5				5		91	100
Politika	1	4	2	39	2	43		10	100
Gizartea	5	13	16	18	13	18		17	100
Ekonomia	5	11	9	34	2	23		16	100
Kultura	18	27		9		36		9	100
Kirola	21	17	19	8	4	19		13	100
Euskara				13		13		73	100
Guztira	6	10	9	24	5	26		21	100

Albistegietako gaietan Euskal Herria ETBko albistegiek barrutik nola egituratzen duten begiratuta, berriro agertzen zaizkigu egunkarietan antzemandako joera batzuk. Eguraldiari eta trafikoari buruzko berriek (bereziki lehenek) Euskal Herri oso bat irudikatzen dute (joera hau lehenago ere ikusi dugu egunkari abertzaleetan). Politika-gaietarako buruzko albisteek, ordea, zatikatu egiten dute Euskal Herria: ETBko albistegiak, politikaz hitz egiten dutenean, gehienbat Hegoaldeaz (%43) eta Euskal Autonomia Erkidegoaz (%39) ari dira. Honetan nabarmen bereizten dira egunkari abertzaleetatik, eta Euskal Autonomia Erkidegoko egunkari erregionalistek erakusten dituzten joeretara hurbiltzen dira. Azpimarragarria da, gai honen inguruan, Nafarroari eskaintzen zaion arreta txikia: kontuan hartuta bere erakunde politiko propioak dituela (Euskal Autonomia Erkidegoaren parekoak, Foru Hobekuntzatik datozenak), ia ez da agertzen herrialde horri soilik dagokion politika-albisterik, Euskal Autonomia Erkidegoari soilik dagozkionak %39 izanik. Gizarte-gaietan, ordea, Nafarroak badu presentzia aipagarria: Bizkaiaren pare, eta Arabak baino handiagoa.

Ekonomia-gaietan, neurri batean, politika-gaietan ikusitakoa agertzen zaigu: Nafarroaren presentzia urria, eta Euskal Autonomia Erkidegoaren lehenespena, Hegoaldearekin batera. Euskal Herriak, bere osotasunean harturik, ordea, ez du erreferentzialtasunik gai honen inguruan.

Kirolean, berriro ere Nafarroari emandako arreta txikia dugu aipagai. Dena den, datu hau interpretatzeko, gogoratu beharra dago ezen datu-bilketa burutu zenean (1999ko udaberrian) Osasuna taldea Espainiako Ligaren 2. mailan zegoela, horrek dakarren medioetako agerpen txikiarekin. Futbolari buruzko informazioak (talde handien ingurukoak bereziki) kirol albisteetan duen presentzia kontuan hartuta, hortik uler dai-

teke, neurri batean, Nafarroak arlo honetan duen agerpen txikiagoa. Joera bera aurkitu dugu EUSKALDUNON EGUNKARIAn (ez, ordea, GARAn). Ondorioz, lehenago gai honek Espainiaren erreferente-izaera birsortzeko joera areagotzen duela ikusi badugu, orain ere Euskal Herriaren isla orekatuaren apurtzaile agertzen zaigula esan dezakegu.

Azkenik, euskararen inguruko albisteak berriro ere agertzen dira Euskal Herriaren osotasunaren euskarri gisa.

5. Atala

Lurraldetasuna: Euskal Herriaren forma-aniztasun mediatikoa

Jose Inazio Basterretxea Polo

*Gure eginkizun eta erronkarik
handiena Europan leku bat
aurkitzea da, eta, eginkizun
honetan, bizirik ateratzeko
posibilitate bakarra
lurraldetasunean daukagu,
nazio batu gisa jokatzean.
Probintzia gisa jokatzeko badugu,
ez bizirik jarraitzea ez ezer
ez dugu lortuko ⁽¹⁾*

Lurraldetasuna, gai zentrala izan da, eta gaur ere bada, nazio-eraikuntzetan. Nazioek, herriek eta estatuek argiro erakutsi dute beren historiaren joan-etorrian, territorio baten jabe izatea zenbat baloratzen den: maiz izan dira borroka latzak, mapetako marrak harago edo honago eraman edo ekartzeagatik. Lurraren eta lurraldearen gainetik dagoen kontzeptu politiko eta sozial garrantzitsua da lurraldetasuna. Lurraldetasunak medio fisikoarekin harreman zuzena duen arren, batez ere, eremu fisiko batean bizi den jendearekin du harreman zuzena: jende-talde horrek kolektibitate bateko partaide sentitzearen sentsazioarekin, argiro esanda.

Lurraldetasuna kontzeptu politiko estrategiko argia da. Lurraldea sortu egiten da, borondate politikoaren, kulturalaren eta ekonomikoaren adierazle argia izan dadin. Lurraldea, beraz, ez da lurra besterik gabe; lur-eremua izateaz gain, giza borondatea ere bada lurraldea. Giza borondateak sortzen eta finkatzen, besteen artean, medioek aparteko zeregina izan ohi dute. Zer rol jokatzeko dute gure inguruko medioek lurraldetasunen sorkuntzan eta finkatze-lanetan?

1. AZURMENDI, Joxe, (2000): "Gure buruaren jabe izanez, abantaila besterik ez dugu" in *Aitzina-Gara*, 2000-01-18, (4-5 orr.).

Beren jardunean, hedabideek lurralde imajinarioak sortzen dituzte, lurraldeak irudikatzen dituzte. Adibide asko daude hori horrela dela pentsatzeko: dela ezartzen duten agendagatik, dela albisteei “hurbileko” ezaugarria zein gertakariri aitortzeko hartzen dituzten azturengatik, dela produktua bera zabaltzeko eremu bat edo bestea hautatzeagatik, dela marraztu eta komertzializatzen dituzten eguraldi-mapengatik...

Herri bati, nazio bati, lur-eremu bati kartografia bat edo beste bat aitortzean, nola lurralde horretan bertan eta horren ingurukoetan hala urrunekoetan, iruditeria kolektibo bat edo bestea sortzen laguntzen dute hedabideek, zeren ikusitako mapak/ /mapek kolektibitateek unibertso publikoan duten/duketen leku eta toki aitortua ezartzen baitute, eta mapa horiek sozializatzen baitute giza talde bakoitzaren lur-eremuaren jabegoen nondik norakoak.

1. LURRALDE TASUNA, EZTABAIDARAKO PUNTUA*

Gizakiak munduaren errepresentazioa egiten duenean, ez du, normalean, modu isolatuan egiten; aitzitik, gizakiaren ideia nagusiak talde-jario kulturei lotuta egon ohi dira. Ildo horretatik, errealtatea sozialki eraikia dela esan da behin baino gehiagotan.

Errealtatearen eraikuntza sozialean, hedabideek garrantzi berezi eta espezifiko dute, zeren sozialki garrantzitsutzat hartuak izango diren pertsonaiak, gertaerak, tokiak eta uneak izendatzeko, hedabideak aparteko gizarte-erakundeak baitira.

1.1. Ezagutzaren sorrera, abiapuntu gisa

Ezagutzaren sorrerari buruz hastapeneko gogoeta garatzen ari zelarik, Karl Mannheim aspaldian ohartu zuen, ezen gizabanakoaren eta taldeen ideiak eta erre-presentazioak ezin direla isolaturik ulertu. Ideiak elkarren eragile dira, batek bestea zehazten du. Ezin dira ez ideiak ezta erre-presentazioak ere, berez, zerbait isolatu eta lotugabetzat hartu; aitzitik, osotasun sistematiko baten partaidetzat hartu behar dira, parte bat bestean bermatzen baita².

Peter L. Berger-ek eta Thomas Luckmann-ek errealtatea sozialki eraikitzen dela adierazi zuten eta gizarte-zientziari egin behar zehatz hau jarri zioten behinola: errealtatearen eraikuntza nola burutzen den aztertu beharra. Autore horien ustez, gizarte-zientziek zehazki aztertu beharko lituzkete edozein “ezagutza-corpus” sozialki “errealtateztat” onartua izateko burutzen diren prozesuak³.

*. Autoreak bereziki eskertu gura dio Iturriotz irakasleari atal hau burutzeko eskainitako laguntza.

2. MANNHEIM, Karl (1990): *El problema de una sociología del saber*, Tecnos, Madrid, 16. or.

3. BERGER, Peter L./ Thomas LUCKMANN, (1998): *La construcción social de la realidad*, Amorrortu, Buenos Aires, 15. or.

Ezarriak zeuden aurrekari teoriko hauetatik abiaturik, eta gizarte garaikideetan hain hedadura zabala lortu duten hedabideen eraginaz kezkatutik, autore asko hedabideek ideia eta errepresentazioak osatzeko eta inposatzeko duten indarra azpimarratzen hasi ziren eta, halaber, egungo errealtatearen eraikuntza soziala hedabideen eragina aztertu gabe ulertu ezin dela erakusten. Gaur egun, ikertzaile gehienek asumitzen dute hedabideek eragin erabakiorra dutela gizakiaren errealtatearen kontzeptzioan⁴.

Hauteskunde-prozesuetan oinarrituriko lehendabiziko ikerketetan azpimarratzen zen jadanik hedabideek errealtatearen eraikuntza soziala burutzeko zeukaten indarra, Lang eta Lang senar-emazte aitzindarien azterketa klasikoan nabarmen ikus daitekeenez⁵.

Jakina, hauteskunde-kanpainetan sumatutako eragin hori orokortu eta hedatu egin zen berehala. Maxwell MacCombs eta Sheldon Gilbert irakasleek, esate baterako, *Agenda-Ezarpena* deitutako teoria hasi ziren garatzen, hedabideen eraginari buruzko kezka hau metodologikoki aztertzeke⁶. Hedabideek zeregin garrantzitsua dute, oro har, sozialki garrantzitsutzat hartuak izango diren gertaera, pertsonaia, toki eta momentuen demarkazioan.

1.2. Ezagutza eta nazioaren kontzeptua

Analisi praktikora etorririk, errealtatearen eraikuntza horrek zentzu berezia hartzen du, nazioen definizio politikoeekin lotzen denean. Estatua eta, beraz, boterea duten nazio askotatik hedabide nazioazgaindikoek izan dezaketen eragin kulturalari buruz kezka sortu baldin bada⁷, Estaturik gabeko nazioen egoera are kezkarriagoa da. Beren gutxitasun-egoeratik, ezin diote aurre egin beste nazio indartsuagoen errepresentazio eta eraikuntza mediatikoei. Egoera ezorekatu horretan, txikiarentzat munduaren errealtateak erakusten duen definizioak, hots, munduak hartzen duen errepresentazioak, irizpide eta agindu politiko *nazional* arrotzak ditu.

Horretan, eragin mediatikoak foma berezia hartzen du, estatu indartsuenek inposatu nahi duten errepresentazioa islatzen eta ezartzen baitute hedabideek, modu errutinazko batean. Euskal Herriak, kasu, beste bi nazio indartsurekin lehiatu behar du mediatikoki, eta, botere-harremanean ez ezik sare mediatikoan ere gutxitua agertzen denez, gertaera, pertsonaia, toki eta momentu garrantzitsuak Espainiaren eta Fran-

4. NOELLE-NEUMANN, Elisabeth (1983): "The effect of Media on Media Effects Research", *Journal of Communication*, Summer, 157. or.

5. LANG, K/LANG, G. E. (1959): *The mass media and voting*, New York: Free Press, 226. or.

6. MCCOMBS, Maxwell/GILBERT, Sheldon (1986): "News Influence on Our Pictura of the World", in *Perspectives on Media Effects*, Lawrence Erlbauon Associates Publishers, Hillsdale, New Jersey, 3. or.

7. Ikus, esate baterako, Belgikari buruz Armand Mattelart eta Jean-Marie Piemme ikertzailek erakusten duten kezka ("Veintitrés notas para un debate político sobre la comunicación", in *Sociología de la comunicación de masas*, M. De Moragas (Arg.), GG MassMedia, Barcelona, 81-99. orr.).

tziaren ikuspegi *nazionalaren* arabera ematen zaizkio antolatuta eta eraikita, hedabiderik nagusien eskuetatik behinik behin.

Sozializazio politikoak aurrera eramateko, Munduaren eraikuntza mediatikoa publikoaren eskuetan uzteko, *nazioaren* lurraldetasun sinbolikoak zeregin garrantzitsua du.

Horrela, lurraldetasunaren errepresentazio politikoa sozializatzeko eta ezartzeko, tresna oso baliagarria da, zalantzarik gabe, eguraldi-mapa. Horren bitartez, nola prentsaren irakurleak hala ikus-entzunezkoen audientziak, egunero-egunero, ia konturatu gabe, begien aurrean du, presente, errealtate politikoaren mapa sinbolikoa: eguraldi-mapek, trumoiak non izango diren iragartzeaz batera, *non* horiek *norenak* diren ere esaten baitute. Irrikitan egon ohi da ikusle-irakurlea eguraldi-iragarpenak zer esango duten jakiteko eta, nolabait adieraztearren, egunero-egunero eskatzen dio hedabideari mapa hori emateko; agian, politikoki erabakitako eguraldi-mapa bat sozializatzen eta ezartzen ari direla sumatu gabe.

Hedabideek, errealtatearen eraikuntza orokortzailearen barruan, besteak beste, lurralde-mapak eskaintzen dituzte imajinario kolektiboetan, nazioen, herrien eta estatuen kokapena eta hedadura sozializatuz. Hedabideek eskaintako mapa geografiko, administratibo eta politikoei esker, herritarrak munduaren kontzeptualizazioan egiten du aurrera, eta tokia bilatzen du unibertsoan, nola bere buruarentzat hala bere ingurukoentzat.

1.3. Mapa, estrategia politikoaren adierazle

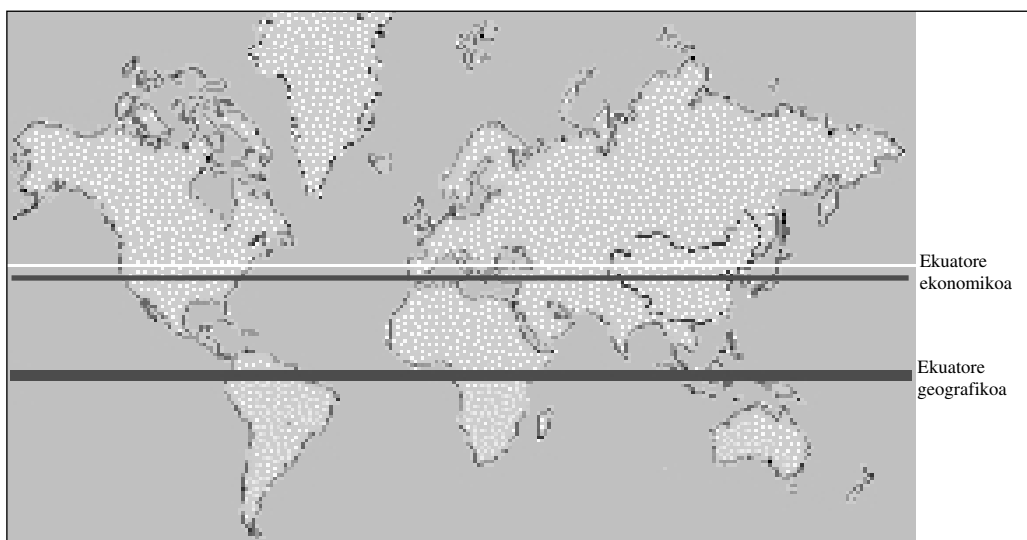
Mapak Munduari buruz daukagun kontzeptzio abstraktua eta ideala gidatzen du. Mundua bere osotasunean ikusterik eta ezagutzerik ez dugunez, zerbaitek irudikatu behar dizkigu bizi garen lur- eta itsaso-eremuak, non garen eta zein leku betetzen dugun jakin dezagun; erakusle hori, normalean, mapa da, kartografia.

Munduaren ezaugarri geografiko eta politikoaren konprentzioan lagungarri izatea eskertuko genioke gustura kartografiari; hala ere, mapak munduaren isla neutroa eskaintzetik urrun daude, eta gezur biribil ugari ezkututzen da horien azpian. Uste orokorrekoa da, esate baterako, ekuatoreak Mundua hemisferio bitan zatitzen duela eta nola iparreko hala hegoko hemisferio horiek antzerako lur- eta itsas-eremuen jabe direla, edo, izatekotan, agian iparrekoa pixka bat handiagoa dela. Baina iruzur egiten da askotan, zeren ekuatore geografikoko marra ez ohi da maparen zentroan jartzen eta munduko lurren “zentro” modura 30°ko latitudea hartzen da. Horren arabera definitzen dira nolabaiteko “Iparra” eta “Hegoa”. Sarri Ipar eta Hego geografikoak Ipar eta Hego ekonomikoekin identifikatzen dira. Identifikazio horrek mapa desitxuratu egiten du. Ekuatore ekonomikoan zentratzean, badirudi “Iparra” eta “Hegoa” antzeko tamaina-

koak direla. Eta hori ez da egia. Baldintza horietan Ipartzat hartzen dugun lur-eremuak 52 milioi km² ditu; Hegotzat hartzen dugunak, oster, 100 milioi km². Engainatu egiten gaitu mapak, batzuetan.

Hori guztia errazago ikusteko, jar dezagun gure arreta hurrengo hiru mapetan⁸:

1. Mundua “den” legez erakusten bide duena, ekuatore ekonomikoan zentratua, eskola ia guztietan erakusten dena, munduaren irudikapen kolektibo zabala sortu duena:

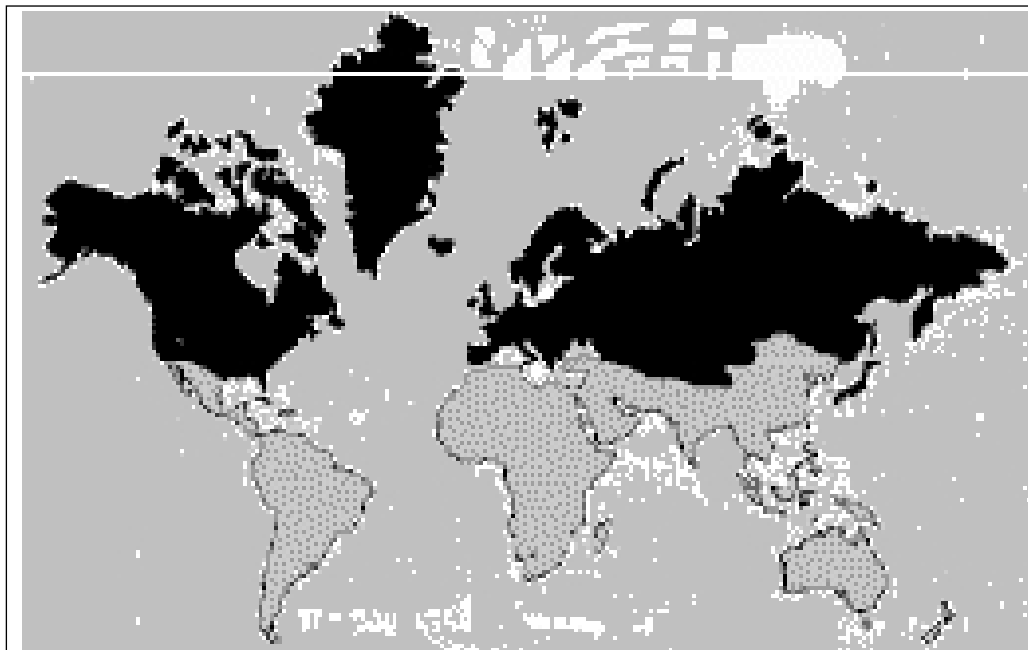
Aurreko mapa horretan, bi marra dituzu. Batak ekuatore geografikoa irudikatzen du, horren arabera hego-hemisferioa txiki-txikia da. Besteak ekuatore ekonomikoa irudikatzen du, horren arabera “lur aberatsek” eta “lur pobreek” hedadura bera dute munduan. Baina zenbakiak beste errealitate bat erakusten dute.

Gure begietan gelditzen dena, hala ere, zenbakiak isla baino gehiago irudiarena izan ohi da. Irudikapen faltsua da aurreko mapa horrek erakusten duena: batetik, hori ikusita, Iparra handiagoa dela uste dugu; eta, bestetik, uste dugu Europa bera dela Munduaren erdigunea.

Horretara, Mendealde garatuak lur-eremuz dena baino garrantzitsuagoa dela ematen du. *Europazentrikoa* da aurreko mapa hori.

8. <http://www.jimena.com/mapas>

2. Ipar ekonomikoa vs Hego ekonomikoa erakusten bide duena, mundu garatuaren eta azpigaratuaren arteko erkaketa bideratu ohi duena (Australiaren salbuespenaz), Iparraren mesedetan eraiki dena.

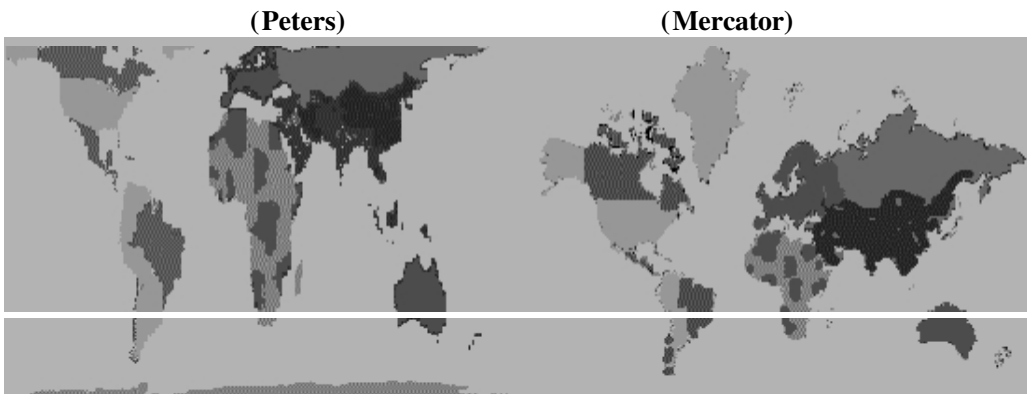
Mapak dira Mundua ikusteko dugun modua, eredua. Mapan “mundu garatua” eta “mundu azpigaratua” dituzu, lehena beltzez, bigarrena grisez. Hori ikusita, pentsa daiteke lurak erdibana partitu direla Ipar aberatsaren eta Hego pobrearen artean. Ez da horrela, baina.

Bigarren aurkezpen honek badu nolabaiteko erlazioa aurreko mapan munduko zentro modura hartu den ekuatore ekonomikoarekin, nahiz eta kasu honetan zehaztasun handiagoz markatzen den garapen ekonomikoaren ikuspuntua. Kasu honetan ere, mapan lurraldeek dituzten tamainak faltsuturik daude (Groenlandiaren kasua da aipagarriena).

3. Perspektiba desberdinen erkaketa duzu ondoren: Peters mapa eta Mercator mapa.

Orain arte esandakoa argiago ikusteko, hurrengo mapa biak dituzu. Munduaren isla oso desberdina ematen du bakoitzak. Eskuinekoa da gehien ezagutzen duguna, ezkerrekoak esperientzia berri bat dakar gure begietara.

- Ezkerreko mapak (Peters mapa deritzona) lurren superfiziek eta posizioak modu neutroan erakusten ditu, errealistagoa da.
- Eskuineko mapak (Mercator mapa) lurralde batzuk hobesten ditu besteen gainetik.

Mapak, beraz, Munduaren idealizazioa dakar. Abstrakzio hori, sarritan eta tamalez, faltsututako informazio grafikoaren gainean egiten da.

1.4. Mapa, lurraldetasun-marka

Antzinetatik ditu gizakiak bera bizi den lekuaren eta beretzat duen bizitokiaren jabe den inpresioa eman diezaiokeen zantzuren baten gogoa, nahia eta beharra. Kultura gehienetan, antzinetatik markatu ditu gizakiak beretzat hartutako territorioak eta, behin markatuta, defendatu egin ditu, ustez, bertan sobera daudekeen guztien aurka; batzuetan hitza ahoan zuela, eta beste batzuetan ezpata eskuan zeukala.

Besteekiko harremanetan, denboraren joan-etorrian, gizakiak garatu egin du beretzat duen territorioaren errepresentazio ulerkorra izan daitekeen irudi bidimentsionala, non marrazten ikasi baitu bereak diren errekek eta mendiak, herriak eta bideak; batetik, kideak eta lagunak non bizi diren irudikatzeko; eta, bestetik, besteek, etxek kanpokoek, lurralde hori errespeta dezaten.

... lurraldetasunaren erreibindikazioa justu etorkizunari behar bezala begiratzen dion proiektu politiko bakarra da... Beste kontu bat da lurraldetasunak Estatuaren forma izan behar duen ala ez⁹.

1.4.1. Mapa, izaera-markaren errepresentazio grafikoa

Lurralde-markak aldakorrek dira: gaur hemen daude eta bihar han. Botere politikoaren definizio legez, lurralde-markak eta izaera kolektiboen mugak modu dinamikoan ikustera ohitu beharko ginateke. Kolektibitateen harreman sozialak eta erakunde politikoaren joko administratibo eta militarrek markak eta mugak maiz aldatu dituzte lekuz; horiek gaur hemen egotea eta bihar hara eramatea, bai historia zaharrean bai garaikidean sarritan ikusi dugun afera da. Horretan azpimarragarria da jakitea, ezen kolektibitate sozialen gainean eraikitzen diren entitate politiko eta administratiboek ezartzen dituztela normalean marka-lerroaren definizioak; eta, ez entitate politiko eta administratibo horiek zerbitzatzen omen dituzten herriek berek. Markatze- eta mugatze-lan horretan, berebiziko rola jokatu dute mapek gizateriaren historian.

“**Mapa:** Edozein aldagaik lurrazalean edo honen zati batean duen banaketa irudikatzen duen adierazpide grafikoa. Aldagai horiek mota askotakoak izaten dira: bereziki geografikoak, geologikoak eta geopolitikoak”¹⁰.

Beraz, mapak, besteak beste, Estatuak eta bestelako banaketa administratiboak irudikatzeko baliagarriak zaizkigun adierazpide grafikoa ditugu.

Baina, mapa politikoak munduaren egitate kontsumatua eta kontsagratua irudikatzear gain, zenbait kasutan, esangura etereoagoa ere har dezake, kolektibitateek bizi dituzten esparruak irudikatu eta beren antolamentu politiko idealak adierazteko.

Historiaren joan-etorrian, mapa politikoak estatu finkatuen eta legezkoen lur-eremuak paperean jartzeaz gain, zenbait kasutan, ofizialki onartuak eta ezagutuak ez diren kolektibitateek berezkotzat dituzten lurrazal-eremuak ere marraztu izan ditu.

Mapak ez du *existitzen dena* bakarrik irudikatzen; lurralde propioaren pertzeptzio sakonaren etorkizuneko proiektzioa ere irudikatzen du, eta ezagutza politiko inplizitua erreibindikatu du. Horra hor, esate baterako, munduan ezaguna den kasu bat aipatzearren, Kurdistan herriak publiko egiten duen bere ametszeko mapa, beren mugak irmo mantendu gura dituzten bost estaturen gainetik eraikitako erreibindikazio idealean.

9. AZURMENDI, Joxe, (2000): “Gure buruaren jabe izanez, abantaila besterik ez dugu”, in *Aitzina-Gara*, 2000-01-18, (4-5. orr.).

10. EUSENOR, (1995): *Euskal Hiztegi Entziklopedikoa*, Harluxet Fundazioa, Donostia. (Maparen definizio orokorra, 2193. orrialdea).

Herri bat baino gehiago da egoera horretan bizi dena, hots, besteek ezarritako mugak hertsiegi dituen, bere-bere propioak gura dituen, besteak beste bera izateko, besteen artean *burua zutik* egon ahal izateko baino ez bada ere. Herri bat baino gehiago da munduan bere mapa identitario ezaguturik ez duena eta besteek inposatutako mapa ikasi beharra duena.

Testuinguru horretan, Europatik harago joan barik, non bizi dira, adibidez, laponiarrek, friuldarrak eta erromantxeak? Eta sorboak, ijorrak eta pomakak?

Modu *arin* batean, esan dezagun ezen *laponiarrek* Norvegia, Suedia, Finlandia eta Errusian bizi direla; *friuldarrak* Italiako iparraldean gaur, Austriako lurretan atzo; *erromantxeak* Suitzako ekialdean, Grisonian; *sorboak* Alemaniako ekialdean, Elba ibaiaren ertzean; *ijorrak* Errusiako Sankt Peterburg hiritik hegoaldera; eta, *pomakak* Bulgaria eta Mazedoniako mugetan.

Herri horiei buruzko koordinatuak ematerakoan, badago *zer* bat den-denetan komuna dena. Alegia, *beste* batzuen koordinatuen arabera kokatu behar ditugu herri horiek, mapa-mundietan, kartetan edo mapetan berak bizi diren lekuen errepresentazio grafiko internazionalik ez dagoelako.

Hitz-jokoa ematen duen arren, laponiarrek ez dira *Laponian* bizi; Eskandinaviaren iparraldean baino: Norvegian, Suedian, Finlandian eta Errusian. Esan gura baita, laponiarrek ez dituztela beren markak eta mugarriak jarri beren lurraldearen nondik eta norakoak adierazteko eta errespetarazteko; eta, jarri izan badituzte, norbaitek lekuz aldatu ez eze, kendu ere egin dizkiela, nonbait. Kontuak kontu, mapan ez dagoena, ez dago, ez da existitzen nazioarteko komunitatearen aurrean.

1.4.2. *Etxea zilbor*

Mapak, atlasetan, entziklopedietan eta eskola-liburuetan agertzen diren lurralde-mapak, errepresentazio grafikoak dira. Mapa horiek herrien eredu ideala osatzen dute gure begien aurrean. Eta euskaldunak, non dira? Zein da euskaldunen lurraldearen errepresentazio politikoa eta grafikoa?

Begietarako errepresentatua den Munduaren zati hori ez da entitate abstraktu hutsa; izan ere, errepresentazio horrek berekin baitarama bere testuinguru politikoa; eta baita ekonomikoa eta historikoa ere¹¹.

11. MOUCHON, J., (1996): *Política y medios*, Gedisa, Bartzelona.

Euskal Herriaren kasua berezia eta bitxia da. Jakina denez, Euskal Herria entitate administratibo diferentetan banatuta dago; eta entitate administratibo diferentziatu horiek beren lurraldearen errepresentazio grafikoa gauzatzean, mapa propioa gizaratzen dute: nork bere interes administratiboen mesedetara makurtua.

Gaur egun, Euskal Herriak partiketa administratibo hirukoitza ezagutzen du bere baitan: Euskal Autonomia Erkidegoa, Nafar Foru Komunitatea eta Pirinio Atlantikoen Departamendua; lehenengo eremu administratibo biak Pirinioen hegoaldean; hirugarrena, mendi horien iparraldean. Zer isla du partiketa administratibo horrek masa-hedabideetan? Zer-nolako nazio edo lurraldea marrazten dute hedabideek beren orrialdeetan?

Identifikazio-lan horretarako, naziogintzaren sintomatologia desberdinak antzemateko, bide aparta iruditu zaigu eguraldi-iragarpenak ilustratzeko medio bakoitzak erabiltzen duen mapari begiratu bat ematea.

Hedabideetan argitaratutako eguraldi-mapei kasu eginda, euskal-nazioaren nortasunaren zehaztasun publiko eta sozializatu komunik ez dago: eguraldi-mapei begiraturik, Euskal Herri forma-anitza eta anbiguoak aurkitzen dugu.

Euskal Herriak ez du muga bateraturik hedabideetan, nork bere interes politiko eta komertzialen arabera marrazten ditu bere gogokoak diren mugak; lurraldetasun premeditatu desberdinekin egiten dugu topo, beraz.

Bere buruaren jabe ez den herriekin gertatu ohi denez, besteek marraztutako mapen kontsumidore dira euskal komunitateak. Akulturazio geografiko¹² larriaren lekukoak al gara?

Euskal Herriarekin gertatzen ari den lurralde-errepresentazio forma-anitzaren eskutik, bere identitate nazionalari eutsi ez eze identitate hori eraiki gura duen herria, gurea, aurrera egiteko oztopo ugariarekin aurkitzen da, zeren gaur egungo forma-aniztasun horrek arriskutan jartzen baitu bihar-etzi nazioartean ezagutua izango den euskal mapa politiko bateratua bera ere.

11. MOUCHON, J., (1996): *Política y medios*, Gedisa, Bartzelona.

12. BUISEF, D., (1999): "Influencia de los medios de comunicación occidentales. La cuestión de la aculturación en Marruecos", *Sur y Comunicación*, Icaria, Bartzelona. Giza talde batek beste giza talde bateko balore kulturalak bere egiten dituen prozesua ulertu ohi da akulturaziotzat; eta, hori sarri gertatu ohi da, formalki beren buruaren jabe ez diren herrietan.

2. EUSKAL HERRIA: ERREPRESENTAZIO MEDIATIKOA

Jakina da gure artean. Gaur egun, Euskal Herrian kontraesan teoriko-praktiko nabarmena bizi dugu: ia orok onartua da euskal identitate kulturala existitu egiten dela eta identitate hori euskararen herriaren gainean osatua dela, alegia Euskal Autonomia Erkidegoaren, Nafarroako Foru Komunitatearen eta Pirinio Atlantikoen Departamentuaren gainean; baina horra hor kontraesana, ez dago kontsentsurik lurralde sozio-kultural horrek izan behar duen edukiontzi administratiboari buruz erabakitzeko. Esan nahi baita, euskal herritar eta lider politiko gehienek fakto linguistiko-kulturalak lurralde zabal bat (mugez gaindi) besarkatzen duela onartzen duten arren, herritar eta lider horien artean ez dago kontsentsurik, lurralde linguistiko-kulturalak izan behar duen ezarpen administratiboari buruz.

Kontsentsu administratiborik ezak aurpegi politiko desberdinak ditu. Bada gure artean, esate baterako, lurraldetasun administratibo diferentziatuaren beharrik ikusten ez duenik. Horrela, Bidasoaz iparraldeko Euskal Herriaren kasua hor dago, bere gordintasun osoan, Parisek entzungor egin dielarik sarri euskal erakunde politikoen eta kulturalen eskakizunei. Bada gure artean, bestalde, probintzia bakarra ikusten duenik lurralde bakartzat: eredu horretako adibiderik argiena, beharbada, beste zenbait sentsibiltate foralistaren artean, zenbait arabarren eskakizuna da. Bada gure artean, hirugarrenik, sentsibiltate estatutista dei diezaiokegun jarreraren aldekorik; horien arabera, gaur egun ezagutzen diren *Gutun* autonomikoek ezartzen duten marko juridiko-politikoak nahiko lurraldetasun administratibo ezartzen dute eta, beraz, Euskal Herria ondo definiturik dago komunitate berezitutan. Bada gure artean, era berean, Euskal Autonomia Erkidegoaren eta Nafarroaren artean harreman soziopolitiko bat onartu arren, Espainiak eta Frantziak administratutako *Ipararren* eta *Hegoaren* arteko harreman zuzenik eta araturik onartzen ez duenik. Bada gure artean, azkenik, euskal nazionalisten konstrukzio kontzeptuala onartzen duenik ere, hots, mapa politiko-administratiboa mapa linguistiko-kulturalaren gainean modu isomorfikoan ezarriko lukeena.

Modu erraz batean esateko, herritarren arteko nazio-sentsibiltate desberdinak ilustra ditzaketen multzo diferenteek sare polimorfikoa marrazten dute gure aurrean. Batzuek lurralde historiko bakarra islatzen duen oinarritzko multzoa baino ez dute ikusten: foralistak dira horiek. Beste batzuek, aldiz, hiru lurralde historikoren multzoa dute buruan: Espainiako euskal autonomistak. Beste batzuek, oster, lau osagaiko multzoa dakusate: baskonabarristak. Beste batzuek, bestalde, zazpi osagaiko multzoa: abertzaleak. Azkenik, multzo hutsa ikusten dutenak ere badaude: Euskal Herria detektatu ere egiten ez dutenak.

Jakina, dibertsitate politikoak badu bere isla hedabide desberdinek euskal errealitate nazionalari eman dioten lurralde-trataeran. Horixe dugu orain erronka,

alegia, lurralde-marka bakoitzaren atzetik, irakurketa mapalizatu bakoitzaren atzetik zer eta nor dagoen jakitea.

Euskal Herriaren errepresentazio publikoa irakurketa espainolari eta frantsesari dago, batez ere, lotuta. Estatu indartsuek inposatu egiten diote errealtatearen irakurketa herri indargeari, gure herriari kasu honetan. Begietarako errepresentatua den herria ez da gauza abstraktua; testuinguru politikoa, testuinguru ekonomikoa eta testuinguru historikoa daude beti horren azpian, oinarrian. Gaur egun, euskal estatuarenaren orde, espainiar eta frantziar estatuen plasmazio mediatiko grafikoa hobesten da.

“Euskal Estatua? Beste estatu guztiek bezainbeste bai, ez espainola baino gehiago, baina ez gutxiago ere. ‘Orain zertarako nahi dituzue, bada, armada eta mugak?’ galdetzen dutenean, estatu bat izateko eskubidea ukatu nahia dago horren guztiaren atzean. Guk nahi ala behar dugun moduan antolatuko dugu, esaten dut nik, baina ez ukatu eskubide hori”¹³.

2.1. Euskal Herria hedabideen begietan. Prentsaren adibidea

Ikus dezagun gure inguruko prentsak zelan ikusten duen Euskal Herria, zelan marrazten duen Euskal Herria bere mapetan, bere eguraldi-tarteetan zelan ikusten duen Euskal Herria: bai Iparraldea baita Hegoaldea ere.

Hamar egunkari aztertu dira ikerketa honetan, eta honela zerrendaturik agertuko dira: Bordeleko *Sud Ouest*, Arabako *Periódico de Alava*, Nafarroako *Diario de Navarra* eta *Diario de Noticias*, Bizkaiko *El Correo*, *El País*en edizio lokala, Gipuzkoako *Diario Vasco*, Bizkaiko *Deia*, Gipuzkoako *Gara*, Gipuzkoako *Euskaldunon Egunkaria* eta *El Mundoren* edizio lokala.

Ikusiko denez, egunkari horiek lau eredu nagusiren arabera kontenpla daitezke. Hain zuzen ere, Euskal Herriko prentsa handiaren paradigma lau joera zeharo desberdinek osatzen dutela esan daiteke:

- Estatuaren erreferentzialtasun ikonografikoan oinarritutako prentsa.
- Prentsa probintzialista.
- Prentsa autonomista.
- *Zazpiak baten* erreferentzialtasun ikonografikoan oinarritutako prentsa.

Ikus ditzagun egunkariok banan banan.

13. AZURMENDI, Joxe, (2000): “Gure buruaren jabe izanez, abantaila besterik ez dugu” in *Aitzina-Gara*, 2000-01-18, (4-5. orr.).

SUD OUEST

Bordeleko egunkari honek zortzi mapa desberdin eskaintzen ditu bere azken orrialdean, eguraldi-iragarpena egiteko.

Koloretako infografiaz baliaturik, *Sud Ouest*ek Bordeletik Hendaiarainoko eta Pau-rainoko lur-eremuaren gaineko eguraldi-iragarpena egiten du.

Pays Basque delako Euskal Herriak, Iparraldeak alegia, ez du leku propiorik zortzi demarkazio horietan.

Egunkari horretan, sakabanatutako Ipar Euskal Herriak Biarnorekin konpartitzen du espazio informatiboa batetik, eta Bordeleko kostaldearekin bestetik.

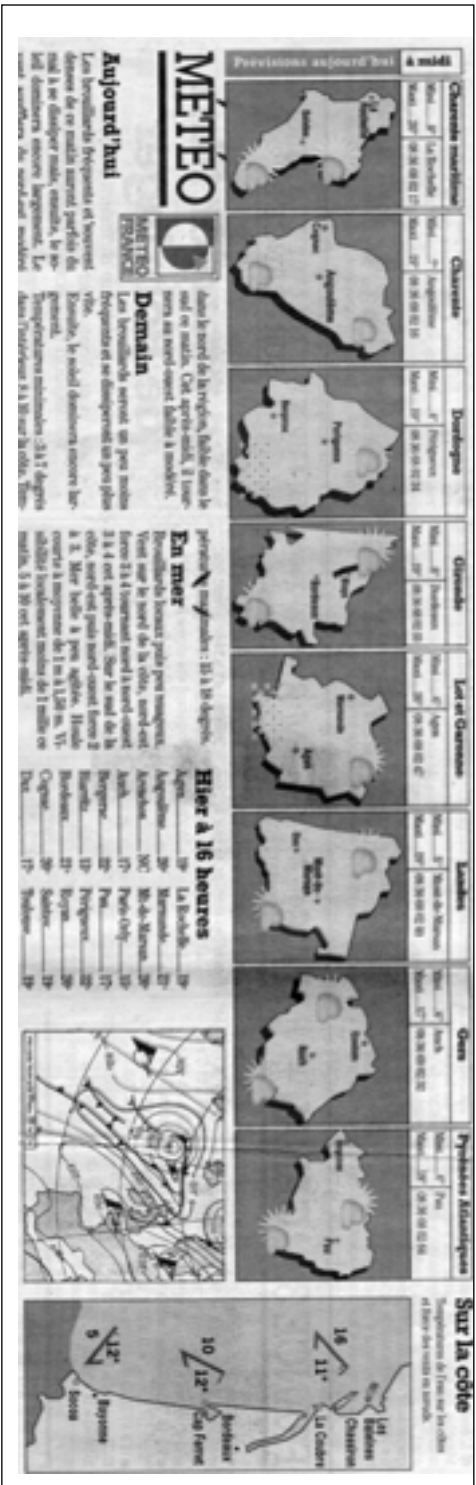
Esan gura baita: *Sud Ouest*ek ez du eza-gutzen, ez onartzen, Euskal Herria modu grafiko berezitu gisa. Nahiz eta bere orrialdeetan, barruan, Euskal Herriari buruzko informazioa badakarren.

Multzoetara itzuliz, hutsa lekuske egunkari frantsesak *euskal lurraldea*. Euskal Herriak ez du lurralde-identitate propiorik *Sud Ouest* egunkariaren arabera.

Lausotze edo ukazio baten aurrean gaude: izan ere, Euskal Herria ez da existitzen egunkari bordeltarraren iritziz. *Sud Ouest*ek ez du Euskal Herriaren existentzia grafikorik onartzen bere orrialdeetan.

Beraz, errealtatearen erreprodukzio sozialari eutsita, *Sud Ouest*ek ez du begirik Euskal Herria ikusteko. Bere jarrera, zelanbait, autonomista da frantziar txobinismoaren baitan, zeren, azken finean, demarkazio departamentalak baitira eredu grafiko bakar mapak ekoizterakoan.

Euskal Herri bereziturik ez, Iparralderik ez *Sud Ouest*en, hortaz.

PERIODICO DE ALAVA

Arabar egunkari honek multzo bakuna ikusten duen horietarikoa da. Foralismo uniprobintzialistak gidatutako orrialdeetan, bere inguru geografiko eta politiko guztietatik aparte isolatutako Araba bat ikus dezakegu. Araba kulturalki Euskal Herrian eta administratiboki Euskal Autonomia Erkidegoan kokaturiko lurralde historikoa da. Eguraldi-mapari gagozkiolarik, fakto hori ahaztua da egunkari gasteiztarrean.

Alabaina, kasualki, aparteko oinarri administratiborik eduki ez arren, Trebiño Araban integratzen du egunkariak.

Bestalde, EAEkoa den CADEM erakunde publikoaren erabilpen oso partidista egiten du egunkari honek; izan ere, EAE osorako erakundeak egiten duen berogailu-erabilpenerako aholkuaren *arabar* irakurketa baino ez du argitaratzen.

Probintziatasunaren paradigma biribilaren aurrean gaude, hortaz, kasu honetan.

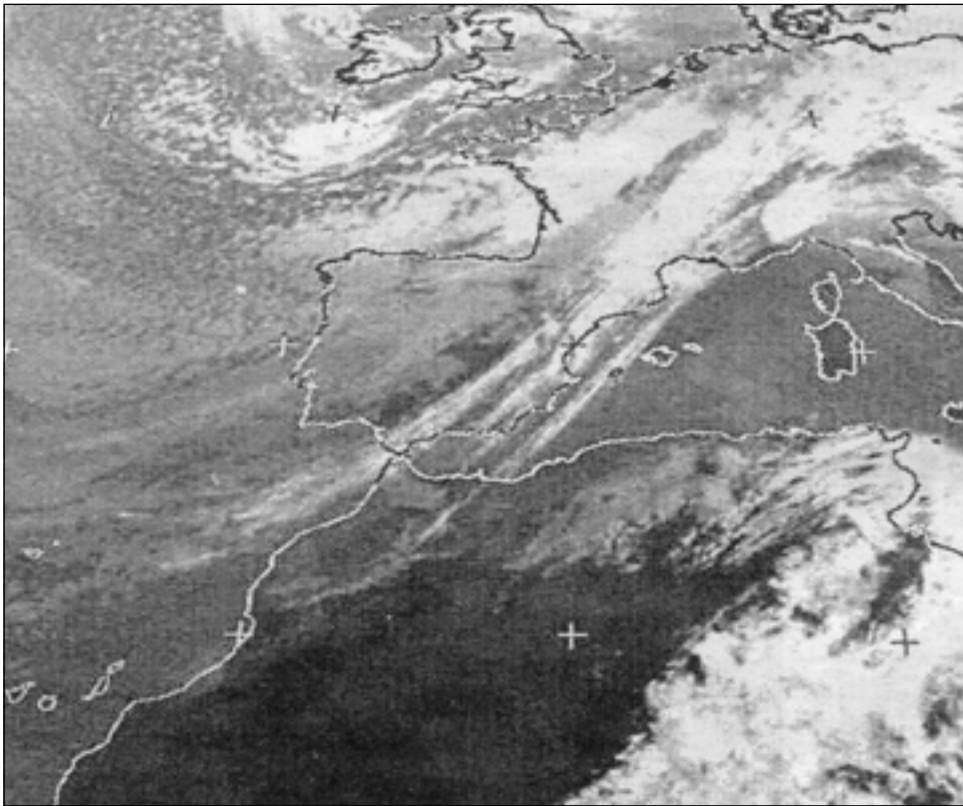
DIARIO DE NAVARRA

Egunkari honen kasua berezia da, oso. Egunkariari duda-izpirik gabeko bokazio nafarzalea aitortu ohi zaio, baina... eguraldi-mapa eskaintzean, egunkariak iberiar penintsulari aitortzen dio zentraltasun grafikoa, ez bere probintziari, komunitateari edo erresuma zaharra izandako Nafarroari.

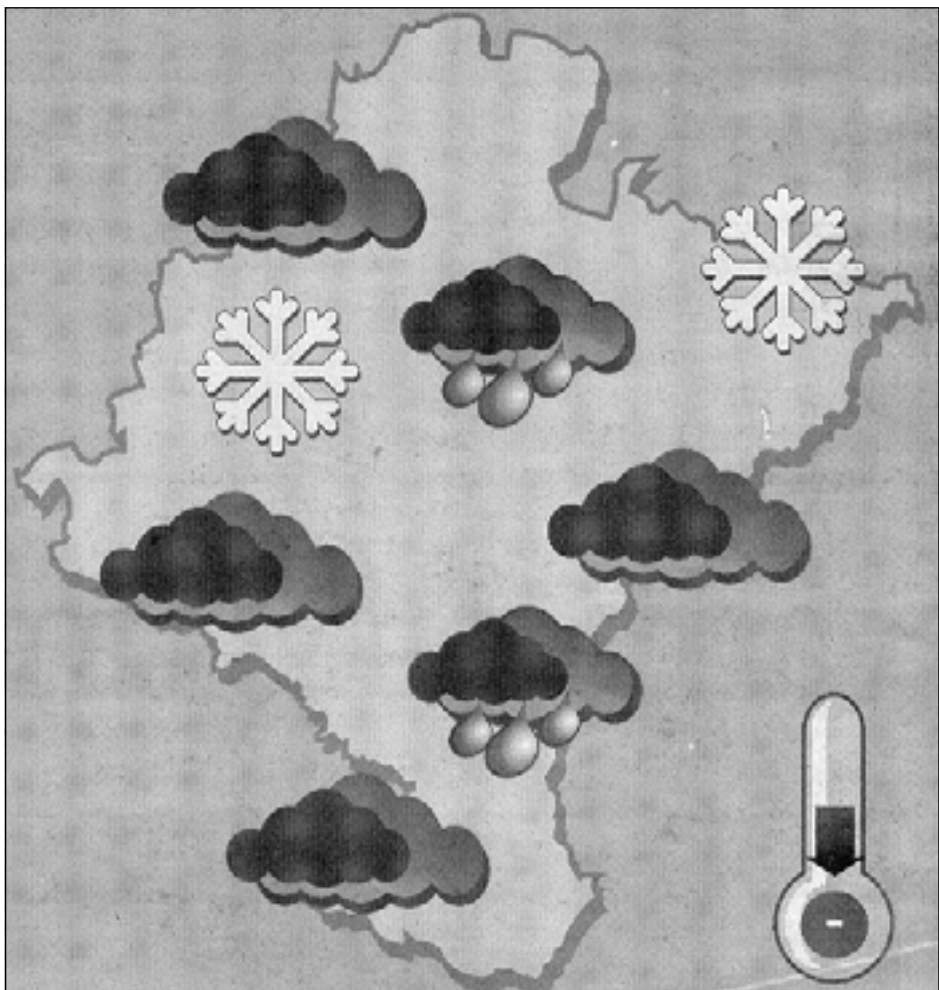
Eguraldiari buruzko informazioa eskaintzean, gune informatiboa EFE berri-agentziak eskainitako *Meteosat*en argazkiak hartzen du.

*Diario de Navarra*k baztertu egiten du bere Autonomia Komunitateari buruzko edozein informazio infografiko eta, ondorioz, hodei-itsasoan Nafarroa non dagoen jakiteko, asmatu beharra dago.

Informazio idatzian, Nafarroa, Euskadi, Errioxa eta Aragoi aipatzen dira.

Definiziorik gabeko Nafarroaren aurrean gaude. Nafarroaren lekua Espainiak hartzen du *Diario de Navarra* egunkarian. Foralismo nafarrak Espainiaren lurraldetasun irudikatuan proiektatzen du bere esparru ideala.

DIARIO DE NOTICIAS

Beste egunkari nafar honek Espainia barneko Nafarroa autonomikoa izan daitekeen mapa erakusten du. Baina Nafarroa hori erren ikusten dugu.

Goiko mapa horretan, *Nafarroa* isolatuaren eta deskontestualizatuaren lekukoak gara. Gaur egungo konstituzio espainiarraren barruan enmarkaturiko Nafarroa dugu begien aurrean. Ez dago aipamenik Pirinioez iparraldeko Nafarroaz, ez idatzirik, ez grafikorik.

Nafartasunaren izenean, *Diario de Noticias* egunkariak ahazturik dauzka, batetik, Pirinioez bestaldeko nafar lurralde historikoak eta, bestetik, Aragoeko lurretan kokaturik daudenak (Pitilak, esate baterako).

Diario de Noticias egunkariak Nafarroa anekdotiko bat erakusten du.

EL CORREO

Bizkaiko egunkari hau hedabide autonomiazalearen adibide paradigmaticoa da. Euskal Autonomia Erkidegoa da informazio-gune zentrala.

Edozein kasutan ere, EAERI dagokion informazioari gehitu egiten zaio inguruetako Erkidegoen informazio meteorologikoa, hala nola Nafarroakoa, Errioxakoa eta Kantabriakoa.

Bestalde, *El Correo*k Espainiar Estatuari dagokion informazio meteorologiko zehatza ere eskaintzen du bere orrialdeetan eta mapetan.

Egunkari bilbotarrak, bestalde, probintzia eta hiriburuen toponimoak eskaintzean, erdarazko bertsio elebakarraren aldeko apostu garbia egiten du, ahazturik nonbait, hiriburuen izen konposatu elebidunen izendapen ofiziala.

Azkenik, eguraldiari buruzko atalean, *El Correo*k Mendebaldeko Europako eta Afrika Iparraldeko isobara-mapa eskaintzen du, goragoko informazio guztiekin batera.

EL PAIS

Euskal Herriari begira Madrilgo egunkariak kaleratzen duen argitalpenean, iragarpen meteorologikoa egiteko orduan, Autonomietako Espainiaren zentraltasun informatiboarekin egiten dugu topo.

Hedabide madrildarrak eginahal guztiak egiten ditu nola Nafarroari hala Iparraldeari buruzko informazio bereziturik ez eskaintzeko, eta lurralde hurbil horiek begien aurretik ezabatzeko.

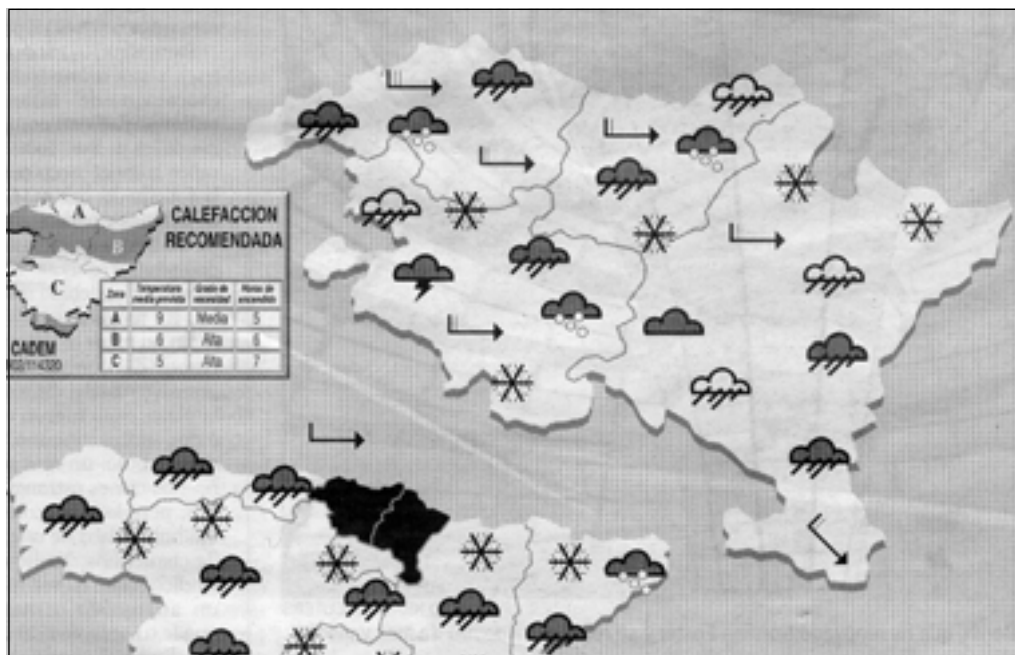
Toponimoak eskaintzeko orduan, *El País*ek ez die jaramonik egiten erabaki ofizialei eta izendapen elebakarren aldeko apostua egiten du, hainbat egunkaritan tamalez ohikoa baina legetik urrunekoa dena. Horretara, Donostiarik ez dago eguraldi-mapetan, ezta Gasteizik edo Bilborik ere.

Era berean, egunkari madrildarrak Euskal Autonomia Erkidegoa lausotzearen aldeko lan mediatikoa egiten du. *El País*ek, hurbilekoak izan arren, Euskal Autonomia Erkidegoak ez diren zenbait herriren eta hiriren berri grafikoa dakar eguraldiaren atal berezitura. Horretara, EAEn mugak berak ere lausoturik agertzen dira begien aurrean. Grafikoki, EAEn lurraldea irudikatzean, *etxeok* bezainbeste garrantzia dute *kanpokoek*; baina kanpoko horien artean, Espainiakoak dira nagusi; toponimo bakarra da penintsulatik kanpokoak: Biarritz.

DIARIO VASCO

Donostiako egunkaririk zaharrena den honek Euskal Autonomia Erkidegoak eta Nafar Foru Komunitateak osatutako mapa bat eskaintzen du bere orrialdeetan.

Administratiboki *de facto* existitzen ez denak argia ikusten du eguneroko donostiarrean. Hegoaldeko balizko antolaketa politiko idealaren marrazkiaren aurrean aurkitzen gara *Diario Vasco*-ren orrialdeetan.

Egunkari honetan, Espainiako marko juridiko-politikoaren barruko *Euskal Herri*tzat har genezakeenaren aldeko sentsibilitate informatiboa ikusten dela iruditzen zaigu.

Bestalde, Espainiako Autonomien mapan, nolabait esatearren, *herri eusko-nafar* dei genezaiokeen hegoaldeak hartzen duen garrantzi piktografikoa azpimarragarria da.

Hala ere, Hegoaldeko lau lurraldeak modu nabarmenean erakusten dituen mapa berezitan, Nafarroa *txikiegia* ikusten dute askok, ez bakarrik iparraldeko nafar lurrak (Nafarroa Beherea) falta direlako, *Espainiako* Nafarroa bera ere grafikoki azpidimensionaturik agertzen delako baizik. Nafar azaleraren errepresentazio mediatiko trukatuaren aurrean gaude?

DEIA

Ikerketarako datu-bilketa egin genuenean, *Deia* egunkari bilbotarrak beheko eguraldi-mapak erakusten zituen modu nabarmenean: bat Euskal Herrikoa, Euskal Herria bere osotasunean erakusten zuena eta, bestea, Espaniakoa, estatuko autonomia-erkidego guztiak erakusten zituena (azken horretan, kontuan hartu, Iparraldeak ez zeukan lekurik)¹⁴.

Deiak oso modu argian erakusten du bere helburu integrazionista iragarpen meteorologikoari buruzko orrialdeetan. Daudela Frantzian edo Espainian, zazpi lurralde historikoak hor agertzen dira batera modu ikusgarrian. Hala eta guztiz ere, Euskal Herri osotuaren irudikapena grafikoa besterik ez da, izan ere, Iparraldeari buruzko eguraldi-berririk ez baita eskaintzen. *Deia*-k Euskal Herri osotu sinbolikoa erakusten du, baina informazio praktikorik ez Iparraldeko eguraldiaz.

14. Deia egunkari nazionalistak aldatu egin du bere diseinua azken denboretan. Aldaketak argi uzten du Zazpiak bat delako leloaren alde egiten duen apostua.

GARA

Garak bere egiten du zazpiak bat dioeneko leloaren *lurraldetasuna*. Egunkari honek Euskal Herri zabala, *osoa* esan dezagun, eskaintzen du bere azken orrialdean eguraldiari buruzko mapa argitaratzean.

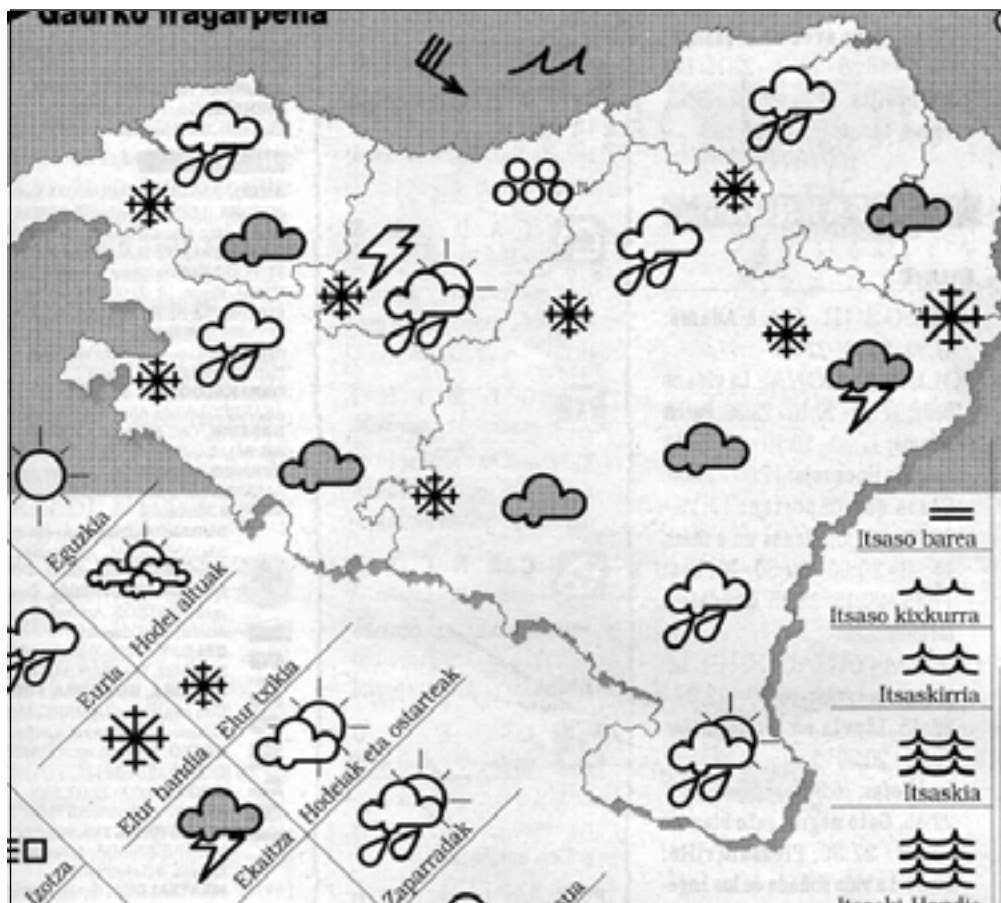
Goiko mapa horren barruan, bestalde, ez da ezelako Lurralde historikoren arteko muga-marrarik ikusten, ez Erkidegoen artekorik ezta Estatuen artekorik ere.

Egunkaria elebiduna izan arren, Euskal Herriko toponimoak eskaintzean, *Gara* euskara hutsezko izendapenaren alde agertzen da: zazpi hiriburuak agertzen dira, bai eta Tuteru bera ere.

Garak Euskal Herri osotua hartzen du bere infografiaren oinarritzat mapa marrazterakoan. Eguraldiaren informazioa osatzeko, *Garak* Mendebaldeko Europako isobara-mapa ere eskaintzen du.

EUSKALDUNON EGUNKARIA

Berau da, dakizunez, gaur gaurkoz, euskara hutsez gure artean argitaratzen den egunkari bakarra. Izan ere, ez dira asko izan euskaraz argia ikusi izan dutenak eta, gaur egun, bizirik dagoen bakarra hauxe da. *Zazpiak bat* da egunkari honetan erreferente eguraldiaren mapa marraztean.

Euskal Herri zabalaren zentralitate grafikoa argia da egunkari honen orrialdeetan.

Zazpi lurraldeak agertzen dira, beren arteko mugak agerian dituztela; ostera, Iparraren eta Hegoaren arteko muga estatalak ez du toki berezirik, ezta Hegoaldeko Euskal Autonomia Erkidegoaren eta Nafarroako Foru Komunitatearen artekoak ere.

Egunkari honek, eguraldiari buruzko informazioa biribiltzeko, bost kontinenteetako hiririk nabarmenetako tenperaturak eskaintzen ditu.

EL MUNDO

Euskal Herrian zabaltzeko argitalpenean, Madrilgo egunkari honek bere egiten du *Zazpiak bateko* leloaren zentralitate grafiko integratzailea. *El Mundok*, kontuan hartzen du Euskal Herria bere osotasunean, eguraldiari buruzko mapa marraztean, Frantziak eta Espainiak administraturiko euskal lurraldeen arteko estatu-muga adierazteko marka berezirik gabe.

Deiak, *Garak* eta *Euskaldunon Egunkariak* egiten duten legez, *El Mundok* euskal lurralde integratzailea dakar, beraz, bere orrialdeetara.

El Mundon, argi eta garbi ikusten ditugu Bizkaia, Gipuzkoa, Nafarroa, Araba, Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa.

Hala ere *El Mundok* ez du Iparraldeko informaziorik eskaintzen; alegia, modu grafikoan hor agertzen da Euskal Herria bere osotasunean, baina eguraldiari buruzko informazio zehatza eskaintzeko orduan, egunkari madrildarrak ahaztu egiten du Euskal Herri kontinental.

Aipatzekoa da, era berean, eguraldiari buruzko orrialdean espainiar estatuaren mapak duen protagonismoa. Mapa horrek, iragarpenarekin batera, estatua osatzen duten autonomia-erkidego guztien mugak erakusten ditu.

Bigarren mapa *espainiar* horretan, bestalde, gure Iparraldea ez da inondik inora agertzen, ezta zentzu grafikoan ere.

2.2. Euskal Herria hedabideen begietan. Telebistaren adibidea

Prentsatik hartzeaz gain, masa-kulturaren kontsumitzaileak eduki politiko-sinboliko ugari hartzen du ikus-entzunezko hedabideetatik, telebistatik batez ere. Hedabideak oro har, eta ikus-entzunezkoak zehazki, eduki politiko-sinboliko horien sortzaile, suspertzaile eta komunikatzaile apartak dira. Eduki horiek bai fikziozko produktuen bidez eta bai informatiboen bidez ere helarazten dira gure etxeetara.

Inkestek diotenez, badira zenbait ordu telebista-kontsumorako aproposagoak direnak, arrakastatsuagoak direnak, enpresei etekin ekonomiko handiagoak ematen dizkietenak, ikusleriaren kontsumoa errazago biltzen baitute. *Prime-time* orduak dira horiek, urrezkoak zelanbait esatearren; ordu horiek iluntzekoak izan ohi dira.

Gure inguruko telebistei begiratuta, urrezko ordu horietan oso ondo kokaturik daude albistegiak, informazio-saioak alegia. Eta, jakina, horien eskutik etorri ohi dira une honetan interesekoak ditugun eguraldi-mapak.

Hurbiletik hastearren, esan dezagun ezen **ETB1**ek zortzi t'erdia aldera abiatzen duela *Gaur Egun* informazio-saioa; bederatziak aldera edo aurkitzen du eguraldiaren tarte berezia bere telebistan ikusleak. **ETB2**k, ostera, pixka bat beranduago eskaintzen du *Teleberri* izeneko albistegia, bederatziak aldera abiatzen baita. Beraz, Euskal Telebistan, eguraldi-mapen urrezko kontsumoa bederatziak-hamarrek bitartean izan ohi da. Ez dezagun ahantz, hala ere, Euskal Telebistak eguerdian ere badituela informatiboak: *Iparraldearen orena*, *Gaur Egun*, *Informativo Territorial* eta *Teleberri*¹⁵.

Frantziako kateek ere oso ondo kokatu dituzte beren informatiboak *prime-time* orduetan. **TF1**ek, esate baterako, zortzietan aireratzen du bere informazio-saioa, *Le journal*, eta bederatziak baino lehentxeago ikus daiteke eguraldiari buruzko espezifikoa, *Météo* izenekoa. Ordu berean dihardu, bere aldetik, **France2**k; kate honen albistegia ere zortzietan hasten da, bederatziak aldera amaitzeko. Frantziako bi kate hauek goiz-eguerdian beste albistegi eta eguraldi-tarte batzuk ere badituzte uhinetan: *Météo* (06:45), *Le journal* (13:00 eta 01:20). Ikus daitekeenez, Frantzian ere, eguraldiari buruzko informazioa, ugaria ez eze, urrezko orduetakoa ere bada.

Espainiako telebista-kate publikoek bederatziak eta hamarrek aldera abiarazten dituzte beren informazio-saioak, eta horien amaieran protagonizatzen du pantaila txikia eguraldiaren iragarpenak. **TV1**ek bederatzietan jartzen du abian *Telediario*, **La2**ek hamarretan *La2 noticias*. Espainiako telebista publikoek, bestalde, informazio-saio espezifikoak (autonomikoak) jartzen dituzte uhinetan urrezko orduetatik at: konkretuki Espainiako Telebistak 14:00etan komertzializatzen du *Informativo Territorial* izenekoa

15. Liburu honetan bertan, atal osoa eta berezitua aurkituko duzu albistegiari buruz zehatz-mehatz diharduena.

(*Telenorte* EAEn eta *Telenavarra* NFKn) TVE1en eskutik, eta 20:00etan izen berekoa La2en eskutik.

- Zein lurralde erakusten dute inguruko telebista-kateek beren eguraldi-iragarpenetan?
- Ikus eta azter ditzagun ETB, TVE, Tele 5, Antena 3, FR3, FR2 eta TF1 telebista-kateen jardunak.

ETB

Urrezko orduetako albistegiak kontuan hartuta, iluntzean, Euskal Telebistak *Teleberri* eta *Gaur Egun* eskaintzen ditu¹⁶. Hizkuntza alde batera utzita, eguraldiaren tartea oso da antzekoa bietan: informazio esana antzekoa, informazio erakutsia antzekoa, eguraldi-mapa berbera.

Infografiari gagozkiolarik, mapak kontuan hartzen ditugula, hiru urrats nagusi egiten ditu berriemaileak Euskal Telebistako albistegi horietan eguraldiaren tartea burutzeko:

a.- Meteosat kokapen-sekuentzia:

Alegia, tartea hasteko, berriemaileak Penintsula Iberiarra, Afrikako iparraldea eta Europa erakusten dituen mapa animatua erakusten du, hodeiak zelan igarotzen diren-eta erakusteko, batez ere. Argazki-sekuentzia honek Euskal Herria bera, bere osotasunean, kokatzen du Munduan; esateriak Euskal Herriari begira egiten ditu iruzkinak oro.

16. Gogoratu: aipatzen ditugun *urrezko* albistegiez gain, **ETB**k beste batzuk aireratzen ditu ordutegi apalagoetan.

b.- Lurraldetasunaren mapa-sekuentzia:

Alegia, Euskal Herria zentzurik zabalenean ulertzen duen maparen gainean, hurrengo egunerako iragarpena eskaintzen da, *non zer eguraldi-mota espero den azalduz. Zazpiak bat*, begien aurrean¹⁷.

c.- Itsasoaren sekuentzia:

Alegia, Bordeletik Santander-rainoko kostaldea eta gure itsaso hurbila irudikatzen dituen mapa bat erakusten da, *putzuan* zer-nolako eguraldia izango den adierazteko: haizeak, olatuak eta abar.

17. Hala ere, neguan, EAEko CADEM erakundeak berrogailuari buruz sortzen duen informazioa eskaintzen da bakar-bakarrik; ez dago, hartara, Nafarroarentzat edo Iparraldearentzat aholkurik. Beraz, zenbait kasutan eskaintzen den informazio praktikoak irudiaren erabakiortasuna baldintzatzen eta lausotzen du. Hain zuzen, maila sinbolikoan *Zazpiak bat* ikusten da (mapa); maila praktikoa, ordea, informazioak Mendebaldeko hiru lurraldeak hartzen ditu bakarrik gogoan kasu horietan.

TVE

Iluntzeko albistegien ostean, telebista-tarte berezi gisa eskaintzen ditu bere eguraldi-tarteak **TVE**k¹⁸. Informazio grafikoari gagozkiolarik, berriemaileak hurrengo urratsak ditu:

a.- Mundu-sekuentzia:

Munduaren zati eder batek betetzen du pantaila: Afrika-Eurasiak zelanbait esatearren. Horixe du abiapuntu esatariak eguraldiari buruzko informazioa eskaintzerakoan, *Meteosat* satelitea du lagun.

b.- Iberiako sekuentzia:

Goian aipatutako *Meteosat* horretatik Penintsula Iberiarraren zentraltasun grafikoa azpimarratzen duen irudira egiten du jauzi irudi-sekuentziak.

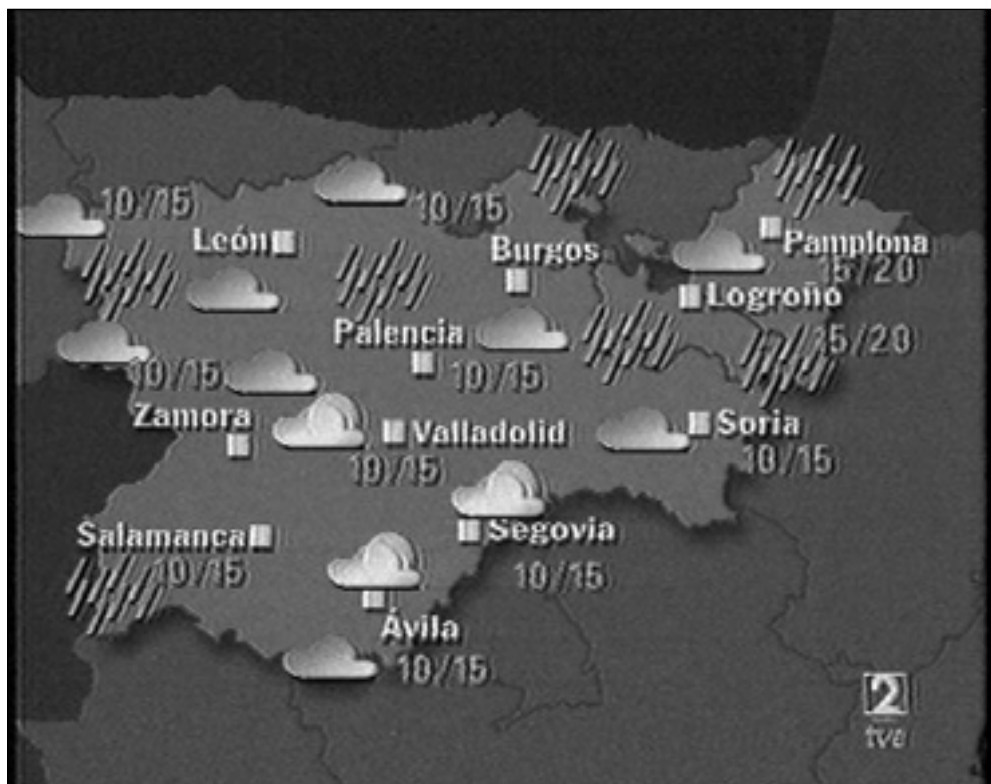

18. Urrezko orduetatik at, **TVE**k Autonomia Erkidegoetan txertaturiko informazio-tarteak ere eskaintzen ditu eguerdi-arrastian. *Telenorte* izenekoak dira, esate baterako, EAERI eskaintzen zaizkionak; albistegi horietan, eguraldi-mapa EAERen demarkazio administratiboari dago atxikirik erabat. Lehen une batean *Meteosat* argazkia eskaintzen da (Espainia gunen zentrala eta horren inguruan Europako mendebaldea eta Afrikako iparraldea), ondoren EAEko mapa (Trebiño eta Turtzioz modu nabarmenean falta direla). *Telenavarra* du izena NFKan eskaintzen den albistegiak, horren barruko eguraldi-informazio grafikoa erabat lotuta dago Penintsulari batetik eta Nafarroa *espainiarrari* bestetik (Nafarroa Behererik ez; Pitilla, ostera, bai).

c.- Autonomien sekuentzia:

Zezen-larria, hau da, Espainiaren lur-azala irudikatzen duen mapa dator hurrengo. Espainiako autonomien arteko mugak erakusten ditu mapak, eta baita iragarpenaren irudikapen infografikoa ere.

Honetan, deigarria da ikustea, eguraldiaren iragarpena egitean **TVE**k zelan apartatzen dituen euskal lurraldeak. EAE Kantabria, Asturias eta Galizarekin lotzen du; NFK León, Zamora, Salamanca, Avila eta abarrekin. **TVE**n, EAEk eta NFKk ez dute ezta muga komunik ere.

d.- Itsasoaren sekuentzia:

Espainiako urak erakusten dira: Kantauri aldea, Bizkaiko Golkoa, Ozeano Atlantikoa eta Mediterraneoa.

e.- Mundu-sekuentzia:

Agur esateko, lehen irudira itzultzen da esataria.

TELE 5

Iluntzeko albistegiaren amaieran eskaintzen du bere eguraldi-tartea **Tele 5ek**¹⁹. Informazio grafikoari gagozkiolarik, berriemateak hurrengo urrats biak ditu ezagun:

a.- Iberiako sekuentzia:

Iberiar penintsulako erliebea irudikatu nahi lukeenaren bitartez ematen dio hasiera **Tele 5ek** bere eguraldiari buruzko tarteari. Hasiera horretan, hitzezko agurrarekin batera, telebista-irudiaren animazioari esker, pantailan Atlantikotik Mediterraneo itsasora hegaz joango litzatekeen balizko txori hegalariairenen begien bitartez ikusitako lur-eremuak erakusten dira: *zezen-larrua* txori-begiz ikusten da. Balizko *hegaldiak* bigarren urratsari zabaltzen dizkio ateak.

19. Urrezko orduetatik at, **Tele 5ek** Euskal Autonomia Erkidegoan oinarritutako informazio-tarte berezituak ere eskaintzen ditu. Albistegi horietan, Espainiako mapa erreferente nagusitzat hartuta, Mendebaldeko hiru euskal probintzietan ikus daitekeen programan, eguraldi-mapa EAEn demarkazio administratiboari dago atxikia erabat (Trebiño ez da agertzen). Bestalde, EAEn iragarpena eskaintzeaz gain, Espainiako iragarpenaren laburpen bat ere egiten da.

b.- Bentríkulu-sekuentzia:

Txori hegalariaiak zeharkatutako zezen-larrua, lau zatitan erakusten da ondoren:

- lehen-lehenik Galiza-Salamanka-Gipuzkoa angelutzat hartuko lituzkeen lurraldea ikusten da,
- bigarrenik Nafarroa-Mallorca-Murtzia hartuko lituzkeena,
- gero Madril-Caceres-Sevilla,
- eta, azkenik, Kanariar irlak.

Gure Iparralderik ez. Bestalde, EAE eta NFK bentríkulu apartetan erakusten dira **Tele 5**en jardunean. Dena den, bide batez, Espainiako autonomien arteko mugak erakusten ditu mapak, baita iragarpenaren irudikapen infografikoa bera ere.

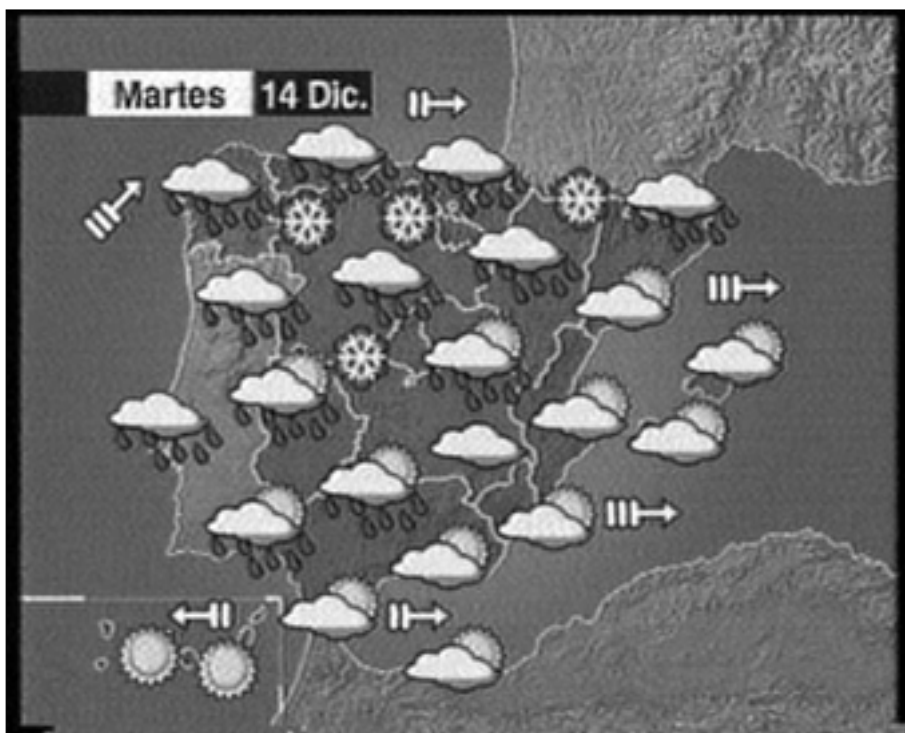
ANTENA 3

Iluntzeko albistegiaren amaieran eskaintzen du bere eguraldi-tartea **Antena 3**²⁰. Informazio grafikoari gagozkiolarik, hurrengo da kontuan hartzekoa:

a.- Aurkezpen-sekuentzia:

Iberiar penintsula bera zilbortzat harturik, *Meteosat* satelitearen argazkiak Europako eta Afrikako lur-eremu fisiko zabalak erakusten ditu pantailan: kontinente zaharraren mendebaldea eta beltzaren iparraldea.

Aurkezleak bere ondoan duen telebista-monitorean erakusten da goian aipatutako irudia, esatariak berak hitzen bidezko aurkezpenak egiten dituen bitartean.

Mapak Espainiako autonomien arteko mugak erakusten ditu, eta baita iragarpenaren irudikapen infografikoa ere.

20. Orain **Antena 3**k *deskonexio autonomikoa* egiten du eguerdian. Deskonexio horretan, modu desberdinez dihardu Euskal Autonomia Erkidegoan eta Nafarroan. Lehenean (EAEn) albistegi berezitu eta autonomikoa eskaintzen du; bitartean, bigarreanean (Nafarroan), ordu berean, telesail bat eskaintzen du. Gainera, EAEn eguraldi-mapa horretan, Espainia eta Frantziako estatuek beren administrazioen menpe dituzten lurraldeak kolore diferentez azaltzen dira.

b.- Kokapen-sekuentzia:

Hurrengo urrats batean, monitorean ikusitako argazkiak etxeko telebista-pantaila oso-
-osoa hartzen du: Espainia, Europako mendebaldea eta Afrika iparraldea erakusten dira.
Eguraldi-fronteen nondik eta norakoak azaltzen ditu esatariak irudi horretaz baliaturik.

c.- Autonomien sekuentzia

Espainia *osoa* erakusten duen mapa baten gainean egiten da iragarpen grafikoa,
Hirugarren urratsa da hau.

FR 3

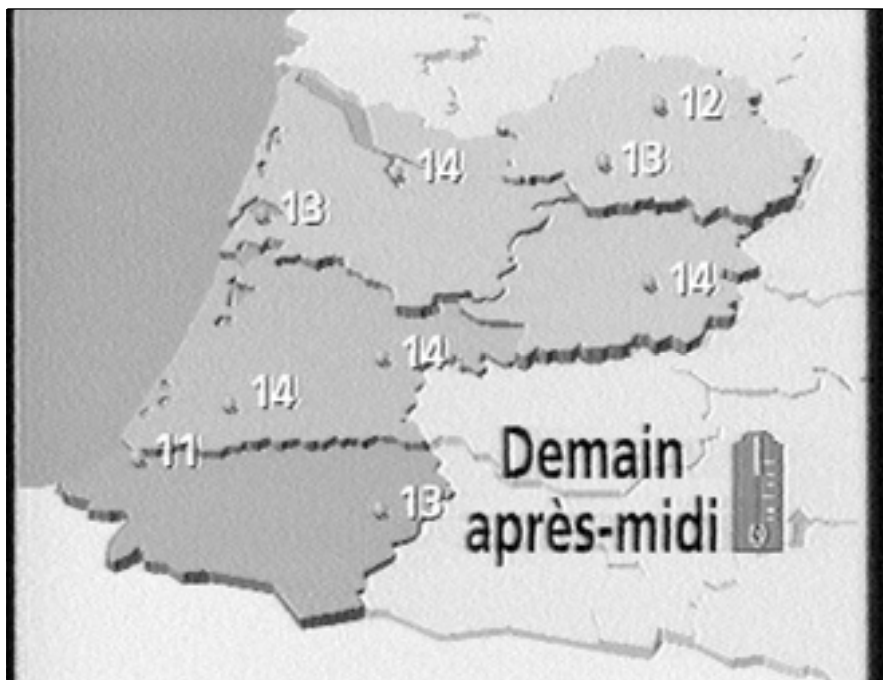
Iluntzeko albistegiaren amaieran eskaintzen du bere eguraldi-tartea **FR 3k**. Informazio grafiko oso estandarra eta estatikoa eskaintzen ditu **FR 3k**. Hurrengo dugu aipagarri:

a.- Kokapen-sekuentzia:

Akitania bere osotasunean erakusten duen irudi estatiko baten laguntzarekin eskaintzen du **FR 3k** iragarpen meteorologikoa iluntzeko albistegiaren amaieran. Kokapena oinarritzkoa da eta Akitania isolaturik agertzen zaigu Frantziatik. Frantziaren erreferentzia piktografikorik ez du eskaintzen **FR 3k** iluntzean, Akita-niarentzat egiten duen albistegi nagusian. Hala ere, Frantzia eta Espainiaren arteko muga ondo nabarmena da.

b.- Zehetasunen sekuentzia:

Akitania bost zatitan banatua da **FR 3n**. Iragarpen eta iruzkinak mapa boskoitzean egiten dira, esatariaren *off*-ahotsaren laguntzarekin eta zenbait ikur piktografikoren zehetasunekin.

c.- Euskal Herririk eza:

Euskal Herri ezabatuaren sekuentzia dugu hau. Erakusten den mapa geografiko-administratiboak ez du onartzen Euskal Herriaren profilik. Ipar Euskal Herria bera ere ez da existitzen eta honi legokiokkeen lurraldearen errepresentazioak bat egiten du Biarnorekin, lehen aipatutako bost zati nagusietako bat osatzeko.

FR 2

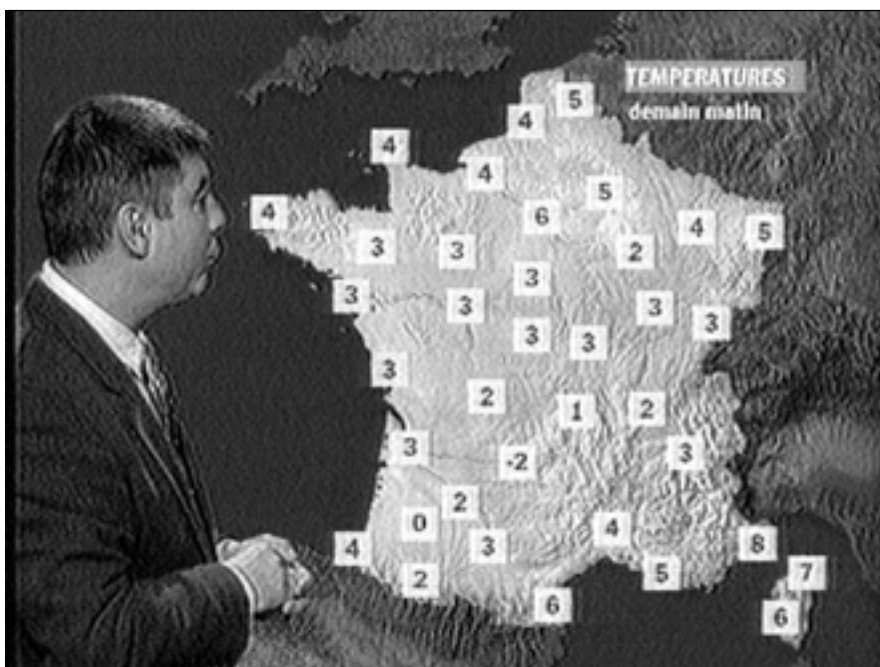
FR 2k ere iluntzeko albistegiaren amaieran eskaintzen du bere eguraldi-tartea. Bost urrats nagusi aipa daitezke tarte horretan:

a.- Kokapen-sekuentzia:

Europaren eta Afrikaren satelite-irudi animatua erakusten du **FR 2k** tarteari hasiera emateko. Esatariak berak protagonizatzen du emanaldia, elementu piktografiko guztiak bere atzean dituela.

b.- Frantziaren sekuentzia:

Bigarren urrats batean, berriemaileak Frantziar estatua irudikatzen duen erliebe moduzko mapa geografiko baten aurrean jarduten du.

c.- Euskal Herririk eza:

Erakusten den mapa geografikoak ez du Euskal Herriaren profilik onartzen, ezta Ipar-rraldearena berarena ere.

Frantzia osoa *bat* da.

d.- Hiriburuen sekuentzia:

FR 2k Europako eta Ipar Afrikako hiriburuak erakusten ditu azken urrats batean. Tarte honetan tenperatura-iragarpenak eskaintzen dira. Euskal Herririk bere baitan erakusten ez duen Frantziako mapa baten aurrean esaten ditu aurkezleak azken berbak, tarteari amaiera emateko.

TF 1

Iluntzeko albistegiaren amaieran eskaintzen du bere eguraldi-tartea **TF 1**ek. Informazio grafikoari gagozkiolarik, hurrengo hiru urratsak ditugu aipagarri:

a.- Kokapen-sekuentzia:

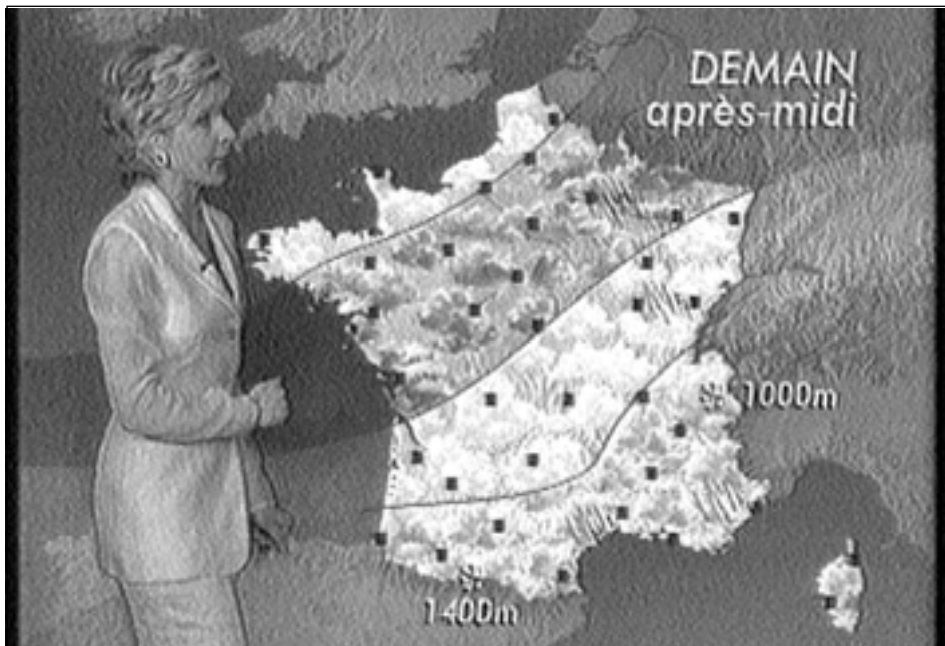
Frantzia du erreferente bakar esatariak, eguraldiari buruzko telebista-tarteari hasiera emateko. Esatariak berak eta Frantziako mapa batek protagonizatzen dute **TF 1**en tarte meteorologikoa, bai hasieran, baita amaieran ere.

b.- Europar sekuentzia:

Bigarren urratsean, berriemaileak Mendebaldeko Europa irudikatzen duen erliebe moduzko mapa geografiko baten aurrean jarduten du fronteen nondik-norakoak modu orokorrean azaltzeko.

c.- Frantziar sekuentzia:

Gune printzipala Frantziaren gainean egindakoa da. Esatariak erakusten eta azaltzen duen mapa geografikoak ez du Frantzia barruko ezelako partiketa administratiborik edo politikorik kontuan hartzen bere baitan. Euskal Herria irudika lezakeen ezelako profilik edo informazio bereziturik ez da eskaintzen eguraldiari buruzko tarte honetan.

Frantziaren erreferentzialtasunak betetzen du hasieratik amaiera arte eguraldiari buruzko tartea **TF 1**en.

3. EUSKAL POLIFORMISMO MEDIATIKOAREN PARADIGMA

3.1. Prentsa idatziaren tipologia laukoitza

Euskal Herrian gehien saltzen diren egunkarietako mapen arabera, ikusitakoak ikusita, hurrengo lurralde-tipologiarekin egiten dugu topo:

- *A: Zezen-larruaren isla mediatikoa*

Diario de Navarra Espainiako estatu-erreferente geografikoan oinarritzen da. Euskal Herriak berak edo berau (edozein delarik Euskal Herriaren irakurketa politiko, administratibo edo kulturala) osatzen duten lurralde historikoez ez dute ezelako protagonismo grafikorik egunkari honen orrialdeetan, gogoeta linguistiko-kultural komunak oro bazter utzita.

- *B: Probintziaren laudorio grafikoa*

Beste urrats batean, egunkari uniprobintzialaren kasua dugu: *El Periódico de Alava*. Honen marko geografikoa probintziaren lur-eremuarena besterik ez da. Egunkari honek alde batera uzten ditu bere inguru geografikoko lurraldeak oro, horiek euskal lurraldeak izan zein ez izan. Bestalde, balizko Araba oso baten kasua aurkezten du, gaur egun Burgosko administraziopean dagoen Trebiño arabar eginez.

- *C: Autonomistak*

Espainiako lurralde-administrazio konstituzionala ontzat hartzen duen prentsa autonomiazalarena dugu hurrengo kasua.

Bilboko *El Correo* eta Madrilgo *El País* dira adibiderik paradigmaticoenak. Bai bata bai bestea, Euskal Autonomia Erkidegoaren isla piktografikoaren aldekoak dira. Nola Madrilgoak hala Bilbokoak bazter uzten dituzte gainerako lurralde euskaldunak oro, nahiz eta lurralde horiekin EAEk harreman kultural eta linguistiko nabarmenak dituen.

Bere aldetik, Nafarroako *Diario de Navarra* bera ere autonomiazale agertzen zaigu. Hirugarren honen erreferente grafikoa espainiar Nafarroarena da, bazter uzten dituelarik mendiez bestaldeko lurralde nafarrak oro. Bazterrean uzten du, baita, Euskal Autonomia Erkidegoa bera ere, alde batera utzita lurralde historiko guztien artean dauden lotura kultural eta linguistikoak.

Antzeko jokaera du Bordeleko *Sud Ouestek*. Akitaniako Departamendu frantsesa du erreferente bakar egunkari honek, eta ezabatu egiten du euskal lurraldetasuna bere orrialdeetan.

- *D: Euskararen lurraldetasuna*

Multzo honetan: *Deia*, *Gara*, *Euskaldunon Egunkaria* eta *El Mundo* egunkariak ditugu. Lau egunkari horiek euskal lurraldetasun zabala erakusten dute beren orrialdeetan, eguraldiari buruzko informazio grafikoa eskaintzean. *Zazpiak* bateko lelo integratzaileak isla mediatikoa lortzen du aipatu ditugun lau egunkari horietan.

Poliformismoa ataka zaila da. Ikus daitekeenez, Euskal Herriko egunkarietan, *nork bere lurraldea plazaratzen du, bere interes sozio-politikoen arabera eraikia*.

3.2. *Telebistaren tipologia*

Datu hau egiazkoa da, guztiok ezaguna: telebistek albistegi bat baino gehiago eskaintzen dute egunean zehar. Baina hori bezain egiazkoa da, albistegi guztiek ez dutela entzulego bera. Albistegirik kontsumituenak, dudarik ez dago horretan, iluntze-gauekoak dira. Horiexek izan dira gure ardura eguraldi-mapak aztertzerakoan; iluntze-gaueko ordutegi horretan, telebistek urrezko albistegia eskaintzen dute. Zer Euskal Herriren isla mediatikoa, zer Euskal Herriren profil mediatikoa dugu urrezko orduetan?

- *A: Euskal Herri osotua*

Aztertu ditugun albistegien ondorengo eguraldi-emanaldietan, Euskal Telebistarenak dira Euskal Herri oso eta integratuaren aldeko apostu garbia egiten duten bakarrak. **ETBk**, euskarazko zein gaztelaniazko meteo-emanaldi horietan, *Zazpiak* bateko profila aireratzen du. Mapa horrek hiru muga-marra ditu: Euskal Autonomia Erkidegoarena, Nafar Foru Erkidegoarena eta administrazio frantsesaren ezagutza ofizialik ez duen balizko Iparraldeko Erkidegoarena.

- *B: Autonomia espainiarraren Euskal Herria*

TVE1ek, **Tele 5ek** eta **Antena 3k** Espaniar Estatuan jartzen dute beren arretaren giltza. Hiru kateetan da erreferentzia-gune nagusia Iberiar Penintsularen barruko Espainiaren sekuentzia. Hiru kateetan du bigarren mailako protagonismoa espaniar autonomien sekuentziak.

Ildo horretatik, Hego Euskal Herria autonomia-erkidego bitan banatua da kate horietan: Mendebaldeko hiru probintziak alde batetik eta Ekialdekoa bestetik. Are gehiago, **TVE2k** eskaintzen duen eguraldi-emanaldian, Euskal Autonomia Erkidegoari eta Nafar Erkidegoari buruzko informazioa eskaintzean, denbora-tarte luzea uzten da Erkidego bien artean, denbora horretan Pirinioetako eta Mediterraneoko Autonomia espainiarren berri eskaintzen delarik. Espainiako telebista-kate horretan, Nafarroak eguraldi-tartea, beste Euskal Herriekin edo Aragoekin konpartitu beharrean, Gaztelarekin konpartitzen du, nola Soriarekin hala Salamankarekin.

- *C: Iparralderik eza Errepublikan*

Frantziako telebistek ez diote aparteko tarte berezirik eskaintzen Iparraldeari. Aztertu ditugun hiru kate frantsesek ignoratu egiten dute Euskal Herriaren profila beren urrezko emanaldietako tarteetan.

Telebista frantsesek Estatuari aitortzen diote erreferentzialtasun nagusia, Frantziari alegia. Informazio-gunetzat Akitania hartzen duenean, **FR 3k** bost azpilurraldetan banatutako hego-mendebalde frantziarra erakusten du. Hala ere,

Ipar Euskal Herriaren profil bereziturik ez da agertzen. Euskaldunek eta biar-nesek administrazio-eremu berbera konpartitzen dutelarik, batera agertzen dira eguraldi-mapan.

Gure ikuspuntutik begiratuta, Euskal Herririk eza da, era berean, **FR 2**ren eta **TF 1**en eguraldi-tarteek duten baterako ezaugarrietako nagusia. Bi kate frantses horiek Errepublikaren profila erakusten dute, barneko partiketa administratibo barik. Errepublikaren lur-azala *bat* da. Euskal Herririk bere baitan erakusten ez duen Frantziako mapa banaren aurrean jarduten dute **FR 2**ko eta **TF 1**eko esatariek.

4. LURRALDE TASUNAREN ERAIKUNTZA MEDIATIKOA. IRUZKINAK

Egin ditzagun azken urratsak atal honetan. Nola herri-eraikuntzan hala herri-ezabakuntzan, giltza politiko handia da, beste giltza garrantzitsu batzuen artean, herri horren errepresentazio publikoa bere egiten duen maparen sozializazioa.

Maparen funtzionamendu bikoitza dela medio, faktoaren eta ametsaren ispilu-ezpata izate bikoitz hori dela eta, lurraldeen profil mediatizatuek garrantzi estrategikoa hartzen dute nola herri eta hala estatu guztien politikagintzaren oinarritzko lerro nagusiak azpimarratzeko orduan.

Ez dago munduan, bere buruaren jabe den edo izan gura duen herririk, bere faktozko edo ametsezko mapa sozializatzen ahalegintzen ez denik. Mapagintza eta kartografia balio estrategiko handikoak dira, eta mapen bidez amets askatzaileak komunitatu ohi diren modu berebean, gezur objektibagarri biribilak ezkutatu gura izan dira sarritan.

4.1. Euskal lurraldea eta medioak

Gure inguruan irakurgai edo ikusgai diren hedabideei esker, Euskal Herriaz izan daitezkeen definizio politiko guztiek badute beren isla eta eredu mediatiko propioa. Euskal Herriko egunkariak eta telebistek eraikitzen dituzten identitate-mapak oso profil zatikatuak erakusten dituzte; hain zuzen, konstatazio horrek garamatza euskal poliformismo mediatikoaz hitz egitera.

Euskal Herriak, jakina da, ez du erabateko batasun politiko-administratiborik eduki bere historian. Ez eta hizkuntzaren erabateko batasunik²¹, aro modernoagoan. Baina bistakoa da, gure herriaren bizimodua eta kultura ezagutzen dituen edozein entzatzat, euskal herrialdeen artean beti izan dela zelanbaiteko lotura. Batasun politikorik

21. ZABALO, J., (1996): *Euskal nazionalismoa eta nazio lurraldea*, Bilbo, Udako Euskal Unibertsitatea.

eduki ez arren, ezagunak dira Pirinioez alde bietako euskal komunitateen arteko lotura kulturalaz eta idiomatikoez gain izan diren eta badiren erlazio ekonomikoak (dela artzaintza, dela baso-ustiaketa). Ezagunak dira, era berean, *Nafarroen* arteko harremanak, nola politikoak hala erlijiosoak. Ezagunak dira, jakina, lurralde guztietako bertsolarien arteko harremanak, plazarik plaza ibiltzean; ezagunak, baita, hegoaldeko apaizak iparraldean misiolari; ezagunak iparraldeko euskaltzaleak hegoaldean irakasle... Batasun politiko-administratiborik ezaren gainetik, Euskal Herriak (*Euskal Herriek*) beti eduki izan du (dute) lotura historikoa, lehen lehenik hizkuntzari, erlijioari eta kulturari atxikirik, gerora ekonomian sustraiturik, eta modernidadean politikan erroturik.

Lurraldea da iraganak orainean duen edukiontzia²²; lurraldea izango da bihar-etziko abertzaleen artizarra. Lurraldeak iraganaren isla eta ispilu grafikoa izan gura du. Lurralde baten errepresentazio grafikoa biltzen dira, modu sinbolikoan, territorio horietan, denboraren gau iragangaitzetan gertatu diren pasarte historikoak eta politikoak. Baita bihar-etziko ametsak eta ilusioak ere.

Espazio bati botere-aukera aurkezten zaionean, lurraldea sortzen da²³. *Zazpiak bat* erreibindikazioari, gaur egun, horixe falta zaio: botere-aukera, botere komunaren aukera. Besteen aurrean, marko espaziala aldarrika lezakeen botere bateratua falta zaie euskal herrialdeei. Muga-markoen irudi grafikoa ezar lezakeen botere-ahulezia darie euskal herrialdeei. Herrialde-demarkazio ofizial frantsesek eta espainiarrek *zazpiak bat* ametsa kontenplatzen ez duten muga-demarkazio administratibo bereziak ezarri dizkiete euskal herrialdeei. *Euskal Herri osotu grafikorik* ez dago mapa frantziar eta espainiar ofizialetan, herriaren beraren botere-aukerarik ezagatik.

Mapak, mundu modernoan, esangura estrategiko garrantzitsua du. Kartografia disziplina aski erabilia izan da —eta bada—, estrategia politikoetan, militarretan, ekonomikoetan eta ideologikoetan²⁴. Beraz, mapa bera mezu politiko eta ideologikoen adierazle aparta da.

Mapak ez du, jakina, informazio objektiborik eta neutrorik eskaintzen. Praktika politikoan arrakasta erdiesteko, beste helburu batzuen artean, jendea lurralde batekin identifikatzea lortu behar dute nazionalismoek; eta indentifikazio hori ahalik eta modurik espontaneoenean egin dadila²⁵.

Jendeak errazago egiten du bat marrazki sinboliko batekin, estatua bezalako erakunde abstraktuarekin baino; jendeak errazago bereganatzen du irudia, nazioari buruzko diskurtso akademikoa baino.

22. ANDERSON, J. (1988): *Nationalist Ideology and Territory*, in Zabalo, J., (1996): *op.cit.*

23. ZABALO, J., (1996): *Euskal nazionalismoa eta nazio lurraldea*, Bilbo, Udako Euskal Unibertsitatea.

24. NOGUÉ, J., (1998): *Nacionalismo y territorio*, Lleida, Milenio.

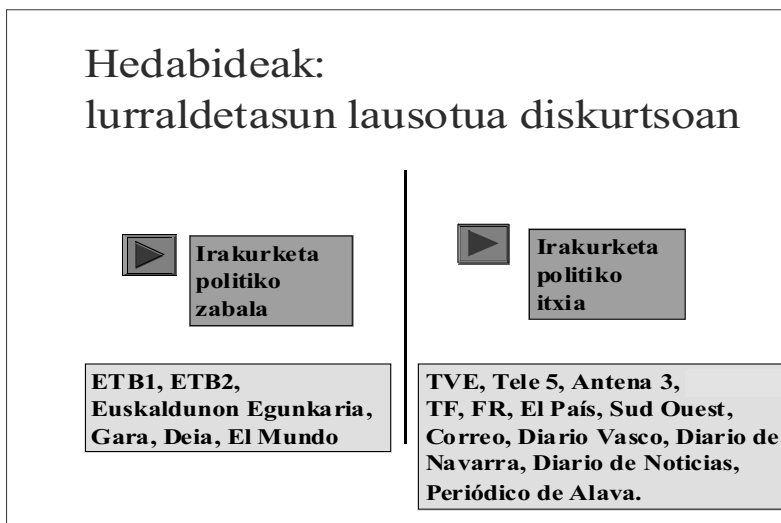
25. *Ibidem*.

Maparen balio estrategiko horretaz, aspaldian konturatu ziren bai Estatuak berak, bai estatutik gabeko herriak ere. Maparen balio erantsia aspaldian ikusi zuten bai lurralde bat bere menpe zeukan botereak, bai botererik eduki ez arren bere eremu propioa eraiki gura zuten herriek ere. Eskoletan, estatu-eskoletan zein estatubako-eskoletan, mapak leku apartekoa du. Hedabideetan (eskolarik masiboenetan) leku prominentea du mapak. Eskoletan eta hedabideetan, geografia (mapa-irudia) nazio-identitatearen sentipenaren adierazle argia da.

Dudarik ez dago: nazio-identitatearen sorkuntzan, mapak (geopolitikaren azalpen grafikoak) aparteko rola jokatzeko; izan ere, beste batzuen artean, nazio-eraikuntzaren prozesuak lurraldetze-prozesuaren beharra baitauka. Argumentu geografikoek garrantzia handia daukate diskurtso politikoan, baita aberriaren ideia herrikoian ere²⁶.

Gure artean, Euskal Herrian/Herrietan irakurgai eta ikusgai ditugun hedabideek zeinek bere gustuko mapa marrazten dute, defendatu gura dituzten helburu estrategikoei men eginez. Badira gure artean Euskal Herri bateratu, integratu eta lurralde-anitzean sinesten dutenak, *Zazpiak bateko* maparen aldeko apostu grafikoa egiten dutenak. Badira egungo marko juridiko-administratiboak soilik ikusi/erakutsi gura dituztenak. Badira euskal lurraldetasuna barrutik birrintzearen aldeko apostua egiten duten probintziazaleak. Badira, baita ere, euskal lurraldetasunaren ukazio biribila praktikatzeko duten estatualistak ere...

Hedabideetako jardunean, beren eguraldi-mapetan ikus daitekeenez, zenbat buru politiko, hainbat aburu grafiko daude. Hala eta guztiz ere, euskal nazioa eraikitzeko, bakar batzuek baino ez dute laguntzen; besteek, ozenki esan daiteke beldurrik gabe, gaur egungo estatuen aldeko militantzia estuan jarduten dute euskal-nazioaren izate linguistikoa eta kulturala ahaztuz eta ukatuz.

26. LACOSTE, Y., (1977): *La geografía, un arma para la guerra*, Barcelona, Anagrama.

4.2. Euskal lurraldea, dekalogo-proposamena

1. **Ahal den guztietan, hedabideek Euskal Herri osotu eta integratuaren profila sozializatu beharko lukete.** Izan ere, baldin eta kontrara egingo balute, berezkoa eta historikoa den hizkuntz eta kultur harremanaren ukapen soziala bultzatuko lukete, zeren egungo gizarte mediatizatu modernoan, hedabideetan ez dena ez baitago eta ez baitu existentzia sozialik. Hedabideak iruditeria kolektiboaren sortzaile eta zabaltzaile baldin badira, *Zazpiak* bateko mapa ukatzen duenak euskaldunen arteko harremanaren isla kulturala eta isla soziala ere ukatzen ditu, partiketa administratibo eta politikoaren izenean.
2. **Egunkarien sekzioetan, albisteak sortu diren herrian edo eragina duten lekuan kokatu beharko lirateke grafikoki.** Horretarako, ondo legoke sekzioaren goialdean *Zazpiak* bateko mapa txiki bat erakustea, orrialdean agertuko diren albisteak zein herritakoak edo zein lurraldetakoak diren azpimarratuz.
3. **Egunkarietan, Euskal Herriaren mapak modu pertinentean erakutsi behar dira.** Horretarako, mapek, barne-orrialdeetan ez eze, lehen eta azken orrialdeetan ere ikusi beharko lukete argia.
4. **Hedabideek Euskal Herri osotuaren ideia kultural eta linguistikoaren isla soziala bultzatu behar dute.** Lurralde-pertenentzia azpimarratu gura baldin bada, beharrezkoa da Euskal Herri osotuaren profilaren bonbardaketa sistematikoa bermatzea.
5. **Ikus-entzunezkoetan, atrezzoan lekua aurkitu beharko litzaieke Euskal Herri osotuaren profila sozializatzen duten mapei.** Mapen protagonismoa programaren edukiarekin dukeen loturaren araberakoa litzateke: albistegietan, esate baterako, atzealdearen zati ederra; magazinetan, agian, nahikoa litzateke motibo bat erakutsita; zinema-aurkezpenetan, behar bada, estrenaldia non den ilustratzeko adinakoa, eta abar.
6. **Euskal Herria osotzen duten lurraldeei buruzko informazioa ematean, terminologia “integratzaileagoa” erabiltzea proposatzen da.** Gaur egun, ohikoa da “Euskal Autonomia Erkidegoa”, “Nafar Foru Komunitatea” edo “Iparraldea” bezalako terminoen erabilera. Osotasun eta pertinenentzia areagotzeko, hurrengo terminologia ezartzen joatea aholkatzen da: “Ekialdea” Nafar Foru Komunitatearen ordez eta “Mendebaldeko lurraldeak” Euskal Autonomia Erkidegoaren ordez.
7. **Eguraldi-datuak eskaintzean, lurralde bat baino gehiago besarkatzen edo ukitzen duten tokiak erabiltzea proposatzen da.** Besaiden, esate baterako, bat egiten dute mendebaldeko hiru lurraldeek; Larrunen, adibidez, bat egiten dute Iparraldeak eta Hegoaldeak; Aralarrek, bestalde, bat egiten ditu Gipuzkoa eta Nafarroa.

8. **Periferiak ere garrantzia du, eta handia.** Eguraldi-datuak eskaintzean, egokia litzateke, pertinentzia-ideia sozializatzeko, gure mugetako lurraldeak modu sinbolikoan ere gogoratzea, hots, gureak direla gogoratzea; esate baterako, estrategikoa da Arabar Errioxa, Tuter, Maule eta Turtzioz Euskal Herrikoak direla gogoratzea.
9. **Neurri handiko mapak erakustean, ondo legoke, sistema hidografikoa erakustea.** Aturritik Ebrorainoko ibai-sistema erakusteak batasunaren eta pertinentziaren ideiak sozializatzen lagun dezake. Aldiz, banaketa administratiboak gaur egungo egoera iraunarazten du.
10. **Borondate integratzailea sustatu behar dute hedabideek.** Iruditeria komunean jarri behar da arreta, Euskal Herri barruko interkulturalismoa eta eleaniztasuna bultzatuko duen iruditeria integratzailean.

6. Atala

Hedabideak eta hizkuntza: erdaren aldeko erreprodukzio mediatikoa

Jose Inazio Basterretxea Polo

*Ikerketa sozio-psikologiko askok
iradoki izan du hizkuntza eta identitatea
elkarri lotuta agertzen direla:
hizkuntzaren erabilpenak eragina du
talde-identitatearen sorreran,
eta talde-identitateak eragina du
hizkuntz jarrera eta
erabilerarako ereduetan ⁽¹⁾*

Euskarak hedabideetan duen arazo orokorra, batez ere eguneroko prentsari gagozkiolarik, elebitasunean bertan datza. Izan ere, gure artean ezagutzen dugun elebitasuna, alegia, hizkuntza biren erabiltze normalizatua, hots, zernahirako modu egoki eta zuzen batez hizkuntza biren erabiltze arrunta, aukera pertsonala da. Alegia, pertsona bera da elebiduna gure artean; urrun dago elebitasunetik gizartea, gurea behintzat.

Euskalduna da, gurean, gutxienez hizkuntza biren jabe dena: euskara eta frantsesa edo euskara eta gaztelania. Gainera, asko eta asko dira beste hizkuntzen jabe ere badiren euskaldunak, gero eta gehiago dira euskaldunen artean hiru edo lau hizkuntzaren jabe direnak, gazteak batez ere. Euskalduna da, bakar-bakarrik, testuinguruak ahalbidetzen dion neurrian, euskaraz ala inguruko erdaraz funtzionatzea erabaki dezakeena.

Gizarteak ez du elebidun funtzionatzen, gizarteak ez dakizki euskara eta gaztelania edo euskara eta frantsesa; horixe da errealitate gordina. Hego Euskal Herriko erakunde publikoak (Jaurilaritza, Gobernua, Aldundiak, Unibertsitateak) ozta-ozta heltzen dira eredu elebidunetara, publikoari eskaintzen dizkieten eduki idatziak kontuan hartuta; eredu mintzatuetan eta abarretan, ostera, ez. Are gizarte-egoera kaxkarragoa

1. BOURHIS eta SACHDEV, (1998): "Hizkuntza eta identifikazio soziala" in AZURMENDI, J. (bil.): *Hizkuntza eta talde-nortasuna*, EHU, Bilbo.

ezagutzen du euskarak erakunde pribatuetan (bankuak, alderdi politikoak, hedabideak eta abar): miraria da ia, euskarazko informazioa aurkitzea enpresetan, auto-kontzesionarioetan eta abarretan; miraria Iparraldeko erakunde administratiboak euskaraz entzutea.

Goazen hedabideetara. Elebitasuna aukera pertsonala denez, elebitasunaren gauzapean edo erabilpena gizakiaren aukera pertsonala denez, euskaldun elebidunak berak du giltza, erraz asko kontsumi baititzake bai euskarazko produktu mediatikoa bai erdara hutsezkoa ere. Gaur gaurkoz, komunikazio-enpresek ez dute euskal-hiztunaren merkatu-kuota galtzeko arriskurik ikusten, erdaraz ere gustura irakurtzen baitu euskaldunak. Bestalde, zenbait kasutan, euskaldun-elebiduna kontzientzia politiko argia duen pertsona denez (berdin ezkerrekoa zein eskuinekoa), sarritan sentitzen du zor moralen bat bere alderdiko prentsarekin: bere diruaz eraiki zen dena delako egunkaria, bere diruaz elikatzen da egunero-egunero dena delako egunkaria eta bere alderdiak beste inon ez bezain ondo, argi eta gozo, argitaratzen du dena delako bere egunkarian berari interesatzen zaion informazio politikoaren zati handia eta garrantzitsua. Eta horrela, erdaraz bizi den prentsaren aldeko apostua egiten du euskaldun askok.

Euskalduna etxean elebakar balitz, hots, bere herrian elebakar moduan funtzionatuko balu, beste indar bat egin zezakeen komunikazio-enpresen aurrean. Hartara, hedabideek, komunikazio-enpresek, beste esfortzu desberdin bat egingo zuketen milioi-erdi bat kontsumitzailearen merkatua ez galtzeko. Baina, gauzak ez dira horrela.

Ezker abertzaleko euskaldunak, subjektu politiko legez, gizarte-talde kualifikatu legez, *Gara* estutzen ez duten bitartean, edo eskuin abertzaleko euskaldunek, arrazoi berengatik, *Deiari* konturik eskatzen ez dioten bitartean, eta espainolista euskaldunek —honelakoak ere badira euskaldungoan— prentsa erdaldun hutsari jarrera euskaltzaleago exijitzen ez dioten bitartean, euskarak zailtasun handiak izango ditu modu duinean aurrera egiteko.

Ikuspuntu horretatik begiratuta, kontsumo *mass*-mediatikoari gagozkiolarik, euskaldunen jarrera oso da kontserbadorea: ez ditu-eta bere aztura mediatikoak hizkuntzaren arabera moldatzen, bere aspaldiko egunkaria edo bere alderdi-prentsa alboratzea eskatzen baldin badio behintzat.

HIZKUNTZAK ETA EGUNKARIAK: ERDARAK NAGUSI

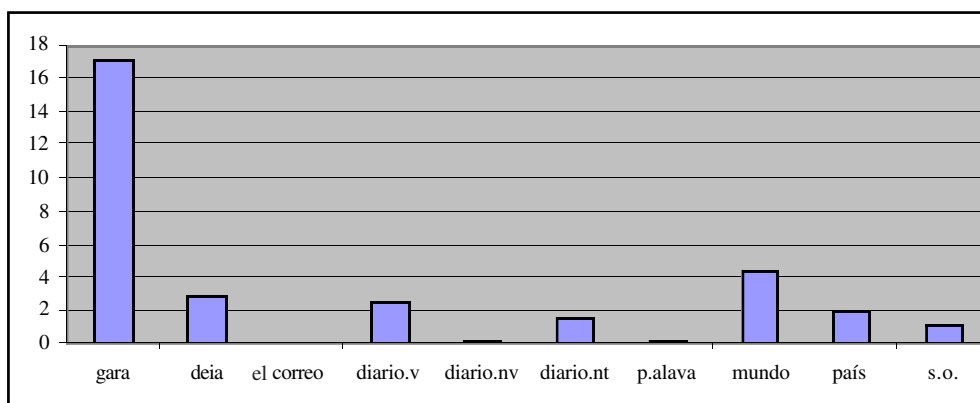
Euskal Herriko erakunde publikoek argitaratu duten Soziolinguistikazko Inkestako azken datuen arabera², Euskal Herriko biztanleriaren %22 elebiduna da.

2. Eusko Jaurlaritza, Nafarroako Gobernua eta Euskal Kultur Erakundea, (1997): *Euskal Herriko Soziolinguistikazko Inkesta*, Gasteiz, Eusko Jaurlaritza.

Oro har, gure artean saltzen diren egunkari *elebidunek*³ ez dute kontuan hartu egoera hori. Euskal Herriko egunkari elebidun askok, zein bere tokian, jakina, trufa eta irri egiten diote euskarari.

Kakotx artean, *benetan* elebidun moduan egunkari bakarrak dihardu hemen: GARA da hori. Euskararen pisua anekdotikoa baino ez da beste hirutan: DEIA, EL MUNDO, eta DIARIO VASCO. Euskarak ez du ezta balio estatistikorik ere hartzen gainerako egunkarietan: EL CORREO, DIARIO DE NAVARRA, DIARIO DE NOTICIAS, EL PAÍS, SUD OUEST eta EL PERIODICO DE ALAVA. Ikus dezagun hurrengo taula, datuak argiago izateko.

Egunkarien euskara-portzentaia:

Hona hemen erabilpenaren sailkapena:

- GARAk bere orrialdeen %17,10 argitaratzen du euskaraz.
- MUNDOK (*El Mundo del País Vasco* delakoak) %4,50 euskaraz.
- DEIAk %2,90.
- DIARIO VASCOK %2,50.
- PAISEK (*El País del País Vasco* delakoak) %2,00.
- DIARIO DE NOTICIASEK %1,50.
- SUD OUESTek %1,10.
- DIARIO DE NAVARRAK %0,30.
- PERIODICO DE ALAVAK %0,30.
- EL CORREOK %0,10.

3. Uler dezagun *elebidun* hitza modu honetara: erdaraz nagusiki jardun arren, zerbait euskaraz argitaratzen duena.

EUSKARA EGUNKARIETAN, SALBUESPEN BITXIA

Ikusi dugunez, egunkarietan euskara izan ere ez da ia. *Euskaldunon Egunkariaren* kasua alde batera utzita, beste guztiak erdaraz dihardute nagusiki, euskarari leiho txiki-txikia zabaldua.

Baina, eta horietan —medio *elebidun* horietan—, euskarari berari eta euskaldunei oso bigarren mailako rol mediatikoa aitortzen zaie.

Egunkariz egunkari abiatu aurretik, hona hemen panorama nagusiaren aurrerape-na, sei puntu laburretan:

- a) Erabiltzen den euskara apurra, euskarari eta euskal kulturari buruz hitz egiteko erabiltzen da, batez ere.
- b) Bigarren maila batean gelditzen dira, oso atzeraturik gelditu ere, egunkariak eskainitako euskarazko informazioen artean, politikari, ekonomiari eta kirolari buruzko albisteak.
- c) Euskarazko albiste gutxietako protagonistak, batez ere, norbanakoak dira, beren buruaren ordezkari huts.
- d) Bigarren maila batean gelditzen dira, oso atzeraturik gelditu ere, erakundeetako ordezkariak. Desberdintasun txikia ikusten da erakundeak publikoak ala pribatuak izatearen arabera; errazago, hala ere, mintzakide euskalduna erakunde publikoetan aurkitzea.
- e) Albisteen garrantziari gagozkiolarik (alegia, luzeak ala laburrak diren, orrialdearen goiko partea ala behekoa betetzen duten, orrialde berezitueta ala arruntetan argitaratu diren, eta abar kontuan hartuta), oro har bigarren edo oso bigarren mailako albisteak dira euskaraz publikatzen direnak.
- f) Lehen orrialdeetan euskarazko testu gutxi agertzen da. Tratamendu tamalgarria eta mingarria du euskarak gure hedabide ez erabat euskaldunetan.

Komunikabide sozialak dira, besteak beste, familian eta eskolan ikasitako hizkuntzaren sozializazio-prozesua bideratzen dutenak. Euskal Herrian, euskarazko eta erdarazkoen artean, desoreka nabarmena ageri da. Izan ere, hedabideak hizkuntzaren sozializazioa ziurtatzeko tresna indartsuenak izanik, euskararen kaltetan eta beste erdaren mesedetan ari dira⁴.

Gure inguru hurbileko egunkariak erdaraz produzitzen dutena euskaraz produzitzen denaren parean jartzen baldin badugu, desproporzioa izugarria dela erraz asko antzeman daiteke. Euskara indartzeko erabiltzen diren baliabideak erdarak indar-

4. LARRAÑAGA, I. (1998): “Hizkuntz komunitatea eta nortasun nazionalaren pertzeptzioa” in AZURMENDI, J. (bil.): *Hizkuntza eta talde-nortasuna*, EHU, Bilbo.

tzeko erabiltzen direnen azpitik daude, oso azpitik. Hedabideei berei esker, gure gizartea gero eta erdaldunagoa izaten jarraitzeko bidean dago.

Hizkuntza-komunitateek biziraupena ziurtatzeko, erreprodukzio soziala bermatu behar dute. Gure kasuan, euskararen komunitateak bere biziraupena ziurtatzeko, besteak beste, hedabideen laguntza behar du bere buruaren erreprodukzio soziala bermatzeko. Gure inguru hurbileko hedabideak urrun daude laguntza-emate hipotetiko horretatik.

Honaino helduta, ikus ditzagun banan-banan geure inguru hurbileko egunkarien kasuak.

GARA

Zuzendaria: Mertxe Aizpurua
Egoitza zentrala: Donostia

Euskararen egoera egunkarian:

Batez beste, %17-%20 bitartean euskaraz, honela banaturik:

	Euskara gehien	Euskara gutxien
aztertutako <i>itemaren saila, sekzioa</i>	agenda	kirola
aztertutako <i>itemaren gaia</i>	euskara hizkuntza	kirola
aztertutako <i>itemak non du lotura?</i>	Euskal Herria eta Frantzia	Espainia
zein eratakoa da mintzo den <i>pertsonaia?</i>	banakoa	erakunde administratiboa
zein da mintzo den <i>pertsonaiaren arloa?</i>	hezkuntza	kirola

Ezker Abertzalearen egunkariak, egunero —baina ostiral-igandeetan batez ere— argitaratzen ditu euskaraz informazio-*inputak*; astelehena da egunik erdaldunena, egun horretan kirolak hartzen duen leku prominentea dela eta. Soziologiazko Inkestak erakusten duen biztanleriaren ezaguera-mailara heltzen ez baldin bada ere⁵, egunkari elebidunen artean, *Gara* da euskarari itxurazko trataerarik duinena ematen diona, diferentzia handiz.

Egunkari honetan, batez ere, agenda-atala da euskaldunena; horrekin batera, kultur atala. Erdaldunena, ostera, kirolekkoa, bertan, batez beste, albisteen %8,8 besterik ez baita argitaratzen hizkuntza horretan.

Azpimarragarria da, bestalde, hizkuntzari berari buruzko albiste asko eta asko argitaratzen direla egunkari honetan euskaraz. Euskarak metahizkuntza egiteko balio du, batez ere, egunkarian. Erabilpenik eskasena kirolean; eta, horrekin batera, politika- eta ekonomia-gaietan.

Gauzak horretara, etxe barruko kontsumoko albisteak dira *Garak* ematen dituenak. Euskaraz agertzen diren albisteak lotura zuzena dute Euskal Herriarekin: bi halako dira euskaraz argitaratutakoak. Albiste gutxi dira *Garan* euskaraz Euskal

5. Eusko Jaurlaritza, Nafarroako Gobernua eta Euskal Kultur Erakundea, (1997): *Euskal Herriko Soziolinguistikazko Inkesta*, Gasteiz, Eusko Jaurlaritza.

Herriarekin harreman zuzena ez dutenak. Mundu zabala barik, etxe barrua da erreferente nagusia euskaraz jarduterakoan.

Euskarazko albisteek oso eragin hipotetiko txikia dute etxetik kanpo. Euskaraz argitaratutako albisterik gehienak Euskal Herria edo Frantzia dute erreferente. Erreferente nagusi Espainia dutenak, gaztelaniaz ematen dira.

Gararen orrialdeetatik euskaraz diharduten hiztunak, gehienbat, beren izen propioan diharduten pertsonak dira. Alegia, ez dute ordezkatzen, normalean, ezelako egitura formalik. Erakunde administratiboetako ordezkariak nekez egiten dute euskaraz egunkari honetako orrialdeetatik. *Garan* euskaraz diharduten apurrak, hezkuntza-mundukoak dira asko eta asko. Oso hurbiletik daude, desberdintasun estatistiko oso txikirekin, kulturakoak eta euskara-erakundeetakoak.

DEIA

Zuzendaria: J.J. Baños
Egoitza zentrala: Bilbo

Euskararen egoera egunkarian:

Batez beste, %2,0-%3,0 bitartean euskaraz, honelaxe banaturik:

	Euskara gehien	Euskara gutxien
aztertutako <i>itemaren saila, sekzioa</i>	Euskal Herria	beste edozein
aztertutako <i>itemaren gaia</i>	euskara-hizkuntza	beste edozein
aztertutako <i>itemak non du lotura?</i>	Euskal Herrian soilik	beste edonon
zein eratakoa da mintzo den <i>pertsonaia?</i>	egitura formala	beste edozein
zein da mintzo den <i>pertsonaiaren arloa?</i>	euskara-mugimendua	beste edozein

Eskuineko nazionalisten egunkari honek gorabehera handiekin dihardu euskaraz. Euskara gutxi darabil *Deiak*: %3 batez beste. Halan eta guztiz ere, egindako jarraipenean, egunez egun aldaketa nabarmenak aurkitu ditugu: egun batzuetan *Deiak* ia %5 argitaratzen du euskaraz, eta beste batzuetan, ostera, %2ra ere ez da heltzen. Beraz, euskara gutxi eta gorabehera handiekin *Deian*.

Euskal Herria deitutako atalekoak dira, batez ere, euskaraz argitaratzen diren albiste apur horiek. Artikuluen gai zehatzari gagozkiolarik, pisu espezifiko nabarmena daukate kulturaren ingurukoek eta hizkuntzari buruzkoek. Horretan bat datoz Ezker Abertzaleko eta Eskuin Abertzaleko egunkariak: euskarak, batez ere, euskarari buruz hitz egiteko balio du, bai *Garan* bai *Deian*. Eskuineko nazionalisten egunkariaren kasuan, euskarari buruz jarduterakoan, hamar albistetatik sei euskaraz argitaratzen dira.

Hizkuntzari buruzkoetatik aparte, euskaraz aritzean, *Deiak* Euskal Herriari buruz hitz egiten du modu eskusiboan. Mundu zabalaren errepresentazio mediatikoa erdara hutsez egiten da *Deian*. Euskarazko albisteek ez dute loturarik etxez kanpoko munduarekin, eta eragina Euskal Herrian dute huts-hutsean. Esan nahi baita, Estatuetako eta Munduko albisteak erdaraz eskaintzen ditu *Deiak*, ia modu eskusiboan.

Euskaraz diharduten protagonistak kontuan hartuta, egunkari nazionalistak egitura formaletako ordezkariak erakusten ditu, batez ere. Alegia, alderdietako, sindikatueta eta gizarte-erakundeetako ordezkariak mintzo dira *Deian* euskaraz. Bigarren leku batean agertzen dira banakoak, beren izen propioan diharduten horiek. Eta atzerago agertzen dira, agertu ere, erakunde administratiboetako bozeramaileak.

Euskarazko protagonisten artean, kultura-, euskara- eta hezkuntza-bozeramaileak dira gehientsuenak: baina denen gainetik, modu nabarmenean, euskararen mundukoak.

EL CORREO

Zuzendaria: Angel Arnedo
Egoitza zentrala: Bilbo

Euskararen egoera egunkarian:

Batez beste, %0,0-%0,1 bitartean euskaraz, honela banaturik:

	Euskara gehien	Euskara gutxien
aztertutako <i>item</i> aren saila, sekzioa	iritzia	beste edozein
aztertutako <i>item</i> aren gaia	politika	beste edozein
aztertutako <i>item</i> ak non du lotura?	Euskal Herrian eta Espainian	beste edonon
zein eratakoa da mintzo den pertsonaia?	talde ez-formala	beste edozein
zein da mintzo den pertsonaiaren arloa?	hezkuntza	beste edozein

Euskara gutxi-gutxi erabiltzen du bere orrialdeetan *El Correo* egunkariak, euskarak ez du eskuratzen albisteen %1 bera ere. Beraz, datuak oso balio estatistiko txikikoak dira. Bilboko burgesiaren egunkaririk enblematikoenak bazterrean utzita dauka euskara.

Ikertutako laginean, *item* bakarra aurkitu dugu euskaraz. Zuzendariari bidalitako gutunen arteko bat da *item* hori; ez da albistea, iritzia baizik. Ikastola bateko ikasleen gutun bat da eskuartearen duguna, giza eskubideei buruz hausnarketa egiten duena. 19 lerro dira guztira *El Correo* egunkarian euskaraz agertu direnak, nahiz eta lerro horiek 230 ikaslek izenpetu dituzten.

Behin gure laginean euskaraz artikulua bat aurkituko, eta ez da egunkariak berak egina, ikasle batzuen gutuna baizik. Tamalgarria da euskarak *El Correon* duen isla. Ikerketa egiterakoan, eskuartearen izan ditugun egunkarien artean, iraingarrienetakoa izan da *El Correoren* portaera.

Anekdotak barik, salbuespena da euskara *El Correon*.

DIARIO VASCO

Zuzendaria: J. G. Mujika
Egoitza zentrala: Donostia

Euskararen egoera egunkarian:

Batez beste, euskaraz, %2,0-%3,0 bitartean. Honela banaturik:

	Euskara gehien	Euskara gutxien
aztertutako <i>itemaren saila, sekzioa</i>	gizartea	beste edozein
aztertutako <i>itemaren gaia</i>	euskara-hizkuntza	beste edozein
aztertutako <i>itemak non du lotura?</i>	Euskal Herrian soilik	beste edonon
zein eratakoea da mintzo den <i>pertsonaia?</i>	banakoea edo talde ez-formala	beste edozein
zein da mintzo den <i>pertsonaiaren arloa?</i>	euskara-mugimendua	beste edozein

*El Correo*ren enpresa-talde bereko kidea izan arren, egunkari donostiarrak beste-lako sentsibilitatea agertzen du euskararekiko. *Diario Vascok* ia bere orrialdeetako %3 argitaratzen du euskaraz; hau da, *Deiaren* mailara heltzen da, gutxi gorabehera. *Diario Vascok* euskaraz, asteburuan dihardu batez ere.

Gizarte-atalean eta Iritzi-atalean aurkitu dugu euskara gehien, gutxi-gutxi hala ere, datu guztien arabera. Bai atal batean eta bai bestean ere, nahiz gizarte-gaiak izan, nahiz iritzi-gaiak izan, euskararen ingurukoak dira, batez ere, argia euskaraz ikusten duten horiek. Euskarak metahizkuntza-funtziorik nabarmena du *Diario Vascon*. Bestalde, euskarari buruzkoak ez diren euskaraz idatzitako artikuluek Euskal Herria dute jomuga. Euskaratik eta Euskal Herritik at, euskaraz ez da deus ezer argitaratzen egunkari donostiarran. Euskaraz argia ikusitako albiste apurrek Euskal Herria dute sorburu eta Euskal Herria helburu. Euskarak ez du Euskal Herriaren errepresentazio-mugatik harago joaterik egunkari donostiarraren eskutik.

Protagonistei gagozkielarik, euskaraz diharduten apur horiek, gehienbat, bana-koak eta talde ez-formaletako ordezkariak dira. Esan gura baita: egitura formale- tako ordezkariak eta erakunde administratiboetako bozeramaileak nekez mintzo zaizkiola euskaraz irakurleari *Diario Vascotik*.

Euskaraz diharduten protagonista apur horien artean, bestalde, kultura-mundukoak eta euskara-mundukoak aurkitzen ditugu modu nabarmenean.

Gipuzkoari, Hego Euskal Herriko probintziarik euskaldunenari, zuzentzen zaio ia modu eskusiboan *Diario Vasco*; hala ere, egunkari donostiarrak bere orrialdeetan euskarari ematen dion lekua anekdotikoa da ia. Ataletan eta ataletan ez da inoiz euskarazko albisterik aurkitzen. Euskararen *txokoa* zaila da aurkitzen *Diario Vascon*.

DIARIO DE NAVARRA

Zuzendaria: Julio Martínez
Egoitza zentrala: Iruñea

Euskararen egoera egunkarian:

Batez beste, %0,0-%0,3 bitartean euskaraz, honelaxe banaturik:

	Euskara gehien	Euskara gutxien
aztertutako <i>item</i> aren saila, sekzioa	kultura	beste edozein
aztertutako <i>item</i> aren gaia	euskara-hizkuntza	beste edozein
aztertutako <i>item</i> ak non du lotura?	Euskal Herrian soilik	beste edonon
zein eratakoa da mintzo den pertsonaia?	banakoa	beste edozein
zein da mintzo den pertsonaiaren arloa?	kultura	beste edozein

Egunkari nafarrek, bai *Diario de Navarra* eta baita *Diario de Noticias*ek ere, bazterrean utzia dute euskara. *El Correo* bilbotarrarekin eta *Periódico de Alava* gas-teiztarrarekin batera, egunkari nafarrak dira euskararik gutxien erabiltzen duteneta-koak, gure artean.

Nafar-izkuntza (sic.) deitutako atalean aurkitu ditugu egunkari honen euskarazko testuak bildurik. Lau *item* dira guztira eta orrialde oso bat betetzen dute, 90.a. Egunkariko kolaboratzaileek egindako artikulua dirudite lau horiek; izan ere, izenpetuta doaz, iritzi-artikuluak joan ohi diren modu berean. Edukiari begiratuta, desberdinak dira lau artikulua, kulturarako joera izanik beren artean nagusia.

San Anton du titulutzat *item* batek, M. Izetarena. San Anton jaia da, ohitura eta folklorea, bertso eta guzti, Izetaren lanak islatzen duena. Orrialde-laurden eskas bat betetzen du.

Aragoi'ko iru izkuntzak du titulutzat bigarren batek, Latiegi'tar Bixentek egina. Aragoiko lurretan bizi diren hizkuntzei eta dialektoei buruzko hausnarketa-lan bat da. Artikulugilearen arabera, "*Aragoikera, Katalauniera eta Gaztelera*" dira Aragoeko hizkuntzak. Azkenean, artikulua "*Aragoikera eta Euskeraren*" aldeko deiadarra bilakatu da.

Julen Yantzi euskal gatzaren ongillea da Latxaga autoreak idatzitako *itema*, gure zerrenda honetan hirugarrena. Bortzirietako animatzaile den gazteari buruzko artikulua da Latxagak papereratu duena.

Presoen egoera bigundu du izenburu Artzalluz'tar Joxemarik egindako lanak. Euskal preso politikoen eta berauen familien egoerari buruzko gogoeta kristaua da Artzalluz'tar Joxemarik dakarrena.

DIARIO DE NOTICIAS

Zuzendaria: Manuel Bear
Egoitza zentrala: Iruñea

Euskararen egoera egunkarian:

Batez beste, %0,0-%1,5 bitartean euskaraz, honelaxe banaturik:

	Euskara gehien	Euskara gutxien
aztertutako <i>itemaren saila, sekzioa</i>	kultura	beste edozein
aztertutako <i>itemaren gaia</i>	euskara	beste edozein
aztertutako <i>itemak non du lotura?</i>	Euskal Herrian soilik	beste edonon
zein eratakoea da mintzo den pertsonaia?	banakoa	beste edozein
zein da mintzo den pertsonaiaren arloa?	euskara-mugimendua	beste edozein

Egunez egun gorabehera handiak dituen arren, ostegunetan argitaratzen du batez ere euskaraz *Diario de Noticias* egunkari nafarrak, gutxi-gutxi hala ere (ia-ia balio estatistikorik ez duen kopurua).

Egunkari nafar honetan, euskarak, batez ere, Kultura eta Iritzia sailetan du sarbidea. Gainerako sailetan askoz gutxiago agertzen dira euskarazko *inputak*, baten batzuk Lokal arloetan.

Gaiei gagozkielarik, hemen ere, euskararekin egiten dugu topo: *euskara* euskarari buruz hitz egiteko erabiltzen da, gehienbat. Euskarari buruz jarduterakoan, euskarak balio estatistiko aipagarria du orrialde nafarretan: gai honi buruzko hamar albistetatik hiruk ikusten dute argia euskaraz.

Politika-, ekonomia- eta kirol-gaietan, ostera, nekez aurkitzen da euskaraz idatzitako testurik *Diario de Noticias* egunkarian. Euskaraz argitaratzen diren apur horiek, bestalde, beti dute zerikusi zuzena Euskal Herriarekin. Gure laginean, behin ere ez dugu aurkitu euskaraz idatzitako testurik, Euskal Herriaren mugaz haragoko gaia edo pertsonaia duenik. Beraz, euskaraz idatzitako albisteez lotura zuzena dute Euskal Herriarekin.

Protagonistei gagozkielarik, banakoak dira nafarrei euskaraz mintzo zaizkienak: talde ez-formaletako ordezkariak, egitura formaletako bozeramaileak eta instituzio administratiboetako arduradunek ez dute ia inoiz euskaraz hitz egiten *Diario de Noticiasen*.

PERIODICO DE ALAVA

Zuzendaria: L. J. García
Egoitza zentrala: Gasteiz

Euskararen egoera egunkarian:

Batez beste, %0,0-%0,3 bitartean euskaraz, honelaxe banaturik:

	Euskara gehien	Euskara gutxien
aztertutako <i>itemaren saila, sekzioa</i>	iritzia	beste edozein
aztertutako <i>itemaren gaia</i>	euskara	beste edozein
aztertutako <i>itemak non du lotura?</i>	Euskal Herrian, Espainian eta Frantzian	beste edonon
zein eratakoa da mintzo den <i>pertsonaia?</i>	banakoa	beste edozein
zein da mintzo den <i>pertsonaiaren arloa?</i>	administrazioa eta gizartea	beste edozein

Euskara ignoratzen duten egunkarien arteko beste bat dugu *El Periódico de Alava* probintziazalea. Egunkari gasteiztarrak ez du apenas ezer argitaratzen euskaraz, eta argitaratzen duen apur horrek ez du ia balio estatistikorik. Egunkari gasteiztarraren eskuetan, anekdotaren kasuistikara heltzen den artefakto bat besterik ez da euskara. Hiru *item* aurkitu ditugu euskaraz gure laginean:

Etorkizuna, aurrera begira dio Josemari Velez de Mendizabalek martxoaren 13an kaleratutako artikuluak. *Tribuna abierta* ataleko kolaborazioa da eskuartean duguna. Velez de Mendizabalen lanak *euskal arazoa* deitutakoaren aurrean Espainiak eta Frantziak dituzten jarrerak aztertzen ditu.

Apirilaren 14an ikusi zuen argia Josemari Velez de Mendizabalen beste lan batek: *Eskutitzen berpizkunde garai berria* izenekoak. Giza harremanetarako teknologien indarra eta baldintzak aztertzen ditu autoreak iritzi-tankerako artikuluan, berriro ere *Tribuna abierta* ataleko kolaborazioa dena, hain zuzen ere.

Apirilaren 30ean, Politika sailean, Bilbon jatorria eduki eta izenperik ez daraman artikulua batek ikusi zuen argia. Tituluan haxe irakurri dugu: *BJKN, Euskara jakitearen meritua onartu dio magistratu bati*. Botere Judizialaren Kontseilu Nagusiak euskara jakitearen meritua onartu dio magistratu bati, Bilboko 7 zenbakidun Auzitegiko magistratuari, horixe da *itemak* narratzen duena.

EL MUNDO

Zuzendaria: Aurelio Fernández
Egoitza zentrala: Bilbo

Euskararen egoera egunkarian:

Batez beste, %1,0-%4,5 bitartean euskaraz, honela banaturik:

	Euskara gehien	Euskara gutxien
aztertutako <i>itemaren</i> saila, sekzioa	iritzia	beste edozein
aztertutako <i>itemaren</i> gaia	kultura	beste edozein
aztertutako <i>itemak</i> non du lotura?	Espainian	beste edonon
zein eratakoa da mintzo den pertsonaia?	talde ez-formala	egitura formala
zein da mintzo den pertsonaiaren arloa?	hezkontza eta kultura	politika

Analisia egiteko eskuartean izan duguna, *El Mundo del País Vasco*ko *Vivir Aquí* izeneko eguneroko gehigarri berezia izan da. Gehigarri moduko argitalpen espezifiko horretan biltzen ditu *Mundok* Euskal Herriko artikulua, batez ere.

Gauza aipagarri bat dago kasu honetan: eskuineko nazionalistek baino gehiago erabiltzen dute *Mundokoek* euskara beren orrialdeetan. *Mundon*, iritzi-tankerako artikulua dira argia euskaraz ikusten duten informazio-*input*ik gehienak. Gaiei gagozkielarik, *Mundok* euskaraz argitaratzen dituen artikulua, kulturari buruzkoak dira, batez ere.

Bestalde, egunkari honen kasuan, aipagarria da, baita ere, beste fakto bat: alegia, gure laginean euskaraz aurkitutako *input*ak ez direla, derrigorrez, Euskal Herriari buruzkoak; aitzitik, gehiago direla Euskal Herriarekin zerikusirik ez dutenak badutenak baino. Datua garrantzitsua da, zeren gainerako egunkari gehienek joera nagusiaren aurka datorren datua baita.

Mundok euskaraz argitaratzen dituen horiek Espainiarekin dute lotura batez ere. Hain zuzen, Euskal Herriarekin soilik lotura dutenak baino bost aldiz gehiago dira Espainiarekin lotura zuzena duten euskarazko *input*ak.

Egunkarian euskaraz diharduten pertsonaiak berak kontuan hartuta, beren izaerari begiratzen diegularik, talde ez-formaletako ordezkariak dira, batez ere. Egitura formaletako bozeramaileek eta erakunde administratiboetako ordezkariak talde ez-formaletakoekin baino askoz kopuru txikiagoan dihardute euskaraz *Mundoren* orrialdeetatik .

Protagonisten arloari begiratzuz gero, erraz asko ikusten da egunkari honen orrialdeetan kultura- eta hezkuntza-mundukoak direla euskal hiztunak. Euskaraz gutxien egiten dutenak, politikariak, administrazioetako ordezkariak, ekonomialariak eta kirolariak dira.

EL PAIS

Zuzendaria: Ander Landaburu
Egoitza zentrala: Bilbo

Euskararen egoera egunkarian:

Batez beste, %1,0%-2,0 bitartean euskaraz, honelaxe banaturik:

	Euskara gehien	Euskara gutxien
aztertutako <i>item</i> aren saila, sekzioa	iritzia	beste edozein
aztertutako <i>item</i> aren gaia	gizartea	beste edozein
aztertutako <i>item</i> ak non du lotura?	atzerrian	beste edonon
zein eratakoa da mintzo den pertsonaia?	banakoa	beste edozein
zein da mintzo den pertsonaiaren arloa?	hezkuntza	beste edozein

Egunkari honen kasuan, *El País del País Vasco* izeneko eguneroko gehigarri berezia izan dugu eskuartean. Gure laginean, hiru *item* aurkitu ditugu, besterik ez; denak apirilaren 30eko alean. Hona hemen, artikulu-unitate horien deskribapena.

Juanan Hernández-ek elkarriketa egin zion Pello Salabururi, garai hartan Euskal Herriko Unibertsitateko Errektorea zenari. Orrialde luzean, galdera-erantzunak transkribitu ziren, ohi moduan. Artikuluak, bestalde, elkarriketatuaren argazki handia erakusten du, eta letra-mota lodian azpimarratzen ditu Errektorearen zenbait berba, aparteko *item* gisa. Elkarriketak *País Vasco* atalean ikusi zuen argia.

Bigarren *itema* Jon Kortazarrek idatzitako *Berlin Metropoli* izeneko lana da. Berlin berriari buruzko iritzi-artikulua da, oroitzapen zaharrak gogora dakartzana eta etorkizunaren ateak iradokitzen dituen. *Itemak País Vasco* atalean ikusi zuen argia.

Hirugarren lana Ludger Mees-ek idatzia da; *Lenin eta Alemania* du titulutzat. Autoreak Alemania berria du gogoan bere lerroak idaztean. Iritzi-tankerako artikulua berau ere. *Itemak País Vasco* atalean ikusi zuen argia.

SUD OUEST

Zuzendaria: P. Jeantet
Egoitza zentrala: Bordele

Euskararen egoera egunkarian:

Batez beste, %1,0-%1,5 bitartean euskaraz, honelaxe banaturik:

	Euskara gehien	Euskara gutxien
aztertutako <i>itemaren saila, sekzioa</i>	Pirinio Atlantikoak	beste edozein
aztertutako <i>itemaren gaia</i>	kultura	beste edozein
aztertutako <i>itemak non du lotura?</i>	Euskal Herrian soilik	beste edonon
zein eratakoa da mintzo den <i>pertsonaia?</i>	banakoa	beste edozein
zein da mintzo den <i>pertsonaiaren arloa?</i>	kultura	beste edozein

Gutxi darabil egunkari honek euskara bere orrialdeetan. *Sud Ouestek* atal batean biltzen ditu, batez ere, euskarazko artikuluak: *Pirinio Atlantikoak* izenekoan. Gaiei gagozkielarik, euskaraz idatzitako artikulu gehienak kulturari buruzkoak dira eta Euskal Herriarekin dute zerikusi zuzena, lotura eta eragina ia-ia soilik berton dutelarik. Pertsonaiei gagozkiela, euskaraz kultura-mundukoek dihardute, ia modu eksklusiboan. Hona hemen gure laginean agertu diren hiru *itemen* deskribapena.

Apirilaren 6an, zazpigarren orrialdean, erdikaldeko lauki txiki batean, 29 lerroko testu bat agertu zen euskaraz, Jean-Baptiste Dirassar-ena, Sarako euskal liburu-azokari buruzkoa. *Item* honen tituluak *Egun bat guziz argia* dio, eta Disassar-en balorazioa da, egunkari horretan bertan, gorago, frantsesez idatzi duen erreportaiaren eranskin modukoa.

Apirilaren 14an, Dirassar-en *item* berri bat euskaraz: *Bidez-bide* izenekoak. Bertan, euskal munduarekin zerikusia duten sei albiste biltzen ditu autoreak, ehunen bat lerro guztira (gogoan izan, *Sud Ouestek* oso neurri handiko orrialdeak darabiltzala, *izara* tankerakoak, hain zuzen ere).

Apirilaren 22an, Dirassar-en *item* berri bat euskaraz: *Bidez-bide* izenekoak. Bertan euskal munduarekin zerikusia duten zenbait albiste biltzen ditu autoreak: bost albiste kasu honetan, ehunen bat lerro.

EGUNKARI ELEBIDUNEN PARADIGMA

Ikusitakoak ikusita, euskararen aldekoa baino areago, erdararen aldeko politika linguistikoa praktikatzen dute gure inguruko hedabideek. Gizartean bertan pairatzen duen egoera diglosiko bera bizi du euskarak hedabide idatzi nagusienetan.

Egunkariek euskara gutxi darabilte; euskarari anekdota-rola besterik ez zaio aitortzen hedabideetan; euskararen erabilpenak apenas du balio estatistikorik hedabideetan.

Eleaniztasunaren bidean euskara darabil:	Euskara modu anekdotikoan darabilte:	Beren orrialdeetan euskara ignoratzen dute:
Gara	Deia	El Correo
	Diario Vasco	Diario de Noticias
	País	Diario de Navarra
	Mundo	Sud Ouest
		Periódico de Alava

Gure inguruko hedabide hizkuntzanitzen artean, *Gara* da euskarari tratamendurik onena eskaintzen diona. Hala ere, Gipuzkoako egunkari horren hizkuntza-politikak ez du hizkuntza-berdintasunik erakusten bere orrialdeetan. *Gararen* orrialdeetan, hamarretik bi hartzen ditu euskarak.

Anekdotaren mundura makurtu eta baztertu dute euskara gure inguruko lau egunkarik: *Deia*, *Diario Vasco*, *País* eta *Mundo* izenekoek. Oso artikulua gutxi argitaratzen dituzte egunkariok euskaraz. Gure lagineko datuek erakusten dutenaren arabera, badirudi *Deiak* bere ideario nazionalista ahaztu duela, *Diario Vascok* ez dakiela bere orrialdeek Hegoaldeko lurralderik euskaldunenean ikusten dutela argia, eta *Mundok* nahiz *Paísek* erkidego *elebidunetan* saltzen ari direla.

Azkenik, ahaztura eta ezabadura linguistikoa praktikatzen dute gure arteko zenbait egunkarik. Hain zuzen, euskara *ignoratu* egiten dute beren orrialdeetan bost egunkarik: *El Correo*, *Diario de Noticias*, *Diario de Navarra*, *Sud Ouest* eta *Periódico de Alava* izenekoek. Ez soilik gutxi; egunkari horietan euskaraz argitaratutakoa *rara avis* ezezaguna da.

Euskararen egoera tamalgarria da eguneroko prentsa hizkuntzanitzean.

Batetik, erabiltzen den euskara apurra, euskarari eta euskal kulturari buruz hitz egiteko erabiltzen da, batez ere; eta kasuren batzuetan horretarako bakar-bakarrik. Ildo horretatik, egunkariek eskainitako euskarazko informazioen artean, ezin ahaztu biga-

rrren maila batean gelditzen direla, oso atzeraturik gelditu ere, politikari, ekonomiari eta kirolari buruzko albisteak.

Bestetik, euskarazko albiste gutxi horietako protagonistak, norbanakoak dira batez ere, beren buruaren ordezkari moduan dihardutenak, eta sarri askotan egunkariarekin egitura-loturarik ez dutenak: iritzi-emaileak dira edo kolaboratzaileak. Protagonisten arlo horretan, ezin ahaztu, beraz, bigarren maila batean gelditzen direla, oso atzeraturik gelditu ere, erakundeetako ordezkariak eta egunkarietako profesionalak berak ere.

Euskaraz argitaratuak izan diren albisteen garrantziari gagozkiola (alegia, luzeak ala laburrak diren, orrialdearen goiko partea ala behekoa betetzen duten, orrialde berezietuetan ala arruntetan argitaratu diren, eta abar kontuan hartuta), orohar bigarren edo oso bigarren mailako albisteak dira euskaraz publikatzen direnak. Modu ilustratzaile moduan, datu hau: lehen orrialdeetan euskarazko testu gutxi agertzen da. Oro har, hizkuntzaniztasunak leku txikia egin dio euskarari prentsa idatzian.

Sailean argitaratu diren beste liburu batzuk

Semiotika eta masa-komunikazioa. Panorama europarra

Jose Inazio Basterretxea eta Marian Gonzalez
1997an argitaratua
ISBN: 84-86967-84-8

Komunikazioaren ikerkuntzarako metodologia

Iñaki Zabaleta Urkiola
1997an argitaratua
ISBN: 84-86967-85-6

Komunikazioaren eta informazioaren oinarriak

Jose Inazio Basterretxea Polo
1997an argitaratua
ISBN: 84-86967-87-2

Kazetari-I@na Euskal Herrian

Txema Ramirez de la Piscina
1998an argitaratua
ISBN: 84-86967-94-5

Irratibidearen barrunbean zehar

Gorka Jakobe Palazio
2000. urtean argitaratua
ISBN: 84-8438-005-10

Irratirako idazketa eta gidoigintza

Arantza Gutierrez Paz
2000. urtean argitaratua
ISBN: 84-8438-008-4